

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології

ЗБІРНИК
З Б І Р Н И К

**НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ТА МАГІСТРАНТІВ
ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНОЇ
ФІЛОЛОГІЇ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ВИПУСК 6

Кам'янець-Подільський
«Аксіома»
2013

УДК 80: 001(045)

ББК 80

З 41

Рецензенти:

А.Е.Левіцький – доктор філологічних наук, професор кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка

О.С.Силаєв – доктор філологічних наук, професор кафедри російської та світової літератури Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди

Відповідальний редактор: П.Л. Шулик, кандидат філологічних наук, професор

Редакційна колегія: С.Д.Абрамович, доктор філологічних наук, професор; О.С.Волковинський, кандидат філологічних наук, професор; Л.О. Іванова, кандидат філологічних наук, доцент; О.В.Кеба, доктор філологічних наук, професор; А.А. Марчишина, кандидат філологічних наук, доцент; С.М. Федірко, доцент; В.П. Халупко, кандидат філологічних наук, доцент

*Друкуються за ухвалою вченої ради
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
(протокол №6 від 29.04.2013 р.)*

З-41 Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Випуск 6. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. – 244 с.

УДК 80: 001(045)

ББК 80

*Свідоцтво про державну реєстрацію
засобу масової інформації
серія КВ №14712-3683ПР від 12. 12.2008 р.*

© Автори статей, 2013

© “Аксіома”, видання, 2013

МОВОЗНАВСТВО

АНГЛІЙСЬКА МОВА

УДК: 811.111'373.612.2: 81'255.4

*Бойко І.І.,
магістрант*

ПЕРЕДАЧА ЕМОЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ТЕКСТУ-ОРИГІНАЛУ У ПЕРЕКЛАДІ

У статті розглядається проблема перекладу вигуків лексики у двох напрямках перекладу – англо-українському та українсько-англійському. Актуальність цього питання пов'язана з потребою з'ясування особливостей передачі у перекладі емоційного наповнення оригінального художнього тексту. Цю функцію виконують, зокрема, вигуки.

Ключові слова: *емотивність, вигуківна лексика, переклад, емоційна достовірність.*

Одна з основних функцій емоцій полягає у тому, щоб між адресантом та адресатом відбувся рецептивно-комунікативний обмін. Емоціями можна виразити своє ставлення до того чи іншого об'єкта. Емоції виражають зміст ситуації для людини з точки зору актуального в конкретний момент значення та її задоволення наступною дією або діяльністю. Проблему емотивності, її роль в комунікативному аспекті та засоби її передачі висвітлювали у своїх працях Ю. Д. Апресян [4], А. Д. Белова [6], О. О. Потєбня [15] та ін.

Порівнюючи переклад інших частин мови з перекладом вигуків, С. Н. Кривошеїна зазначає: “послідовність слово мови оригіналу – еквівалент мови перекладу при перекладі вигуків не діє (...); при перекладі має місце наступна послідовність слово мови оригіналу – емоція, що виражається – еквівалент мови перекладу” [11, с. 81]. Спостереження В. Н. Комісарова про те, що “комунікативна функція властива не тільки мові в цілому, але й окремим елементам її системи” стосується ВЛ в повному обсязі [10, с. 38].

Викликає зацікавлення точка зору М. В. Гамзюка, що “емоції можуть по-різному відображатися мовними засобами. Вони можуть називатися, виражатися й описуватися мовними одини-

---

цями” [7, с. 11]. Найбільш вдало функцію передачі емоцій виконують вигуківі одиниці. В. Арнольд називає їх “чистими знаками емоцій, що складають особливий пласт лексики, так як в них відсутнє предметно-логічне значення” [5, с. 108]. Ю. В. Андрійченко, характеризуючи вигуки, використовує поняття “емотивні засоби” [2, с. 13]. Задля забезпечення належної передачі емоцій у мові перекладу необхідно уважно ставитися до відтворення емоційно-експресивного плану тексту, а саме “афективного значення” вигуківі лексики [16, с. 44]. Хоча засоби вираження в мовах є різними, проте, емоції характеризуються ідентичністю: радість, смуток, захоплення притаманні носіям усіх мов. Вигуківі одиниці можуть передавати всі можливі людські емоції. Український теоретик і практик перекладу С. Ковганюк вказує на “сенса перекладу, який полягає в тому, щоб передати зміст, думки й почуття, виражені у формах чужої мови, засобами своєї мови, тобто надати їм нової форми, але зберегти створюване оригіналом враження, його емоційну функцію” [9, с. 10]. Цей дослідник розглядає проблему емотивної тональності текстів, яка, на його погляд, “дозволяє читачеві визначити авторську позицію відносно обраної теми тексту...” [3, с. 4].

Проблему належного відтворення емоційних характеристик слова у перекладі порушували В. Н. Комісаров [10], Е. Різель [18] та ін. Складність перекладу, на думку В. І. Шаховського, посилюється тим, що “в живому мовленні емотивні компоненти смислу слова та висловлювання можуть превалювати над індикативно-дескриптивними або супроводжувати їх, забарвлюючи все висловлювання емотивністю” [17, с. 99].

Подібні емотивно-суб’єктивні оцінки можуть передаватися з однієї мови на іншу тими ж засобами: емотивний вигук – емотивним вигуком, вигуківі фраза – вигуківі фразою, імперативний вигук – імперативним вигуком, звуконаслідування – звуконаслідувальним вигуком. Українська розмовна мова багата на експресивні етнокультурні вирази, тим самим ускладнюється сприймання іноземцями текстів української літератури як в оригіналі, так почасти і в перекладі. З цього приводу Н. Куконіна зауважує, що “емоційно-експресивне забарвлення української лексики різноманітніше порівняно з англійською, що засвідчують позначки у словниках” [13, с. 74]. А В. І. Шаховський вважає: “викривлення комунікативно-вагомої інформації за рахунок емотивних втрат при перекладі зумовлено структурними, лексико-семантичними, національно-культурними розбіжностями зіставних мов та є неминучими” [17, с. 82].

Емоційно-оцінними одиницями у висловлюванні є емотивні вигуки та вигуківі фрази. Імперативні вигуки можуть, окрім волюн-

---

тативного характеру, також набувати емоційного забарвлення. Звуконаслідування, відтворене мовними засобами звуку, увиразнює текст. Кожна мова має свої засоби передачі експресивності твору, тому перекладач повинен знайти такий перекладний відповідник, який би максимально точно відтворив емоційність оригіналу. Якщо не виконуються ці умови, то порушується сенс оригіналу і такий переклад не може бути належним. Нівелювання емотивності збіднює дух живої розмовної мови у перекладі, знижує значущість того чи іншого факту, події та менш зрозумілим стає ставлення героя у певній ситуативній площині. Це призводить до деформації емоційних характеристик персонажа, більш розмитим стає ставлення автора оригіналу до героїв тексту, розвитку подій у творі. Тому при перекладі необхідно дуже уважно підходити до передачі емотивності тексту у цілому. А. Гусейнаєв вважає за необхідне для перекладача “відтворити увесь організм, увесь дух твору” [8, с. 37]. Про це йдеться у працях й Р. Р. Ніколаєвської [14], В. М. Крупнова [12] та ін. Зокрема, “емоційна достовірність твору як проекція відчуттів багато в чому визначається саме майстерністю письменника, його вмінням користуватися мовним матеріалом” [5, с. 387]. Те саме можна сказати й про перекладача.

Список використаних джерел

1. Андрійченко Ю. В. Емотивна тональність і емотивний фон тексту художнього твору / Ю. В. Андрійченко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К., – 2006. – Вип. 9. – С. 384–388.
2. Андрійченко Ю. В. Лексичні засоби вираження емотивності в художніх текстах / Ю. В. Андрійченко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К., – 2009. – Вип. 15. – С. 11–17.
3. Андрійченко Ю. В. Лінгвопрагматичні особливості емотивної тональності текстів художніх творів Г. Г. Маркеса / Ю. В. Андрійченко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К., – 2007. – Вип. 11. – С. 3–5.
4. Апресян Ю. Д. Коннотация как часть прагматики слова /лексикографический аспект / Юрий Дереникович Апресян // Русский язык: Проблемы грамматической семантики и оценочные факторы в языке. – М.: Наука, 1992. – 237 с.
5. Арнольд И. В. Стилистика современного языка: (стилистика декодирования) / Ирина Владимировна Арнольд. – М.: Просвещение, 1990. – 300 с.
6. Белова А. Д. Емоційна аргументація / А. Д. Белова // Мова у соціальному і культурному контексті: зб. наук. пр. – К., 1997. – С. 184–191.

-
-
7. Гамзюк М. В. Емотивність фразеологічної системи німецької мови: (досвід дослідження в синхронії та діахронії): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / М. В. Гамзюк. – К., 2001. – 33 с.
  8. Гусейнаев А. Художественный перевод и наши невзгоды / А. Гусейнаев // Мастерство перевода. – М., 1974. – Сборник десятый. – С. 34–46.
  9. Ковганюк С. Практика перекладу. (З досвіду перекладача) / С. Ковганюк. – К.: Дніпро, 1968. – 274 с.
  10. Комиссаров В. Н. Коммуникативная функция языка и осмысленность слова / В. Н. Комиссаров // Коммуникативные единицы языка. – М.: МГИИЯ им. М. Тореза. – 1985. – Вып. 252. – С. 34–42.
  11. Кривошеина С. Н. Некоторые проблемы перевода междометий / С. Н. Кривошеина // Проблемное описание и преподавание романо-германских языков. – Нальчик: Эльбрус, 1996. – С. 80–86.
  12. Крупнов В. Н. В творческой лаборатории переводчика / Владимир Николаевич Крупнов. – М.: Междунар. отношения, 1976. – 192 с.
  13. Куконіна Н. А. Відтворення стилю Роалда Дала в українських перекладах / Н. А. Куконіна // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 2009. – Вип. 441–443 : Германська філологія. – С. 72–76.
  14. Николаевская Р. Р. Проблема широкосзначности и перевод. Перевод как когнитивная деятельность / Р. Р. Николаевская // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – М., 2003. – Вып. 480. – С. 83–99.
  15. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике: в 4 т. – Т. 4, Вып. 2. Глагол. Местоимение. Числительное. Предлог // Александр Афанасьевич Потебня. – М.: Просвещение, 1977. – 406 с.
  16. Русско-английский словарь междометий = Russian-English Dictionary of Interjections: ок. 1000 сл. / [состав. Квеселевич Д. И., Сасина В. П.]. – М.: Астраль [и др.], 2001. – 512 с.
  17. Шаховский В. И. Эмотивный компонент значения и методы его описания / В. И. Шаховский. – Волгоград: ВГПИ, 1983. – 94 с.
  18. Riesel E. Schendels E. Deutsche Stilistik / E. Riesel. – Moskau: Verl. Hochsch., 1975. – 317 s.

Summary

The article raises the problem of translating exclamatory vocabulary in two directions: from English into Ukrainian and from Ukrainian into English. The relevance of the issue is connected with the need to define the peculiarities of preserving the emotional contents of the source fictional text in translation.

Key words: *emotiveness, exclamatory vocabulary, translation, emotional adequacy.*

ОСОБЛИВОСТІ ВВЕДЕННЯ АБРЕВІАТУР У ТЕКСТ

У статті проаналізовано способи введення абревіатур у структуру тексту з позицій когнітивно-дискурсивної парадигми. Розглянуто абревіатури конвенціонального та okazіонального типів та особливості їх текстуальної розшифровки.

Ключові слова: конвенціональна абревіатура, okazіональна абревіатура, початковий мовний знак.

Не дивлячись на простоту питання про введення абревіатур в тканину оповідання, існують певні особливості (або так звані «способи») введення абревіатур в текст. Мета нашої статті – проаналізувати введення абревіатур в структуру тексту з позицій когнітивно-дискурсивної парадигми. Тут у фокусі нашої уваги опиняється послідовність і спосіб подачі інформації про референта: через повне ім'я або через стисле, кодоване позначення – абревіатуру.

Аналіз літературного матеріалу показує, що абревіатури можуть бути представлені в тексті наступним чином:

1. Абревіатура вводиться в тканину оповідання з розшифровкою, яка передує її появі в тексті (анафорично), з метою полегшення читачеві подальшого розуміння тексту і, в першу чергу, самої абревіатури. Розшифровка або повна форма початкового мовного знаку може бути розташована щодо абревіатури наступним чином:

1) контактено (тобто «приєднуючись» до розшифровки), наприклад: «From the Internal Report to the National Security Council (NSC)...» (конвенціональна абревіатура) [4, с. 1]; «I was first contacted», Morris explained, “by the Office of Technology Transfer. The OTT monitors shipments of American technology which might have military significance...” (оказіональна абревіатура) [2, с. 39];

2) дистантно:

а) через одно-два слова, наприклад: «... Massachusetts... Cambridge, MA 02138...» (конвенціональна абревіатура) [4, с. 70]; «The most serious was central saurian encephalitis, or CSE, which caused a form of sleeping sickness in human beings and horses” (оказіональна абревіатура) [2, с. 21];

б) через декілька слів або речень, наприклад: «In 1979, in the waning days of the Carter Administration, Norman Johnson had been an assistant professor of psychology at the University of California at San Diego... In those days, his biggest problems had been finding a house for Ellen and the kids, keeping up his publications, and wondering whether UCSD would give him tenure» (конвенціональна абrevіатура) [3, с. 13]; «Chavez called him back ten minutes later to say he had made inquiries at Ansbach and had obtained a record of a wire transfer that was paid into the Moriah account by the International Wilderness Preservation Society three days before that. And the IWPS transfer noted in the comment field, “G. Morton Research Fund» (оказіональна абrevіатура) [4, с. 54];

в) через одну або декілька сторінок, наприклад: «In late 2003, at the Sustainable Earth Summit conference in Johannesburg, the Pacific island nation of Vanutu announced that it was preparing a lawsuit against the Environmental Protection Agency of the United States over global warming” [4, с. 78]; «Consultant to the EPA, the Department of the Interior, the Department of Defense, the government of Nepal, God knows who else» (конвенціональна абrevіатура) [4, с. 66]; «He’d worked for years in the Sacred Congregation for the Doctrine of the Faith, and later in the Secretariat of State” [1, с. 16]; «No one was surprised by his eventual posting as the head of the CDF” (оказіональна абrevіатура) [1, с. 20];

2. Абrevіатура вводиться в тканину оповідання з розшифрованою, яка слідує за її появою в тексті (катафорично), коли спочатку вводиться абrevіатура, а потім співвідносна з нею повна мовна одиниця. Як і у попередньому випадку, повний мовний знак може розташовуватися щодо абrevіатури:

1) контактено, наприклад: «The greatest stress was working in the ER. The emergency room was constantly overcrowded with people suffering every form of trauma imaginable» (конвенціональна абrevіатура) [5, с. 84]; «IDECE, the International Data Environment Consortium was located in a small brick building adjacent to the campus of Keio Mita University...” (оказіональна абrevіатура) [4, с. 35];

2) дистантно:

а) через одне-два слова (тільки оказіональні абrevіатури): «Fermentation tanks for AOB primers – that’s ammonia-oxidizing bacteria” (оказіональна абrevіатура) [3, с. 221]; «We’re from the IADG”. Kenner said. “The international inspection agency. We’re required to make sure that no US research project violates the international agreements on Antarctica” (оказіональна абrevіатура) [4, с. 244];

б) через декілька слів або речень, наприклад: «Well, it sure moved your TV. ... He was bent over, looking behind the television at the connections” (конвенціональна абрєвіатура) [4, с. 82]; «IPCC? What last-minute changes?” «The UN formed the Intergovernmental Panel on Climate Change in the late 1980s...” (оказіональна абрєвіатура) [4, с. 291-292];

в) через одну або декілька сторінок, наприклад: «Source: giss.nasa.gov» (конвенціональна абрєвіатура) [4, с. 101]; «It’s legitimate to use a government...” [4, с. 291]; «The InGen Incident” (оказіональна абрєвіатура – в заголовку) [2, с. 87]; «In this commercial climate, it is probably inevitable that a company as ambitious as International Genetic Technologies. Inc., of Palo Alto, would arise” [2, с. 101];

3. Абрєвіатура вводиться в тканину оповідання без розшифровки (тільки конвенціональні абрєвіатури): «In fact, we bypass the JCS on this” (конвенціональна абрєвіатура) [3, с. 11]; «She glanced at the wall monitors-oxxygen saturation, carbon dioxide, temperature, muscle stimulators, precordial stethoscope, EKG, automatic blood pressure, and disconnect alarms. Everything was in order” (конвенціональна абрєвіатура) [5, с. 263];

4. Абрєвіатура вводиться в тканину оповідання без розшифровки, але з поясненням (тільки оказіональні абрєвіатури): «The passenger had given Ling a card that read Allan Peterson, Seismic Services, Calgary.” Ling didn’t believe it. He knew perfectly well that there was a company in Alberta, ELS Engineering, that sold this equipment. It wasn’t necessary to come all the way to Malaysia to see it” (оказіональна абрєвіатура) [4, с. 19] (в даному випадку з пояснення видно, що це якась компанія з продажу обладнання); «... Mid-level particle – dispersal units, military grade. Tectonic impulse generators. Transportable MHP units. Hypersonic cavitation generators. Resonant impact processor assemblies» (оказіональна абрєвіатура) [4, с. 221] (з цього прикладу читачеві зрозуміло, що мова йде про прилади);

Необхідно вказати на той факт, що зазначені вище типи введення абрєвіатур в структуру тексту можна віднести до розряду загальноприйнятих. При цьому контактне введення можна вважати простішим способом, що дозволяє реципієнтові легко орієнтуватися в тексті, в той час як дистанційне введення вимагає від нього додаткових зусиль за визначенням значення абрєвіатури, тобто розуміння того, який референт вона представляє.

Список використаних джерел

1. Case J. The Genesis Code / J. Case. – Great Britain, London: Arrow book, 1998. – 536 p.
2. Crichton M. Jurassic Park / M. Crichton. – The United States of America, New York: Ballantine book, 1991. – 404 p.
3. Crichton M. Sphere / M. Crichton. – The United States of America, New York: The Random House Publishing Group, 1988. – 372 p.
4. Crichton M. State Of Fear / M. Crichton. – Great Britain, London: Harper Collins Publishers, 2005. – 722 p.
5. Sheldon S. Nothing Lasts Forever / S. Sheldon. – The United States of America, New York: Warner books, 2001. – 390 p.

Summary

In the article the ways of introduction of abbreviations into the text structure are analysed in the cognitive aspect. Conventional and occasional abbreviations and the peculiarities of their contextual decoding are in the focus of the research.

Key words: *conventional abbreviation, occasional abbreviation, initial linguistic sign.*

ОСОБЛИВОСТІ КОЛЬОРОВИХ ПОЗНАЧЕНЬ У ЗБІРЦІ ОПОВІДАНОЇ ДЖ. ДЖОЙСА “ДУБЛІНЦІ”

Стаття є спробою проаналізувати індивідуально-авторські колорити Дж. Джойса. Показано, що вибір еквівалентних лексем і словосполучень визначається контекстом і підкорюється авторському задуму.

Ключові слова: кольорові позначення, ідиостиль, художній текст.

Кольорове сприйняття, процес називання кольору є об'єктом вивчення різних наук: фізіології, психології, етнології, історії, лінгвістики та ін. Мовознавці досліджують уявлення народів світу в царині кольору з точки зору різних аспектів: складу і семантичної структури, значення і побудови семантичних полів, стилістичних функцій, визначаються національно-специфічні особливості кольорової лексики в різних мовах. Відомо, що колір є однією з тих категорій культури, яка “фіксує унікальну інформацію про колорит природи, що оточує, своєрідність історичного шляху народу, взаємодію різних етнічних традицій, особливості художнього бачення світу” [3, с. 109]. Будучи однією з категорій пізнання світу нарівні з іншими категоріями, як простір, час, рух, колір є одним з ключових культурних концептів. Ще Аристотель відмічав, що “бачити, означає бути яким-небудь чином причетним до кольору” [1, с. 425].

У сучасній лінгвістиці немає єдиного термінологічного опису лексем, які відбивали б різні кольорові відтінки: використовується поняття “кольоропозначення” (Н.Б. Бахіліна; В. Тернер; Г. Вежбицька; С.Г. Термінасова; О.М. Полякова и др.); застосовується поняття “ім'я кольору”, “назва кольору” (Р.М. Фрумкіна; А.П. Василевич); висловлення “кольоровий термін”, “термін кольору” (“colour term”) у працях Б. Берліна и П. Кея (1969); описові конструкції типу “найменування з кольоровим компонентом”, “прикметник зі значенням кольору” (Ф. Озхан; О.В. Торопова).

Шляхом суцільної виписки був виявлений склад і структура поля кольору в мові оповідань Джойса. Поле містить такі кольо-

---

ропозначення: червоний, синій, зелений, золотий, коричневий, сірий, білий, чорний.

У збірці (15 оповідань) своїм завданням Джойс визначив: “написати розділ в моральній історії” країни, дати можливість “ірландцям поглянути на себе в добре відполірованому дзеркалі”. Це і багатопланове зображення життя людини та суспільства, і ретельна послідовність оповідань, їх складна внутрішня – тематична, ідейна, інтонаційно – стилістична – зв’язок один з одним із загальним задумом збірки. Головна тема “Дублінців” – тема смерті, духовної та фізичної. З одного боку, це простір тьмяних, темних та похмурих кольорів. Колороніми реалізують предметно-описове значення, виступаючи у функції безпосереднього зображення предметів – “When we met in the street the houses had grown sombre” [4, с. 17]; “dark dripp in gardens”, “dark odorous stables” [4, с. 17]; “gloomy rooms” [4, с. 18], портретної характеристики персонажів, а також будучи навантаженими конотативними значеннями, є засобами творення художніх образів: отець Флін (“Сестри”), нерухомий, із загадковою порожньою посмішкою на спотвореному хворобою обличчі, сприймається як символ ірландської церкви: “in the dark of my room I imagined that I saw again the heavy grey face of the paralytic” [4, с. 2].

З іншого боку, в простір зовнішнього світу (особливо наприкінці збірки) залучено яскраві кольори: фіолетовий, срібний, голубий, золотий, оранжевий. Однак всі приклади з цієї групи, крім червоного та коричневого, доволі нечисленні. Кольоровою домінантою джойсового світу є червоний, чорний та сірий. Сірий постає своєрідним фоном, рамою, на якій розкидані незначні барвисті плями. Спостерігається часте застосування сполучень із словами “pale”, “dark”, інколи в межах одного речення, що створює суб’єктивні асоціації з сірим кольором. Часто позначається не блідий колір, а поняття “території”. Всім ірландцям знайома область під назвою English Pale – англійська територія Ірландії. “Pale faces” стає ще одним засобом зображення протистояння двох країн, Ірландії та Англії, і правильніше було б розглядати таку позначку як “вигнанець” на своїй землі. В контексті помітна негативна конотація кольоропозначення, зв’язок сірого (також чорного) з самотністю, безнадією, сумом.

У “Дублінцях” зустрічається багато блискучих поверхонь, що говорить про зорову оману (самі помітні деталі такого ґатунку – окуляри (блискучі чи спітнілі), натерта підлога чи дзеркала): “twinkling river”, “shining roofs”, “glossy black hair”.

У символіці зелений колір несе позитивне значення. В структурі значення прикметника *green* присутня ознака барви “зеленого кольору” і міфопоетична ознака “здатності до народження, росту, розвитку”. В християнстві це колір Трійці, Одкровення. Для ірландців – це національний, улюблений колір, що завжди асоціюється із зеленню острівних пагорбів, міфічними ельфами та свободою нації, однак в оповіданнях зелений рідко зустрічається, здебільшого як позначка безнадії на національне відродження: “*green faded look*” [4, с. 3].

У джойсовій картині світу одним із засобів репрезентації у всьому різноманітті його почуттів і настроїв є червоний колір, який передається цілим спектром кольорових лексем (червоний, карміновий, червоніти, зашарітися, рожевий). Червоний колір має багато суперечливих значень – позначення агресії, небезпеки або вказівка на схильність ірландців до чарки: “*tire some old red-nose dim becile*” [4, с. 2]. У “Милості Божій” червоний колір – визначальний. Часто згадуваним є червоне обличчя священика: “Тепер фігура священика стояла випрямлена на кафедрі, дві третини його тіла, увінчані масивним *червоним* обличчям, здіймалися над парапетом” [4, с. 125]. Такий колір викликає двоїсті асоціації: вказівка на зовнішність носія церковної моралі і перекрученість цієї моралі. Доповнює вигляд священика червоний відблиск полум’я свічки з вітваря [4, с. 125]. Тлумачення кольору “*red*” потребує ще й знання соціокультурного контексту: червоний колір – колір ліхтарів будинків розпусти. З огляду на це Джойс використовує прізвисько священика – назву дублінської вулиці, де були розташовані такі будинки за часів Джойса.

Білий колір традиційно сприймається як символ надії, добра, чистоти; проте його пов’язування зі смертю можна спостерігати в оповіданні “Мертві”. Тут прототип білого кольору – сніг, який падає майже всюди, і надає оповіді додаткового значення. Для Джойса сніг – взаємна залежність, необхідний зв’язок двох світів (мертвих і живих).

Особливістю стилістичної актуалізації прикметників – колоронімів є її асоціативний механізм, що визначає характер зв’язків між початковим кольором і похідною ознакою. Це, в свою чергу, надає прикметникам – колоронімам емоційно-оціночного змісту високої інтенсивності. О. Веселовський зазначає, що “особисті настрої можуть виразитися в епітеті, висновку з цілого ряду рівнянь, часова залежність яких не завжди є ясною, а відчувається як дещо бажане, невловиме, що налаштовує на відомий лад” [2, с. 14].

У цілому слід підкреслити, що Джойс використовує, як правило, базові, нейтральні з точки зору колороніми, які виражені прикметниками, максимально насичуючи їх значеннями в структурі, що дозволяє їм виконувати концептуально – змістові роль.

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Метафизика/ Аристотель // Соч.: в 4 т. – М.: Мысль, 1976. – Т.1. – 550 с.
2. Веселовский А.Н. Из истории эпитета/ А.Н. Веселовский // Историческая поэтика. – М., 1989. – С.14-39.
3. Жаркынбекова, Ш.К. Моделирование концепта как метод выявления этнокультурной специфики / Ш.К. Жаркынбекова// Материалы IX Конгресса МАПРЯЛ. – Братислава, 1999. – С.107-112.
4. Joyce, James. Dubliners / James Joyce. Ware: Wordsworth editions ltd, 1993. – 161 p.

ЕМОТИВНІСТЬ У АНГЛОМОВНИХ СПОРТИВНИХ ВИДАННЯХ

У статті розглядається використання емотивності в англійській мові на базі англомовних спортивних видань як засіб привернення уваги читача та надання тексту виразності.

Ключові слова: емотивність, експресія, дискурс.

Актуальність обраної тематики зумовлена антропоцентричною спрямованістю сучасної лінгвістики і, зокрема, вивченням функціонально-семантичної категорії емотивності, беручи до уваги її номінативний аспект та різнорівневі мовні й мовленнєві засоби реалізації.

Предметом дослідження є англомовний спортивний дискурс, на прикладі статті «Playoff Race Reanimates Rivalry, and Rangers' Overtime Goal ElectrifiesIt» “The New York Times” за 13.04.2013 [4].

Оскільки спортивна термінологія швидко проникає у повсякденне мовлення і міцно закріплюється у лексиконі.

Під емотивністю ми розуміємо висловлення (спираючись на праці В. Шаховського), яке “передає поряд з факультативною і емоційну інформацію (чи тільки лише її) за допомогою як мінімум одного емотивного засобу – лінгвістичного чи паралінгвістичного (кінесика, фонація), – який виражає визначену емоцію, більш чи менш адекватно усвідомлювану всіма комунікантами в даній ситуації” [5, с. 68].

Відомо, що слово “емоція” походить від латинського “emovere” (хвилювати, збуджувати). З часом значення цього слова змінилося і зараз можна сказати, що емоції – це узагальнені чуттєві реакції, що виникають у відповідь на різноманітні за характером сигнали й обов’язково тягнуть за собою певні зміни у фізіологічному стані організму.

Як і інші додаткові відтінки в значеннях мовних одиниць, емотивність може бути в кожному висловлюванні індивідуальна, висловлювати суб’єктивні емоції окремої особистості [1, с. 87].

Термін “емоційність” поки ще не увійшов до загального вжитку, в цьому значенні вживається частіше термін “експресія” [2, с.

269]. У значенні ж емоційності вживаються поняття: загального настрою, емоційно-чуттєвий тон, емфатичне забарвлення, емоційний тон, чуттєва атмосфера, емоційна атмосфера, емоційне оточення. “*Girardi was mobbed*” (емоційно-чуттєвий тон), “*to join the pileup*” (емоційне оточення), “*Nassau Coliseum was rocking the way*” (емоційна атмосфера), “*The Rangers’ fans roared in delight*”, “*the Islanders’ fans roared forlornly*” (емоційна атмосфера, емоційне оточення) [4].

У значній частині мовного матеріалу обидва явища збігаються, оскільки всяке емоційне є експресивне, тому в науці вживається термін “емоційно-експресивний”. Це експресія в широкому значенні цього терміну.

“*Nassau Coliseum was rocking the way*”, “*Those clashes*”, “*Islanderson top*” [4]. Фраза “*Nassau Coliseum was rocking the way*” вказує на те, що стадіон просто вирував емоціями, вибухав від напруження і захоплюючої гри.

To clash – має переклад – зіткнутися. Цим самим автор підкреслює, що це був не просто спокійний матч, а справжня “сутичка” між двома давніми “ворогами”, додаючи, цим самим, пристрастей.

On the top – перекладається як – на вершині, зверху. Тобто фраза “*Islanderson the top*” мала би означати, що у цій грі перемогу отримала вищеназвана команда, але фраза “... *but that was not the way Saturday night’s game ended*” змушує читача задуматися, у нього з’являється цікавість прочитати статтю до кінця.

Публіцист прямо і безпосередньо звертається до читача зі своїми думками, почуттями, оцінками: “*Both goalies were good, but both were also lucky*”, “*the atmosphere at the Coliseum was boisterous and exhilarating*”, “*the game worthy of the Battle of New York*” [4].

Звернення публіциста до масової та різномірної аудиторії, необхідність впливу, яка пов’язана з пошуками експресивних засобів вираження, і якісні зміни в сфері сучасних засобів масової інформації (ЗМІ), а саме тенденція до розмовності і прагнення до непрямого впливу (а не до прямолінійного), дозволяють використовувати повною мірою словотворчий і фразеологічний потенціал мови і словотворчий потенціал авторів для максимального впливу на читачьку аудиторію, беручи участь, тим самим, у формуванні та розвитку мовного смаку і зміні суспільної свідомості. Прагнення в найкоротший термін повідомити про свіжі новини знаходить відображення і в характері комунікативних завдань, і в мовному їх втіленні.

Список використаних джерел

1. Коростова С.В. Эмотивность как функционально-семантическая категория: к вопросу о терминологии / С.В. Коростова // Известия Российского государственного педагогического университета имени А.И.Герцена. СПб. – 2009. – № 103. – С. 85-93.
2. Лукьянова Н.А. Экспрессивная лексика разговорного употребления / Под ред. А.И. Федорова. АН СССР. – Новосибирск.: Изд.-во Новос. ун.-та, 1986. – 269 с.
3. Галкина-Федорук Е.И. Об экспрессивности и эмоциональности в языке / Е.И. Галкина-Федорук // Сборник статей по языкознанию. – М., 1958. – С.136
4. http://www.nytimes.com/2013/04/14/sports/hockey/rangers-beat-islanders-as-rivalry-is-renewed.html?ref=sports&_r=0
5. Шаховский В.И. Эмотивный компонент значения и методы его описания: [Учеб.пособие к спецкурсу] / В. И. Шаховский. – Волгоград, 1983. – 326 с.

Summary

This article deals with the use of emotivity in English language daily news paper`s sports column, as a mean of attracting a reader`s attention and giving the expression to the text.

Key words: *emotivity, expression, discourse.*

СОЦІАЛЬНЕ У ТВОРЕННІ АНГЛІЙСЬКИХ ІМЕН

У статті досліджуються етимологічні засади творення ранніх англійських імен германського походження. Проаналізовано антропонімічні одиниці на позначення відносин в загальній соціальній системі епохи.

Ключові слова: антропонім, етимологія, етнічна спільнота, соціальна система.

Англійські імена, що містять загальні позначення людського колективу, заснованого на кровній спорідненості, належать до групи найбільш ранніх германських антропонімів, оскільки закладені в них поняття «рід, спорідненість» передають важливість кровноспоріднених відносин в загальній системі соціальних відносин епохи, і відсилають нас до того періоду у формуванні етнічної самосвідомості англійців, коли це поняття визначалося більш спорідненістю, ніж політико-територіальними зв'язками [2, с. 43], коли в системі родових зв'язків саме кровноспоріднені відносини склали головну суть, відображаючи специфіку ранньої форми етнічної спільноти людей (жін. ім'я *Genevieve* герм. *geno* («рід») + *wefa* («жінка»), а також «сім'я, рід, плем'я» (чол. ім'я *Kimball* д.-англ. *Sunebeald* д.-англ. *sun* («сім'я, рід») + *beald* («сміливий»)).

Зокрема, тут виділяється семантична група, що містить позначення окремих етнічних груп з германських ареалів («сакс» – д.-англ. *Seax* і «датчанин» – д.-англ. *Dene*) і позначення негерманських племен («гун» – д.-англ. *Hūne*, «шотландець (скот)» – д.-англ. *Scot(t)* і «валлієць (стародавній брит)» – д.-англ. *Wealh*). Судячи з антропонімічних даних, уявлення англосаксів про племена, що оточували їх, не відрізнялися особливою різноманітністю, і згадка про те чи інше плем'я мало на увазі в основному тип контактів, що виникали між ним і англосаксами. Наприклад, чол. ім'я *Haldane* («половина» + «данець»: букв. «напівданець») вказує на те, що скандинавські племена датчан, набіги яких припадали в основному на VIII-IX ст. н.е., достатньо швидко асимілювалися із закріпленими на той час на Британських островах західногерманськими племенами англів, саксів, ютів і фризів. Чоловічий антропонім *Humbert* («гун» + «яскравий, знаменитий») свідчить про те, що контакти англосаксів з негерманським плем'ям гунів, очевидно, були переважно вій-

---

ськового характеру, оскільки ознака, що міститься в даному імені, «яскравий знаменитий», входив в систему аксіологічних цінностей самих англосаксів, асоціювався у них, як правило, з військовою відвагою – славою, силою, владою, перемогою. Релевантною при позначенні окремих етнічних груп є також ознака місця проживання носія імені: наприклад, імена *Saxon* (д.-англ. *Seaxtūn* – «сакс» + «садиба/селище»), *Walcot* (д.-англ. *W(e)alacot* – «хатина валлійця») і *Walford* («бхід, що належав валлійцям»).

Серед позначень конкретних представників соціального колективу найбільш типовими є такі ознаки:

– загальна приналежність до людського роду – номінація людини в цілому. Компонент «людина» (д.-англ. *man*) є достатньо частим у складі композитних імен і позначає переважно семантично ядерне поняття. При цьому додаткова експлікація атрибутивної (у широкому сенсі) зони поняття «людина» відбувається в перших елементах шляхом вказівки на місце проживання (чол. *Norman* д.-англ. *Northman*: «житель півночі»), рід занять (чол. *Newman* – «нова людина», тобто «новий службовець»; *Rodman* д.-англ. *řidan* («їхати верхи») + *man*: «той, хто супроводжує в поїздки лицаря, помічник лицаря»; *Sherman* сер.-англ. *Shereman*, *Shareman* д.-англ. *scēarra* («ножиці») + *man*: «той, хто зістригає ворсини при прядінні»), причетність до сфери військової діяльності (*Herman*, двг *Hariman*, двг *heri* («армія») + *man* – «воїн»; *Wyman* д.-англ. *wīg* («бій, битва») + *man*: «воїн»);

– тип міжособових відносин – позначення «друга» (д.-англ. *wīne*). Зазначена лексема характеризується високою продуктивністю, переважно фінальною позицією семантично ядерного компоненту, а також сполучуваністю з елементами, що позначають коло аксіологічних цінностей суспільства (напр., імена: *Edwin* – «багатство, щастя» + «друг», *Baldwin* – «сміливий» + «друг», *Marvin* – «відомий, знаменитий» + «друг», *Alden* (*El(d)win*) – «старий, мудрий» + «друг», *Sherwin* – «знаменитий» + «друг», *Erwin* – «честь» + «друг»), імплікують думку про значущість і важливість поняття «дружба» в контексті англосакської культурно-історичної традиції [2, с. 224];

– наявність кровноспоріднених і пов'язаних з ними економічних відносин (спадкоємність майна) – позначення «сина», «племінника» (чол. ім'я *Nevins*), «спадкоємця» (ім'я *Eyre*). Продуктивність позначення поняття «син», що реалізовувалося в елементі – *son* (д.-англ. *sunu*) або у форманті – *s* (пережиток д.-англ. генитива), і, як наслідок, утворення т.зв. «генеалогічних» імен, очевидно, можна пояснити збереженням важливої ролі кровноспоріднених відносин в загальній системі соціальних зв'язків англосакського суспільства і на пізніших етапах його розвитку [1, с. 41]

(напр. чол. імена: *Hastings* – нащадок людини на ім'я *Hæsta* («лютий, запальний»); *Willis* – нащадок (син) Уїлла; *Em(m)erson* – син Еммері (*Emmery + sunu*); *Garson* – син людини на ім'я Гар (*Gār + sunu*); *Nelson* – син Ніла (*Neil + sunu*) та ін.);

– приналежність до сім'ї/роду, що позначається шляхом згадки в композитному антропонімі імені батька, що комбінувався часто з назвою місця проживання сім'ї (наприклад, імена *Bedford* д.-англ. *Bede* (д.-англ. *biddan* – «просити», «жебрак, жибрак») + *ford* («бід»), тобто «син людини на ім'я *Bede*, яка проживає біля броду»; *Winston* д.-англ. *Wine* (ім'я із значенням «друг») + *tūn* («маєток, садиба»), тобто «син людини на ім'я *Wine*, яка проживає в своєму маєтку»);

– обмеженість займаного людиною соціально-побутового простору проживання. Дана ознака експлікується в лексемі «житель» (д.-англ. *sæte*), що входить до складу таких композитних чол. імен як *Somerset* – «житель літніх поселень», *Vance* – «той, хто живе біля болот» [3].

Загалом, в зв'язку з цим слід особливо підкреслити, що відчуття спільноти, приналежності до певного племені або роду пронизувало весь світ англосаксонської епохи. Англосаксам дивно було бачити людину, яка б не відносилася ні до якого роду. Тому найважчим покаранням для того, хто порушив закони роду, втівав від покарання або нехтував зобов'язаннями перед колективом, було вигнання з племені. Така людина ставилася поза законом, і у X-III ст. була навіть розроблена особлива для таких випадків форма «відлучення»: той, хто переступив закони роду розглядався як «виродок». У законодавстві ця особа прирівнювалася до перевертня в образі вовка як символу, що втілював істоту без роду і землі [14, с. 34; 57, с. 97-98]. Згодом, з введенням християнства, така людина розглядалася не просто як чудовисько, але як чудовисько, противне богові, знехтуване їм (наприклад, Грендель з роду Каїна в «Беовульфі»).

Список використаних джерел

1. Системы личных имён у народов мира / АН СССР; Ордена Дружбы народов институт этнографии им. Н.Н. Миклухо-Маклая. – М.: Наука, Гл. ред. вост. лит., 1989. – 384 с.
2. Шервуд Е.А. От англосаксов к англичанам (к проблеме формирования английского народа) / Е.А. Шервуд – М.: Наука, 1988. – 237 с.
3. Hanks P. Dictionary of First Names / P. Hanks, F. Hodges – 2nd ed. – Oxford & New York : Oxford University Press, 1996. – 444p.

Summary

The article deals with the etymology of early English first names of Germanic origin. The anthroponyms denoting relations in general social system of the epoch have been analysed.

Key words: *anthroponym, etymology, ethnic community, social system.*

ПСЕВДОНІМНА МОТИВАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ КРИПТОНІМІВ

У статті проаналізовано творення англійських криптонімів з мотиваційною базою псевдоніма автора. Досліджено різні підгрупи криптонімних форм з різною комбінацією літерно-знакових елементів.

Ключові слова: *криптонім, псевдонім, мотивація.*

Головне завдання криптоніма – частково або повністю приховати справжнє ім'я автора літературного твору. Серед англійських криптонімних одиниць найбільша кількість походить від псевдонімів [3, с. 11]. Такі криптонімні форми представлені різними підгрупами.

У дволітерних криптонімах збіг із псевдонімом може виявлятися за допомогою обох літер (коли сам псевдонім утворений з двох слів), наприклад, *A.S. – Stevenson, John Hall* [2, с. 3] або походження від псевдоніма відбувається за допомогою першої літери, наприклад, *P.V. – Barling, Muriel* [2, с. 613].

У криптонімах із літери і слова, утворених за принципом походження від псевдоніма, слово завжди є псевдонімом. Літера може бути представлена його ініціалом, наприклад, *T. Taylor – Defoe, Daniel* [2, с. 388], або бути невідомою за походженням: *J. Marjoram – Mottram, Ralph Hales* [2, с. 249].

У криптонімах із двох літер і слова останнє також представлено псевдонімом. Літери в таких утвореннях випадкові, тобто мають невизначене походження, наприклад: *H.R. Gordon – Ellis, Edward Sylvester* [2, с. 314], *J.E. Muller – Fanthorpe, Robert Lionel* [2, с. 320], **S.M. Tenneshaw – Garrett, Randall* [2, с. 338].

У криптонімах із трьох літер і слова літери не виявляють збігу ні з чим і подаються в поєднанні з псевдонімом автора, наприклад: *W.N.P. Barbellion – Cummings, Bruce Frederich* [2, с. 86], *G.P.R. James Esq. – Thackeray, William Makepeace* [2, с. 570], *A.P.A. O'Gara – MacDermott, W.R.* [2, с. 439].

Криптоніми з чотирьох літер і слова за походженням аналогічні до попередніх, тільки представлені більшою кількістю літер. Вони можуть мати вигляд колективного криптоніма (наприклад,

---

P.G. and L.O. Lear – Scott-Moncriff, Charles Kenneth [2, с. 536]) або криптоніма одного автора (наприклад, *F. De Lunatico*, *K.F.M.* – James, George Payne Rainsford [2, с. 397]).

У криптонімах із літери, слова і неповного слова літера та неповне слово невідомі за походженням, а слово представлено псевдонімом, наприклад: *Y Badd Crust* – Jones, Abel [2, с. 87], *J. Cypress Jr.* – Hawes, William Post [2, с. 397].

У криптонімах зі слова і літери остання поряд із псевдонімом є випадковою, тобто такою, що не виявляє збігу ні з чим, наприклад: *Abbe B*** – Voltaire [2, с. 384], *Barber, A.* – Moser, Joseph [2, с. 13], *Ramsneb, T.* – Smart, Benjamin [2, с. 138]. А у криптонімах зі слова і двох літер після псевдоніма наявні літери, походження яких виявити неможливо, наприклад: *Toby, M.P.* – Lucy, Henry William [2, с. 353], *Walker, W.H.* – Ranken, George [2, с. 170], *Roger B.F.* – Wightwick, George [2, с. 607]. Криптонім зі слова і трьох літер утворений з псевдоніма і трьох випадкових літер – *Observer, R.F.C.* – Gordon, Alchin [2, с. 188].

У криптонімі, який представлений словом і чотирма літерами, слово є власне псевдонімом автора, а літери випадкові. Сам криптонім поданий у вигляді колективного – *Lear. P.G. and L.O.* – Scott-Moncrieff, Charles Kenneth [2, с. 90]. Існує криптонім із п'яти слів і п'яти літер – *Goliah Gahagan, Sometimes with Titles Major and H.E.I.C.S.* – Thackeray, William Makepeace [2, с. 571], який є досить складним, оскільки до нього належать кілька псевдонімів автора і п'ять літер, невідомих за своїм походженням.

Криптоніми зі слова й цифри утворені за допомогою псевдоніма з додаванням римської цифри, наприклад: *Adrian V* – Fieschi, Ottobono [2, с. 67], *Alexander II* – Anselm [2, с. 70]. Окрім наведених випадків, існують утворення з римською цифрою на першій позиції, наприклад *II Riccio* – Briosco, Andrea [2, с. 307].

Криптоніми зі слова й числа утворені аналогічно, але поряд із псевдонімом автора тут наявне число, яке може посідати першу або другу позицію, наприклад: *Private 19022* – Manning, Frederic [2, с. 267], *20 – Bore* – Tozer, Basil [2, с. 578].

У криптонімах із неповного слова і слова неповні слова не виявляють ніякого збігу, а слово представлено псевдонімом автора, при цьому останнє розміщене попереду або перебуває на другій позиції, наприклад: *Jac Glan-y-gors* – Jones, John [2, с. 208].

Таким чином, специфікою криптонімії англійської мови є поширене використання авторами так званих комбінованих криптонімів, до складу яких належить, окрім власне криптоніма, повне слово.

Серед усіх досліджених криптонімів англійської мови за продуктивністю найбільша кількість структурних форм (різновидів) притаманна групі утворень із літер і слів, неповних слів, слів і літер та зі слів і чисел.

Список використаних джерел

1. Суркова Т.И. Псевдонимы как особый тип антропонимов / Т.И. Суркова. – Рязань: Рязанский гос. пед. ин-т, 1977. – 100 с.
2. Carty T.J. A Dictionary of Literary Pseudonyms in English Language / Terence John Carti. – London: Mansell Publishing Limited, 1995. – 623 p.
3. Morris A. Anonyms and pseudonyms / A. Morris. – Chicago: University of Chicago Press, 1934. – 22 p.

Summary

In the article the formation of English cryptonyms with the motivation of the author's pseudonym is investigated. Various groups of cryptonymical forms with different letter and sign combinations are analysed.

Key words: *cryptonym, pseudonym, motivation.*

ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ЖУРНАЛЬНІЙ ПЕРІОДИЦІ

У статті висвітлюється, як проявляється стаття у мові, а також гендерні відмінності в комунікації на лексичному та синтаксичному рівнях мови, на базі лексики англомовних глянцевого журналістики.

Ключові слова: гендер, гендерна лінгвістика, гендерно-орієнтована лексика.

The category of *gender* was introduced to the conceptual apparatus of science in the late 60s – early 70s of the XXth century and was first used in the history, historiography, sociology and psychology, and then was taken to linguistics, being pragmatic and fruitful for the whole anthropo-oriented description. A lot of scientists dedicated their works to gender peculiarities of speech, among them O. Jespersen [8], R. Lakoff [10] and D. Cameron [6], H. Goroshko [2; 3; 7], O. Antineskul [1] and I. Kostikova [5].

In linguistics, there are only sex differences that include either universal (that is appropriate both to men and women) or special information (specific either to men or women). Particular place among them in linguistic studies take questions that are connected with gender aspects. Cultural and social factors constitute their nucleus, as some scientists show [4], as there are different stereotypes of men's and women's speech behavior.

The communicative behaviour of men and women includes gender-specific choice of vocabulary, its various alternative preference, ways of getting a success in communication.

Many of such differences between men and women can be found on lexical level. Women are more likely to use:

– concrete nouns (e.g. *mirror, computer, smartphone, muscles, etc.*) [14];

(As women use mostly compound sentences we will illustrate you only some parts of them):

1) ...you find yourself looking in the *mirror* at the end of a long day...

---

2) Most people, however, sit less than two feet from their *computer screen*...

3) Chucking your *computer, iPad, or smartphone* and taking up an Amish-like 19th-century lifestyle isn't necessary...

– qualitative adjectives (e.g. *long, short, few, necessary, little, etc.*)

[9; 14]:

1) ... some people blinked *fewer* than six times per minute...

2) Even *the tiniest* amount of daylight exposes your skin to sensitizing UV rays...

3) Sadly, the *dark* days of winter don't offer much of a reprieve.

Despite women men use:

– abstract nouns (e.g. *health, appetite, vision, problem, alternative, etc.*) [13]:

1) Know which vital *sign* I check first? Their *weight*.

2) Because your *health* risks climb right along with your waist *measurement*.

3) I have literally a few *seconds* to decide what's wrong and how I can help.

– relative adjectives (e.g. *green, chemical, evening, hectic, etc.*)

[13]:

1) These foods include whole – oatmeal, *green* tea, tuna, salmon...

2) These are the *chemical* additives that food scientists have cooked up...

3) After a *hectic* day it may seem easy to eat out.

There are also such adjectives that do not have direct meaning, but have special connotative shade. Such words are used as item for intensification. Some of these words are used without reference to gender. A professor of linguistics R. Lakoff relegates some of them only to women's speech. For example, words "*great, cool, neat*" are neutral and "*charming, adorable, sweet, lovely*" are women's [1, p. 49-50].

A woman's written language is known for the presence of the great quantity of:

– introductory words (e.g. *however, in fact, next, above all, yes, etc.*) [9; 11; 14]:

1) Most people, however, sit less than two feet from their computer screen ...;

2) OK, demolishing the towering plate of pommes frites was more than a little ...;

3) After all, guilt isn't innate—it's a by-product of social conditioning.

– pronominal objects (e.g. *Carrots are good for you; Your doc will check you, etc.*) [9; 11].

On syntactical level there are not so many differences in speech. Men use simple sentences [14]. Women more often use compound and exclamatory sentences and tag questions. The latter show uncertainty in speech. In spite of women, men are likely to paraphrase quotations instead of using direct speech.

Thus, most of the differences in speech between men and women are mainly on lexical level. This is due to the changes of gender roles and communicative behaviour and development of the feminist movement (the latter includes gender-specific choice of vocabulary).

References:

1. Антинескул О.Л. Гендер, как параметр текстообразования: [учеб. пособие по спецкурсу] / О.Л. Антинескул. – Пермь: Пермский государственный университет, 2001. – 168 с.
2. Горошко Е. Гендерная проблематика в языкознании / Елена Горошко // Введение в гендерные исследования. – Х.: ХУТИ, 2001; СПб.: Алетейя, 2001. – Ч.1. – С. 508-542.
3. Горошко Е. Гендерные исследования в лингвистике сегодня / Елена Горошко, Алла Кирилина // Гендерные исследования. – Х.: ХУТИ. – 1999. – №1. – С. 45-65.
4. Кирилина А. В. Освящение связи языка и пола в истории лингвистики / А. В. Кирилина // Теория и методология гендерных исследований: [курс лекций]. – М., 2001. – С. 366-381.
5. Костикова И.В. Введение в гендерные исследования / Ирина Викторовна Костикова. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 256 с.
6. Cameron, Deborah. Instruction: Why is Language a Feminist Issue // The Feminist Critique of Language: A Reader / Ed. by Deborah Cameron. – L., N.Y.: Routledge, 1998. – P.1-21.
7. Goroshko, Elena. Differentiation in Male and Female Speech Styles / Elena, Goroshko. – Budapest, 1999. – 107 p.
8. Jespersen, Otto. Language. Its Nature, Development And Origin / Otto Jespersen. – London: G. Allen & Unwin, Ltd., 1964. – 448 p.
9. Joy, More. Less Quilt. More Joy // Women's Health, 2011. – № 3. – P. 8.
10. Lakoff, Robin. Language And Woman's Place / Robin Lakoff // Cambridge University Press: Language in Society, Vol. 2, #1, – 1973. – P.45-80.
11. Percia Jill. Don't be so sensitive! Jill Percia // Women's Health, 2011. – № 3. – P. 42.
12. Rudes, Blair. Is She for Real?: The Concepts of Femaleness and Maleness in the Gay World. // Ethnolinguistics: Boas, Sapir and Whorf Revisited / Blair Rudes, Bernard Healy / Ed. by M. Mathiot. – The Hague, P., New York: Maston Publishers. – 1979. – P. 48-63.

-
-
13. Stork, Travis. Get a Lean Belly – Fast! Travis Stork, Peter Moore // Women’s Health, 2011. – № 3. – P. 78-81.
  14. Sweeney, Brigid. Is Life Going By in a Blur? / Brigid, Sweeney // Women’s Health, 2011. – № 3. – P. 74-77.

Summary

In this article an explanation how gender is displayed in the language, what assessment is given to women’s and men’s speech can be found. This article is an attempt to study gender differences in communication at lexical and syntactical levels of language based on English magazines.

Key words: *gender, gender linguistics, gender-specific lexis.*

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ СКЛАДНИК У СТРУКТУРІ ЗНАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

В статті розглядаються компоненти когнітивного та прагматичного значення англійських фразеологічних одиниць. Зазначається, що, як правило, вони перебувають у відносній рівновазі, але не виключаються випадки, коли у семантиці фразеологізму переважає когнітивний або прагматичний компонент.

Ключові слова: компоненти когнітивний, прагматичний; семантика, фразеологізм.

Значення будь-якої мовної одиниці неодмінно отримує кваліфікацію як елемент двох структур свідомості когнітивної та прагматичної, що надає підстави для виокремлення когнітивного та прагматичного компонентів значення [2, с. 30].

Когнітивний складник фразеологічного значення стосується знання носіїв мови про той фрагмент світу, що позначається ФО, а **прагматичний** компонент співвідносний з інформацією про суб'єктивне ставлення мовця до позначуваного і пов'язану з цим оцінку, переживання тощо. Ці різні за своєю природою компоненти значення корелюють один з одним і взаємно збагачуються.

Так, Л. І. Молдованова наголошує на тому, що специфіка семантичної структури фразеологічних одиниць “спресована” в їх конотативних характеристиках, у тих емоційно-експресивних, образних та оцінних компонентах значення, які складають змістову надбудову над денотативним компонентом значення [1, с. 118].

За допомогою когнітивних і прагматичних структур організується досвід кожного окремого індивіда, “тисячократно збагачений і скоректований завдяки мові колективним досвідом людства” [2, с. 30].

Так, наприклад, у ФО *the admirable Crichton*, застосування якої вказує на проведення аналогії між денотатом (конкретною особою) і відомим шотландським вченим XVI століття Дж. Крайтоном, когнітивним складником значення є “освічена, ерудована особа” [АУФ, с. 19], а прагматичним компонентом – “висока позитивна оцінка її ментальних якостей”.

ФО *Jack Tar* є жартівливим прізвиськом моряків Королівського військово-морського Флоту, що виникло в період Британської Імперії [АУФ, с. 559]. Назва не є образливою для представників цієї професії, навпаки, застосування цієї мовної форми сприяє встановленню між комунікантами відносин, що базуються на пресупозиції “свій”. Когнітивним складником значення є, таким чином, ознака “моряк”, а прагматичним компонентом – “свій”.

У семантичній структурі ФО когнітивний і прагматичний компоненти, як правило, перебувають у відносній рівновазі, але не виключаються випадки, коли у семантиці фразеологізму переважає когнітивний або прагматичний компонент.

Так, наприклад, ФО *John Doe* (умовне ім’я, що надається особі, яка потрапляє до судової системи, якщо її справжнє ім’я є невідомим і походить від імен фіктивних юридичних осіб, які фігурували у позовах про вилучення власності в англійському судочинстві першої половини ХІХ ст.) [АУФ, с. 561] та *Bath chair* (крісло на колесах для хворих; походить від топоніму *Bath*, що є назвою курорту в західній Англії, відомого своїми гарячими джерелами) [ES] ілюструють випадок, коли значення фразеологізму є переважно когнітивним.

Іншу природу має значення фразеологізмів типу *weak tea* (дещо таке, що не має ніякого ефекту; асоціюється з традиційним напоєм англійців – чаєм [Briggs]) та *not cricket* (нечесно; походить від назви англійської гри – крикету, в яку майже неможливо грати, порушуючи правила, нечесно) [ESE, с. 52]. Значення цих одиниць є переважно прагматичним, а саме, виражає оцінне ставлення мовця до денотата.

У когнітивному складнику значення виокремлюються **контенціонал**, що визначається як структурована сукупність ознак денотата, що відбивається у значенні мовної одиниці [2, с. 39], та **екстенціонал**, тобто сукупність денотатів, з яким співвідноситься її значення [там само]. Так, наприклад, у розглянутій вище ФО *the admirable Crichton* ознака “освічений” входить до контенціоналу, а екстенціоналом є вся множина осіб, до характеристикації яких може бути застосований цей фразеологізм.

Однак **контенціонал** розглядуваної ФО не обмежується цією ознакою. Так, досить високою є ймовірність того, що позначувана за посередництвом цієї мовної одиниці особа належить до британської лінгвокультурної спільноти. Очевидно, однак, що етнокультурний компонент значення цього фразеологізму має відмінну від ознаки “освічений” природу.

Для диференціації таких ознак застосовуються введені М. В. Нікітіним поняття *інтенціоналу* (змістового ядра значення) й *імплікаціоналу* (периферії семантичних ознак, що оточують ядро та імплікуються інтенціональними ознаками) [там само, с. 109].

Так, етнокультурний семантичний складник ФО *the admirable Crichton* належить до *імплікаціоналу* значення цієї мовної одиниці, оскільки знання про те, що Дж. Крайтон є представником британського етносу, входить до її фонового знання, необхідного для розуміння значення [3, с. 167].

ЕКСК ФО може також входити до *інтенціоналу* семантичної структури останньої, як, наприклад, у фразеологізмі *the English disease*, що має два тлумачення: 1) схильність до страйків; 2) чоловічий гомосексуалізм [DE, с. 127]. Прикметно, що до пресупозиції цих одиниць входить те, що мовець, який їх застосовує, не є членом британської лінгвокультурної спільноти, тобто такі фразеологічні найменування надаються британцям представниками інших етносів, визначаючи їх як “чужих”. Якщо ЕКСК належить до імплікаціоналу значення ФО, то, навпаки, таке найменування надається з позиції “свого”, тобто представником британського етносу.

У свою чергу, *імплікаціонал* значення є неоднорідним: у ньому М. В. Нікітін виокремлює *сильний імплікаціонал* (ознаки, які становлять майже обов’язкову частину значення, і тому часто застосовуються у словникових тлумаченнях) [там само, с. 110], *високо-ймовірнісний імплікаціонал* (ознаки, що є високоймовірнісними) [там само, с. 111] та *слабкий/Вільний імплікаціонал* (ознаки, наявність/відсутність яких є однаково ймовірною/проблематичною) [там само, с. 111].

Належність ЕКСК значення ФО до *сильного* імплікаціоналу залежить від того, чи представлені у зовнішній формі фразеологізму реалії британського життя або пов’язані із географією, історією та культурою Великої Британії власні назви. Прикладами ФО, в яких етнокультурний компонент належить до *сильного* імплікаціоналу, є фразеологізми, що містять слово *penny/pence* (пенні/пенс – найдрібніша грошова одиниця у Великій Британії) або його похідні: *penny wise and pound foolish* (звертати увагу на другорядні деталі, незважаючи на більш важливі) [АУФ, с. 754]; *to sit on the Penniless Bench* (бути в скрутному матеріальному становищі) [там само, с. 866].

Сильною є імплікація етнокультурного компонента значення й у фразеологізмах, що містять власні назви, зокрема, топоніми –

Billingsgate language (лайка) [ES], що етимологічно походить від назви базару у Лондоні; *Wardour Street English* (мова з архаїчними формами) [АУФ, с. 991], що завдячує своєму виникненню Вордору Стріт у Лондоні, відомої своїми антикварними крамницями. В основі ФО *a Sally Lunn* (солодка булочка) [АУФ, с. 834] лежить ім'я жінки-кондитера кінця XVIII століття, яка винайшла рецепт здоби; ФО *Mother Bunch* (ворожка) [там само, с. 679] походить від імені англійської ворожки XVI ст. До сильного імплікаціоналу входить ЕКСК і розглянутої вище ФО *the admirable Crichton*.

До ФО, в яких ЕКСК належить до високоїмовірнісного імплікаціоналу, відносяться одиниці із затемненою ВФ, наприклад: *Green Room* (усе пов'язане з мистецтвом) [IS]. Цей вираз народився у Лондонських театрах на початку XVIII ст. внаслідок того, що кімнати, де актори чекали свого виходу на сцену, були пофарбовані у зелений колір, котрий, як відомо, має заспокійливий ефект, що є необхідним для акторів, які мають сконцентруватися перед виступом.

До слабкого імплікаціоналу належить ЕКСК тих фразеологізмів, мотивація яких повністю втрачена, наприклад, *raining cats and dogs* (йде сильний дощ). Авторство цієї ФО іноді приписують Дж. Свіфту ("Polite Conversations" 1783), але, як наголошує Ч. Фанк [Funk, с. 184], слід зважати на те, що наведені у цьому творі діалоги мають сатиричний характер, тобто цей вираз, імовірно, застосовувався і раніше. Для підтвердження своєї думки він наводить рядки із п'єси Р. Брома (XVII ст.), де обігрується цей вислів. Однак про первісне джерело фразеологізму та, відповідно, його мотивацію, сучасним дослідникам залишається лише гадати. У значенні цієї ФО переважає прагматична етнокультурна конотація, тобто цей фразеологізм із досить високою мірою імовірності характеризує людину, котра вживає цей фразеологізм, як члена британського лінгвокультурного соціуму.

Список використаних джерел

1. Молдованова Л. И. Статус стилистических значений в семантической структуре русских фразеологизмов / Л. И. Молдованова // Коммуникативно-прагматические аспекты фразеологии : тезисы докладов междунар. конф., 28-29 сент. 1999 г. / отв. ред. Н.Ф. Алефиренко. – Волгоград : Перемена, 1999. – С. 118 – 121.
2. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики : [учеб. пособ.] / М. В. Никитин. – СПб. : Научный центр проблем диалога, 1996. – 760 с.
3. Levinson C. S. Pragmatics / Levinson C. S. – Cambridge, etc. : Cambridge University Press, 1983. – 420 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. АУФ: Англо-український фразеологічний словник / [укл. : К. Т. Баранцев]. – К. : Знання, 2005. – 1056 с.
2. Briggs: Briggs James. The Bedtime Browser or Why Do We Say That?: An Account of the Origins of Many English Sayings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jbinternet.plus.com/Idioms/>.
3. ЕІ: Koonin A. English Idioms : уч. пособие [для высш. уч. завед.] / Koonin A. – [2-е изд.]. – Moscow: State textbook publishing house, 1934. – 184 p.
4. ESE: Linder E. Everyday English Sayings Explained / Linder E., Serbul T. – К.: Радянська школа, 1969. – 214 p.
5. ES: Expressions and Sayings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://users.tinyonline.co.uk/gswithenbank/sayindex.htm>.
6. DE: A Dictionary of Euphemisms : How Not To Say What You Mean [compiled by R. W. Holder]. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 501 p.
7. IS: Idiomsite: Find out the Meanings of Common Sayings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.idiomsite.com>.
8. Funk: Funk Ch. E. Horsefeathers & Other Curious Words / Ch. E. Funk, Ch. E. Funk, Jr. – New York : Harper Colophon, 1985. – 240 p.

Summary

The article considers cognitive and pragmatic components of English phraseological units meaning. It is pointed out that as a rule they are in a balance, but there are cases when in the semantics of a phraseological unit one of these components dominates.

Key words: *components, cognitive, pragmatic, semantics, phraseological unit.*

ЕПІТЕТ ЯК ЗАСІБ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ВИРАЗУ ОБЛИЧЧЯ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Стаття є одним із послідовних етапів дослідження мовленнєвих засобів вербалізації виразу обличчя в англomовному художньому дискурсі. У фокусі уваги – один з найпоширеніших експресивних засобів у номінаціях виразів обличчя – епітет.

Ключові слова: дискурс, вираз обличчя, експресивний засіб, епітет.

Один із основних шляхів пізнання виразів обличчя людини виявляється у дії тропейчного механізму епітету. У сучасному мовознавстві епітет – це «троп, що є означенням чи обставиною в реченні як атрибут предмета, дії, стану й характеризується високою емотивно-експресивною зарядженістю, оцінністю й образністю» [3, с. 145]. Чим більш звичайним є означення, тим більш безпосереднім і міцним видається його зв'язок із поняттям, наприклад, *terrified, sad, puzzled face*. Чим незвичніше означення, тим більше закладено в ньому стилістичної інформації і тим менш зрозумілою є смислова структура самого поняття, аж до повного зникнення розуміння. Цінність оказіональних епітетів полягає в збільшенні обсягу інформації змісту. У наступному фрагменті мімічний жест «усмішка» вербалізується цілим ланцюгом епітетів, одні з яких характеризують його зовнішні ознаки, інші – його значення:

Martin gave him a broad, amiable, wrinkled, black-eyed smile (Zephaniah, F, 125).

Так, фізичний параметр усмішки експлікований прикметником *broad*, доброзичливе ставлення до адресата позначається прикметником *amiable*, а її щирість імплікується діеприкметником *wrinkled*. Було виявлено ряд ознак, які відрізняють фальшиву лицьову експресію радості від щирої. Так, справжня соціальна усмішка зазвичай спричиняє скорочення кругових м'язів ока, що й призводить до активності щок і появи ледве помітних зморшок біля зовнішніх кутків очей (так звані «гусячі лапки»). Серед характерних особливостей непідробної усмішки також називають її симетричність і недовготривалість [1, с. 150].

У структурному плані епітети, які характеризують лицеві експресії, можуть мати різні граматичні форми – від слова до речення. Виходячи з цього, ми виділяємо:

1) прості епітети, виражені прикметниками: *His eyes darted here and there, looking for an escape route from this **inappropriate** face* (Ali, BL, 108), іменниками-ад'юнктами: *From an enormous banner behind the orchestra, a profile of Mozart's miserable, pouchy **hamster** face loomed out at him* (Smith, B, 65);

2) складні епітети, виражені складними прикметниками: *As she looks at me she has the same **shell-shocked** expression of awe that she had yesterday* (Kinsella, UG, 369) або складними іменниками-ад'юнктами: *I walk over to it, cock my head and gaze up alongside Eric, with what I hope is an intelligent **art-lover's** expression* (Kinsella, RM, 88));

фразові епітети зі структурою сурядних словосполучень:

*I take a deep breath and put on my best **breaking-bad-news-to-a-client** face* (Kinsella, UG, 130);

*He had his **up-to-no-good** look on his face and everyone in the class knew it* (Zephaniah, F, 7);

*While Artemis makes some show-offy reply, I'm sitting perfectly still with my pleasant, **good-employee** expression* (Kinsella, CYKS, 71);

4) епітети-речення, які можуть інтегрувати комунікативні одиниці мовлення різних типів, а саме:

– прості речення:

Always with that I'm-sorry expression on his face, which I begin to realize is actually contentment (Fowles, C, 171);

*"Because you did it, right?" Noonan was smiling a crooked half-moon **hey-we're-a-couple-of-Irish-guys-in-a-pub** kind of smile* (Blauner, MOTH, 240);

"Right," says Eddie after a pause, then surreptitiously pulls a 'What's wrong?' face at Trish (Kinsella, UG, 370);

– складні речення з різними типами синтаксичного зв'язку:

The only explanation for Martin's I-know-what-you've-been-up-to look was that he was congenitally suspicious (Zephaniah, F, 31).

Таким чином, номінації виразу обличчя, в основу якої покладений епітет, збагачують існуючий корпус мовних позначень цього невербального знака, доповнюючи та розширюючи їхні можливості, а тому може вважатися ефективним засобом зняття обмежень, накладених «принципом лійки» (термін Ч.С. Шерінгтона [2]).

Список використаних джерел

1. Изард К.Э. Психология эмоций / Кэррол Э. Изард; [пер. с англ. В. Мисник, А. Татлыбаева]. – СПб.: Питер, 2006. – 464 с.
2. Салямон Л.С. О физиологии эмоционально-эстетических процессов [Электронный ресурс] / Леонид Самсонович Салямон // Содружество наук и тайны творчества. – Режим доступа до статті: <http://www.aquarun.ru/psih/tvor/tvor13p1.htm>.
3. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / [уклад. О. Селіванова]. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.

Список джерел фактологічного матеріалу

1. Ali, BL: Ali M. Brick Lane / Monika Ali. – L.: Doubleday, 2003. – 415 p.
2. Blauner, MH: Blauner P. Man of the Hour / Peter Blauner. – N.Y.: Warner Books, 2000. – 475 p.
3. Fowles, C: Fowles J. The Collector / John Fowles. – N.Y.: Back Bay Books, 1997. – 320 p.
4. Kinsella, CYKS: Kinsella S. Can You Keep Secrets? / Sophie Kinsella. – L.: The Dial Press, 2004. – 369 p.
5. Kinsella, RM: Kinsella S. Remember Me? / Sophie Kinsella. – L.: The Dial Press, 2008. – 400 p.
6. Kinsella, UG: Kinsella S. The Undomestic Goddess / Sophie Kinsella. – L.: Black Swan, 2006. – 416 p.
7. Smith, B: Smith, Z. On Beauty / Zadie Smith. – L.: Penguin Books, 2006. – 446 p.
8. Zephaniah, F: Zephaniah B. Face / Benjamin Zephaniah. – L.: Bloomsbury Publishing Plc., 1999. – 208 p.

Summary

The article is one of the consecutive steps in the research of the linguistic means of verbalizing face expressions in the English fictional discourse. It focuses on one of the most common expressive means in face expressions nominations – the epithet.

Key words: *discourse, face expressions, expressive means, epithet.*

THE NOTION OF SLAVERY AND RACIAL INJUSTICE IN TONI MORRISON'S SONG OF SOLOMON

Стаття присвячена проблемі визначення американської національної ідентичності, висвітленню поняття рабства та расової дискримінації у творах лауреатки Нобелівської премії з літератури американської письменниці Тоні Моррісон.

Ключові слова: *расова дискримінація, афроамериканці, громадянські права, рабство.*

Toni Morrison is a Nobel Prize author, a woman writing in the last decades of the twentieth and the beginning of the twenty first century. She is an author «who in novels characterized by visionary force and poetic import, gives life to an essential aspect of American reality» [5]. Her six major novels—*The Bluest Eye, Song of Solomon, Sula, Tar Baby, Beloved, and Jazz*—have collected nearly every major literary prize [6, p.2].

Toni Morrison's *Song of Solomon* was published in 1977 and it remains the point at issue discussed and analyzed till now. What is more, in Oprah's book club collection *Song of Solomon* was featured as follows:” This is a novel in which mystery unfolds on mystery, revelation on revelation – in which our vision of what we have seen turns, changes, and takes shape again, transformed. It is a novel expressing with passion, tenderness, and a magnificence of language the mysterious primal essence of family bond and conflict, the feelings and experience of all people wanting, and striving to be alive” [6, p.1-6].

Toni Morrison in her novel tries to recreate the process of racial injustice, where the characters seem to introduce themselves and personify different positions from the civil rights movements of the 1960s. While the novel is often considered to be an account of the trauma caused by racial injustice, at the same time, it is an attempt to express an idea of loyal justice. The article focuses on the figures of Guitar and Pilate, asserting that each of the characters formulates and expands a concept of justice in *Song of Solomon*, and that each actuates the other's conformation of justice.

The main aim of this article is to define and analyze the notion of slavery and racial injustice in Toni Morrison's *Song of Solomon*. Speaking of Guitar's attitude to the idea of justice, so we may find it in his separate, lengthy dialogues where he speaks on behalf of outcome of achieving the justice: "The earth is soggy with black people's blood" he assert about his involvement in the deadly Seven Days. "And before us Indian blood. [...] I had to do something" [4, p.154].

Toni Morrison expressed her thoughts about this character in the following way: «She is something we wish existed on a wider scale» [3, p.1]. Pilate stands for an ethical ideal reality where she is able to rearrange the absence in African American lives, by declaring the power of law that often accompanies an ethical track in an unjust world. Because of the violent death of a father in their pasts, both Pilate and Guitar also outline different responses to separated family likeness or bloodlines.

The historical background of the novel determines that in a world where African Americans live, they must pay a heavy price for the probable America's innocence. There are a lot of flashbacks in *Song of Solomon*, which indicate its temporal periods with the great loss of fathers and ancestors, including Ruth's and Guitar's as well as Macon's and Pilate's.

Therefore, *Song of Solomon* involves a protagonist's quest for a hidden truth. Thus, Milkman after he asks about his grandfather's killers understands that the death of an ancestor is experienced not only as the heavy loss of an individual personage but also of a collective sense of belonging to the land as lawful citizens rather than as slaves or ex-slaves.

For every African American who go beyond and then is cut down, immeasurable others resign the attempt [3, p.8]. In a word, when Milkman gradually discovers the significance of the first Macon Dead's farm, he lies with the fact that it spoke to other men "like a sermon": "See? See what you can do? Never mind you can't tell one letter from another, never mind you born a slave, never mind you lose your name, never mind your daddy dead, never mind nothing. Here, this here, is what a man can do if he puts his mind to it and his back in it. Stop sniveling,' [the land] said. 'Stop picking around the edges of the world. Take advantage, and if you can't take advantage, take disadvantage. We live here. On this planet, in this nation, in this county right here. Nowhere else! We got a home in this rock, don't you see! Nobody starving in my home; nobody crying in my home, and if I got a home you got one too! Grab it. Grab this land! [...] But they shot

---

---

the top of his head off and ate his fine Georgia peaches. And even as boys these men began to die and were dying still.” [4, p. 235].

These words indicate the process of imitation of the Civil Rights Movement. Moreover, when Milkman was shifting his quest from gold to the name of his grandfather, as the plot of the novel signify, the willingness to follow and protect some knowledge of the past constitutes a starting point for justice. This is not necessarily the main task, of course, but a constant returning to the bases of history.

As far as we know, *Song of Solomon* explores the quest for cultural identity that is based on the African-American folktale about enslaved Africans who escape slavery by flying back to Africa. Thus, one of the striking examples we can name is Malcolm X, the famous black Civil Rights leader, was not always known as Malcolm X. He was born Malcolm Little, but rejected his last name as it had ties to slavery. The X he felt also represented the absence of an African name which he would have inherited had his ancestors not been taken from Africa. But at the same time, the X also recalled the symbol that was tattooed on the forearm of slaves, and, thus, Malcolm X’s name still told a story of the past [2].

That is why slavery plays an important role in Toni Morrison’s *Song of Solomon*, rendering people’s lives and fortunes. We also believe that characters in this novel are enslaved both literally by chains and figuratively by the past and their desires.

For example, Milkman is enslaved by his name and his constant need to look into the past. This is seen when he looks backward as they take their Sunday drives, as he walks against the stream of people who are all going the opposite direction, and in his refusal to look at his present and future. Macon II is enslaved by his hatred and his desire for Pilate’s «gold». Even Guitar, in a sense, is enslaved by his personal need to balance the scales by killing white people for their crimes against black people.

In any case, Toni Morrison in her novel *Song of Solomon* emphasizes the country’s state of racial injustice. As it was mentioned in the first chapter, the racial uplift groups had place and was made the note of segregated hospitals to create a focus on race. Further emphasis is placed on white oppression in regards to race, as Guitar remembers how much money got his mother for his father’s body. The causes for Guitar’s anger towards whites are underlined in an unfair treatment by a white nurse. His abhorrence grows to transform him into a revengeful person who loses his humanity. The Seven Days society, of which Guitar is a member of, takes justice into their own hands [1]. As the preceding discussions sought to demonstrate, the workings of

---

---

the notion of slavery and racial injustice in Toni Morrison's *Song of Solomon* are more complex than they seem.

To sum everything up, we may claim that in the novel *Song of Solomon* racism is the central cause of suffering. Racism has long-lasting loss effects on the community. Thus, Pilate's and Guitar's stories show us that racism thrust aside its victims from their native communities and entails them to lose touch with their own humanity.

References

1. Leiman M. *The Political Economy of Racism* / M. Leiman. – London: Pluto, 1993. – 421 p.
2. Malcolm X. *Autobiography of Malcolm X.* / X. Malcolm, A. Haley. – New York: Grove P, 1966. – 455 p.
3. Medoro D. Justice and Citizenship in Toni Morrison's *Song of Solomon* / D. Medoro // *Canadian Review of American Studies*. University of Toronto Press. – 2011. – № .. – P. 1-16.
4. Morrison T. *Song of Solomon.* 1977 / T. Morrison. – New York: Plume, 1987. – 352 p.
5. Nobel Prize for Literature 1993 - Press Release. Nobelprize. Jean-Paul Sartre: [Электронный ресурс] [http:// www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1964/press.html](http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1964/press.html). – Назва з екрану.
6. The Nobel Prize in Literature 1993 Toni Morrison: [Электронный ресурс]: <http://www.oprah.com/oprahsbookclub/About-Toni-Morrison-Book-Song-of-Solomon/2>. – Назва з екрану.

ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ

У статті піднімається проблема функціонування інтертекстуальних зв'язків у художньому перекладі. Розглядаються можливості і способи передачі інтертекстуальних одиниць у перекладі, порівнюються перекладацькі підходи та концепції перекладу.

Ключові слова: *інтертекстуальність, переклад, одомашнення, очуження.*

Термін „інтертекстуальність” був введений у 1967 році теоретиком французького постструктуралізму Ю. Кристевой. Основний принцип теорії інтертекстуальності полягає в розумінні процесу літературного розвитку як постійної взаємодії текстів та світоглядів, внаслідок якої кожний новий твір певним чином засвоює та переробляє попередній літературний і культурний матеріал.

Незважаючи на те, що явище інтертекстуальності в цілому багатосторонньо досліджене і досить детально висвітлене в численних працях (І. Арнольд [1], Р. Барт [2], Т. Денисова [3], У. Еко [4], Ю. Кристева [6]), на сьогодні доводиться констатувати існування невеликої кількості досліджень, присвячених можливостям і способам відтворення інтертекстуальності у перекладі, хоча переклад, вже за своєю суттю, є полем реалізації інтертекстуальних зв'язків, точкою поєднання інтертекстуальних просторів вихідного та перекладного текстів.

Найбільш докладно питання передачі інтертекстуальності у перекладі висвітлене в книзі П. Торопа „Тотальний переклад” (1995). В побудові своєї теоретичної моделі вчений виділяє такі принципові параметри, що мають бути враховані при перекладі: 1) параметр поетики інтексту як системи різних типів представленості „чужих” текстів у творчості письменника, що перекладається; 2) параметр поетики інтертексту як комбінації декількох інтекстів; 3) параметр поетики „свого – чужого”, що розглядається на універсальному, національному, індивідуальному рівнях, де у вигляді синтезу поєднується несвідоме та свідоме, тобто поетика та загальне концептуальне мислення письменника, що перекладається; 4) параметр поетики джерел (у тому випадку, якщо письменник, що перекладається, буде ієрархію „чужих” текстів) [7, с. 138-142].

Поряд з цитатою, алюзією та ремінісценцією П. Тороп виділяє такі типи інтекстів як центон, аплікація, пастиш, буриме, перифраза, стилізація, парафраза, антономазія, адаптація, іррадіація, бурлеск, травестія, кеннінг. Для передачі цих інтекстів у перекладі вчений пропонує два шляхи, які, на його думку, ведуть до „адекватного перекладу” – перекодування та транспонування. Домінантою перекладу способом перекодування, який, у свою чергу, поділяється на переклад „точний”, „макростилістичний”, „цитатний” і „мікростилістичний”, є план вираження. Домінантою ж перекладу способом транспонування, який поділяється на переклад „описовий”, „темагичний”, „вільний” та „експресивний”, є план змісту. Згідно з моделлю П. Торопа, цитата, ремінісценція, алюзія, інтертекстуальні одиниці, які вчений відносить до інтекстів, перекладаються так:

- цитата – шляхом точного перекладу (під ним П. Тороп розуміє інтерлінеарність, тобто відтворення всіх лексичних елементів поспіль);
- ремінісценція – шляхом мікростилістичного перекладу (під ним вчений розуміє передачу в зручній (чужій) формі лінгвостилістичних особливостей оригіналу);
- алюзія – шляхом вільного перекладу (під ним П. Тороп розуміє передачу загального змісту тексту у вільній формі) [7, с. 134-135].

Отже, цитата і ремінісценція відтворюються за допомогою перекодування плану вираження. Алюзія ж передається шляхом транспонування плану змісту. Втім, П. Тороп вказує на обов'язковий взаємозв'язок плану вираження та плану змісту [7, с. 133].

Інше ґрунтовне дослідження, присвячене проблемі функціонування інтертекстуальних зв'язків у художньому перекладі, належить Г. Денисовій. Дослідниця наповнює „перекладацьким” змістом класифікацію інтертекстів, запропоновану Н. Фатєєвою, і аналізує застосування різних перекладацьких стратегій на конкретних прикладах з перекладацької практики. Внаслідок отриманих спостережень Г. Денисова підсумовує, що з теоретичної точки зору інтертекстуальні одиниці в процесі перекладу доцільно розглядати як реалії, які можуть перекладатися 1) засобами приймаючої лінгвокультури, тобто шляхом пошуку творчого еквівалента; 2) шляхом звернення до перекладацького канону, що склався в рамках культури-реципієнта; 3) за допомогою коментаря, що залишається при цьому „чужим” елементом для перекладного тексту; 4) „дослівно” і без коментаря, з втратою „інтертекстуальності” [3, с. 259-260].

На відміну від теоретичної моделі П. Торопа, ракурс дослідження Г. Денисової має більшу практичну спрямованість, оскільки охоплює конкретні форми інтертекстуальних зв'язків, від власне інтертекстуальності до архітекстуальності.

Ще одну концепцію перекладу інтертекстуальності пропонує С. Холтуїс, який розрізняє такі види інтертекстуальних інтерпретацій:

- інтертекстуальність, що інтерпретується з перспективи авторських намірів та можливих знань (author-oriented intertextual interpretation);
- інтертекстуальність, що інтерпретується з перспективи можливих читацьких асоціацій (reader-oriented intertextual interpretation);
- інтертекстуальність, що інтерпретується з перспективи самого тексту та його властивостей (text-oriented intertextual interpretation) [9, с. 85].

Розглянемо спершу інтертекстуальну інтерпретацію, що впливає з авторських намірів. Дотримання авторського принципу передбачає визначення тієї позиції, яку займає відносно джерел творець художнього твору. Як пише П. Тороп, „виявлення максимальної кількості джерел “чужого слова” в творчості письменника важливіше за все з точки зору вивчення історико-літературного фону, кола читання, смаку та світогляду письменника” [7, с. 138]. Чим більшу кількість джерел розпізнає перекладач в оригіналі, тим більше він відчуває його вписаність в інтертекст, у національну культуру. Відповідно, як пише Л. Коломієць, „переклад все більше прагне віддзеркалювати не автора, суб'єкта в тексті, а сам текст, будучи, в свою чергу, маніфестацією неоромантичних пошуків глибинного родинного зв'язку між мовами” [5, с. 125].

Два інші принципи інтертекстуального перекладу – *reader-oriented* та *text-oriented* – можна ототожнити з відомим „одомашненням” та „очуженням”. У результаті вибору перекладачем першого з названих принципів оригінал препарується таким чином, що всі „чужі” цінності та символи гинуть й оригінальний текст стає невидимим для читача. У другому випадку текст оригіналу зазнає мінімальних змін, отож читач навіть у перекладі бачить перед собою оригінал і сам мусить сягнути його смислів.

Отже, говорячи про можливості і способи передачі інтертекстуальних одиниць, ми повертаємося до застереження У. Еко про те, що перекладацькі підходи не можуть бути строго фіксованими, але визначаються в кожному конкретному випадку залежно від перекладацької ситуації, типу вихідного тексту і характеру очікува-

---

ного адресата перекладу. Найголовнішим при цьому є те, що такі підходи мають носити не випадковий характер, а ґрунтуватися на строгому науковому методі. Як пише Г. Денисова, „можна погоджуватись або сперечатись з обраними перекладачем стратегіями, але не можна допустити при перекладі довільності поведження з інтертекстуальними знаками” [3, с. 226].

Список використаних джерел

1. Арнольд И.В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность: [сб. статей] / И.В. Арнольд. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1999. – 444 с.
2. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт; [сост., общ. ред. Г.К. Косикова]. – М.: Прогресс, 1989. – 615 с.
3. Денисова Г. В мире интертекста: язык, память, перевод / Г. Денисова. – М.: Азбуковник, 2003. – 298 с.
4. Еко У. Інтерпретація і надінтерпретація / У. Еко, Р. Рорті, Дж. Куллер, К. Брук-Ровз // Еко У. Маятник Фуко. – Львів: Літопис, 1998. – С. 637-718.
5. Коломієць Л.В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії): [монографія] / Коломієць Л.В. – К.: ВПЦ „Київський університет”, 2004. – 522 с.
6. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман / Ю. Кристева // Вестник МГУ. – Серия 9. Филология. – 1995. – №1. – С. 97-124.
7. Тороп П. Тотальный перевод / П. Тороп. – Тарту: Изд-во Тартуского ун-та, 1995. – 220 с.
8. Eco, Umberto. Mouse or Rat? Translation as Negotiation / Umberto Eco. – London: Weidenfeld & Nicolson, 2003. – 200 p.
9. Holthuis S. Intertextuality and meaning constitution / Holthuis S. // Approaches to Poetry, Some Aspects of Textuality and Intermediality. – Berlin: Walter de Gruyter, 1994. – P. 77-99.

Summary

The article analyzes the functions of intertextual links in literary translation. It reviews the possible ways of conveying intertextual units in the target language and compares relevant translation theories and approaches.

Key words: *intertextuality, translation, reader-oriented translation, text-oriented translation.*

ІННОВАЦІЙНІ МОВНІ ПРОЦЕСИ В УТВОРЕННІ НАЗВ ПРОФЕСІЙ У СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У статті розглянуто основні засади зіставного дослідження різноструктурних мов, виокремлені особливості морфологічної будови назв професій у сучасній англійській та українській мовах.

Ключові слова: *назви професій, афіксація (суфіксація), конверсія, юкстапозити.*

Сучасна лінгвістична думка відзначається підвищеним інтересом до таких актуальних проблем, як виявлення національно-культурної специфіки лексики (Л.В. Дробаха, А.Е. Левицький, В.М. Манакін) й фразеології (В.М. Телія), особливостей міжкультурної комунікації (Ф.В. Гумбольдт), типових рис культурних концептів (В.І. Карасик) тощо. На матеріалі різних мов досліджуються типи мовних значень (М.П. Кочерган, О.С. Кубрякова, В.В. Левицький), проблеми співвідношення мотивації (Т.Р. Кияк), питання семантичної структури мовних одиниць (Л.М. Васильєв), особливості лексичної номінації (Г.М. Вокальчу). Однією з актуальних проблем сучасного зіставного дослідження різносистемних мов є не тільки встановлення, а й пояснення їхніх спільних та специфічних ознак.

Мета дослідження полягає у виявленні спільних і диференційних ознак структурних типів назв професій в англійській та українській мовах. Досягнення окресленої мети передбачає виконання таких завдань:

1) класифікувати словотворчі моделі іменників на позначення професій у зіставлюваних мовах;

2) установити спільні і відмінні риси структурних типів назв професій в англійській та українській мовах.

Аналіз 821назви професій у сучасній англійській мові засвідчив, що досліджувані одиниці цієї мови мають таку структуру:

1) афіксальні назви професій:

а) суфіксальні назви професій,

б) префіксально-суфіксальні назви професій,

в) префіксальні назви професій,

---

2) складні назви професій:

а) назви професій-афіксальні композити,

б) назви професій-композити,

в) складноскорочені афіксальні назви професій,

3) назви професій-словосполучення,

4) кореневі назви професій,

5) назви професій-конверсиви.

Предметом дослідження стали 842 назви професій сучасної української мови, що дозволило зробити ґрунтовні висновки стосовно особливостей творення розглянутих одиниць. Аналіз морфологічної будови дозволив виділити такі структурні типи назв професій в українській мові:

1) афіксальні назви професій:

а) суфіксальні назви професій,

б) префіксально-суфіксальні назви професій,

2) складні назви професій:

а) складноскорочені назви професій,

б) афіксальні складні назви професій,

3) назви професій-словосполучення;

4) назви професій-юкстапозити;

5) кореневі назви професій;

6) субстантивовані назви професій.

Назви професій сучасних англійської та української мов розподіляються за структурними типами нерівномірно. Найпродуктивнішим способом творення нових назв професій в обох досліджуваних мовах є афіксація (зокрема суфіксація), 1722 назви професій української мови, напр.: *мітляр* та 1102 назви професій - англійської, напр.: *dietician* «дієтолог». Друге місце за активністю посідає осново- та словоскладання – 541 назва української, напр.: *електрогазозварник* та 677 лексем англійської мови, напр.: *photographer* «фотограф». Для назв професій англійської мови продуктивним також є синтаксичний спосіб творення нових найменувань – 581 одиниця, напр.: *lock keeper* «особа, яка відчиняє прохід на каналі». Найменш активними способами творення назв професій є конверсія, напр.: англ. *cook* «кухар», укр. *люковий*, безафіксний (кореневі назви професій) спосіб, напр.: англ. *groom* «конюх», укр. *мім* та юкстапозити, напр.: укр. *продавець-консультант*. В активному творенні таких одиниць особливе місце посідають іменники на *-ник* (293 одиниці), напр.: *вертолітник*, *-ар/-яр* (183), напр.: *ложкар* та *-льник* (179), напр.: *морильник*. Решта суфіксів українського походження є менш продуктивними: *-ець*, напр.: *путісць*; *-ач*,

---

напр.: *копач*; *-щик*, напр.: *натурщик*; *-тель*, напр.: *вихователь*; *-ій*, напр.: *возій*; *-чик*, напр.: *вертольотчик*.

До найбільш продуктивних суфіксів, що беруть участь у творенні назв професій сучасної англійської мови, належать *-er (or)*, напр.: *carver* «різьбяр»; *-ist*, напр.: *humorist* «юморист»; *-man*, напр.: *showman* «спеціаліст з організації публічних видовищ». Найпродуктивнішим з них є суфікс *-er (or)*, за допомогою якого утворено 670 одиниць, суфікс *-ist* бере участь у творенні 73 лексем, а компонент *-man* використовується у 66 одиницях. Решта суфіксів є малоактивними: *-ess*, напр.: *astronautess* «жінка-астронавт»; *-ette*, напр.: *cosmonette* «жінка-космонавт»; *-ive*, напр.: *operative* «таємний агент»; *-e*, напр.: *aide* «консультант керівника»; *-en*, напр.: *warden* «наглядач»; *-ary*, напр.: *notary* «нотаріус»; *-ian/-ion*, напр.: *optician* «спеціаліст з корекції зору».

Зазначені одиниці демонструють наявні спільні риси у мотивації назв професій зіставляваних мов.

Назви професій-словосполучення в обох зіставляваних мовах утворюються за 12 моделями та мають дво-, три-, чотири- та п'ятикомпонентну структуру. В англійській мові основними моделями творення таких одиниць є «іменник + іменник» та «прикметник + іменник», а в українській мові «іменник у називному відмінку + іменник у родовому відмінку» та «іменник у називному відмінку + іменник у родовому відмінку + прикметник».

Список використаних джерел

1. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика / Л.М. Васильев. – М.: Высшая школа, 1990. – 175 с.
2. Ващенко В.С. Стилистичні явища в українській мові / В.С. Ващенко. – Харків: ХДУ, 1958. – 327 с.
3. Карпіловська Є.А. Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови: Будова та реалізація / Є.А. Карпіловська. – К.: Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні Національної Академії наук України, 1999. – 297 с.
4. Клименко Н.Ф. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови / Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська. – К.: Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні Національної Академії наук України, 1998. – 161 с.
5. Скаличка В.О. Типология и сопоставительная лингвистика / В.О. Скаличка // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XXV. Контрастивная лингвистика. – М.: Прогресс, 1989. – С. 27-31.
6. Словотвір сучасної української літературної мови / [за ред. М.А. Жовтобрюха]. – К.: Наукова думка, 1979. – 406 с.
7. Chafe W. Meaning and the Structure of Language / Chafe W. – Chicago: Chicago Press, 1971. – 403 p.

-
-
8. Greenberg J.H. A Quantitative Approach to the Morphological Typology of Language / Greenberg J.H. // International Journal of American Linguistics. – V. XXVI. – No. 3. – 1980. – P. 178-194.
  9. Marchand H. The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation / Marchand H. – Munchen:Beck, 1969. – 545 p.
  10. Salzmänn Z. Language, Culture and Society / Salzmänn Z. – Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press, 1993. – 317 p.
  11. Knowles F. The Oxford Dictionary of New Words / Knowles F. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 786 1p.
  12. Longman Dictionary of Contemporary English / [director Della Summers]. – Longman, 2003. – 1950 p.

Summary

The article investigates the basics for contrastive analysis of languages with different structures and identifies the peculiarities of the morphological structure of profession nominations in English and Ukrainian.

Key words: *profession nominations, affixation, suffixation, conversion, juxtaposition.*

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ АНТРОПОНІМІВ

У статті розглядаються особливості історії утворення англійських антропонімів, досліджується етимологія англійських власних назв та їх функціонування.

Ключові слова: ономастика, антропонім, власна назва.

Власні назви займають вагоме місце в складі лексики будь-якої мови, в тому числі й англійської. Вони слугують для називання людей та тварин, географічних та космічних об'єктів, різноманітних об'єктів матеріальної та духовної культури. Специфіка власних імен та їх своєрідність, тобто історія виникнення, розвиток і функціонування, поширення і структура у мові і мовленні в літературній і діалектній сферах давно привертала увагу дослідників та привела до того, що їх стали вивчати як окремий розділ мовознавства – ономастику (гр. *onomastike* «мистецтво надавати імена») [2, с. 3-6]. Онім – слово або словосполучення, яке слугує для виділення названого ним об'єкта серед інших об'єктів: його індивідуалізації та ідентифікації.

Людина має ім'я, прізвище, може мати прізвисько, псевдонім. Цей розряд онімів називається антропоніми. Антропонім – це власне ім'я (або набір імен, включаючи всі можливі варіанти), офіційно привласнене окремій людині як розпізнавальний знак. Антропонім називає, але не приписує жодних якостей. Антропоніми володіють понятійним значенням, в основі якого лежить уявлення про категорію, клас об'єктів. Даному значенню властиві, як правило, такі ознаки: 1) Вказівка на те, що носій антропоніму – людина: *Peter, James / London, Thames*. 2) Вказівка на приналежність до національно-мовної спільноти: *Robin, Henry, William / Rene, Henri, Wilhelm*. 3) Вказівка на стать людини: *James, Michael / Mary, Catherine*. [1, с. 38-54].

В даній статті хотілося б зосередити увагу на вивченні англійської національної антропонімічної системи, яка вже протягом тривалого часу функціонує в мовному просторі. В англійській мові існують такі види антропонімів: 1. Особові імена: John, Peter,

---

James, Michael, Spencer, Taylor. 2. Патроніми (імена по-батькові). В англійській мові традицію використання патронімів втрачено, з XVII ст. патроніми стали частиною особового імені. 3. Прізвиська: Brown, Gregor, Johnson, Martin, Moore, Parker, Smith. 4. Родові імена (вважаються важливішими, ніж прізвиська, напр., жінка виходить заміж, змінює прізвиське, а родове ім'я залишається): Ms, O'. 5. Прізвиська, псевдоніми, імена тварин: Fiery Face (Джеймс П, мав родиму пляму на пів обличчя), Redhead – людина з рудим волоссям. 6. Криптоніми (приховувані імена), антропоніми літературних творів, героїв фольклору, міфів: Titania, Nemesis. 7. Етноніми (назви націй, народів, народностей): Englishman, Londoner. 8. Техноніми (стагусні імена): Ms, Mrs, Mr.

Номенклатура сучасних англійських власних імен – специфічна мозаїка, складена з найменувань стародавніх та нових, традиційних та вигаданих, які відрізняються одне від одного за структурними та семантичними ознаками.

Англосакси, як і інші племена, мали ім'я, яке складалося з одного слова і за структурою могло бути простим (White – білий, світлий) і складним (Aethelbeald – благородний, відважний). Нашестя скандинавів на Англію, яке розпочалося в кінці VIII ст. і які повторювалися протягом століть до XI ст., не вплинули на систему імен, яка склалася в англосаксів у той час.

Значною політичною подією, яка вплинула на подальший розвиток англійського народу та мови є прихід в Англію норманів в 1066 р. Завойовники імпортували свої антропоніми (сучасні імена Hugo, Richard, Willam та інші). У результаті норманського завоювання давньоанглійські імена, які використовувались протягом століть, майже повністю зникають, прискорюються тенденції переходу прізвиськ у прізвиська.

Витісненню англосаксонських імен сприяв також вплив релігії, звертання до якої розпочалося в Англії в VII ст. Укріплюється влада церкви, яка стала настільки сильною до середини XV ст., щоб вимагати від віруючих, щоб вони називались тільки іменами канонізованих святих. Члени королівської сім'ї та вищі посадовці починають іменуватися канонічними християнськими іменами. Але нижчі шари населення іменувалися зрозумілими їм язичницькими іменами. Стають розповсюдженими біблійні імена *John, Peter, James, Michael, Mary, Catherine, Margaret, Ann(e)*. Сьогодні в англійській антропоніміці лише 8% – це імена давньоанглійського періоду [2, с. 3-7].

Прізвиське – вид антропоніма, офіційне найменування, яке унаслідкується і вказує на приналежність людини до певної сім'ї. Пріз-

---

вище додається до власного імені для уточнення особи, яка називається [3, с. 155-157].

Виникнення та розвиток прізвища як суспільно-історичної та мовної категорії тісно пов'язані з етапами соціально-економічного розвитку людства. До певного етапу розвитку людство не мало прізвищ. Як результат першого перепису в Англії, багато прізвищ отримали документальну реєстрацію, а їх закріплення стало необхідним для англійців в XVII столітті.

Семантичний аналіз сучасних англійських прізвищ зробив можливим розподілити їх за групами з точки зору їх етимології [2, с. 19-32]: 1. Антропонімічні (за ім'ям батька). Використання в якості прізвищ власних імен, які при переході не отримують ніяких змін: Anthony, Reynold, Thomas. В середньовіччі зростає роль біблійних імен, які використовувались в якості прізвищ. Так, від імені святого St. Lawrence сформувалися прізвища Lawrence, Lawson, Larson, Larkin. Антропонімічні прізвища також містять формант – son: Robinson, Thompson, Richardson. Жителі Шотландії вживають префікс Mac – „син”: MacDonald, MacCarthy, MacGregar. Цей самий префікс розповсюджений і серед ірландського населення, але в Ірландії також є традиція створювати прізвище за іменем діда за допомогою префікса – O: O'Hara, O'Neal. Про це йдеться в популярному вірші:

Mac and O	For if they lack
You'll always know	Both O and Mac
True Irishmen, they say;	No Irishmen are they.

Локальні (за місцем проживання). Ця група охоплює приблизно 50% всіх англійських прізвищ. Сюди входять прізвища які створені від прізвищ, що вказували на походження своїх власників із певної місцевості, міста чи країни. Так як Сполучене Королівство складалося з Англії, Шотландії, Уельсу та Ірландії, тому з'являлась необхідність у створенні словесного знаку, який віддзеркалював би ознаки переселенців. Так, з'явилися прізвища Scott, England, English, Irish, Wales, Welsh, Welshman. А також прізвища, в яких знайшли своє відображення топографічні пункти: Hill, Fields.

3. Професійно-посадові – це приблизно 20% всіх прізвищ (Farmer, Baker, Painter, Gardener, Nutter). Прізвища, що закінчуються на -wright, називають людей, які працюють з деревом, звідси Carwright, Boatwright, Wheelwright.

4. Описові (за описовими характеристиками). Більшість прізвищ даної групи походить від прізвищ, які характеризували своїх носіїв за фізичними, фізіологічними та духовними якостями.

ми (*Bigg, Strong, High, Younger, Cudlip, Cameron*). Такі прізвища можуть розповісти, якого кольору було волосся у родоначальника сім'ї: Black (варіант Blake), Brown (Brunet, Brunel). Характеристики моральних якостей та розумових здібностей відобразилися в таких прізвищах як Bad, Good, Wise, Gay, Joysе, Makepeace.

Список використаних джерел

1. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур / Д. И. Ермолович. – М. : Р. Валент, 2001. – 200 с.
2. Леонович О. А. В мире английских имен : [учеб. пособие по лексикологии] / О. А. Леонович. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : ООО «Издательство АСТ» : ООО «Издательство Астрель», 2002. – 160 с.
3. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1978. – 200 с.
4. Рыбакин А. И. Словарь английских личных имен : 4000 имен / А. И. Рыбакин. – 3-е изд., испр. – М. : ООО «Издательство Астрель» : ООО «Издательство Аст», 2000. – 224 с.
5. Рыбакин А. И. Словарь английских фамилий : Ок. 22700 фамилий / А. И. Рыбакин. – М. : Рус. яз., 1986. – 576 с.

Summary

The article deals with the peculiarities of historical formation of the English anthroponyms, investigates the etymology of the English proper names and their functioning.

Key words: *onomastics, anthroponym, proper name.*

ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО- КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ В АМЕРИКАНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ПРО ЖІНОК

У статті досліджуються національно-культурні цінності, крізь призму яких відображається жінка в текстах американських прислів'їв.

Ключові слова: національно-культурні цінності, жінка, тексти американських прислів'їв.

У контексті сучасних лінгвістичних досліджень особливої **актуальності** набуває вивчення прислів'їв у ракурсі лінгвокультурологічного підходу. Його застосування дає можливість розкрити паремійне відображення національно-культурних цінностей і логічно-обумовлених особливостей сприйняття оточуючого середовища конкретним лінгвокультурним суспільством [1, с. 136]. Національно-культурний компонент мовлення розглядається в лінгвістиці як внутрішня форма (за В. Гумбольдтом), як специфічна категоризація світу засобами конкретної мови (гіпотеза лінгвістичної відносності Е. Сепіра і Б. Уорфа), як концентроване вираження культурного контексту (в розумінні Е. М. Верещагіна і В. Г. Костомарова), як частина концептосфери мови (за Д. С. Лихачовим) [10, с. 280].

У нашому дослідженні американське прислів'я про жінок – це різновид паремії, яка визначається як лапідарний за формою і згорнутий за змістом мікротекст, де узагальнюються та моделюються реалії навколишнього світу [2, с. 383]. **Метою** цієї статті є виявлення національно-культурних цінностей, відображених в американських прислів'ях про жінок крізь призму лінгвокультурних концептів.

Концепт по-різному трактується в когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології. У нашому дослідженні ми дотримуємося визначення концепту як оперативної одиниці мислення з чіткою логічною формою [3, с. 4], яка лежить в основі різних структур знання про світ [6, с. 57]. Лінгвокультурний концепт – це умовна ментальна одиниця, спрямована на комплексне вивчення мови, свідомості та культури [7, с. 53]. У вивченні американських прислів'їв

про жінок важливими є такі характеристики лінгвокультурних концептів як ментальна природа, акцентуація ціннісного елемента, умовність і розмитість [5, с. 12].

У лінгвокультурології виокремлюють три типи концептів: етнокультурні, соціокультурні та індивідуально-культурні [4, с. 385]. Прислів'я як продукт уснопоетичної творчості вербалізують не тільки етнокультурні концепти [2, с. 385], а й соціокультурні. Здійнений нами поділ американських прислів'їв про жінок на оціночні та родиноцентричні визначається концептами, які вони вербалізують. Розглянемо домінуючі концепти, вербалізовані прислів'ями оціночної групи. До них належать добро, зовнішність, влада та зло. Такі складники концепту добро як довершеність і добродієність вербалізуються мовними одиницями *masterpiece, lady, gentleman, politeness, indulge, virtuous, silence* і т.д., напр.,

Once a lady, always a lady [11, с. 99]. – *Дамами не стають, а народжуються.*

A lady is a woman who makes it easy for a man to be a gentleman [9, с. 160]. – *Для гідної жінки – гідний чоловік.*

Nature meant woman to be her masterpiece [9, с. 105]. – *Природа вважає жінку своїм шедевром*

No women indulged like the American. – *Американська жінка – найпоблагливіша* [9, с. 202].

Silence is the best ornament of a woman. – *Мовчазність – найкраща краса жінки* [9, с. 156].

Концепт зовнішність ословлюється одиницями, які вказують на зір як інструмент оцінювання (*eyes, daylight*), колір, що є ознакою, за якою здійснюється оцінювання (*red-headed*), зовнішня однаковість (*look the same*), яка приховує негативну оцінку, напр.,

Food and women first enter through the eyes [12, с. 20]. – *Жінку як і їжу варто спершу побачити на власні очі.*

Gold, women, and linen should be chosen by daylight [9, с. 250]. – *Золото, полотно і жінок варто обирати вдень.*

Never trust a red-headed woman [9, с. 236]. – *Ніколи не вірте рудоволосим.*

All women look the same after the sun goes down [11, с. 93]. – *Усі жінки однакові після заходу сонця.*

Концепт влада вербалізується мовними одиницями (*queen, govern, head* тощо), які репрезентують жінку як джерело управління світом і сім'єю, напр.,

A woman is a queen; God is a king; the earth is a King [13, с. 126]. – *Жінка – це королева, Бог – король; Земля – Творець.*

Two things govern the world—women and gold [9, 158]. – *Жінки і гроші правлять світом.*

Man is the head, but woman turns it [12, с. 19]. – *Чоловік голова, а жінка – шия.*

Найчисельнішою є група американських прислів'їв, які вербалізують концепт зло. Основними складниками цього концепту, що представлені в американських прислів'ях про жінок, є злісність, балакучість, брехливість. Ці складники відображаються такими мовними одиницями як *get wrong, wicked, tongue, die, wag, one head with two faces, contradiction, mischief, trouble, evil, lawsuit*, напр.,

Women are the root of all evil [14, с. 140]. – *Жінки – це корінь зла.*

The world is full of wicked women [9, с. 268]. – *Світ переповнений нечестивими створіннями.*

Female is one head with two faces [9, с. 231]. – *Жінки – це дволікі істоти.*

A woman's tongue wags like a lamb's tail [9, с. 263]. – *Найважче контролювати жіночий язик.*

A woman's tongue is the last thing about her that dies [9, с. 255]. – *Найважче випробування для жінки – мовчати.*

Таким чином, вербалізовані американськими прислів'ями про жінок концепти добро, зовнішність, влада, зло актуалізують жінку як головну національно-культурну цінність американського суспільства, пов'язані з нею моральні та матеріальні пріоритети як-то вміння контролювати себе та своє оточення, довершеність, благородність, добродієність, практичність, а також їх порушення, що свідчить про недосконалість жінки й людини взагалі. Перспективами наших подальших досліджень є виявлення інших типів лінгвокультурних концептів, які актуалізуються американськими прислів'ями про жінок, встановлення зв'язків між ними для виявлення національно-культурної специфіки репрезентації жінки в пареміях.

Список використаних джерел

1. Ажнюк Б. М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні / Б. М. Ажнюк. – К.: Наукова думка, 1989. – 136 с.
2. Гулидова И.С. Паремийное пространство американской поэзии / И.С. Гулидова // Язык и пространство: проблемы онтологии и эпистемологии : [монография] / А.Э. Левицкий, С.И. Потапенко, Л.И. Белехова и др.; под ред. А.Э. Левицкого, С.И. Потапенко. – Нежин : Издательство НГУ имени Николая Гоголя, 2011. – С. 382-405.

-
-
3. Жаботинская С. А. Когнитивная лингвистика: принципы концептуального моделирования / С. А. Жаботинская // Лінгвістичні студії. – 1997. – Вип. 2. – С. 3-11.
  4. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
  5. Карасик В.И., Слышкин Г.Г. Базовые характеристики лингвокультурных концептов / В.И. Карасик, Г.Г. Слышкин // Антология концептов / под. ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина. – М.: Гнозис, 2007. – С. 12-13.
  6. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
  7. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю.С. Степанов. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.
  8. Stone Jone R. Routledge Book of World Proverbs. / Jone R. Stone. – British Library Cataloguing in Publication Data, 2006. – 545 p.
  9. The Oxford Dictionary of English Proverbs / ed. By Wilson F.P. – 3 ed. – Oxford: Clarendon Press, 1970. – 886 p.
  10. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка // Русская словестность. От теории словестности к структуре текста: Антология. М.: Academia, 1997. С. 280-287.
  11. Kerschen L. American proverbs about women. / Lois Kershen. – Greenwood Publishing group, 1998. – 201 p.
  12. Schipper M. Never Marry a Woman with Big Feet. / Mineke Schipper. – Amsterdam University Press, 2006. – 351 p.
  13. Mieder W. Proverbs: A Handbook. – Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2004. – 304 с.
  14. Mieder W. Popular views of the proverb // Proverbium, 1985. – 2. – С. 109-143.

Summary

The article looks into the national and cultural representation of a woman in the texts of American proverbs.

Key words: *woman, national and cultural representation, texts of American proverbs.*

THE GENDER DIFFERENCES IN THE LANGUAGE OF COMPUTER-MEDIATED COMMUNICATION

У статті аналізуються мовні особливості чоловіків і жінок у процесі синхронної комп'ютерно-опосередкованої комунікації, які можуть допомогти нам визначити статі незнайомих користувачів.

Ключові слова: комп'ютерно-опосередкована комунікація, гендер, "типова жіноча мова", тривіальність, людська пристосованість, миттєва переписка.

Computer-mediated communication (CMC) plays an important role in modern communities, and it is recognized that CMC is not a subset of any kind of the traditional media. Scholars have started to study the gender difference in CMC since the last decade, and linguists are interested in gender difference in the language in different types of CMC. The gender difference in CMC had been discussed in the works of such scholars as A. Atabekova, E. Vasyanina, G. Trofimova, N.S. Baron, D. Cameron, D. Crystal, A. Goddard, Susan C. Herring, S. Mills, S. A. Speer, D. Tannen, C. West and others.

Issues regarding gender and language in computer-mediated communication not only surround the dynamics of social interaction, but also emotional expression and online identity. Professor of Information Science and Linguistics at Indiana University Bloomington, Susan C. Herring says: "Gender and language in CMC contexts are not very different from face-to-face interactions and include similar features of "verbosity, assertiveness, use of profanity, politeness (and rudeness), typed representations of smiling and laughter, and degree of interactive engagement" [8, p.98]. But according to the results of our analysis, there are differences in the mediums of CMC, which may produce some natural linguistic devices or social interactions. For instance, A. Atabekova, the Head of Foreign Languages Department of the Faculty of Law and Peoples' Friendship University of Russia says, that "online chatting is not consistent with the turn-taking sequences of face-to-face or telephone conversation, impacting language coherence" [1, p.34]. And the Professor of Computer Science and Director of the Linguistic Cognition Laboratory at the Illinois Institute of Tech-

---

---

nology. Sh. Engelson defines that “The medium of Instant Messaging (IM)...”, as an example, “...may actually foster intimacy among users, including self-disclosure and sentimental feelings, because it cultivates a social connectedness” [2, p. 238].

In the world of CMC, people can control which gender-related attributes they reveal or hide. They no longer need to meet gender-based social expectations. People’s behavior is no longer “dictated by traditional society; therefore, inequality between the sexes is minimized” [3, p. 36]. One can observe this when in scientific online texts (articles etc.) a female author can restrain herself from using “typical women’s language” by being completely “professional.” The same could be said for traditional formal correspondence, where even the formal rules for scientific publications will “masculinize” a text.

Men and women have recognizably different styles in posting to the Internet. In informal online communication, for example, there are numerous indications of the “author’s gender”, as for example:

- women’s language makes more frequent use of emotionally intensive adverbs such as ‘so’ – “So Pinterest Is A Woman’s World. Does That Matter?”, ‘terribly’, ‘awfully’ – “I braced myself; something pretty *awful* was about to happen”, and ‘quite’ [10];

- women’s language is full of adjectives and adverbs that add triviality or unimportance to the text, such as ‘sweet’, ‘dreadful’, ‘precious’ – “Memories are so *precious*, you know so i would like them to have all these memories of what they did with us”, and ‘darling’ – “Poor *darling*, he was very tired, she thought” [11];

- women usually offer more positive reactions than men. The latter use more aggressive language than the former;

- men tend to react straight away by trying to solve problems, while women long for the contributions of others, agreeing, understanding and supporting;

- women wish to keep the conversation going; their conversational patterns are described as “interdependent” and “cooperative” [7, p. 69] by G. Angela, whereas male conversational patterns express “independence” and assertions of vertically hierarchical power;

- women use many apologies and questions; they seek for personal orientation and support, whereas men use more expressions of strong assertions, self-promotion, rhetorical questions, authoritative orientation, challenges and humor.

To summarize everything that has been said, it must be admitted that one could therefore argue that the above-mentioned characteristics are sufficient to enable recognition of the gender of our communication partner, since our only visual stimulus is the computer screen,

---

---

and we have written words only to express ourselves. There is no need to use gestures, facial expressions and other forms of body language, tone of voice and pitch range, which “give away” the gender of the person in face-to-face communication. On the other hand, we are aware of the fact that some individuals take advantage as this kind of virtual reality enables them to manipulate and thus hide their identities in the safe privacy behind the screen.

References

1. Атабекова А.А. Интернет как сфера функционирования естественного языка (лингвометодические аспекты) / Анастасия Атабекова. – Липецк: Липецкий государственный педагогический университет. – 2000. – 56 с.
2. Argamon Shlomo Engelson. Gender, genre and writing style in formal written texts / Shlomo Engelson Argamon. – Springer Publishing Company Incorporated. – 2009. – 346 p.
3. Baron Naomi. Seeyouonline: Gender issues in college student use of instant messaging. *Journal of Language and Social Psychology* / Naomi Baron. – New York : Oxford University Press. – 2008. – 425 p.
4. Coates John. *Women Talk* / John Coates. – Oxford; Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers. – 2005. – 321 p.
5. Crawford Michael. *Talking Difference: On Gender and Language* / Michael Crawford. – London: Sage. – 2006. – 344 p.
6. Genesi Guest House [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.morphzone.org/modules/newbb_plus/print.php?forum=2&topic_id=1560&post_id=11542/. – Назва з екрана
7. Goddard Angela. *Language and Gender* / Angela Goddard. – London: Routledge. – 2009. – 298 p.
8. Herring Susan. *Gender Differences in CMC: Findings and Implications* / Susan Herring. – New York: Oxford University Press. – 2008. – 425 p.
9. Library Web Head [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://librarywebhead.blogspot.com/>. – Назва з екрана.
10. Meme Development [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://memedev.livejournal.com/>. – Назва з екрана.
11. Overheard conversations [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://caughtsnippets.livejournal.com/>. – Назва з екрана.

Summary

The purpose of the article is to analyze the difference in the interactions between men and women in computer-mediated communication, and thereby to identify the linguistic features which can help us to distinguish the gender of the unacquainted users.

Key words: *computer-mediated communication; gender, “typical women’s language”, human adaptability; triviality, web chat; instant messaging.*

ДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ПУБЛІЦИСТИЦІ

В статті розглядається функціонування прислів'їв у текстах художньої літератури та публіцистиці. Доведено, що у художніх текстах прислів'я найчастіше використовуються в самому тексті – у монологах, діалогах, авторській мові, описах і міркуваннях, реалізуючи при цьому різні авторські інтенції. Паремії як заголовок в художніх творах не є показовими. При аналізі публіцистичної літератури виявляється широке вживання пареміологічних одиниць не стільки в самому тексті тієї чи іншої статті, а як заголовок, підзаголовок, назва таблиці, рекламний заголовок.

Ключові слова: функціонування прислів'їв, художня література, монолог, діалог, авторські інтенції, публіцистична література, рекламний заголовок.

Дослідження функціонування прислів'їв у текстах художньої літератури показали різну авторську прихильність до паремій. Особливо часто прислів'я репрезентовані в творах Дж. Голсуорсі, П. Дж. Воудхауза, А. Крісті й ін.

У художніх текстах одержують своє відображення стереотипи мовної поведінки, прийняті в конкретному етнокультурному просторі [51, с. 179]. Прислів'я в таких добутках найчастіше використовуються в самому тексті – у монологах, діалогах, авторській мові, описах і міркуваннях, реалізуючи при цьому різні авторські інтенції. Паремії як заголовок в художніх творах не є показовими.

При аналізі публіцистичної літератури виявляється широке вживання пареміологічних одиниць не стільки в самому тексті тієї чи іншої статті, а як заголовок, підзаголовок, назва таблиці, рекламний заголовок і підпис до фотографій, що ілюструють статті, тобто в психологічно сильних позиціях [26, с. 8].

Порівн. *Sow As Ye Would Reap (Business Central Europe, July/August 1997, 42)* – заголовок статті про сільське господарство Румунії (*As you sow, so you reap*);

Knowledge Is Power (The Economist, August 24, 1996, 52) – рекламний заголовок про курси підвищення ефективності роботи

компанії (*Knowledge is power*); *Look Before You Leap (The Economist, Cuba Survey, April 6, 1996, 13)* – підпис під фото кубинського стрибуну у воду в статті про положення іноземних інвестицій у Кубі (*Look before you leap*);

Поверхневі модифікації здійснюються різними способами.

Найпоширенішою модифікацією є сильні позиції тексту (далі СПТ) звуження прислів'я за рахунок елімінування якого-небудь її фрагмента. Як правило, у СПТ зберігається початковий фрагмент паремії:

Many a mickle ← *Many a mickle makes a muckle. The early bird*
← *The early bird catches the worm, A stitch in time. – A stitch in time saves nine. He who hesitates* ← *He who hesitates is lost. Actions speak louder* ← *Actions speak louder than words*

Трохи рідше елімінуються початкові компоненти прислів'я. Модифікований заголовок, як правило, являє собою іменник / іменники з пре- чи постатрибутом чи без таких:

Port in a storm ← *Any port in a storm, Mother of invention.*
← *Necessity is the mother of invention, Beer and skittles.* ← *Life isn't all beer and skittles. Silver linings – Every cloud has a silver lining.*

Випадки, коли звуження прислів'я реалізується за рахунок серединних компонентів, чи за рахунок початкових і серединних, чи серединних і фінальних, чи початкових і фінальних, не є показовими:

Better safe than sorry ← *Better he safe than sorry, No free lunch* ←
There's no such thing as a free lunch, The grass is greener ← *The grass is always greener on the other side of the fence.*

Іноді звуження прислів'я в СПТ супроводжується заміною окремих слів:

Strength in numbers – *There is safety in numbers.*

The cows come home to roost – *Curses, like chickens, come home to roost.*

Максимальне звуження спостерігається при згортанні прислів'я до ключових слів: *Deeds, not words – Actions speak louder than words.*

Другою по частотності модифікацією в СПТ є денотативне варіювання або субституція одного з компонентів прислів'я на тематично корелюючий з текстом [56, с. 79]. Субституції переважно підлягають ініціальні (1) чи слова, що знаходяться в середині прислів'я(2):

Economy in all things – *Moderation in all things, Saving begins at home* ← *Charity begins at home.*

One, brick at a time, One watt at a time ← One step at a time, Old ploughs die hard – Old habits die hard, Charity ends at home ← Charity begins at home.

Однією з можливих модифікацій є заперечення вихідного прислів'я. Це досягається введенням негативних компонентів, рідше – перестановкою слів:

Inaction speaks louder than words – Actions speak louder than words, Ignorance is not bliss – Ignorance is bliss,

Перетворення розповідного речення-прислів'я у питальне зустрічається рідко:

Better late than never? ← Better late than never, Is seeing believing? ← Seeing is believing, ← Any port in a storm? ← Any port in a storm.

Подібна модифікація нерідко супроводжується зведенням прислів'я до ключових слів (1), заміною слів (2), простим скороченням з коментарем (3), розширенням (4):

1) *An American in Paris? ← Good Americans when they die go to Paris;*

2) *United we stand, united we fall? ← United we stand, divided we fall;*

3) *Many a slip? Jiang minimises the risk ← There's many a slip 'twixt cup and lip;*

4) *Yes, there is life after 40! ← Life begins at forty.*

Слід зазначити, що ті чи інші модифікації прислів'їв у СПТ не завжди представлені в чистому виді і нерідко ми маємо справу з комплексними трансформаціями.

Різного роду трансформації нерідко сприяють реалізації розважальної функції і спрямовані на підняття, підтримку гарного настрою.

A father had been lecturing his young hopeful upon the evils of staying out late at night and getting up late in the morning. 'You will never amount to anything', he continued, 'unless you turn over a new leaf. Remember that the early bird catches the worm'. 'What about the worm, father?' inquired the young man. 'Wasn't he rather foolish to get up so early?' 'My son', replied the father solemnly, 'that worm hadn't been to bed all night; he was on his way home. /KST, 235/ (The early bird catches the worm)

В наведеному прикладі в процесі настанови сина батьком на правильний життєвий шлях використання прислів'я *The early bird catches the worm* призводить до досягнення гумористичного ефекту, викликає посмішку у реципієнта міні-розповіді.

Функція мовної характеристики персонажа, реалізована прислів'ям, служить художнім засобом опосередкованого пред-

---

ставлення літературного героя. Мова персонажа в художній літературі є безпомилковим маркером його характеру, поведінки, рівня культури й освіченості. Використання прислів'їв у незмінній стандартній формі є індикатором обмеженості і недалекості продуцента висловлення, у більшості випадків несе негативну конотацію. Вживання паремій у трансформах, творче обігрування під ситуацію свідчить про рухливий розум і неординарність характерологічний портрет такого героя, як правило, позитивний.

'How dare you?' she said, her pride slung beyond endurance. 'You arrogant, assuming – 'Yes, I dare! And what makes you think I could control those decisions you 're on about? If people get hurt in the squeeze, that's the name of the game. ... If you can stand the heat, don't play with fire.' /JPL, 43/ (*If you don't like the heat, get out of the kitchen*). У даному прикладі в створенні образи бере участь прислівницька мова персонажа; у результаті формується негативна оцінка героя.

Таким чином, функціонування прислів'їв пов'язане з їх алюзивним використанням, цитуванням, відновленням і граматичним перозкладанням.

Список використаних джерел

1. Лекова М.В. Специфика гиперболы в языке англоязычной рекламы: автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / Ленингр. гос. ун-т. / М.В. Лекова. – Л., 1987. – 8 с.
2. Тарасова Е.В. Феномен «small talk» в англоязычной культуре / Е.В. Тарасова // Актуальні проблеми вивчення мови та мовлення, міжособової та міжкультурної комунікації: Міжвуз. зб. наук. пр. – Харків: Константа, 1996. – С. 179-180.
3. Чернышова И.И. Старые проблемы в новой лингвистической парадигме / И.И. Чернышова // Филол. науки. – 1997. – №2. – С. 76-82.
4. JPL: James H. The Portrait of a Lady / H. James – UK: Penguin Classics, 1984. – 656 p.
5. KST: King S. The Talisman / S. King, P. Straub – US: Viking, 1984. – 646 p.

Summary

The article considers the functioning of proverbs in texts of fiction and in publicistic writing. It is proved that in fiction the proverbs are used in the text - in monologues, dialogues, author's speech, descriptions and meditations, realizing various author's intentions. In publicistic writing the proverbs are not used in the text, but in the title, subtitle, as a title for a table, or advertizing title.

Key words: *functioning of proverbs, fiction, monologue, dialogue, author's intentions, publicistic writing, advertizing title.*

ДИСКУРСИВНІ МАРКЕРИ КРАСИ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Л.М. ОЛКОТТ «МАЛЕНЬКІ ЖІНКИ»)

В статті розглядається вербальне представлення краси людини у художньому тексті. Виявлено, що головними рисами, які визначають красу зовнішності, є привабливі риси обличчя, постава, хода, а також гарні манери та відповідність ustalеним еталонам, характерним для англійського вікторіанського суспільства.

Ключові слова: *концепт, образ, вербалізація, краса, еталон.*

В останні десятиліття в лінгвістиці спостерігається перехід до антропоцентричної парадигми дослідження, яка ставить у центр уваги дослідників цілий комплекс проблем, пов'язаних із взаємодією людини і мови. Ці тенденції відобразилися у зростанні інтересу до таких структур знань, як концепти, образи, символи, які, при певному куті розгляду, мають точки перетину. Так, концепт пов'язаний із вмістом суб'єктивного ментального світу людини та ментальної свідомості нації в цілому. Одним із центральних концептів англійської лінгвокультури є концепт „краса”, який разом з добром, істиною визначає найвищі цінності людства.

Що ж до образів культури, яким найбільшою мірою притаманна національна своєрідність мовних засобів вираження, що втілюють різноманітні асоціації, належить образ краси. Національний образ краси розуміємо як ціннісно значущу сукупність уявлень про позитивно оцінювану зовнішність людини та її внутрішній світ, що історично склалася в межах національної культури як результат узагальнення різних аспектів ціннісних орієнтацій – морально-естетичних, естетичних, прагматичних настроїв та норм.

Вивченням різних аспектів як концепту „краса”, так і співзвучного з ним образу займалося багато мовознавців: Ю.В. Мещерякова (на матеріалі російської та англійської мов), В.З. Дем'янков (російська, англійська, німецька, французька мови), І.Є. Деметрьєва (англійська, російська мови), Н.В. Летуновська (німецька, російська мови), Л.І. Даниленко (чеська), О.М. Цапок (українська), Ю.П. Андрушко (російська), О.В. Дудченко (англійська мова) та ін. Але, незважаючи на відносну дослідженість, все ж недостатня

увага приділена вивченню особливостей реалізації поняття „краса” у творах англійських письменників.

Концепт – категорія мисленнева, вона не піддається спостереженню, і це дає великий простір для її тлумачення. Лінгвокультурологічний підхід розглядає концепт в рамках проблеми „мова-свідомість-культура”, з погляду його місця в системі цінностей, функцій в житті людини, етимології, історії, асоціацій, що викликаються ним. Взаємозв’язок концепта й образу знаходимо в працях В.І. Карасика і Г.Г. Слишкіна, які вважають лінгвокультурний концепт умовною ментальною одиницею, спрямованою на комплексне вивчення мови, свідомості й культури.

У лінгвокультурологічному аспекті концепт характеризується такими специфічними ознаками:

1) багатовимірність;

2) вербалізованість: концепти існують тільки тоді, коли концептуалізована сфера осмислення у мовній свідомості й отримує вербальне позначення. Концептуалізація дійсності відбувається через позначення (виділення актуально значущого для певної лінгвокультури фрагмента та надання йому спеціального знака), вираження концепту (сукупність мовних і немовних засобів, що ілюструють, уточнюють і розвивають його зміст) й опис концепту (дослідницькі процедури тлумачення значення його імені та найближчих позначень);

3) динамічна природа;

4) дискретна цілісність смислу;

5) ментальний характер: концепти описують дійсність, але дійсність особливого роду – ментальну;

6) момент переживання інформації;

7) образність, етносимволічність: концепти – це найбільш загальні, фундаментальні образи, через які конструюється все інше; це категорії мови та національної культури; це основні осередки культури в ментальному світі людини;

8) опредмечення у мовній формі;

9) цілісний „жмуток” уявлень, понять, знань, асоціацій, інтенцій, згадок.

Результати аналізу вербалізації жіночої вроди, проведеного на матеріалі роману Луїзи Мей Олкотт „Маленькі жінки”, вважаємо такими, що склали основу концепту „краса”. Образне відтворення зазначеного поняття в художньому творі відбиває як індивідуалізовано-авторське (суб’єктивне) бачення прекрасного у тілесному, так і репрезентує синхронічний канон красивої жінки, втіленої в персонажах твору.

Для аналізу мовних засобів репрезентації концепту „краса” виділено фрагменти тексту, що містять лексеми на позначення краси, і класифіковано за тематичними групами.

Краса у романі виступає невіддільною від людини, яка наділена нею або є споглядачем прекрасного. Краса виражається експліцитно, для цього використовуються такі лексеми, як *young, beautiful, pretty, fine, nice*. Автор використовує ряд додаткових дескриптивів, таких як *to look well, bright, lovely, smooth, sweet, happy (face), ladylike, fresh, soft: they looked very well in their simple suits, the four young faces, comical face, brightening faces, a lovely blue sash, smooth-haired, bright-eyed girl, beauty and the sweetness of Beth, happy faces, elegant and ladylike, she looks so fresh and quiet, black eyes beautifully soft and clear*.

Жіноча краса у письменниці позначена ніжністю, витонченістю, плавністю ліній, форм і рухів. Найвизначніші риси, що виражають привабливість жінки, Луїза Мей Олкотт вбачає у її слабкості, покірності, тендітності, жіночності. Автор звертає увагу на красу окремих рис обличчя (очей, губ, носа, підборіддя, чола), руки, шкіру, поставу і ходу, які в сукупності складають образи юних леді: *“She had a decided mouth, a comical nose, and sharp, gray eyes, long, thick hair was her one beauty, the little curl on her forehead, black eyes shone with fun, innocent eyes, smiling lips, thin hand, big hands, brown skin, pricked fingers, a little figure, long figure”* [3, p. 11].

Ці образи цілком відповідають ідеалам краси кінця 19 століття. За допомогою тонких порівнянь автор дає читачеві найповнішу картину тогочасного стандарту краси.

“Margaret, the eldest of the four, was sixteen, and very pretty, being plump and fair, with large eyes, plenty of soft brown hair, a sweet mouth, and white hands, of which she was rather vain” [3, p. 10].

Луїза Мей Олкотт порівнює красивих дівчат та жінок із тендітними ніжними квітами (*looking as fresh and sweet as a rose in her pink dress among the green*), наділяє дитячими рисами (*was a child, little girls*), підкреслює їх крихітність (*little face, tiny golden hands*).

Вислів *“...look sober, while his black eyes shone with fun”* [3, p. 36] передає одночасно і глибину очей, і їх колір, і жвавість погляду. Порівнюючи губи із пелюстками троянди, автор показує їх ніжність і яскравість, а порівняння обличчя з квіткою свідчить про його тендітність і миловидність. Жіноча краса, таким чином, нагадує красу дитини з її природністю, безпосередністю, ніжністю, наївністю.

Не останнє місце у творі відводиться також моді та стилю кінця 19 століття. Автор неодноразово наводить приклади еталонів

вбрання, зачісок, макіяжу, взуття, за допомогою яких читач має змогу вималювати у своїй свідомості найповніше уявлення про тогочасний вигляд жінок та дівчат, який посідає не останнє місце в концепті „краса“.

“A pair of silk stockings, that pretty carved fan, and a. I wanted the violet silk, but there isn’t time to make it over, so I must be contented with my old tarlatan” [3, p. 96].

“They laced her into a sky-blue dress, which was so tight she could hardly breathe” [3, p. 103-104].

“They looked very well in their simple suits, – Meg’s in silvery drab, with a blue velvet snood, lace frills, and the pearl pin. Jo in maroon, with a stiff, gentlemanly linen collar, and a white chrysanthemum or two for her only ornament. Each put on one nice light glove, and carried one soiled one, and all pronounced the effect “quite easy and fine” [3, p. 33-34].

Із наведених вище прикладів видно, що в деяких випадках краса виступає активним началом і сама приваблює погляд, зачаровує (*fascinates, charming*), а в інших – перетворюється на пасивний об’єкт дії, яким можна захоплюватися, який можна любити.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в характеристиці образних мовних засобів, що розкривають красу внутрішнього світу людини.

Список використаних джерел

1. Карасик В.И. Концепт как индикатор эпохи («очковтирательство») [Текст] / В.И. Карасик // Политическая лингвистика. – Вып. 4 (30). – Екатеринбург, 2009. – С. 9-13.
2. Слышкин Г. Г. Лигвокультурный концепт как системное образование [Текст] / Г.Г. Слышкин // Вестник ВГУ, Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – 2004. – №1. – С. 29-34.
3. Alcott L.M. Little Women or Meg, Jo, Beth, and Amy. Parts I and II. / L.M. Alcott. – Boston : Little, Brown, and Company, 1916. – 532 pp.

Summary

The paper considers verbal representation of beauty in a fiction text. Attractive features, figure, pace as well as nice manners conforming the Victorian society have been proved to constitute the beauty of a person.

Key words: *concept, image, verbalization, beauty, standard.*

СТРУКТУРА МОВНИХ ОБРАЗІВ У ТРАНСФОРМОВАНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ

Дослідження присвячене проблемам англійської фразеології, а саме: проблемі усталеності та змінюваності складу фразеологізмів, питанню фразеологічних трансформацій, які ведуть до змін у семантиці фразеологічних одиниць.

Ключові слова: мовний образ, фразеологічна одиниця, фразеологічна одиниця-трансформ, концепт.

Дослідження образу фразеологічної одиниці-трансформу в структурному аспекті передбачає вивчення його смислової структури, а саме детальний розгляд концептів-корелятивів усіх груп фразеологізмів. Фразеологічний образ трактується як *простий* або *нерозгорнутий*, якщо інтерпретується у межах однієї концептуальної царини, без залучення окремих проявів тощо. В зробленій нами виборці не виявилось жодного фрагменту, де фразеологічна одиниця з семантичним зрушенням актуалізує прості фразеологічні образи, оскільки фразеологічна одиниця завжди характеризується складною семантикою. Навіть у випадках базових фразеологізмів, що складаються з одного повнозначного слова, створований фразеологічний образ має складну структуру при семантичній модифікації: смисловий механізм трансформації створює ефект адитивного смислу, а значить, концепт такої фразеологічної одиниці не може бути інтерпретованим у межах однієї царини. Розглянемо приклад реалізації базової фразеологічної одиниці *from the mouth of smb.* – ‘з чийхось вуст’ [2, с. 517]:

(1) *By a process of instantaneous translation, Corde read them with the eyes of Alec Witt, the Provost. He thought, Dewey had done it to me. Alec Witt has got me now, convicted out of my own mouth* [5, с. 336].

Тут базова фразеологічна одиниця втілює концепт *людина*, який шляхом метонімічного переносу виражається концептом *вуста*, і його складником є поняття належності *мої*, тому фразеологічний образ базової фразеологічної одиниці не можна класифікувати як простий. У свою чергу поняття *мої* конкретизується поглибле-

---

ним поняттям *власні*, яке призводить до модифікації значення. Тобто семантична трансформація веде до поглибленого значення фразеологічної одиниці.

Найбільш частотними виявилися розгорнуті фразеологічні образи, що їх втілюють фразеологізми-трансформи, причому смислові характеристики розгортання можуть бути різноманітними: від конкретизації, подібно до прикладу (1), до багатоконпонентного нашарування складових понять вихідного концепта-корелята. Для ілюстрації цієї тези проаналізуємо приклади.

Кількісно незначними нашаруваннями відзначаються випадки з вклинюванням, заміною компонентів, стягненням, функціональною переорієнтацією виразу. Найчастіше замінюючий компонент або слово, що створює вклинювання, привносить якісний аспект до значення основного концепту фразеологічної одиниці:

(2) *For Professor Briery was a very queer fish. With all those degrees, honours, lectureships between him and the scribblers, he suspected instantly an atmosphere not favourable to his queer compound* [8, с. 219].

У даному уривку концепт *людина* (через метафоричний перенос *людина* → *це риба*) має складник якості *дивний*, який конкретизується поняттям ступеня *дуже*.

У випадках зі складнішими трансформаціями нашарування складників-конкретизаторів вихідних концептів теж складніші:

(3) *“I’ve been hanging out of the window for the last five days to see you coming and every time the bell rang my heart leapt to my mouth and I had all I could do to swallow it again”* [7, с. 151].

У даному прикладі спостерігаємо трансформацію базової фразеологічної одиниці *one’s heart leaped into one’s mouth* – ‘злякатися; серце у п’яти впало’ [2, с. 374], в якій відзначається подвійна актуалізація значення фразеологічної одиниці. Причому смисл буквального розуміння фразеологічної одиниці (“матеріалізація метафори”, за виразом Д.О. Добровольського [3, с. 89]) викликає подальше розгортання фразеологічного образу шляхом використання метафори *swallow it again*. Основний концепт тут набуває конкретизаторів буквального змісту фразеологічної одиниці, а також поняття *повторного переборювання страху*.

За кількісним чинником розгорнуті фразеологічні образи, створені фразеологізмами-трансформами, виявилися найбільш частотними і становлять 85,4% одержаної вибірки.

Аналіз текстового матеріалу показує, що фразеологічні одиниці-трансформи можуть виступати як засіб створення комбінованих фразеологічних образів. При їх формуванні залучаються кілька

концептів-корелятив, або концентрований корелят, щоб викликати образні асоціації, що виходять за межі однієї концептуальної царини [4, с. 55]. У вивченні семантики комбінованих фразеологічних образів ми користуємося положеннями теорії ментальних просторів [6, с. 8], що дозволяє прослідкувати, яким чином відбувається опосередкована референція до інших концептуальних царин та як конструюються нові напластування фразеологічного значення.

Список використаних джерел

1. Алефиренко Н.Ф. Проблемы фразеологического значения и смысла / Н.Ф. Алефиренко, Л.Г. Золотых. – Астрахань: Астраханск. гос. пед. ун-т., 2000. – 220 с.
2. Англо-русский фразеологический словарь / [сост. Кунин А.В.]. – М.: Русский язык, 1983. – 944 с.
3. Добровольский Д.О. Образная составляющая в семантике идиом / Д.О. Добровольский // Вопросы языкознания. – 1996. – № 1. – С. 71-93.
4. Морякіна І.А. Мовна особистість у художній прозі Дж. Голсуорсі: лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти: дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Морякіна Грина Анатоліївна. – К., 2005. – 233 с.
5. Bellow S. The Dean's December / Bellow S. – N.Y.: Pocket Books. – 1982. – 346 p.
6. Fauconnier G. Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language / Fauconnier G. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 190 p.
7. Maugham W.S. In A Strange Land / Maugham W.S. // English Short Stories of the 20th Century. – Moscow: Raduga Publishers. – 1988. – P. 148-167.
8. Woolf V. Mrs. Dalloway / Woolf V. – М.: “Менеджер”. – 2002. – 242 p.

Summary

The research highlights some problems of English phraseology, in particular the problem of a set structure of phraseologisms and its variability as well as the problem of phraseological transformations which result in changes of the meaning of these phraseological units.

Key words: *language image, a phraseological unit, a phraseological unit-transform, concept.*

ПРИВАТНЕ ГАЗЕТНЕ ОГОЛОШЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СПОЖИВАЦЬКО- ІНФОРМАЦІЙНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглядається трактування терміна «дискурс» у лінгвістичній науці, його співвідношення із текстом. Приватне газетне оголошення є також складовою певного типу дискурсу і виступає як основна ланка комунікативного акту.

Ключові слова: трактування, дискурс, газетне оголошення, комунікативний акт.

Приватне газетне оголошення (далі – ПГО), відрізняючись від реклами за лексичними, синтаксичними функціональними, смисловими та іншими характеристиками, належить до особливого типу дискурсу.

Термін дискурс вперше був запроваджений у французькій лінгвістиці (discours) і позначав явище “мовлення” у значенні “реалізація мови” [8, с. 215]. При цьому розрізняли поняття “пряма мова” (discours direct) і “непряма мова” (discours indirect). “Мовлення” у другому значенні, тобто “процес говоріння”, співвідносився із французьким терміном parole і не включалося у поняття “дискурс”.

У рамках лінгвістичної науки термін “дискурс” розуміється різними вченими неоднозначно. З позицій формально/структурно орієнтованої лінгвістики, дискурс розглядається як “мова понад речення або понад словосполучення” [12, с. 1], сукупність двох або кількох речень, що перебувають один з одним у смислово зв’язку [3, с. 170]. З функціональної точки зору, дискурс розглядають як будь-яке “вживання мови”: аналіз дискурсу є обов’язковим аналізом мови у вживанні [10, с. 1].

У сучасній лінгвістиці під дискурсом розуміється не лише сам мовленнєвий твір, який розглядається у всій повноті свого вираження (вербального і невербального) і спрямування із урахуванням усіх позамовних факторів (соціальних, культурних, психологічних), суттєвих для успішної мовленнєвої взаємодії, але й діяльність, у процесі якої породжується мовленнєво-розумовий продукт [5, с. 41].

Існують різні погляди на відношення дискурсу й тексту. Так, для формальних підходів характерно розмежування цих двох

явищ за наступними опозиціями: усний/письмовий, діалогічний/монологічний, інтерактивний той, що належить одному автору [1; 6].

Т. ван Дейк, характеризуючи дискурс як складне комунікативне явище (або комунікативну подію), включає до нього соціальний контекст, що надає інформацію про учасників комунікації, їхні характеристики, а також процеси творення і сприйняття повідомлення, наголошує на інтерактивності не лише усної, але й письмової комунікації [2, с.113].

Інтерактивну природу письмової комунікації підтверджують такі аргументи:

- адресант створює ментальні репрезентації соціальних контекстів, в яких існує письмова комунікація;
- письмова комунікація може створювати соціальні контексти або бути їхньою складовою;
- автори текстів відтворюють їх разом з іншими учасниками;
- автори текстів приписують соціальну цінність тому, про що вони пишуть [10].

Деякі дослідники не погоджуються з визначенням дискурсу як “комунікативної події” і пропонують розглядати його (дискурс) як “тип спільної діяльності” (activity type) незалежно від того, чи пов’язана ця діяльність з моментом мовлення [11, с. 29].

У багатьох функціональних підходах дискурс і текст протиставляють за низкою протилежних критеріїв: функціональність/структурність, актуальність/віртуальність, динамічність/статичність, процес/продукт [1, с. 9] і функціональний дискурс як процес.

Існує точка зору рівності тексту і дискурсу, при якій останній визначають як “текст у динаміці” і пропонують зосереджувати увагу лише на вербальному аспекті дискурсу [9, с. 332].

Дискурс є соціальним процесом, у який включений текст, а текст є конкретним матеріальним об’єктом, отриманим у дискурсі. З цієї точки зору, текст – це складна комунікативна одиниця найвищого порядку, плід і предмет комунікативно-пізнавальної діяльності, продукт, породжений мовною особистістю й адресований мовній особистості, розгорнуте висловлення, яке має володіти завершеністю у плані висловлення замислу і повинно бути представлено структурно у вигляді окремих більш менш самостійних груп висловлень, пов’язаних між собою на формально-граматичному і семантичному рівнях. Текст є одиницею не мови, а мовлення, елементом системи комунікації, яка пов’язана з іншими підсистемами – комунікативними діяльностями, як максимальна одиниця функціонування мови і комунікації і єдина самостійна мовленнєва цілісність.

ПГО є також певним об'єктом, втіленим у життя. Воно існує у реальному теперішньому світі як зафіксований акт мовлення, що виник унаслідок реалізації певної інтенції. ПГО є реплікою адресанта, відправленою адресату. ПГО як основна ланка комунікативного акту є складовою певного типу дискурсу.

Звичай тексти газетних оголошень відносять до масово-інформаційного [7] або рекламного дискурсу [4]. У першому випадку, вибір обґрунтовується тим, що інформація, яка подається в оголошеннях, спрямована на масову аудиторію [7, с. 7]. Прихильники другої точки зору доводять правильність своєї думки наявністю в оголошеннях поряд з інформаційним спонукального елементу, властивого для рекламних текстів. Існує третє вирішення окресленої проблеми – вважати, що текст оголошення може належати як до масово-інформаційного, так і до рекламного дискурсу, оскільки, згідно з цією гіпотезою, в оголошенні рівнозначно представлені дві цілеустановки: інформативна й спонукальна [4, с. 7].

Отже, ПГО забезпечує комунікативний процес, зумовлений потребою одного з його учасників передати, а іншого знайти потрібну інформацію для вирішення власних побутових проблем. Зважаючи на те, що інформація ПГО цікавить тільки її споживачів, цей тип тексту є складовою дискурсу, який визначаємо як споживачько-інформаційний.

ПГО є не лише продуктом спілкування, а й образом цього спілкування. Саме в тексті як комунікативно-пізнавальній діяльності показано усю структуру цієї діяльності. У ПГО перетинаються три єдності: тематична, комунікативна, структурна [6, с. 17-30].

Усі ці три єдності представляють ПГО як одне ціле. Концепт є відправною точкою при породженні тексту. Концепт визначає смислову будову, а через неї і логічну. Логічна будова і комунікативна цілеспрямованість диктують вибір того репертуару мовних засобів, що реально використовується при породженні ПГО.

Інтенція адресанта, а отже, концепт ПГО та його комунікативна направленість залежать від ситуації, складовими якої є консітуація (об'єктивно існуюча власне екстралінгвістична ситуація спілкування, тобто умови спілкування і його учасники) і контекст (імпліцитно або експліцитно виражені смисли, реально існуючі, ті, що є частиною ситуації, яка відображається у дискурсі, й актуальні для даного комунікативного акту).

Таким чином, внутрішня і зовнішня будова ПГО залежить від таких факторів як пропозиція, особистості адресанта й адресата, а також ситуація, що включає контекст і консітуацію. Усі вищезазначені елементи є невід'ємними складовими комунікативного акту.

ПГО не є абсолютним і повністю незалежним елементом комунікації. Він є невід'ємною частиною системи. Текст виникає, формується і діє через комунікативні потреби у певний час й у певному місці, внаслідок дії різних факторів (лінгвальних і позалінгвальних).

Список використаних джерел

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 138 с.
2. Дейк Т.А. ван Язык. Познание. Коммуникация / Т.А. ван Дейк; [Пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1989. – 584 с.
3. Звегинцев В.А. Предложение и его отношение к языку и речи / Звегинцев В.А. – М.: МГУ, 1976. – 308 с.
4. Курченкова Е.А. Культурно-языковые характеристики текстов газетных объявлений (на материале английской и русской прессы): автореф. дис. ...канд. филол. наук: 10.02.04 / Волгоград. гос. пед. ун-т/ Е.А. Курченкова. – Волгоград, 2000. – 27 с.
5. Моделирование языковой деятельности в интеллектуальных системах [под ред. А.Е. Кибрика и А.С. Нариньяни / Предисл. А.П. Ершова]. – М.: Наука, 2002. – 280 с.
6. Москальская О.И. Грамматика текста / О.И. Москальская. – М.: Высшая школа, 1981. – 183 с.
7. Провоторов В.И. Лингвотекстовые особенности речевого жанра “объявление” (на материале газет и журналов немецкоязычных стран): автореф. дис. ...канд. филол. наук: 10.02.04/ Моск. гос. линг. ун-т / В.И. Провоторов. – М., 1991. – 24 с.
8. Словарь лингвистических терминов [под ред. Ж. Марузо]. – М.: Изд-во ин-та лит., 1960. – 436 с.
9. Степанов Ю.С. В поисках прагматики (проблемы субъекта)/ Ю.С. Степанов // Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1981. – Т.40, №4. – С. 325-332.
10. Brown G. Discourse Analysis / G.Brown, G.Yule. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – 288 p.
11. Clark H. Using Language / H. Clark. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 220 p.
12. Stubbs M.D. Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language / M.D. Stubbs. – Oxford: Basil Blackwell, 1983. – 272 p.

Summary

The article considers the interpretation of the term «discourse» in linguistic science, its correlation with text. Private newspaper advertisement is a constituent of certain type of discourse and appears as the principal chain of communicative act.

Key words: *interpretation, discourse, newspaper advertisement, communicative act.*

ВИГУКИ МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячується проблемі вивчення та класифікації вигуків сучасної англійської мови. Здійснено аналіз англомовних вигуків мовного етикету.

***Ключові слова:** вигук, мовленнєва комунікація, форми мовленнєвого акту, паралінгвістичні засоби.*

Постановка проблеми. Вигуки, як лексико-граматичний клас одиниць, є характерним елементом певної сфери мовлення, тісно пов'язаний з невербальними засобами. Така природа вигуків зумовлює їхнє особливе місце в системі частин мови.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю системних досліджень, щодо особливостей вигуків сучасної англійської мови, а особливо недостатньою кількістю вагомих досліджень щодо вживання вигуків мовленнєвого етикету.

Метою дослідження є розгляд правил мовленнєвого етикету на основі вживання вигуків в англійській мові.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання:**

- охарактеризувати функції мовленнєвого етикету;
- проаналізувати англомовні вигуки мовленнєвого етикету з точки зору їх структурних особливостей та походження;
- здійснити класифікацію вигуків мовленнєвого етикету та подати приклади з оригінальної літератури на основі творів А.Конан Дойла.

Об'єктом дослідження є вигуки англійської мови, що використовуються в англомовній комунікації.

Предметом дослідження є вживання вигуків ввічливої форми в різних ситуаціях на основі поняття про мовленнєвий акт.

Мовленнєвий етикет являє собою сукупність словесних форм ввічливості, тобто те, без чого нам просто не можна обійтися. Н. І. Формановська дає таке визначення мовленнєвого етикету: "Под речевым этикетом мы понимаем выработанные обществом правила речевого поведения, обязательные для членов общества, национально специфичные, устойчиво закрепленные в речевых

формулах, но в то же время исторически изменчивые” [4]. Можна виділити такі основні функції мовленнєвого етикету:

- соціальна;
- апелятивна (прививна);
- волевиявлення;
- емотивна.

Для здійснення цих функцій в мовленні використовуються вигуки, які відіграють важливу роль у ввічливому спілкуванні.

Вигук – це мовний знак, незмінне за формою слово, ізольоване в реченні знаками пунктуації, яке самостійно утворює цілу фразу, не поєднуючись з іншими фразами; позбавлений номінативної функції; служить для вираження волевиявлень та живої емоційної реакції на поведінку співрозмовника або навколишню дійсність [3].

Варто зазначити, що В. В. Виноградов визначив, що вигуки ближчі до експресивних жестів, ніж до слів-назв, вони “часто становлять цілісні висловлювання” [1].

В англійській мові немає формального розмежування між формами *tu* і *Vi*. Весь спектр значень цих форм укладений у займеннику *You*. Займенник *thou*, який відповідає займеннику *tu*, що вийшов з ужитку в XVII столітті, зберігшись лише в поезії та в Біблії [5].

Усі вигуки мовленнєвого етикету можна згрупувати таким чином:

1. Вигуки – привітання (*greeting*): *good afternoon, hello, how do you do.*

Е.г. “*Good evening, Mr. James Windibank,*” said Holmes. “I think that this typewritten letter is from you, in which you made an appointment with me for six o’clock?” (A. C. Doyle “A Scandal in Bohemia”).

2. Вигуки – привертання уваги (*attention attractant*): *hey, hi there.*

Е.г. “*Now listen!* You will dispatch whatever luggage you intend to take by a trusty messenger unaddressed to Victoria tonight.” (A. C. Doyle “The Final Problem”)

3. Вигуки – заповнювачі пауз (*pause filler*): *m...er..., you know* тощо.

Е.г. “*Oh...well...*” he thought. “He was very good about it. He laughed, I remember, and shrugged his shoulder, and said there was no use denying anything to a woman, for she would have her way.” (A. C. Doyle “A Scandal in Bohemia”).

4. Вигуки – прощання (*farewell*): *bye, hello, hi.*

Як прощання використовують:

– вигуки – побажання добра, вдачі: all the best, bon voyage;
– вигуки – попередження: take care;
– вигуки – вказівки на наступну зустріч: till tomorrow/ the next week.

E.g. “Do not lose an instant. And, above all, *take care of yourself* in the meanwhile.” (A. C. Doyle “The Five Orange Pips”).

5. Вигуки – вибачення (apology): *I’m sorry, pardon me, no hard feeling.*

E.g. “*Very sorry*, Mr. Thaddeus, but orders are very strict.” (A. C. Doyle “A Sign of the Four”).

6. Вигуки – подяка (gratitude): *thank you/thanks.*

E.g. “*Thank you*. You have made your statement very clearly. You will leave the papers here, and remember the advice which I have given you” (A. C. Doyle “A Scandal in Bohemia”).

7. Вигуки – привітання (congratulation): *Merry Christmas, Happy Birthday, welcome, bless you, all the best.*

E.g. “*Welcome*, Sir Henry! Welcome to Baskerville Hall!”

(A. C. Doyle “The Hound of the Baskervilles”)

Переклад вигуків викликає труднощі. Завдання перекладача полягає у тому, щоб зрозуміти та зберегти у тексті перекладу комунікативну установку автора, а це можливо лише за умови співвідношення значення тексту з мовленнєвою ситуацією.

Висновки. Поняття вигуків, їх класифікація, ознаки та функції залишаються спірними питаннями для багатьох лінгвістів. Вигуки мовленнєвого етикету є різнорідними за своєю структурою. Вони є похідними (вторинними) і, як правило, представлені словосполученнями або реченнями фразеологізованої структури.

Список використаних джерел

1. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) / В. В. Виноградов. – М.: Высшая школа, 1972. – С. 585.
2. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка / И. Р. Гальперин. – М.: Высшая школа, 1981. – 316 с.
3. Каптюрова О. В. Вигуки сучасної англійської мови (системний та дискурсивний аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філологічних наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / О. В. Каптюрова. – К., 2005.
4. Формановская Н. И. Речевой этикет и культура общения / Н. И. Формановская. – М.: Высшая школа, 1989. – 156 с.
5. Формановская Н. И., Шевцов С. В. Речевой этикет. Русско-английские соответствия: [Справочник] / Н. И. Формановская, С. В. Шевцов. – М.: Высшая школа, 1990. – 127 с.

Словники

1. Кваселевич Д. И., Сасина В. П. Русско-английский словарь / Д. И. Кваселевич, В. П. Сасина. – М.: ООО “Издательство Апрель”, 2001. – 512 с.

Summary

The article is devoted to the problem of studying and classification of modern English interjections. The analysis of English interjections of speech etiquette is carried out.

Key words: *interjection, verbal communication, forms of verbal act, paralinguistic means.*

TYPES OF NEOLOGISMS IN THE ENGLISH LANGUAGE

В статті розглядається проблема появи неологізмів в англійській мові. Неологізми можуть створюватись різними шляхами. Лінгвісти виділяють кілька типів неологізмів, які обговорюються в даній статті.

***Ключові слова:** неологізм, типи, науковий, політичний, поп-культура, палеологізм.*

Neologisms tend to occur more often in cultures which are rapidly changing, and also in situations where there is easy and fast propagation of information. They are often created by combining existing words or by giving words new and unique suffixes or prefixes. Neologisms can also be created through abbreviation or acronym, by intentionally rhyming with existing words, or simply through playing with sounds [1].

Neologisms often become popular by way of mass media, the Internet, or word of mouth. Every word in a language was, at some time, a neologism, though most of these ceased to be such through time and acceptance.

After being coined, neologisms invariably undergo scrutiny by the public and by linguists to determine their suitability to the language. Many are accepted very quickly; others attract opposition. Language experts sometimes object to a neologism on the grounds that a suitable term for the thing described already exists in the language. Non-experts who dislike the neologism sometimes also use this argument, deriding the neologism as “abuse and ignorance of the language” [3, p. 75].

Linguists may sometimes delay acceptance, for instance by refusing to include the neologism in dictionaries; this can sometimes cause a neologism to die out over time. Nevertheless if the public continues to use the term, it always eventually sheds its status as a neologism and enters the language even over the objections of language experts [2].

Linguists consider the following types of neologisms [4]:

– **Scientific** – words or phrases created to describe new scientific discoveries or inventions. Examples:

-
- black hole. (1968) A black hole is a concentration of mass great enough that the force of gravity prevents anything from escaping from it except through quantum tunneling behavior.
  - laser. (1960) A LASER (Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation) is an optical source that emits photons in a coherent beam.
  - **Political** – words or phrases created to make some kind of political or rhetorical point:
    - political correctness (1990). Political correctness (also politically correct, P.C. or PC) is a term used in English-speaking countries to describe real or perceived attempts to impose limits on the acceptable language and terms used in public discussion. While it usually refers to a linguistic phenomenon, it is sometimes extended to cover political ideology or public behavior.
    - dog-whistle politics (1990). Dog-whistle politics is a term used to describe a type of political campaigning which is “only heard” by a specific intended audience. It is usually used pejoratively by those that do not approve of the tactics.
  - **Pop-culture** – words or phrases evolved from mass media content or used to describe popular culture phenomena (these may be considered a subsection of slang):
    - jumping the shark. Jumping the shark is a metaphor used by US television critics and fans since the 1990s. The phrase, popularized by Jon Hein on his website, jumptheshark.com, is used to describe the moment when a pop culture icon, originally a TV show or similar episodic medium, is in retrospect judged to have passed its “peak” and shows a noticeable decline in quality, or when it has undergone too many changes that take away the original charm and interest.
    - Scooby Gang (a group which humorously resembles the teens on the cartoon Scooby-Doo)
  - **Imported** – words or phrases originating in another language. Typically they are used to express ideas that have no equivalent term in the native language:
    - ao dai (1960s). The áo dài (pronounced ‘ao yai’ in the South; pronounced ‘ao zai’ in the North) is a traditional Vietnamese dress worn by women. It is the uniform for female students in Vietnamese secondary schools and universities. The áo dài is and has been more prevalent in southern Vietnam than in northern Vietnam.
    - détente (1960s). Détente is French for relaxation. It was also the general reduction in the tension between the Soviet Union

---

---

and the United States and a weakening of the Cold War, occurring from the late 1960s until the start of the 1980s. More generally, it may be applied to any international situation where previously hostile nations not involved in an open war “warm up” to each other and threats de-escalate.

– **Trademarks** are often neologisms to ensure they are distinguished from other brands. If legal trademark protection is lost, the neologism may enter the language as a genericized trademark. Example: Laundromat. A laundromat (U.S.), launderette (British), Washette (Southeastern U.S.) or washateria (Southwestern U.S.) is a store where clothes are washed and dried. This is often done by coin operated machines that are worked by the client. Laundromats may have a staff to wash the clothing; this is referred to as Fluff-n-Fold or drop-off service. Laundries are equipped with both washing machines and dryers, usually specialized ones designed to survive heavy use.

– **Nonce words** – words coined and used only for a particular occasion, usually for a special literary effect.

– **Inverted** – words that are derived from spelling (and pronouncing) a standard word backwards. Example: redrum

– **Paleologism** – a word that is alleged to be a neologism but turns out to be a long-used (if obscure) word. Used ironically.

Bibliography

1. ЖлуктенкоЮ.А., Березинский В.П. Английские неологизмы/ Ю.А.Жлуктенко, В.П. Березинский. – К.: Наукова думка, 1983. – 172 с.
2. Бялик В.Д. Семантичні неологізми в англійській мові: типи семантичних змін/ В.Д. Бялик // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія: збірник наукових праць. – Чернівці, 2000. – Вип. 98. – С. 56-68.
3. Balyuta E. G. English eco-neologisms: theoretical aspects/ E.G. Balyuta. – М.: Просвещение, 1991. – 174 p.
4. Zobotkina V.I., Stepanov G.M. Neologisms in modern English/ V.I.Zobotkina, G.M. Stepanov. – Kaliningrad, 1982. –79 p.

Summary

The article considers the appearance of neologisms in the English language. Neologisms may be coined in various ways. Linguists distinguish several types of neologisms which are discussed in this article.

Key words: *neologism, types, scientific, political, pop- culture, paleologism.*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ВЖИВАННЯ СПОРТИВНИХ ТЕРМІНІВ У МОВЛЕННІ

У даній статті розглядається питання запозичення англомовних термінів, які походять зі сфери спорту, та особливості їх вживання. Значна увага приділяється саме процесу запозичення, його умовам та наслідкам, до яких він призводить.

Ключові слова: спортивна термінологія, терміноелемент, неологізм.

В останні десятиліття всі європейські мови зазнають значного впливу неологізмів, тобто запозичених з інших мов слів, які стають повноцінною частиною словника тієї мови, в яку вони потрапили. Завдяки кумулятивній функції, здатності відображати, фіксувати й зберігати інформацію про пізнану людиною дійсність у мовах з'являється значна кількість нових лексичних одиниць. Домінуючим постачальником таких слів, безперечно, є англійська мова. І сфера спорту також не стала тут винятком. У спортивній лексиці це, наприклад, слова *віндсерфінг* (wind surfing), *шорт-трек* (short track), *скейтбордінг* (skate boarding), *кікбоксинг* (kick boxing), *фрестайл* (free style), *бодибілдінг* (body building), *пауерліфтинг* (power lifting), *міксфайт* (mix fight) та безліч інших, які використовувалися спочатку суто у спорті, а зараз поширили своє використання.

Наукова і практична цінність розуміння, систематизації та правильного використання нової іншомовної термінології, внесення її до словників спортивних термінів є очевидною. Все це сприятиме розширенню запасу слів рідної мови, полегшить розуміння тих чи інших аспектів різних видів спорту як людьми, життя яких пов'язане з цим спортом, так і пересічних людей, а отже і сприятиме популяризації спорту, що є тільки позитивним явищем. І для досягнення вищезгаданих цілей, перш за все потрібно проваджувати спортивний лексикон і термінологію у навчальний процес й опанування її майбутніми фахівцями у царині спорту, яким вона буде дуже потрібна, а також виробляти рекомендації для фахівців галузі щодо правильного вживання деяких термінів, зокрема

правильної транслітерації, збереження смислового навантаження запозиченого терміну без спотворень тощо.

Проблему запозичення і впровадження іншомовних термінів вивчало багато науковців (І. Байбакова, Т. Балабан, М. Вакуленко, В. В. Виноградов, А. С. Д'яков, З. Казимира, Л. П. Кислюк, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько, В. Моргунюк, А. Г. Наумовець, Л. О. Симоненко, А. В. Суперанська, Б. Є. Рицар, Р. В. Рожанківський, Б. Шуневич та багато інших). Кількість досліджень, у яких розглядають конкретні проблеми, що виникають через масову появу слів іншомовного походження, збільшується. Учені пропонують критерії доцільності запозичення: інтернаціональний характер терміна, ступінь засвоєння запозичення, наявність чи відсутність питомих відповідників, можливості калькування, милозвучність [1, с. 51-52]. Безперечно, багато чого зроблено та досліджено у цій сфері, але ще більше потрібно буде зробити у майбутньому, адже процес розвитку і збагачення мови не зупиняється, його неможливо припинити чи загальмувати, адже мова є живою, вона знаходиться у постійному взаємному контакті з іншими мовами (особливо тепер, в час стрімкої глобалізації), тому все нові і нові терміни будуть запозичуватися та засвоюватися, а тема функціонування й засвоєння іншомовної лексики ще довго буде актуальною і потребуватиме постійних додаткових досліджень.

Жодна природна мова у творенні термінів не може обійтися власними ресурсами, тому термінологія багатьох галузей знань використовує лексичні та словотворчі засоби високорозвинених літературних мов, поєднуючи національні елементи з міжнародними. Прямі запозичення, які останнім часом трапляються дуже часто, формують спільний лексичний фонд навіть у неспоріднених, далеких одна від одної мовах, що сприяє взаєморозумінню фахівців того чи іншого виду спорту з різних країн, а також і звичайних людей, фанатів та шанувальників цього спорту, які можуть не розуміти мови одне одного, але інтернаціональні терміни, якими вони спільно користуються, описуючи вид спорту, яким захоплюються, еднають їх.

Різні спортивні терміни мають різне походження. Багато термінів походять від слів повсякденної мови, тобто вони перейшли із загальної мови в термінологію. Така термінована лексика завжди образна, викликає культурно-історичні асоціації.

Так, наприклад, сучасний термін *стипльчез*, у легкій атлетиці – біг на 3 тисячі метрів з перешкодами, а в кінному спорті – заїзд з подоланням перешкод, який починався з того, що спортсмени долали 7 штучних водних перешкод і 28 бар'єрів на маршруті з бігу, а

в кінному спорті – природні перешкоди, походить від англійських слів *steeple* – дзвіниця й *chase* – гонка, і буквально означав біг або кінний заїзд до якогось обумовленого, добре видимого пункту, яким частіше за все виступала саме дзвіниця [3]. Такі терміни, як *стипльчез*, *спринт*, *крос*, *пауерліфтинг*, *серфінг* тощо, є безеквівалентними в різних мовах (в тому числі й в українській), адже поняття, які вони позначають, раніше в цих мовах просто не існувало, а тому для їх позначення використовується запозичений і транслітерований відповідник з англійської мови, оскільки англійська з різних причин нині домінує, вона є мовою міжнародного спілкування, тому саме до її словникового запасу перш за все звертаються й інші мови, коли виникає потреба запозичити нове слово.

Проблема сприймання й закріплення нової лексичної одиниці в мові пов'язана також із розвитком та поширенням самого виду спорту, а також його популярністю в суспільстві, адже перш за все спортивний термін проникає в повсякденне мовлення фанатів та шанувальників певного виду спорту, які використовують його для спілкування як із такими ж любителями цього спорту, так і з людьми, які не мають до нього ніякого відношення, цим самим мимоволі поширюючи термін на більш широкий загаль мовців, в мовленні яких він з часом закріплюється. Наприклад, англійське словосполучення *free style*, що означає вільний стиль, у фаховій мові спорту стає спортивним терміном для позначення лижної акробатики *фрістайл*. Хоча фрістайл офіційно зародився в 70-х роках, сам термін з'явився значно раніше – як назва лижного шоу на популярних зимових курортах Європи, під час якого спортсменам було надано повну свободу рухів для демонстрації спортивної майстерності. Потім цей термін через засоби масової інформації під час першого чемпіонату світу з фрістайлу й зимової Олімпіади в Калгарі був зафіксований і закріплений у масовій свідомості [4]. Тобто його почали розуміти широкі кола людей, і навіть ті, хто ніколи не цікавився лижним спортом, тому зараз цей термін вже не можна відносити суто до вузької сфери використання виключно у спорті.

Цікаво відмітити і той факт, що в лексиконі фахової мови спорту існує поряд з терміном *фрістайл* (лижна акробатика) омонімічний для позначення виду боротьби й стилю в плаванні. У цьому випадку вони мають спільне походження (*free style* – з англ. «вільний стиль», тобто довільні, не визначені точно у правилах рухи, які можна здійснювати в цих видах спорту), тому можна здогадатися, які характерні спільні ознаки вони матимуть вже по семантиці їх похідних частин. Проте українська мова засвоїла вживання терміну *фрістайл* саме для позначення виду лижного спорту, оскільки

в ній не було потрібного відповідника в той час, коли такий вид спорту поширився в Україні, а для позначення англійських термінів *freestyle wrestling* та *freestyle swimming* вже існували усталені українські еквіваленти (відповідно «вільна боротьба» та «плавання вільним стилем»).

Стає очевидно, що іншомовні терміни мають містити терміноелементи, що сприяють вмотивованості всього утворення, добираючи їх, слід враховувати фактор поширення їх у сфері професійного спілкування як всередині однієї країни, так і в міжнародному масштабі, тим більше, що наявність інтернаціонального елемента значно полегшує спілкування між носіями різних мов [2, с. 55].

Підсумовуючи все вищезазначене, варто сказати, що в умовах широких міжнародних контактів та глобалізаційних процесів, осторонь яких ніяк не може залишитись і Україна, а також в умовах активного розвитку різних видів спорту, які стають невід'ємною частиною нашого життя, іноземною та інтернаціональною лексикою постійно поповнюється та оновлюється термінологічний фонд спорту. А тому все більш важливим стає вивчення особливостей запозичення та використання іншомовних термінів як у сфері спорту, так і в інших сферах суспільного життя. Дуже потрібно також виробити критерії і норми функціонування іншомовної лексики в мові, яка їх запозичила, та визначити допустимий рівень її кількості в мові для запобігання перенасиченості.

Список використаних джерел

1. Кислюк Л. П. Нові англійські запозичення і термінологія // Українська термінологія і сучасність: [зб. наук. праць] / Відп. ред. Л. О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. IV – С. 51–53.
2. Кияк Т. Р. Інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі // Українська термінологія і сучасність: [зб. наук. праць] / Відп. ред. Л. О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 53–56.
3. Wikipedia, the free encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Steepchase_%28athletics%29
4. Wikipedia, the free encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Freestyle_skiing

Summary

This paper deals with the issue of borrowed English terms derived from the field of sports and the peculiarities of their use. Much attention is paid to the process of borrowing, to its conditions and consequences to which it leads.

Key words: *sports terminology terminoelement, sociolinguistic process.*

STYLISTIC FUNCTIONS OF ALLITERATION IN EDGAR POE'S AND THOMAS HARDY'S POEMS

У статті проаналізовано стилістичні функції алітерації як специфічного стилістичного засобу в поезіях Едгара Аллана По і Томаса Гарді. Дослідження зосереджене на виявленні функцій звукових вражень, які створюються повтором певних приголосних. Акцентовано зв'язок між засобами фоностилістики і змістом, тональністю поезії.

Ключові слова: алітерація, звукова модель, звуковий ефект, звукове враження, стилістична функція.

Alliteration is a phonetic stylistic device which aims at imparting a melodic effect to the utterance. The essence of this device lies in the repetition of similar sounds, in particular consonant sounds, in close succession, particularly at the beginning of successive words. It is generally regarded as a musical accompaniment of the author's idea, supporting it with some vague emotional atmosphere [2, с. 126].

In this research the attempt to discern alliteration and its general effect for the perception of some poems by Edgar Allan Poe and Thomas Hardy is made.

Edgar Allan Poe was a famous American poet. He is known for a lot of lyrics, such as "The Raven", «The Tell Tale Heart», «Annabel Lee» and others. His later poetry demonstrates a subjective outlook and surreal, mystic vision, which is achieved by means of certain stylistic devices. Experimenting with combinations of sound and rhythm, he produced works that are unique for their musical quality [1, с. 19].

In Poe's mystical poetry which is full of dread and sorrow a perfect illustration of alliteration is omnipresent. Let us consider his poem "The Raven".

In this poem Poe uses alliteration from the very beginning, describing the speaker «*weak and weary*» looking over «*quaint and curious*» books. As the action picks up, so does the alliteration («*While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping*»), drawing the words and sounds together while drawing the reader into the story of the poem.

Alliteration not only brings the whole of the poem together, but often pulls words and phrases together, emphasizing them. In «*The Raven*» the narrator is «*weak and weary*», while his love Lenore is «*rare and radiant*» and the raven itself «*ghastly grim*». The time of year, December, is «*distinctly*» remembered and closely connected with «*dying*». When darkness is introduced, the intensity increases, aided by alliteration in the lines:

*Deep into that darkness peering, long I stood there wondering,
fearing,*

Doubting, dreaming dreams no mortal ever dared to dream before;

The hard sound /d/ repeating acts like a drum, or like the knocking that wakes the narrator from his reveries. It rings ominous, a tone that continues throughout the poem. The repetition of the word «*tapping*» also invokes the actual sound. Though «*tap*» may be more accurately classified as onomatopoeia, its repetition here qualifies it as alliteration also, enhancing the pull which draws the reader into the world of the poem [3, c. 298].

Poe relies heavily on alliteration in his poem «*Annabel Lee*» to create pleasing sound patterns. In the first stanza of “*Annabel Lee*”, Poe often uses the sound /m/, like in the words “*many, kingdom, maiden, name, me, may, and whom*”. Poe most likely uses all of these words to make the stanza flow and sound nice and pretty. There is also an example of alliteration in the fourth stanza: the sound /h/ is repeated several times in the words “*half, happy, heaven and her*”. He most likely uses these words to make the poem sound harsher and abrupt, since Annabel is dying at this point of the poem.

In “*The Bells*” Poe uses alliteration to add to the power and flow of the poem, as well as to its tone. An example of alliteration is seen in the line “*what a tale of terror, now, their turbulency tells*” (line 38). Repetitions of the /t/ sounds emphasize the importance of the poem. Another example is observed when Poe writes, “*brazen bells*” (line 37). The poet, again, uses this to empower the poem.

Alliteration occurs in such groups as «*bells, bells, bells*» and «*tinkle, tinkle, tinkle.*» Other examples of alliteration are the following:

What a world of merriment their melody foretells! (Stanza 1, third line)

What a world of happiness their harmony foretells! (Stanza 2, third line)

What a tale of terror, now, their turbulency tells! (Stanza 3, third line) [3, c. 165]

Another representative of immense use of alliteration in poems was an English novelist and poet Thomas Hardy. This is the poet

---

---

who, according to his words “disgusted smooth lines”, the poet of overloaded, overstrained line, filled with colliding consonants.

In his poems Hardy aimed at creating the effect of credibility, the sense of verity or even genuineness of his own words [5].

Let us consider some of his creations.

In the poem «*A Broken Appointment*» Hardy uses alliteration with liquid /l/ consonant sounds; the speaker affirms that “*love alone can lend you loyalty*”. This line underlines the view of the speaker who laments the selfish and fickle nature of love and trust, themes which the poem is centered around.

In one of his war poems “*The Going of the Battery*” frequent alliteration (“*through mirk and through mire*”; “*great guns were gleaming*”) echoes the brisk marching pace of the soldiers.

In the poem “*During Wind and Rain*” the third stanza sees the family “*blithely breakfasting all*” but the wind removes the dead rose from the wall. The line “*And the rotten rose is ript from the wall*” derives part of its power from the alliteration. “*Rotten*” suggests the decay of death and time, and is especially powerful when related to the “*rose*” normally dealt with by poets as a thing of beauty. The verb “*ript*” suggests the destructive violence and power of time. Alliteration is also important in these pictures: “*garden gay*”, “*clocks and carpets and chairs*” and “*high new house*” capture in sound as well as sense the contentment, and perhaps the complacency, of life [4].

The most remarkable poem of Thomas Hardy in regard to alliteration is “*The Convergence of the Twain*”, the poem which was devoted to the Titanic disaster. Alliteration is often used to highlight the fact that there was a rhyme and reason to the events hailed as disastrous by the living world: “*cold currents*”, “*solitude of the sea*”, “*mirrors meant*”, “*Jewels in joy designed*”. The alliteration in the line “*all their sparkles bleared and black and blind*” invokes the image of a blubbering being as it swoons helplessly and directly into the welcoming arms of death. The phrase “*Gaze at the gilded gear*” due to its alliterative properties reminds once more about the pomposity of Titanic [5].

On the basis of analysed poems the conclusion may be drawn that alliteration is a highly productive stylistic device aimed at creating pleasing sound patterns as well as at evoking certain sound effect and making the poems more emotional and expressive.

Список використаних джерел

1. Cassuto L. Edgar Allan Poe. Literary theory and criticism / L. Casuto. – NY: Dover Publications, 1999. – 271 p.

-
-
2. Galperin I. R. *Stylistics* / I. R. Galperin – Moscow: Higher School, 1977. – 319 p.
  3. Quinn A. H. *The Complete Tales and Poems by Edgar Allan Poe* / A. H. Quinn – New York: Barnes and Noble Books, 1992. – 842 p.
  4. Moore A., Smith K. Thomas Hardy's poetry [Электронный ресурс] : study guide / A. Moore, K. Smith. – 2001. – Режим доступа: <http://www.universalteacher.org.uk/poetry/hardy.htm>
  5. Бродский И. С любовью к неодушевленному. Четыре стихотворения Томаса Гарди [Электронный ресурс] / И. Бродский. // Звезда – 2000. – № 5. – Режим доступа до журн. : <http://magazines.russ.ru/zvezda/2000/5/gardi.html#top>

Summary

This article deals with alliteration as a specific stylistic device in some poems by Edgar Allan Poe and Thomas Hardy. The investigation is mainly focused on the discovery of the stylistic functions of alliteration in poetry and its effect on general perception of particular poems.

Key words: *alliteration, sound pattern, sound effect, stylistic function.*

МОВОЗНАВСТВО

НІМЕЦЬКА МОВА

УДК 37.016:811.112.2'36

*Бербеничук Н.П.,
студентка 4 курсу*

РОЗВИТОК АКТИВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ НАВИЧКИ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У СЕРЕДНІХ КЛАСАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті досліджується формування іншомовних граматичних навичок в учнів середніх класів школи, психологічні основи формування граматичних навичок та лінгвістичні основи формування граматичних навичок.

***Ключові слова:** граматична навичка, процес оволодіння, психофізіологічні основи.*

З реформуванням системи освіти відбулися суттєві зміни в навчанні іноземних мов у загальноосвітніх школах. На перший план виступило комунікативно-орієнтовне навчання, мета якого полягає в тому, щоб зацікавити учнів у вивченні іноземної мови через накопичення та розширення їх знань та досвіду. Безумовно, таке навчання вимагає від учителів іноземної мови творчого підходу та пошук найефективніших форм і методів навчання.

Особлива увага приділяється етапу навчання іноземної мови, де закладається основа фонетичних, граматичних та лексичних навичок та створюється база для подальшого вдосконалення навичок аудіювання, читання говоріння та письма.

За свідченням психологів, навчальна діяльність у середній школі має специфічний зміст, що зумовлено особливостями формування та розвитку пізнавальних інтересів учнів, емоційно – волевої та мотиваційної сфери, своєрідним характером діяльності та мовлення, особливостями поведінки. На цьому віковому етапі розвитку особистості навчальна діяльність стає домінуючою. Оволодіння граматичним матеріалом є однією з умов переходу до ак-

---

тивної мовної діяльності, що і є метою вивчення іноземної мови взагалі. Психофізіологічною основою граматичних навичок є система фразових стереотипів. Програми з іноземних мов визначають граматичні явища, якими повинні оволодіти учні на тому чи на іншому етапі навчання. Забезпечити їхню повторюваність повинен учитель. Від його майстерності, вдумливого планування послідовності вправ, вміння правильно організувати ці вправи залежить успіх цієї важливої справи – формування граматичних навичок учнів.

Вправи, що виконуються на рівні фрази: імітація зразка мовлення (ЗМ), підстановка у зразок мовлення, трансформація ЗМ, завершення ЗМ, відповіді на різні типи запитань, самостійне вживання засвоєної граматичної структури.

Комплекс вправ для роботи з активними граматичними структурами

Dativ oder Akkusativ?

Вказуючи на пустий макет, вчитель говорить, що він купив квартиру і хоче розставити меблі якнайкраще. Потім він розставляє «меблі», постійно запитуючи, ніби в роздумах. Наприклад:

– Wohin stelle ich den Schrank? Aha, ich stelle ihn an das Bett. So, jetzt steht der Schrank.....wo? .....an dem Bett.....

Так протиставляється Dativ і Akkusativ після одного і того ж прийменника.

До розповіді можна повернути увагу і учнів. Після розповіді вони можуть зробити узагальнюючий висновок про те, коли вживається Dativ чи Akkusativ після прийменників. Потім виконуються вправи.

Чи маю я рацію?

Вчитель каже, що він пам'ятає положення меблів в квартирі і може описати все, не дивлячись на макет (квартиру).

– Der Schrank steht an dem (am) Bett, nicht wahr?

– Das stimmt. An dem Bett.

– Die Blumen stehen auf dem Fensterbrett.

– Die Blumen stehen auch auf dem Klavier.

– Der Tisch steht in der Mitte der Zimmers.

– Die Stühle stehen an dem (am) Tisch.

– Der Fernseher steht an dem (am) Fenster.

– Das Klavier steht an der Wand.

– An der Wand hängt ein Bild.

– Das Bild hängt über dem Klavier.

2. Дайте відповіді у відповідності до дійсності.

– Gehst du jeden Tag in den Laden?

-
-
- Nein, nicht jeden Tag gehe ich in den Laden. (Ja, ...)
  - Willst du ins Lager fahren?
  - Um wie viel Uhr gehst du in die Schule?
  - Gehst du heute in die Bibliothek?
  - Wohin gehst du heute?
  - Geht Wowa am Abend ins Kino?(...ins Theater?)

3. Уявіть, що ви не почули. Тому, перед тим як виконати моє прохання, запитайте мене ще раз.

- Lege das Buch auf den Tisch!
- Wohin? Auf den Tisch?
- Ja.
- Lege das Buch auf den Stuhl!
- Lege das Lineal in den Schrank!
- Stelle den Stuhl an den Tisch!
- Lege den Bleistift in die Schultasche!
- Hänge das Bild an die Tafel!
- Stelle den Stuhl vor den Schrank!
- Hänfe sie Zeitung über den Tisch!
- Lege das Abzeichen in die Tasche!

4. Відгадайте, де що стоїть в моїй квартирі і порадьте зробити краще.

Учитель: Wo steht der Schreibtisch?

Учень: **An der** Wand?

Учитель: Nein, nich an der Wand.

Учень: Stellen Sie den Tisch an die Wand!

В цій вправі змішуються два відмінки.

- Wo hängen die Bilder?
- Wo steht das Klavier?
- Wo stehen die Blumen?
- Wo steht der Bücherschrank?
- Wo steht das Sofa?
- Wo steht der Eßtisch?
- Wo liegen meine Bücher?
- Wo sitze ich am Abend?
- Wo steht der Fernseher?
- Wo ist Brot und Butter?

Отже, для підвищення ефективності формування граматичних навичок учнів початкового ступеня навчання на уроках німецької мови доцільним є:

- а) чітке визначення кінцевої мети вивчення теми та конкретних цілей кожного уроку, дотримуючись всіх необхідних етапів:
а) підготовка до сприйняття; б) введення нової інформації; в) ре-

---

тельне опрацювання її з використанням особистого досвіду; г) автоматизація; д) контроль; е) творчий етап. Пояснення граматичного матеріалу не повинно мати лекційний характер, що належить конспектувати. Значно продуктивнішими є короткі коментарі до зазначеної проблеми.

Список використаних джерел

1. Пассов Е.И. Условно-речевые упражнения для формирования грамматических навыков//Просвещение – 1978. – 128 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-ге, випр. і перероб./ Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Ветохов О. О. Насамперед – знання. Психологічні умови успішного формування знань, навичок і вмінь у процесі навчання іноземної мови//Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №4. – С. 132-139.

Summary

The article examines the formation of foreign language grammar skills in secondary school classes, psychological foundations of grammatical skills and linguistic basis for the formation of grammatical skills.

Key words: *grammatical skills, psychophysiological basis, mastery process.*

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕО НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У СТАРШИХ КЛАСАХ

Стаття присвячена розгляду моделювання ситуацій спілкування на уроках німецької мови та використання відеофільмів як одного із засобів моделювання комунікативної ситуації та ефективного засобу навчання німецької мови у старшій школі.

Ключові слова: *комунікативна ситуація, відеофільм, урок німецької мови у старшій школі.*

Спілкування людей в реальному житті відбувається завдяки виникненню потреби в реалізації певного комунікативного наміру, досягнення або недосягнення якого визначає результат мовленнєвого спілкування. У ході спілкування комуніканти виступають як носії певних соціальних стосунків, що виникають у певній сфері діяльності і реалізуються у конкретних мовленнєвих ситуаціях. Формування комунікативної компетенції можливе за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають в різних сферах життя. Предметно-змістовий план іншомовного мовлення учнів під час навчання зумовлюється темою, ситуацією і сферою спілкування, які є ще одним із компонентів змісту навчання. Але потреба у спілкуванні виникає за умови створення певної мовленнєвої ситуації.

Найбільш повне визначення комунікативно-мовленнєвої ситуації знаходимо у Є. Пасова, який вважає, що це динамічна система взаємодіючих конкретних факторів об'єктивного і суб'єктивного планів, які залучають людину до мовленнєвого спілкування і визначають її поведінку в межах одного акту спілкування, яка включає такі чинники як обставини, за яких відбувається комунікація, стосунки між комунікантами, мовленнєві наміри та реалізацію самого акту спілкування [2, с. 105].

Використання на уроці німецької мови відеофільмів можна розглядати як одну із моделей комунікативної ситуації та ефективного засобу навчання іноземної мови.

Специфіка роботи з відео полягає в тому, що створюються умови для поєднання зорових та звукових образів у типових обставинах та після перегляду фільму учням можна запропонувати мов-

---

ленневу ситуацію, де учні під керівництвом учителя виступають у ролі активних учасників комунікації.

Ефективності цього засобу навчання іноземної мови сприяють також технічні можливості відео, які дозволяють зупиняти та повторювати дію. При підготовці до заняття з використанням відео вчителів слід уважно переглянути фрагмент та відібрати певний лексико-граматичний матеріал, який учні мають повторити або за-своїти, а також розробити низку завдань репродуктивного та про-дуктивного характеру.

Залежно від навчальної мети та змісту відеоматеріалу визна-чається певна послідовність навчальних дій, а також специфічні для відео прийоми роботи. Найбільш типовим для сучасної мето-дики навчання іноземної мови з використанням відео слід вважати трьохетапний розподіл навчальних дій [1, с. 24-25].

Перший етап (розуміння) передбачає загальне ознайомлення з відеофрагментом та виконанням вправ, спрямованих на розумін-ня послідовності дій та причинно-наслідкових зв'язків.

Для того, щоб підготувати учнів до активного сприйняття ві-деофрагмента, доцільно запропонувати декілька завдань на розви-ток механізму антиципації, тобто про назву фільму, місце та час дії, дійових осіб тощо. Слід також запропонувати учням завдання, що спрямовують їх увагу на розуміння основного змісту фільму: визначити правильні та помилкові твердження, логічну послідов-ність основних подій, що значно полегшують розуміння відеома-теріалу. Із завданнями такого типу учнів слід ознайомити ще до перегляду відеофільму. Після перегляду фрагмента учитель пере-віряє виконання цих завдань, використовуючи фронтальну роботу чи роботу в малих групах.

Другий етап (мовна практика) передбачає паузовий (за до-помогою стоп-кадру) перегляд відеофрагмента з метою привернен-ня уваги до відібраних мовних одиниць, вживання яких учитель може прокоментувати та закріпити їх вживання за допомогою ви-конання некомунікативних репродуктивних вправ.

Після виконання вправ необхідно записати мовні явища, що підлягають закріпленню, на дошці та в зошитах для подальшого опрацювання вдома та на наступних уроках.

На третьому етапі (мовленнєва практика) основним завдан-ням є стимулювання активної комунікативної діяльності учнів на основі ситуації відеофрагмента з використанням опрацьованого мовного матеріалу.

Перед третім переглядом відеофрагмента пропонується завдан-ня типу простежити різні аспекти поведінки дійових осіб, соціаль-

---

но-культурні особливості ситуацій у порівнянні з аналогічними ситуаціями у нашій країні. Після перегляду фрагменту проводиться обговорення цих моментів. Розвитку усномовленневих умінь учнів сприяють такі досить ефективні види роботи як драматизація та рольова гра. Якщо драматизація передбачає творче відтворення змісту відеофрагмента, то рольова гра стимулює учнів до висловлювання у подібних ситуаціях.

Робота з відео матеріалом сприяє, в основному, розвитку навичок та умінь аудіювання та говоріння. Слід також продумувати завдання, які вдосконалюватимуть уміння письма, наприклад, написати резюме змісту відеофрагмента, поради дійовим особам тощо. Крім того, використання відеофільмів на уроці сприяє формуванню не лише мовної та мовленнєвої компетенції, але і лінгвокраїнознавчої та соціокультурної компетенції, які є важливими складовими комунікативної компетенції учнів старшої школи.

Список використаних джерел

1. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
2. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иностранному общению. – М.: Русский язык, 1989. – 165 с.

Summary

The article deals with the investigation of the communicative situations modeling on the German lessons. Using of the video films can be considered as one of the means of the communicative situations modeling and the effective mean of German learning in the senior school.

Key words: *communicative situations, video film, German lesson in the senior school.*

DIE DEUTSCHEN NAMEN, IHRE ENTWICKLUNG UND BESONDERHEITEN IN DER GEGENWART

У цій статті мова йде про імена, їх походження та розвиток. Також розглядається питання про те, яким іменам надавали перевагу у минулому та які обирають сьогодні та подані мотиви вибору імен.

Ключові слова: імена, дослідження, вибір, походження.

Die Wahl des Vornamens fällt vielen Eltern nicht leicht. „Der Name ist nicht alles, aber ohne guten Namen ist alles nichts“ [3, S.114]. Die Motive der Vornamenwahl sind zahlreich, veränderbar und vom Gesellschaftskreis abhängig. Der Name soll nicht oft vorkommen, und das ist jedoche in Grundsatz, denman seit einigen Jahren häufiger beobachten kann. Wenn Eltern allerdings ihre Weltanschauung oder spezielle Vorlieben in einen sehr ausgefallenen Namen projizieren, kann dies für den Namensträger sehr belastend sein. Ein „guter“ Name kann also das Leben erleichtern, aber bereits 1825 fieldem Magister Johann Christian Dolz auf, dass „sich die Auffassungen von schönen Namen ändern“ [2, S.117]. Zu seiner Zeit lösten *Emil* und *Emmadi* Namen *Christian* und *Christiane* ab, dochca. 150 Jahre später sind *Christian* und *Christiane* wieder zwei der beliebtesten Vornamen in Deutschland.

Eine einheitliche Vornamenstatistik existiert in Deutschland leider nicht. Viele der sogenannten „Hitlisten“, welche die beliebtesten Namen des vorangegangenen Jahres darstellen, begrenzen sich auf einzelne Geburtshäuser, Städte oder Bundesländer. Die Gesellschaft für deutsche Sprache (GfdS) bietet hingegen Daten, die sich flächendeckend auf 170 bis 200 Standesämter stützt. Ein Blick auf die Hitliste zeigt, dass *Leon* beiden Jungen und *Hanna* bei den Mädchen die zur Zeit beliebtesten Namen in Deutschland sind. „*Leon*“ ist auf den latinisierten althochdeutschen Namen *Leonhard* mit der Bedeutung „Löwe“ + „stark“ zurückführbar, der bereit sim Mittelalter verbreitet war, zu dieser Zeitj edoch als Heiligen- und Bischofsname“ [1, S.263]. „*Hanna*“ ist hebräischen Ursprungs und bedeutet „Anmut“, „Liebreiz““ [1, S.190]. Ein Trendin Richtung biblischer Namen mit hebräisch-griechisch lateinischem Ursprung geht aus

---

---

diesen Hitlisten eindeutig hervor. Namen germanisch-altdeutscher Herkunft „sind seit dem Ende des Zweiten Weltkrieges allmählich aus der Mode gekommen“ [1, S.14]. Dass man seit ca. 1950 wieder christliche Namen gebraucht, ist „ein internationales Mysterium und laut sich tauf eine gesteigerte Religiosität zurückzuführen“ [1, S.14]. Auf die Frage warum gerade biblische Namen weltweit wieder mehr Anhänger finden, gibt es keine eindeutige Antwort. Was Deutschland betrifft, „versucht das Phänomen mit dem Zusammenbruch des Nationalbewusstseins zu erklären“ [4, S.122].

Namenmoden sind keine neue Erscheinung, sie traten bereits im Mittelalter auf und demnach können die Medien allein heute kaum für derartige Modeströmungen verantwortlich gemacht werden. Was sich dagegen im Vergleich zum Mittelalter geändert hat, ist die Veränderung in den Motiven bei der Namengebung sowie den Namengebungsgewohnheiten. Die freie Namengebung von heute werden nach Geschmack gewählt und nur noch selten aus einer Tradition heraus. Die Namen müssen originell sein, klangvoll und schön. Sie müssen mit dem Nachnamen harmonieren und mit positiven Eigenschaften verbunden sein. Kurze, vokalreiche Namen mit dem Anfangsbuchstaben „L“ gehören heute zu den beliebtesten, einige bereits als altmodisch aufgefasste Rufnamen mit germanischem Ursprung sind wieder im Kommen. Daneben gibt es zahlreiche Kurzformen und Entlehnungen zu verzeichnen, die alle das Motiv, nämlich den Wunsch nach Einzigartigkeit sowie den Reiz an der Andersartigkeit und dem Neuen widerspiegeln. Was als unverwechselbar, klangvoll und schön verstanden wird, ist äußerst „individuell und unterliegt regionalen Gesichtspunkten“ [1, S.163].

Die Ursachen dafür sind komplex, sie liegen in der Geschichte und Tradition des Landstriches sowie in der heutigen Lebensart.

Es ist schwer hinter das Geheimnis der Modenamen zu kommen, da die Namengebung heute so individuell ist, dennoch als soziales Handeln verstanden wird, sich am Geschmack orientiert und daneben von zahlreichen subjektiven und objektiven Faktoren beeinflusst wird. Herkunft, sozialer Status, Kontakt zur Umgebung, die Einstellung zur Namenwahl – „alles fließt in den Namengebungsakt ein und macht ihn auf diese Weise zu einem äußerst individuellen, komplexen und beinahe undurchschaubaren Prozess“ [1, S.142]. Fest steht, dass die frühere buchstäbliche Bedeutung und die Herkunft heute weitgehend unbekannt und selten von Interesse sind. Dass die deutschen Vornamen heute weniger begehrt sind als die lateinischen, griechischen und hebräischen, hängt demnach nicht mit ihrer Bedeutung und Herkunft sondern Veränderungen in den Namengebungsgewohnheiten und der

---

Gesellschaft zusammen. Die Entstehung von Namenmoden ist eng mit den Motiven verknüpft.

Zu Zeiten der germanischen Namen von ca. 3000 v. Chr. bis 1300 n. Chr. waren die Hauptmotive eine positive Charaktereigenschaft auszudrücken. Mit der Christianisierung kamen die Heiligennamen auf, die allmählich an die deutsche Sprache angepasst wurden und heute nicht selten irrtümlich als „alte deutsche Namen“ bezeichnet werden. Die „echten“ deutschen Namen waren damals und heute unmodern, die Motive dagegen haben sich kaum geändert. Nach wie vor verknüpft man mit dem Namen die Hoffnung, dass er das Kind schützen möge, positive Eigenschaften überträgt und ihm ein gutes Leben verheißt.

Die Namenmoden spiegeln, wie auch die Sprache, die Veränderungen in der Gesellschaft und ihrer Lebensart wieder und letztlich drücken sie auch die unendliche Suche nach immer wieder neuen, unverbrauchten und reizvollen Namen aus, deren Ursachen schlicht und einfach in der Natur des Menschen liegen. Der für Modeerscheinungen notwendige Nachahmungseffekt spiegelt diese Motive einer Gesellschaft und den Zeitgeist wieder. Eigennamen mit ihren zahlreichen Kurz- und Koseformen haben „eine individuierende Funktion“ [3, S.55]. In dieser Hinsicht ist jedoch nicht nur der Name selbst entscheidend, sondern auch der Wissen und Bild, das man vom Namensträger hat, sagt wie eng wir mit unserer Kultur- und Religionsgeschichte verzahnt sind.

Es wurde bereits angesprochen, dass die Motive meist nur im Unterbewussten existieren, für Eltern schwer auszusprechen sind und demnach Psychologen von Hilfe wären. „Die psychische Bedeutung unseres Namens ist laut nicht zu unterschätzen“ [3, S.80]. Die psychische Seite bei der Namengebung ist das, was hinter dessen Geheimnis liegt und schließlich dazu führt, dass der Prozess so komplex wird und schwer zu erfassen ist. Es gibt genügend Zeugnisse dafür, „dass Menschen bemüht sind, dem Bilde, das der Name von ihnen entwirft ..., zu entsprechen“ [3, S.73].

Der Name hat also Wirkung auf die Menschen. Manche Namen empfindet man als schön und andere als unsympathisch oder lächerlich. Dies hängt teils von der Erfahrung und der Kultur in der man lebt ab, teils von anderen subjektiven Faktoren und dem, was man als zeitgerecht oder altmodisch empfindet. Ein Vorname kann ein ganzes Bild hinsichtlich Aussehen und Charakter in den Menschen von der betreffenden Person hervorrufen, da jeder einige Erfahrungen hat und voreingenommen ist. Dieses Bild hat in der Regel nichts mit der realen Person zu tun, sehen wir dies ein, korrigiert dieses Bild, selten aber unsere Vorurteile.

Список використаних джерел

1. Kohlheim R. Duden – Das große Vornamenlexikon / R.Kohlheim, V.Kohlheim. – Mannheim: Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, 2007.– 528 S.
2. Коß G. Namenforschung. Eine Einführung in die Onomastik/ G.Коß. – Tübingen: Max Niemeyer Verlag GmbH, 2002. – 248 S.
3. Seibicke W. Die Personennamen im Deutschen/ W.Seibicke. – Berlin: WalterdeGruyterGmbH&Co. KG, 2008. – 227 S.
4. Seibicke W. Vornamen / W. Seibicke. – Frankfurt am Main: Verlag für Standesamtswesen GmbH, 1991. – 404 S.

Summary

This article deals withgermannames, their origin and development. Here you may find the information and facts about names which people preferred many years ago and prefer today. Also, this article gives the motivation of chosing names.

Key words: *name, study, choice, lineage.*

PHRASEOLOGISCHE EINHEITEN, IN DENEN ALS MITTELPUNKT DIE BENENNUNGEN DER TIERE VORKOMMEN

В статті йдеться про різноманітні види фразеологізмів й фразеологічних одиниць, в яких мають місце назви тварин. Показано, як фразеологізми виникають та розвиваються в українській та німецькій мовах, що є спільного та відмінного при перекладі фразеологізмів з однієї мови на іншу.

***Ключові слова:** фразеологізм, фразеологічна одиниця, переклад, ідіома.*

Phraseologische Einheiten sind Wortverbindungen, die keinen abgeschlossenen Satz bilden und durch die semantische Transformation aller Komponenten entstanden sind. Dieses Thema wurde schon mehrmals von den gelernten Wissenschaftler behandelt (Burger Harald, F. Munker, W. Hawlys, J. Baran, A. Reichstein, P. Prorotschenko u.a.m.), aber bleibt noch aktuell. Es ist wichtig, wie die Phraseologismen in verschiedenen Sprachen entstehen und sich entwickeln, und was Gemeinsames und Verschiedenes bei der Übersetzung der Phraseologismen von einer in andere Sprache gibt.

Das Hauptziel des Artikels: verschiedene Meinungen zu erlernen und zu analysieren. Auch muss man erlernen: verschiedene Arten der Phraseologismen und besonders phraseologische Einheiten, in denen die Benennungen der Tiere vorkommen; wie sich die Sprache unter dem Einfluss der Phraseologismen verändern kann.

Es gibt in der deutschen Sprache viele phraseologische Einheiten, in denen die Benennungen der Tiere vorkommen. Die Besonderheiten der Übersetzung in andere Sprachen werden durch die Eigentümlichkeiten dieser Wortverbindungen bedingen. Eigentlich ist hier die Rede von der Wiedergabe des Inhalts, genauer gesagt, von dem Aussuchen passender Äquivalente und seltener von der Übersetzung im eigentlichen Sinne. In der Fachliteratur ist jedoch die Meinung verbreitet, dass phraseologische Einheiten aus einer Sprache in die andere nicht übersetzt werden können. Die Unübersetzbarkeit von Phraseologismen ist aber eine strittige Frage. Wenn man unter

---

---

der Übersetzung die wörtliche Wiedergabe meint, so sind natürlich die meisten phraseologischen Einheiten unübersetzbar.

Wenn man das deutsche Idiom „jemandem einen Floh ins Ohr setzen“ ins Ukrainische wörtlich übersetzt „вставити блоху в вухо“, wird der Sinn des Idioms nicht klar. Jedoch führt die buchstäbliche Deutung dieses Idioms auch im Deutschen zum Unsinn. In der Wirklichkeit bedeutet es „jemandem aufregen durch irgendeine Mitteilung“ oder „in jemandem einen Gedanken, Wunsch erwecken“. Den Fachausdruck „Übersetzung“ soll man viel weiter verstehen. Phraseologische Einheiten in eine andere Sprache zu übersetzen, heißt vor allem, die Bedeutung eines Phraseologismus, seine Bildlichkeit und Besonderheit zu bewahren [1, S. 105-116]. Von diesem Standpunkt können alle phraseologische Einheiten übersetzt werden, allerdings auf verschiedene Weise. Es gibt vier Arten der Übersetzung von Phraseologismen: 1) die wortgenaue Übersetzung ist eigentlich eine Kalkierung. Diese Art ist fast ausschließlich für geflügelte Worte charakteristisch; 2) die äquivalent-genaue Übersetzung ist die beste Art der Wiedergabe von Phraseologismen. Sie besteht darin, dass man in anderen Sprachen einen Phraseologismus mit derselben Bedeutung aussucht, wobei dieses Äquivalent nicht nur der Bedeutung nach, sondern auch dem Etymon nach der zu übersetzenden Wortverbindungen entsprechen muss: „aus einer Mücke einen Elefanten machen“ – „робити з мухи слона“; „die Menschen sterben wie die Fliegen“ – „люди мруть, як мухи“; „hungrig wie ein Wolf“ – „голодний як вовк“; „wie ein Pferd arbeiten“ – „працювати як кінь“; „da liegt der Hund begraben“ – „ось, де собака зарита“; „wie Hund und Katze leben“ – „жити як кішка з собакою“; „kalt wie Fisch sein“ – „бути холодним як риба“. Dabei spielt es bei der Übersetzung von Phraseologismen gar keine Rolle, ob das entsprechende Äquivalent in der betreffenden Sprache selbst oder durch Kalkierung aus einer anderen Sprache entstanden ist; 3) die äquivalent-ungenauere Übersetzung ist weniger treffend, da sie nicht immer die Eigentümlichkeit der Phraseologismen wiedergibt. Sie besteht auch im Aussuchen einer äquivalenten phraseologischen Einheiten mit derselben Bedeutung, aber mit einem anderen Etymon: auf der Bärenhaut liegen – „faulenzten, nichts tun“; j-m die Katze im Sack verkaufen – „купити kota в мішку, підсунути кому-небудь щонебудь“; er schüttelt es ab wie der Hund den Regen – „з нього, як з гуса вода“; wenn der Hahn Eier legt – „коли рак свисне“; 4) die Übersetzung durch freie Umschreibung wird dann angewendet, wenn die oben erwähnten Übersetzungsarten unmöglich sind. Diese Art ist am wenigsten treffend, denn dabei verschwindet die Eigentümlichkeit, Bildhaftlichkeit, Emotionalität des Ausdrucks. Der eigenartige Reiz

---

---

der Phraseologie geht dadurch verloren: Schwein haben – «мати вдачу», ihn ärgert (stört) die Fliege an der Wand – «його нервує будь-яка дурниця»; ich fühle mich wie durch den Wolf gedreht – «я повністю розбитий»; auf dem hohem Pferd sitzen – «вихвалитися»; das hält kein Pferd aus – «цього ніхто не витримає»; die Katze aus dem Sack lassen – «розголошувати таємницю»; das ist unter allem Hund – «це нижче всякої критики» [3].

Phraseologische Äquivalente existieren nicht nur in verschiedenen Sprachen, sondern auch in einer und derselben Sprache, in unserem Fall im Wortschatz der deutschen Sprache selbst. Im Deutschen sind mehrere phraseologischen Einheiten mit nähen oder ähnlichen Bedeutungen vorhanden: Ein hohes (großes) Tiger = ein großer (dicker) Fisch – «це поважна людина»; wo Fuchs und Hase einander gute Nacht sagen = dort sagen sich Fuchs und Hase gute Nacht – «у чорта на кулішках»; da liegt der Hund begraben = das also war des Pudels Kern (Goethe) – «ось де собака зарита».

Man kann bemerken, dass sich in deutscher Sprache und ukrainischer Sprache eine Menge von Phraseologismen aufzeichnen lassen, die der Bedeutung und sogar dem Etymon nach beinahe Zusammenfallen [5]. Solche Äquivalente sind: ein Wolf im Schafpelz – «вовк в овечій шкурі»; er ist stumm wie ein Fisch – «він німий, як риба»; geschwätzig wie eine Elster – «балакуча, як сорока»; j-m Katz und Maus spielen – «грати з ким-небудь у кішки-мишки».

Selbstverständlich kann das Zusammenfallen mancher phraseologischen Einheiten in verschiedenen Sprachen durch die Einwirkung der Literatur erklärt werden. Wenn man schon von der Einwirkung auf diesem Gebiete der Literatur vorhanden sind, sondern auch durch wirtschaftliche, politische und kulturelle Beziehungen der Völker bedingt werden können. Das Zusammenfallen phraseologischen Einheiten in verschiedenen Sprachen ist dadurch den allgemein-menschlichen Charakter der Entwicklung des Denkens zu erklären [4]. In der Wirklichkeit, eigentlich im Leben der Menschen, gibt es manches Ähnliche, was seinen Ausdruck in der Phraseologie findet: j-m den roten Hahn aufs Dach setzen – «пустити кому-небудь червоного півня (підпалити будинок).

Also, in deutschen und ukrainischen Sprachen gibt es mehrere phraseologischen Einheiten, in denen die Benennungen der Tiere vorkommen, mit nähen oder ähnlichen Bedeutungen vorhanden. Der Wortschatz der Sprache wird durch Phraseologismen quantitativ bereichert, weil sie manchmal mehrdeutig sind und mehrere Begriffe bezeichnen können. Die Phraseologismen aber sind oft viel expressiver und emotioneller als einzelne Wörter.

Literaturverzeichnis

1. Баран Я. А. Основні питання загальної та німецької фразеології / Я. А. Баран. – Львів: Вища школа, 1980. – 189 с.
2. Німецько-український фразеологічний словник. Укл. В. І. Гав-
лись, О. П. Пророченко. – Київ, 1981. – Т. 1-3.
3. Райхштейн А. Д. Немецкие устойчивые фразы / А. Д. Райх-
штейн. – Л.: Просвещение, 1971. – 158 с.
4. Burger Harald. Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deut-
schen / Burger Harald. – Schmidt – Verlag, 1997.
5. Münker F. Die Sprache des Alltags / F. Münker. – Nürnberg, 1931.

Summary

The article refers to the various types of phraseological which occur the names animals. Filed characteristics as phraseological units appear and develop in Ukrainian and German languages, what is in common and different, when translating from one language to another.

Key words: *phraseological unit, translation, idiom.*

DAS FUNKTIONIEREN DER PHRASEOLOGISMEN IN DER DEUTSCHEN SPRACHE

У статті розглянуто різні групи фразеологізмів; сформульовано основні положення лінгвокультурологічного підходу у фразеології; визначено критерії, місце і роль фразеологізмів у мовній картині світу.

Ключові слова: фразеологія, слово, мова.

Wie in jeder natürlichen Sprache spielen Phraseologismen in der deutschen Sprache eine bedeutende Rolle. Demgemäß spielen Phraseologismen auch bei der Erlernung einer Fremdsprache eine wichtige Rolle. Denn eine auch nur begrenzte Kommunikation in einer Fremdsprache ist ohne eine minimale Beherrschung der Phraseologismen nicht möglich. Dieser Tatsache zufolge ist, dass Gebiet der Phraseologismen viele Forscher und zwar W. Fleischer [4], H. Burger [3], D. Hagmanns [5], A. Hemmi [6] und andere untersuchten. Die Klassifikation fester Wortverbindungen ist gleichfalls viel diskutabel und wird unterschiedlich gehandhabt, ebenso die Bezeichnung dieser vielfältigen Erscheinungen.

Die Phraseologismen stammen aus verschiedenen Bereichen. Ein Großteil der Phraseologismen stammt aber aus bestimmten Bereichen. Es sind hier folgende thematische Gruppen anzuführen: Natur, Flora und Fauna / Mensch, Anatomie des Körpers, Gestik / Alltagsvorstellungen / Geschichte / Soziale Beziehungen, Umgangsformen, Berufsscharakteristiken / Geistige Kultur / Folklore, Volkssprache, Humor [2, S. 83].

I. I. Černyševa definiert Phraseologismen als „feste Wortkomplexe verschiedener syntaktischer Strukturtypen mit singularer Verknüpfung der Konstituenten, deren Bedeutung durch eine vollständige oder teilweise semantische Transformation des Komponentenbestandes entsteht“ [1, S. 313].

Die Phraseologie ist eine junge wissenschaftliche Teildisziplin. Früher wurde sie als Teilgebiet der Lexikologie betrachtet. Der Grund dafür ist, dass die Phraseologismen eigentlich Einheiten des Wortschatzes (wie die Wörter) sind, und darum wurden sie so untersucht und beschrieben.

Die Bildung von Phraseologismen ist neben der Bildung neuer Wörter und der Entlehnung aus fremden Sprachen eine Möglichkeit, wie man die Sprache bereichern kann.

Man interessierte sich in der deutschsprachigen Germanistik aber auch schon früher für die „festen“ Wortverbindungen. Die Aufmerksamkeit war vor allem auf die Sprichwörter konzentriert. Es ging aber vielmehr um die Sammlung und Inventarisierung der Sprichwörter und nicht um die Eigenart und Abgrenzung von anderen festen Wortverbindungen.

Es gibt vier Kriterien, die mit den Phraseologismen verbunden sind. Diese Kriterien helfen dann beim Erkennen von Phraseologismen im Text. Das sind:

- Idiomatizität;
- Festigkeit (Stabilität);
- die Lexikalisierung;
- Reproduzierbarkeit.

Unter der Idiomatizität versteht man die semantische Umdeutung einzelner Komponenten oder des ganzen Phraseologismus. Eine Wortverbindung wird dann als idiomatisch angesehen, wenn die Summe der Bedeutungen der einzelnen Komponenten nicht der Bedeutung der Wortverbindung entspricht.

- *ein alter Hase* – ein erfahrener Fachmann
- *eine lahme Ente* – ein Mensch ohne Initiative
- *aus der Haut fahren* – wütend sein

Die Stabilität hängt mit der Idiomatizität zusammen. Der Austausch der phraseologischen Komponenten ist in vielen Fällen überhaupt nicht möglich, meistens geht es um Wortverbindungen mit archaischen Elementen (*klipp* und *klar*, jemanden ins *Bockshorn* jagen) und um Verbindungen, die einen hohen Grad der Idiomatizität haben (*ins Gras beißen*, *an jemandem einen Narren gefressen haben*).

Lexikalisierung bezeichnet den Prozess und das Ergebnis des Bedeutungswandels, welcher dazu führt, dass die Bedeutung eines Wortes nicht mehr aus der Bedeutung seiner Bestandteile erschlossen werden kann.

Die Bedeutung mancher zusammengesetzter Wörter (genauer: zusammengesetzter Lexeme) lässt sich nicht anhand der Bedeutung ihrer Bestandteile (Morpheme) durch allgemeine Regeln vorhersagen. Für sie haben sich im Laufe der Zeit Lesarten entwickelt. Ein Beispiel hierfür ist das deutsche Wort *Junggeselle*, da dieser nicht notwendigerweise jung noch ein Geselle im engeren Sinn sein muss. Das Wort bezeichnet lediglich einen unverheirateten Mann. Dieser Prozess wird auch als Idiomatisierung bezeichnet. Die Lexikalisierung

---

---

ist die Speicherung von Phraseologismen als Lexikoneinheiten. Dieses Ereignis ist für ein Wort ganz gewöhnlich, aber für eine syntaktische Wortverbindung ist es eine zusätzliche Markierung.

Unter Reproduzierbarkeit versteht man, dass die Phraseologismen relativ feste Bestandteile des Sprachsystems sind und in der sprachlichen Handlung nicht neu gebildet werden, sondern als ganze Einheiten reproduziert.

Es war schon bestimmt, dass durch diese Wortkomplexe die Bereicherung des Wortschatzes einer Sprache erfolgt. Es steht schon außer Zweifel, dass die phraseologischen Wendungen in der Pressesprache, in der Politik, in der Jugendsprache und in der Werbung von großer Wichtigkeit sind. Die Phraseologismen sind auch in der Alltagsrede gebräuchlich, zum Beispiel mit religiösen Schlüsselwörtern, die ihre Bedeutung bewahren und in diesem Sinne (vor allem von Gläubigen) verwendet werden. Aus der semantischen Untersuchung des Materials geht es aber hervor, dass nicht alle Phraseologismen, die ein religiöses Schlüsselwort enthalten, religiös sind.

Ein Phraseologismus ist der wissenschaftliche Oberbegriff für typische Wortverbindungen, feste Fügungen, Sprichwörter, Wendungen und Redensarten. Phraseologismen sind ein fester Bestandteil einer jeden Sprache.

Список використаних джерел

1. Гінка Б. І. Лексикологія німецької мови. Лекції та семінари: [навчальний посібник] / Б. І. Гінка. – Тернопіль: Наука, 2010. – 416 с.
2. Мокиєнко В. М. Загадки русскої фразеології / В.М. Мокиєнко. – М. : Наука, 2007. – 254 с.
3. Burger H. Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen / H. Burger. – Berlin, 2007. – 240 S.
4. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer. – Leipzig, 1982. – 250 S.
5. Hagmann S. Phraseologismen in der Werbung / D. Hadmann, S. Hadmann – Leipzig, 1998. – S. 45 – 64.
6. Hemmi A. Es muß wirksam werben, wer nicht will verderben. Kontrastive Analyse von Phraseologismen in Anzeigen-, Radio- und Fernsehwerbung / A. Hemmi. – Bern, Berlin, Frankfurt am Main, 1994. – 300 S.

Summary

The article deals with various groups of phraseology, have formulated the basic provisions of cultural, linguistic approach to phraseology, the criteria, the role and the place of phraseology are distinguished in language picture of the world.

Key words: *phraseology, word, language.*

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розглядається позакласна робота, яка має велике значення для засвоєння учнями додаткових знань з іноземної мови з використанням доступних і цікавих методів. На сучасному етапі позакласному навчанню іноземної мови надається ще не достатньо уваги, але така форма роботи може підняти рівень володіння іноземною мовою. Тому і виникає необхідність систематизувати загальнодидактичний і методичний досвід, а також зрозуміти новий зміст позакласної роботи і методично оформити нові вимоги до організації її проведення.

Ключові слова: *позакласна робота, заняття з іноземної мови, форми позакласної роботи, ділова гра, гурткова робота, інтернет.*

У викладанні іноземної мови позакласна та позашкільна робота займає важливе місце у системі навчально – виховного процесу та проводиться відносно специфіки предмета. Вона сприяє досягненню практичних, освітніх і виховних цілей і повинна спрямовуватись на вдосконалення мовленнєвих вмінь, набутих на уроці. Позаурочна і позашкільна робота з іноземної мови вирішує два головних завдання: по-перше, сприяє розвитку інтересу, поглибленню знань, вдосконаленню навиків та умінь з допомогою предмету; по-друге, організовує вільний час учнів з ціллю їх загального розвитку, морального і естетичного виховання. Позакласна робота з іноземної мови вирішує ці завдання засобами іноземної мови відповідно з практичними, загальноосвітніми і виховними цілями і завданнями навчання у школі. Вона сприяє розвитку і поглибленому інтересу учнів до іноземної мови, вдосконаленню їх практичних навиків і умінь у ньому, розширенню їх культурного світогляду і загальноосвітнього рівня.

Позакласна робота з іноземної мови розв'язує такі ще завдання. Вона вдосконалює знання, уміння і навички, які набуті на уроках іноземної мови, допомагає дитині у формуванні світогляду, розвиває творчі здібності, самостійність, естетичні смаки, виховує любов і повагу до людей свого рідного краю і країни, мова якої вивчається.

За підрахунками методистів, для 60 % учнів мотив вивчення іноземної мови або незрозумілий, або з часом втрачає силу.

Тільки 40% учнів усвідомлює важливість вивчення іноземної мови, його загальноосвітнє значення. На основі отриманих даних висновком є те, що при розробці методики позакласних заходів та при доборі необхідного матеріалу для організації позакласної роботи слід враховувати роль останньої і в підвищенні мотивації вивчення іноземної мови.

В першу чергу слід виділити такі принципи позакласної роботи: принцип зв'язку навчання з життям; принцип комунікативної активності учнів; принцип врахування рівня мовної підготовки учнів; принцип врахування вікових особливостей учнів; принцип поєднання колективних, групових та індивідуальних форм роботи. [1, с. 358-360].

Розрізняють масові, групові та індивідуальні форми позакласної роботи.

До масової роботи відносяться:

- епізодичні та періодичні масові заходи;
- постійні масові форми роботи;

Ці форми визначаються такими критеріями, як: кількість учнів, регулярністю роботи, що проводиться, стабільністю складу учнів. Всі форми позакласної роботи з іноземних мов тісно взаємопов'язані. Одна форма позакласної роботи може включати в собі іншу або декілька.

Основними відмінностями позакласної роботи від навчальної є:

- добровільний характер участі учнів у позакласній роботі на відміну від обов'язкової навчальної діяльності.
- позаурочний характер занять, який виражається, по-перше, у відсутності строгої урочної регламентації, що стосується часу, місця, форми їх проведення.
- більше самостійності та ініціативи учнів у виконанні позаурочних доручень.

Існує багато форм позакласної роботи, а саме роль ділової гри. Саме ігрові форми позакласної роботи стимулюють мотивацію навчання, викликають у школярів інтерес і бажання добре виконувати завдання. Також гра позитивно впливає на формування пізнавальних інтересів школяра, сприяє свідомому засвоєнню іноземної мови; гурткова робота розвиває творчі здібності. [2, с. 71-74]. У наш час велику роль у позакласних заходах з іноземної мови відіграє використання нових комп'ютерних технологій, таких як Інтернет. Велику допомогу учням можуть надати компактні диски і викорис-

---

тання різних програм з курсами дистанційного навчання на вітчизняних сайтах [3, с. 40].

Існує багато різних методик організації та проведення позакласної позашкільної роботи з іноземних мов. Вчителям слід вивчати та використовувати елементи різних методичних рекомендацій в організації позакласної роботи, бо в шкільній практиці не може бути, на мою думку, одного єдиного правильного методу, єдиної закритої для практики концепції, тому що цілі та задачі вивчення іноземної мови в школі, так само як і умови навчання, можуть бути різними. Тому велике значення потрібно надавати саме позакласній роботі.

Список використаних джерел

1. Гез Н.И., Лязовицкий М.В., Миролюбов А.А. Методика обучения иностр. языкам в школе / Н.И. Гез, М.В. Лязовицкий, А.А. Миролюбов . – М. ; Высшая школа, 1982. – 372 с.
2. Голубева Н.О. Конкурси і олімпіади з нім. мови / Н.О. Голубева// ІМШ. – 1996. – №1. – с. 71-74.
3. Шуркова Н.А. Нові форми виховної роботи / Н.А. Шуркова // ІМШ. – 1994. – №4. – с.61-63.

Summary

The article considers extra – curricular learning, which is important for learning and mastering of additional knowledge of a foreign language by students from the available and interesting methods. At the present days we don't pay enough attention to extra – curricular learning of foreign language, but this form of work can raise the level of pupil's knowledge. Therefore there is a need to organize general didactic and methodological experience.

Key words: *class work, classes in foreign languages, forms of extracurricular activities, role play, circle work, internet.*

«KÜHN» ТА ЙОГО СЕМАНТИЧНИЙ РОЗВИТОК НА ОСНОВІ КУЛЬТУРНО- ІСТОРИЧНОГО ОПИСУ

У статті досліджується системне вживання прикметника Kühn та його семантичний розвиток на основі культурно-історичного опису за допомогою класичної культурно-історичної методики.

Ключові слова: полісемія, діахронія, конотація, семантична структура слова.

Значення взагалі та полісемія зокрема привертають увагу лінгвістів, незалежно від того, якими лінгвістичними проблемами вони займаються. Більш того, будь-які практичні чи теоретичні пошуки в будь-яких лексикологічних та лексикографічних дослідженнях неможливі хоча б без часткового розв'язання проблеми полісемії.

Проаналізуємо системне вживання німецького прикметника *kühn*, яке зберігало у своєму узусі значення “*audax, animosus*” більше ніж тисячу років та може бути віднесеним до слів зі сталою семантикою (термін Л.С. Ковтун). У сучасних дослідженнях етимологічне значення прикметника *kühn* (як значення етимона – найстарішої зафіксованої форми) [2, с.14] тлумачиться через германський корінь *kan – “розуміти, знати” (порівн.: англ.-сакс. *sepe* – “мудрий, хоробрий; гострий”, а також сучасне нім. *können, kennen*) [5, с. 203]. Ці етимологічні семи збереглися у власному імені *Konrad* -давньверхньонімецьке (далі *двн*) – *kuonrat* ->той, що дає розумну пораду» і, частково, у *двн* прислівнику *kuono*. Прикладом актуалізації цих сем може бути строфа «Пісні про Людвіга», де слово *kuono* показує насамперед уміння верхової їзди, а лише потім прояв сміливості (хоча й дія відбувається до переможного бою):

a) *ther kuning reit kuono* [8, S. 86,46] – король сказав уміло;

Ось тому брати Я. та В.Грімми мали всі підстави зауважити, що „сміливим“ *войовником (krieger)* спочатку був не відчайдушний (*waghalsig*), а тренований, вправний знавець військової справи (*krieggeübte... kriegskenner*), скоріше всього, [2, с. 18]. Зауважимо, що за саме цим змістом свого етимона «умілий» німецький прикметник може мати певні семантичні паралелі з рос. «смельй» (порівн.: «сметь» і «уметь»), польськ. *smiały*, чеськ. *smělý*.

Повного розквіту в подібному значенні прикметник досягає в героїчному епосі (див. похідні *sturm-*, *strot-*, *wunderküene*), де зовнішній характер воїнської майстерності підкреслюється емоційною інтенсивністю героя, його люття, що доходить до надмірної жорстокості:

б) *Lot von Norwaege, gein valscheit der traeege und der snelle gein prise, der küene degen wise* [4, S. 106] : Лот Норвезький, до фальші не схильний та швидкий до призу, цей сміливий мудрий витязь;

Звідси випливає, що визначальними рисами лицаря придворного роману були вже не стільки бойове мистецтво чи ратне вміння, як сила духу, мужність та намагання діяти згідно з куртуазними традиціями, що частково відбиваються і на семантиці *küene* ((див. консоціації з *unverzagt* «небоязкий». «безстрашний» [4, S. 58], а також [4, S. 99]).

У тогочасній бюргерській літературі 1250-1350 рр. віддзеркалилась моралізаторсько-іронічна оцінка лицарства, внаслідок чого “провідні слова лицарської системи цінностей все більше витіснялися свинцевим скепсисом, ба навіть зневагою бюргерства” [1, с. 43]. Це й проявляється на іронічному використанні прикметника:

в) *ir dunket iuch küener dan ein strüz* [6, S. 89] – Ви вважаєте себе сміливішим за страуса?

Самозаглиблення містиків, твори яких належать до пізньоклерикальної літератури (1300-1350), не могло не відбитися на їхньому ставленні до лицарства, що втрачало свої суспільні позиції.

У творах ранньонововерхньонімецької (далі рнвн.) літератури (XIV – XVII ст.) склад ЛСГ зі значенням “сміливий, хоробрий” значно скоротився, проте досліджуваний прикметник зумів зберегтися. Хоча він дещо втратив свої частоти, але й змінив свою семантичну структуру – він остаточно став полісемантом, придбавши новий ЛСВ “сміливий”, “той, хто виходить за межі загальноприйнятого”. Більше того, саме в демократичній бюргерській літературі слово значно розширило сферу вживання, завдяки чому воно позитивно характеризує будь-яку особу, що непохитно долає відчуття страху в небезпеці. В сукупність іменників, що характеризуються цим прикметником, входять не тільки позначення воїна (що було типовим для СВН), а й жінки (середина XVI ст.):

г) *Liefer (der hirsch) grad auf den küenen man und da im der heldt nicht... wolt entweichen, tet sich der hirsch auf* [6, S. 101].

У рнвн. періоді розвиток семантики досліджуваного прикметника проходить певні етапи. Так, хоча прикметник зазнав пейорації в клерикальній літературі початку XIV ст., проте він певний час

ще зберігав у величальних формулах пролицарського «Зігеноту» (1380 р.) напівдесе-мантизоване значення «сміливий у небезпеці». Це спостерігається в типових консоціаціях та в контексті:

д) ...*er het eins Löwen mute von Berne der küene man* [9, S. 205].

У кінці XVI ст. за допомогою прикметника активізується сема, що підкреслює внутрішню характеристику, присутність духу. Завдяки цьому значно підсилюється нова сема „той, хто переступає межу загальноприйнятого“:

е) *er war ein küener held ...wie der Samson mutig und schön der manhaft ritter Brockenfraß* [9, S.107].

У середині XVII ст. нове значення набуває часткової завершеності в переносному вживанні прикметника з абстракціями («думка», «дух»). В останньому випадку прикметник може вживатися не в стандартних ситуаціях середньовіччя (поле бою, тощо), а в таких побутових випадках, де воно набуває значення «той, хто наважився кинути виклик загальноприйнятому», «зухвалий». Однак повністю негативна конотація, притаманна цьому слову, зникає лише в XIX ст. [4, S. 310].

Внаслідок описаного семантикоформуючого процесу прикметник, залишаючись протягом цілого тисячоліття у складі однієї і тієї ж ЛСГ, розвивається від конкретного до більш абстрактного значення. На формуванні прикметника відбивається часткове заперечення попередніх морально-ідеологічних установок суспільства, що веде до чергового порушення, а згодом – до повторного відновлення недавно встановленого системного балансу в групі із подібними значеннями [3, с. 87-89].

Підбиваючи підсумки можемо зауважити, що аналіз словесного змісту сам по собі не може дати обґрунтованої відповіді на питання, чому прикметник зумів зберегтися; яких саме «суперників» вдалося йому здолати у конкурентній боротьбі за виживання у час епохальних змін.

Список використаних джерел

1. Беляевская Е.Г. Семантика слова / Елена Георгиевна Беляевская. – М.: Наука, 1967. – С. 43-47.
2. Маковский Н.М. Что такое этимология / Н.М. Маковский// Иностранные языки в школе. – 1981. – №1. – С.13-20.
3. Огуй О.Д. Семантичний розвиток німецького прикметника “kühn” (750-1750 pp) / О.Д. Огуй// Іноземна філологія. – Львів, 1989. – № 94. – С.87-94.
4. Beutin W. Das Weiterleben alter Worterbedeutungen in der neueren deutschen Literatur bis gegen 1800/ – Hamburg: Lüdke, (1972). – 364 S.

-
-
5. Eggers H. Deutsche Sprachgeschichte, bd.2: Das Mittelhochdeutsche. – Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt, 1960. – S.3 – 253.
  6. Erzählungen und Schwänke. Hg.V. Lambel. Leipzig 1972.
  7. Esenbach Wolfram von Parzival// Ebenda. – S. 13-388.
  8. Ludwigslied // Ebenda. – S. 85-88.
  9. Tauler, Die Predikten Taulers /Hg.von F.Vetter. – 2. Aufl.1968. – XX,518 S.

Summary

The article investigates the usage of an adjective “Kühn” and its semantic development on the culturally historical basis with the help of classical methodology.

Key words: *polysemy, diachrony, connotation, semantic structure of the word.*

DIE BESONDERHEITEN DER LATEINISCHEN ENTLEHNUNGEN IN DER DEUTSCHEN

Стаття присвячена дослідженню розвитку німецької мови під впливом запозичень з інших мовних систем. Розглянуто проблеми функціонування в культурному й історичному аспектах, а також виникнення нових слів під впливом асиміляції.

Ключові слова: запозичення, іноземне слово, розвиток.

Jede Sprache, wie jedes Volk hat ihre eigene Besonderheiten, diese sehr merklich sind. Die Besonderheiten können auch entlehnt sein. Es ist sehr wichtig die Entlehnungen zu erforschen, um Sprachgeschichte und ihre Entwicklung zu verstehen. Der Einfluss anderer Sprachen auf Deutsch war immer erheblich. Schon in voralthochdeutscher Zeit waren neue Wörter aus der lateinischen Sprache und aus dem Französischen eingedrungen.

„Fremdwörter gehen aufgrund von Sprachkontakten und kulturellen und wirtschaftlichen Verbindungen in eine andere Sprache ein. Der Fremdwortschatz einer Sprache wird auch von außersprachlichen Entwicklungen (besonders in den Bereichen Technik, Wissenschaft, Politik und Freizeit) geprägt“ [3, S. 7].

Jeder Kontakt mit einer anderen Kultur hat die Sprache bereichert und hat erkennbare Spuren hintergelassen. Diese Entlehnungen spiegeln Kriege und historisches Geschehen, Ideologien, Moderrichtungen, Kulturwandel, wissenschaftliche und technische Entwicklung wider. Im Laufe ihrer kulturellen Entwicklung ist die deutsche Sprache dem Eindringen von Fremdwörtern stark ausgesetzt gewesen. „Die Entlehnung bezeichnet den Prozess der Übernahme eines sprachlichen Ausdrucks aus einer fremden Sprache in die Muttersprache. Dieser Prozess durchläuft meist in solchen Fällen, in denen es in der eigenen Sprache keine Bezeichnung für neu entstandene Sachen bzw. Sachverhalte gibt“ [2, S. 80]. Die Entlehnungen kamen in die deutsche Sprache entweder auf mündlichem oder auf schriftlichem Gang. Die erste Bewegung ist die ältere und besteht in der unmittelbaren Übergabe der Wörter von Mund zu Mund. Dabei werden mit ihnen zusammen die durch sie bezeichneten Gegenstände übernommen. Fremdwörter gehen aufgrund von Sprachkontakten und kulturellen und wirtschaftlichen

---

Verbindungen in eine andere Sprache ein. Der Fremdwortschatz einer Sprache wird auch von außersprachlichen Entwicklungen geprägt. Viele Fremdwörter werden mit dem Begriff oder der Sache, die sie bezeichnen, aufgenommen. Der zweite Lauf ist der schriftliche, und die Entlehnung erfolgt, ohne dass die bezeichnete Sache oder Einrichtung selbst übernommen wird.

Die Entlehnung des fremden Wortgutes erfolgt praktisch in allen Perioden der Sprachentwicklung. Die geschichtlichen Ausstrahlungszentren der Wissenschaft und Kultur haben große Anstöße zur Übernahme des fremden Wortgutes in die deutsche Sprache gegeben: die verfeinerte materielle Kultur des alten Rom, das französische Rittertum des Mittelalters, die italienische Renaissance, das Frankreich des Absolutismus, die englische Seefahrt und die englische bürgerliche Revolution, die amerikanische Technik des 20. Jahrhunderts. Der Einfluss fremder Wörter und Wendungen war jeweils zeitlich begrenzt und auf bestimmte, relativ isolierte Sprecherkreise beschränkt: der Adel und das Militär des 17. und 18. Jahrhunderts benutzten das Französische, Kaufleute und Musiker das Italienische, die Wissenschaftler Latein und Griechisch, Seefahrer und Sportleute das Englische. „Sofern es sich um bloße Mode handelte, verschwanden die Importe von alleine wieder. Beim Militär und bei der Post wurden sie auch durch planvolle Eindeutschungen beseitigt. Sofern sie sich aber nützlich machten, weil sie nämlich Dinge und Vorgänge benannten, für die das Deutsche keine handliche Begriffe bereitstellte, wurden sie eingebürgert – aus Fremdwörtern wurden Lehnwörter“ [1, S. 18].

Im Wortgut der deutschen Gegenwartssprache wurden drei Gruppen unterschieden:

1. Deutsche Wörter;
2. Internationalismen;
3. Fremdwörter.

„Die erste Gruppe deutscher Wörter umfasst die deutschen Stammwörter und Lehnwörter, die im deutschen Wortbestand völlig assimiliert sind und sich nur durch ihre Herkunft unterscheiden: *Mauer, Ziegel, Fenster, Straße* u. a.

Die zweite Gruppe bilden Wörter, die sich in vielen Sprachen der Welt finden und überwiegend Fachausdrücke verschiedener Wissenschaften sind, z. B. Fachausdrücke der Natur- und Gesellschaftswissenschaften u. a.: *Atom, Absorption, Demokratie, Klasse, Sozialismus, materiell*.

Die dritte Gruppe umfasst Entlehnungen, die a) ihre fremde Lautung beibehalten; b) parallel zu deutschen Synonymen bestehen;

---

c) schwache wortbildende Produktivität und d) in einigen Fällen auch eine spezifische lexikalische Bedeutung haben” [4, S. 64].

Die Entlehnungen erstreckten sich auf verschiedene Lebensgebiete, in denen sich die Überlegenheit der römischen Kultur zeigte. Auf diese Weise bekamen die Urgermanen viele neue Wörter, die verschiedenen Gebieten des privaten und öffentlichen Lebens angehörten:

a) dem Gebiet der Landwirtschaft: *Pflanze*, lat. *planta*; *Käse*, lat. *caseus*; *Korb*, lat. *corbis*; u.a.; b) dem Gebiet des Militärwesens: *Kampf*, lat. *campus*; *Wall*, lat. *vallium* u.a.; c) dem Gebiet des Bauwesens: *Mauer*, lat. *murus*; *Fenster*, lat. *fenestra*; *Kammer*, lat. *camera*; *Ziegel*, lat. *tegula* u.a.; d) dem Gebiete des Handels: *Mark* lat. *mercatus*; *Pfund*, lat. *pondus*; *Pfane*, lat. *Patina* u.a.

Linguistische Ursachen der Entlehnung wurden bis vor kurzem in der einschlägigen Literatur nur flüchtig und sporadisch gestreift. Aber einige interessante Beobachten liegen heute aufgrund der deutschen Sprache bereits vor. Es ist bekannt, dass jede Sprache Fremdwörter enthält, die aus vielen Sprachen entlehnt sind. Davon zeugt der lexikalische Baum. Das entlehnte Wortgut des lateinischen Ursprungs im lexikalischen System der deutschen Sprache ist zahlenmäßig sehr bedeutend und wird im Kontext der kulturellen und historischen Verhältnisse betrachtet. Die Wörter der lateinischen Etymologie im Deutschen stellen die größte Schicht der entlehnten Wörter dar.

Es ist wichtig folgendes zu betonen: sowohl in der uralten Zeit übte griechische und römische Kultur einen großen Einfluss auf die deutsche Kultur, als auch in nachfolgenden historischen Zeiträumen wurde die deutsche Kultur von der Kultur anderer Länder beeinflusst, die sich im bestimmten Zeitraum auf einem höheren Entwicklungsniveau befanden. Und das alles fand ihre Widerspiegelung in lateinischen Entlehnungen.

Zusammenfassend kann man sagen, dass das Problem der Entlehnung vielseitig ist. In der heutigen Welt kann man kaum ohne Sprachkenntnisse auskommen. Das ist für den Informationsaustausch besonders wichtig. Der Prozess der Entlehnung existiert bis heutzutage, das heißt, dass das Problem der Entlehnung aktuell bleibt. In erster Linie ist dadurch zu erklären, dass ein Land von anderen isoliert nicht existieren kann. Lexik wird vom Lateinischen ins Deutsche regelmäßig, in großer Menge entlehnt und spiegelt riesige Kontakte des deutschen Volkes mit anderen Völkern der Welt wider. Leistungen, Entdeckungen, Erfindungen verschiedener Länder und Begriffe, die mit ihnen verbunden sind, füllen die materielle Welt auf und erweitern und bereichern das Wortgut der deutschen Sprache. Jedes Volk braucht die Erfahrung von anderen zu übernehmen, um sich weiter zu entwickeln.

Darum ist es notwendig, Kontakte miteinander in verschiedenen Bereichen anzuknüpfen und zu pflegen.

Список використаних джерел

1. Степанова М.Д. Лексикология современного немецкого языка / М.Д. Степанова, И.И. Чернышева. – М.: Издательский центр – «Академия», 2003. – 256 с.
2. Zimmer D. Deutsch und anders. Die Sprache im Modernisierungsfiebele / D. Zimmer. – Rowohlt, 1997. – 477 S.
3. Haarmann H. Zu den historischen und rezenten Sprachkontakten des Russischen / H. Haarmann. // Handbuch der Sprach- Russistik und ihrer Grenzdisziplinen. – Wiesbaden, 1999. – 780 S.
4. Wahrig R. Fremwörterlexikon / R. Wahrig. – Burfeind, 2008. – 490 S.
5. Степанова М.Д. Лексикология современного немецкого языка / М.Д. Степанова, И.И. Чернышева. – М.: Издательский центр – «Академия», 2003. – 256 с.

Summary

This article is dedicated to evolution of German under the influence of borrowings from the others language systems. There was considered the problems of language functioning in cultural and historical aspects, and also appearing the new words under the influence of assimilation.

Key words: loanword, foreign word, development.

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТАРШИХ УЧНІВ НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ

У статті розглянута проблема використання автентичних текстів у процесі формування соціокультурної компетенції на матеріалі німецькомовних текстів.

Ключові слова: *автентичний текст, формування соціокультурної компетенції, автентичність, навчальний текст, читання.*

Питання розвитку соціокультурної компетенції у процесі навчання читання залишається актуальним і до сьогодні. Текст для читання виступає, як відомо, основним джерелом соціокультурної інформації, де вона може бути представлена як експліцитно, так і імпліцитно. Крім того, однією з основних вимог до навчальних матеріалів є наявність у них персонажів, з якими учні могли б себе ідентифікувати. Тому оптимальним варіантом навчального матеріалу для розвитку соціокультурної компетенції є тексти для читання, що являють собою монологи-висловлювання різних представників молодіжної культури. Проте на практиці застосовується недостатня кількість матеріалів для розвитку цієї компетенції в учнів.

Аналіз роботи з автентичними текстами в розрізі формування соціокультурної компетенції проведено цілою низкою таких вчених як В.Г.Костомаров, Г.М. Верецагін, Ю.Є. Прохоров, С.Г. Терминасов, В.Ю.Паращук, Г.Є. Виборова, В.П. Наталин, Л.І. Березенська та іншими.

Невідповідність текстів у підручниках з іноземної мови, складених вітчизняними авторами, які не є носіями цієї мови, потребам програми з німецької мови для ЗОШ вимагає від вчителя іноземної мови творчого підходу до засобів формування належного рівня соціокультурної компетенції учнів, стимулювання їх до самостійного пошуку автентичних текстів, які містять відомості про культуру народу певної країни: соціальні цінності, норми, традиції, звичаї та спосіб життя, щоб надати навчально-виховному процесу соціо-

---

культурного змісту та сприяти особистісному розвитку учня в контексті полілогу культур.

Мета даної статті полягає у дослідженні різних змістовних аспектів автентичності текстів та використання їх у процесі формування соціокультурної компетенції учнів, які повинні бути готовими вступати до міжкультурного спілкування.

Одним із ефективних шляхів формування в учнів соціокультурної компетенції є автентичний текст. В автентичному тексті представлено не тільки відбір лексики і правильне граматичне оформлення висловлювання, а також змістова сторона, що відіграє важливу роль.

Вчений-методист В.П. Наталін висвітлює такі змістовні аспекти автентичності навчального тексту: культурологічний, інформативний, ситуативний, національно ментальнісний, оформлення та автентичність навчальних завдань до текстів [2, с. 51].

Встановлено, що інформативна автентичність визначається тим, що кожен природний текст має в собі нову інформацію, яка зацікавить передбачуваного читача. Ця вимога є актуальною і для навчального тексту: його зміст добирається відповідно до вікових особливостей та інтересів учнів. Текст можна визнати інформативно автентичним, якщо він викликає природний інтерес у читача або слухача.

Під час опрацювання автентичних текстів та завдань учні знайомляться з новою лексикою, мовними кліше, фразеологією, які пов'язані з різними сферами життя і належать до різних стилів [3, с. 62].

Як приклад, наведемо зразок завдань для розуміння основного та повного змісту тексту для перевірки сформованості мовленнєвих навичок учнів. За основу візьмемо текст із книжки для читання в 10-му класі „Das Tagebuch der Anne Frank“ [4, с. 138].

1. Читання тексту для розуміння основного змісту:

а) підготовка до сприймання тексту;

Ihr habt über Anne Frank gehört und vielleicht ihr Tagebuch gelesen. Wer weiß, wann und wo dieses Mädchen lebte? Und jetzt werden wir lesen. Was bedeuten diese Wörter im Text?

б) читання тексту з метою розуміння загального змісту;

Ihr habt den Text gelesen und sucht im Text die Antwort auf die Frage.

в) перевірка розуміння прочитаного;

Wählt die richtige Antwort (Test)

Sucht im Text die Sätze mit der Information über...

Beantwortet kurz folgende Fragen.

-
-
2. Читання тексту з повним розумінням змісту:
- а) виконання передтекстових завдань для зняття лексичних труднощів розуміння;
  - б) читання тексту під контролем вчителя;
  - в) граматичний аналіз, для усунення граматичних труднощів;
  - г) заповнення пропусків у реченнях;
  - д) пошук у тексті заданої інформації;
  - е) короткий переказ учнями основного змісту тексту.

Список використаних джерел

1. Березенська Л.І., Гуманкова О.С., Козловська О.І. Автентичний текст – основа формування соціокультурної компетенції учнів загальноосвітньої школи. – Житомир: Вісн. Житом. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2004. – № 17. – 9-10 с.
2. Наталин В.П. Критерій змістовної автентичності навчального тексту / В.П. Наталин// Іноземні мови в школі. – 1999. – № 2. – 50-52 с.
3. Паращук В.Ю. Використання автентичного тексту під час роботи над розмовної темою / В.Ю. Паращук// Іноземні мови в школі. – 1999. – № 2. – 61-65 с.
4. Методика викладання іноземних мов: [під ред. Ніколаєвої С. Ю.]. – К.: ЛЕНВІТ, 2002. – 138-143 с.

Summary

The article dwells upon the problem of the use of authentic texts in the forming socio-cultural competence process on the basis of german texts.

Key words: *authentic text, development of the socio-cultural competence, authenticity, educational text, reading.*

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються основні принципи організації позакласної роботи з німецької мови у старшій школі. Основна увага приділяється класифікації принципів організації позакласної роботи та дається їх коротка характеристика.

Ключові слова: позакласна робота, принципи організації позакласної роботи, старша школа.

Позакласна робота з іноземної мови має велике загальноосвітнє, виховне і розвиваюче значення. Вона не лише поглиблює мовні знання учнів, але й сприяє розширенню культурологічного світогляду школярів, розвиває їх творчу активність та естетичний смак, підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови.

Сучасна школа має великий досвід проведення освітньо-виховної роботи з іноземної мови, яка становить частину єдиного навчально-виховного процесу. Різноманітні аспекти організації позакласної роботи з іноземної мови у школі досліджували О. Добра, Л. Єрмоленко, О. Казачінер, С. Ніколаєва, С. Савіна, В. Шепелева, Л. Якушина та ін.

Позакласну роботу з іноземної мови визначають як систему неоднорідних за змістом, призначенням та методикою проведення освітньо-виховних заходів, які виходять за межі навчальної програми [2, с. 279], як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих організаційних форм, методів та видів позаурочної діяльності, які об'єднані загальними цілями [3, с. 4].

Метою даної статті є огляд принципів організації позакласної роботи з іноземної мови, які пропонують вітчизняні та зарубіжні науковці та їх коротка характеристика.

Принципи позакласної роботи з іноземної мови – це вихідні положення, які визначають вимоги до її змісту, методів і організаційних форм. Вони відповідають цілям та завданням усієї позакласної роботи з іноземної мови у школі та ілюструють суть педагогічної діяльності вчителя – організатора позакласної роботи.

Як показує аналіз наукових праць, методисти по різному підходять до класифікації принципів організації позакласної роботи з іноземної мови у школі. С. Савіна виділяє такі основні принципи:

- принцип зв'язку із життям, який сприяє розвитку соціокультурної компетенції учнів;
- принцип комунікативної активності, що значною мірою сприяє подоланню страху спілкування;
- принцип врахування мовної підготовки учнів та наступності з уроками іноземної мови;
- принцип врахування вікових особливостей учнів;
- принцип поєднання колективних, групових та індивідуальних форм позакласної роботи;
- принцип між предметних зв'язків у підготовці та проведенні позакласної роботи з іноземної мови [3, с. 7-20].

Основними організаційними принципами позакласної роботи з іноземних мов, на думку В. Шепелевої, є принципи добровільності та масовості, принцип урахування і розвитку індивідуальних особливостей та інтересів учнів, принцип зв'язку позакласної роботи з уроками [4, с. 68]. Коротко розглянемо їх.

Принцип добровільності полягає в тому, що учні включаються в позакласну роботу за власним бажанням, тобто, самостійно визначає свою участь у тому чи іншому виді позакласної діяльності, що буде вимагати від нього додаткових зусиль. Принцип масовості передбачає активну участь у позакласних заходах найбільшої кількості учнів з різним рівнем володіння іноземною мовою. Принцип урахування та розвитку індивідуальних особливостей та інтересів учнів передбачає врахування в контексті діяльності учнів їх власного досвіду, інтересів, бажань, нахилів, світогляду, емоційно-чуттєвої сфери і статусу особистості в колективі. Принцип зв'язку позакласної роботи з уроками перш за все полягає в тому, щоб забезпечити єдність практичних, розвиваючих і виховних цілей позакласних занять та уроків, що передбачає зв'язок навчальних матеріалів, які використовуються в позакласній роботі, з матеріалом діючих навчально-методичних комплексів з іноземної мови [4].

Встановлено, що Г. Мокроусова та Н. Кузовлева доповнюють вищезгадані принципи принципами комплексності, захопленості та розвитку ініціативи і самодіяльності [1].

Принцип комплексності забезпечує єдність і взаємозв'язок морального, естетичного, трудового та фізичного виховання, адже позакласна робота з іноземної мови повинна виховувати справжнього громадянина, який з повагою ставиться до своєї країни і країни, мову якої він вивчає. Принцип захопленості пов'язаний з вибором

конкретних цікавих прийомів, які сприяють ефективному досягненню поставлених завдань, а також зі змістом навчальних матеріалів, яке може бути новим, цікавим, здебільшого містити країнознавчу інформацію. Принцип розвитку ініціативи та самодіяльності передбачає стимулювання та розвиток у школярів самодіяльності та ініціативи в роботі, адже учень має можливість самостійно використовувати свої знання та вміння, робити все, що стосується підготовки та проведення позакласного заходу, звичайно, під керівництвом учителя.

Всі вищеназвані принципи доповнюють один одного і в комплексі забезпечують цілеспрямоване, послідовне, систематичне і разом з тим різнобічний вплив на розвиток особистості.

Позакласна робота базується на володінні учнями навичками та вміннями, набутими на уроках іноземної мови, тому дуже важливим є те, щоб учні якнайповніше використовували ці навички та вміння під час позакласного заходу. Разом з тим позакласна робота може позитивно впливати на навчальну діяльність учнів з іноземної мови [2].

Важливим фактором успішного виконання цих завдань є врахування психолого-педагогічних особливостей навчання іноземної мови на різних рівнях. Знання властивостей особистості того чи іншого віку дає можливість правильно визначити зміст і форму позакласної діяльності з іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Мокроусова Г.И. Организация внеклассной работы по немецкому языку / Г.И. Мокроусова, Н.Е. Кузовлева. – М.: Просвещение, 1989. – 190 с.
2. Николаева С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: [підручник. – Вид. 2-е випр. і перероб.] / Кол. авторів під керів. С. Ю. Николаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Савина С. Н. Внеклассная работа по иностранным языкам в средней школе / С.Н. Савина. – М.: Просвещение, 1991. – 160 с.
4. Шепелева В.І. Принципи організації позакласної роботи / В.І. Шепелева. – К.: Грамота, 2004. – 183 с.

Summary

The article deals with the main principles of extra class activities organization in the senior school. The main attention is paid to the classification of the principles of extra class activities organization and their descriptions.

Key words: *extra class activities, principles of extra class activities organization, senior school.*

DIE GEFLÜGELTEN WORTE IN DER DEUTSCHEN SPRACHE

В статті йдеться про специфіку використання крилатих висловів як особливого виду сталих словосполучень у німецькій мові на прикладах, взятих з творчості Гомера, Сократа, Платона, Гете, Дарвіна та ін. Метою даної статті є ознайомлення з найуживанішими крилатими висловами німецькою мовою. Подається порівняльна характеристика використання крилатих висловів в українській та німецькій мовах.

Ключові слова: крилаті вислови, словосполучення, мова, речення, вид.

Geflügelte Worte ist eine besondere Art stehender Wortverbindungen. Dieses Thema wurde schon mehrmals von den bekannten Persönlichkeiten benutzt (Homer, Sokrates, Plato, Goethe, Darwin u.a.m.) und von Wissenschaftlern behandelt (I.I. Tschernischewa, Ju. Afonkin, Th. Schippan u.a.m.), aber bleibt noch aktuell. Es ist wichtig zu verstehen, wie man die geflügelten Worte übersetzen kann und was sie bedeuten.

Das Ziel des Artikels ist es, die Bekanntschaft mit den geflügelten Worten zu machen. Hier stellt man die Vergleichcharakteristik des Gebrauchs der geflügelten Worte in den ukrainischen und deutschen Sprachen vor.

Der Fachausdruck «Geflügelte Worte» stammt aus Griechischen, ist eigentlich selbst ein geflügeltes Wort. Man findet in der «Ilias» und in der «Odyssee» folgende Äußerungen: «Geflügelte Worte warf er auf, mit geflügelten Worten wendete er sich an, richtete die Göttin geflügelte Reden, die Göttin warf ein geflügeltes Wort» und viele ähnliche Verbindungen mit dem Wort «geflügelt» [1, S. 47]. Damit unterstrich Homer die Fähigkeit des menschlichen Wortes, von Mund zu Mund zu fliegen. Unter dem Fachausdruck „geflügelte Worte“ versteht man nicht nur einzelne Wörter, sondern auch Wortverbindungen. Hierher gehören sowohl «der rote Faden» (Goethe) als Bezeichnung der Idee, die sich durch alle Ausführungen hindurchzieht, wie auch «Sisiphusarbeit» (Homer) – ein schweres und vergebliches Bemühen.

Die geflügelten Worte sind vor allem aufgrund ihrer Struktur zu den Phraseologismen zu zählen, sind sie doch wie diese sprachliche Gebilde mit besonderer struktureller Gestalt, und zwar Wortverbindungen von unterschiedlicher Struktur: «das Goldene Kalb» - *Золоте теля*, «In der fernen Jugend Morgenrot» - *На зорі туманної юності*, «Einen Floh mit Hufeisen beschlagen» - *Блоху підкувати*, oder abgeschlossene Sätze, einfache und zusammengesetzte: «Aus dem Funkel wird die Flamme schlagen» - *З іскри розгориться полум'я*, «Wer Wind sät, wird Sturm ernten» - *Хто сіє вітер, пожне бурю*, Frage- und Aufforderungssätze: «Sprich, wie konntest du sinken so sehr!» - *Як докотилася ти до такого життя!*, «Hände weg!» - *Руки геть!*

Die geflügelten Worte sind nicht freie Wortverbindungen, sondern feste (stehende) Wortkomplexe (bzw. festgeprägte Sätze). Sie werden in der Rede nicht jedes Mal von neuem gebildet, sondern reproduziert, und zwar als sprachliche Zeichen, die der ganzen Sprachgemeinschaft geläufig und zu deren Gemeingut geworden sind.

Den geflügelten Worten sind also die beiden wichtigsten Merkmale der phraseologischen Wendungen eigen: die Stabilität der Komponenten und die semantische Umgestaltung des Ganzen. Geflügelte Worte fallen ihrer Struktur nach in verschiedenen Sprachen nicht immer zusammen, ihre Struktur hängt von den Eigentümlichkeiten jeder Sprache ab. Da für die deutsche Sprache die Entwicklung der Zusammensetzung als eine der inneren Gesetzmäßigkeiten gilt, gibt es im Deutschen viele geflügelte Worte in der Form eines zusammengesetzten Wortes, z.B. «der Apfel der Zwietracht», daneben aber auch «der Erisapfel»: So fiel mitten in das Parlament der Erisapfel ... (K.Marx) [2, S. 36].

Den deutschen Zusammensetzungen entsprechen deswegen oft ukrainische Wortverbindungen: dt. «Vaterunser» - ukr. *отче наш*, «Sündenbock» - *цап-відбувайло*, «Straussenparlament» - *страусовий парламент*. So, z.B., „Sündenböcke mit eigener Hand auf dem Altar des Vaterlandes geopfert“ (K.Marx). „Sie wünschten sich ein Straussenparlament, das seinen Kopf versteckte, um ungesehen zu bleiben“ (K.Marx).

Geflügelte Worte werden durch folgende charakteristische Merkmale gekennzeichnet: durch ihren treffenden Sinn, durch ihren internationalen Charakter, durch die Kalkierung und durch das Vorhandensein einer bestimmten Quelle und manchmal eines Autors [4, S. 49]:

1. Eben der treffende Sinn gibt den Aussprüchen die Fähigkeit, zu geflügelten Worten zu werden. Der treffende Sinn ist eine vergehende Erscheinung, mit der Zeit verlieren manche geflügelte Worte ihren

---

---

treffenden Inhalt, jedoch bestehen sie auch weiter in der Sprache als feste stehende Wortverbindungen, z.B. «der gordische Knoten» – aus Griechen.

2. Geflügelte Worte werden in verschiedenen Sprachen gebraucht. Ihre Eigentümlichkeit besteht in internationalen Charakter. Jedoch unterscheiden sie sich prinzipiell von den Internationalismen. Die letzten bezeichnen wichtige politische, kulturelle und technische Begriffe, sind meistens Termini; ihre Quelle bleibt aber meistens unbekannt. Hierher gehören z.B. solche Wörter wie «Kapitalismus», «Nationalismus», «Kommunismus», «Sozialismus», «Physik», «Kultur», «Algebra» u.a. [3, S. 28]. Geflügelte Worte sind keine Termini, sie drücken verschiedene Begriffe aus, ihre Quellen sind gewöhnlich bekannt. Allgemein verbreitet sind solche geflügelten Worte wie «Liebe macht blind» (Plato), «Kampf ums Dasein» (Darwin) u.a.

3. Geflügelte Worte unterscheiden sich durch die Art der Übersetzung in andere Sprachen. Sie werden nämlich meistens genau, wörtlich übersetzt, d.h. kalkiert. Sie können im Deutschen als eine besondere Art phraseologischer Übersetzungswörter gelten: «viel Lärm um nichts» (Montesquieu) – багато шуму з нічого, «alles fließt» (Heraklit) – все тече [1, S. 57].

4. Die grammatische Struktur der geflügelten Worte wird durch deren logischen Inhalt bedingt. Da sie vor allem verschiedene Sätze, Aphorismen, Losungen ausdrücken, treten sie gewöhnlich in Form eines vollen oder elliptischen Satzes auf: «Ich weiß, dass ich nichts weiß, aber die andere wissen noch weniger» (Sokrates) – Я знаю, що я нічого не знаю, але інші не знають і цього, «Alles ist aufs beste bestellt in der besten der möglichen Welten» (Voltaire) – Всє к лучшему в этом лучшем из миров.

Die Quelle vieler geflügelter Worte ist allen oder doch meisten aus Muttersprachen bekannt. Es handelt sich dabei um Zitate aus den Werken der Nationalliteratur, die zum Schulstoff gehören; für die Russischsprechenden sind es etwa «Das Dienen ist zwar gut, das Dienern unerträglich» («Wehe dem Verstand» von Gribojedow) – Служить бы рад, прислуживаться тошно, «Ein Mensch, wie stolz das klingt» (Maxim Gorki) – Человек – это звучит гордо. Allgemein bekannte Zitate dieser Art gehen in den Wortschatz ein, jedoch ohne sich endgültig von dem Kontext loszulösen, aus dem sie hervorgegangen sind.

Also, die geflügelten Worte sind stehende Wortkomplexe (bzw. festgeprägte Sätze). In der Gesamtbedeutung eines geflügelten Wortes lassen sich vielfach mehr oder weniger starke Verschiebungen gegenüber dem ursprünglichen, aus den Bedeutungen seiner Komponenten unmittelbar hervorgehenden Sinn feststellen. Die

---

---

genannten Arten der Verschiebungen können in Wirklichkeit komplizierter sein und miteinander auftreten.

Literaturverzeichnis

1. Чернышева И.И. Фразеология современного немецкого языка / И.И. Чернышева. – М.: Высш. шк., 1970.
2. Afonkin Ju. Russisch-deutsches Wörterbuch der geflügelten Worte / Ju. Afonkin. – М., 1985.
3. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. / Th. Schippan. – Tübingen: Niemeyer, 1992.
4. Schippan Th. Einführung in die Semasiologie / Th. Schippan. – Leipzig, 1975.

Summary

The article refers to the specificity of using winged expressions as a special type of fixed phrases in German language with examples taken from the works of Homer, Goethe, Socrates, Plato, Darwin, and others. The purpose of this paper is to introduce the most commonly used winged sayings in German. Filed Comparative analysis of the usage of winged expressions in Ukrainian and German languages.

Key words: *winged sayings, phrases, language, sentence type.*

DIE BESONDERHEITEN DER DEUTSCHEN FACHSPRACHE

У статті йдеться про розвиток і взаємозв'язок професіоналізмів з різними сферами життя, науки, техніки; їх вплив на розуміння мови та її функціонування в цілому.

***Ключові слова:** професіоналізми, термінологія, загальнонаціональна мова, розвиток.*

Die Wichtigste Triebkraft für die Entwicklung der Fachsprachen, vor allem im 19. und 20. Jahrhundert, ist zweifellos der wissenschaftlich-technische Fortschritt mit seinen vielfältigen Einflüssen auf die Entwicklung der Produktivkräfte, der Produktionsverhältnisse, auf die Sozialstruktur der Gesellschaft, die Lebensweise der Menschen, auf ihre Bildungs- und Kommunikationsbedürfnisse. Kulminationsphasen bilden dabei die industrielle Revolution seit etwa 1830 und die wissenschaftlich-technische Revolution in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts. Die Entwicklung der menschlichen Gesellschaft ist gekennzeichnet durch eine sich vertiefende Arbeitsteilung und zunehmende Spezialisierung.

Die Aktualität der vorliegenden Arbeit wird zu tiefer Erkenntnis der vielflächigen Beziehungen zwischen Sprache und Gesellschaft beitragen.

Die Fachsprache ist eine Kategorie, die in einem bestimmten, meist akademischen Fachgebiet oder einer Branche benutzt wird. Zur Fachsprache gehören vor allem Fachbegriffe und Fremdwörter, die entweder außerhalb des Fachgebiets sehr ungebräuchlich sind, oder eine andere Bedeutung haben [3].

Eine Fachsprache unterscheidet sich von der Umgangssprache unter anderem dadurch, dass ihre Begriffe eindeutig definiert sind, aber in der Regel nur innerhalb des betreffenden Faches gelten. Es ist also die Gesamtheit aller sprachlichen Mittel, die in einem fachlich begrenzten Kommunikationsbereich verwendet werden, um die Verständigung zwischen den in diesem Bereich tätigen Menschen zu gewährleisten.

„Fachtext ist Instrument und Resultat der im Zusammenhang mit einer spezialisierten gesellschaftlich-produktiven Tätigkeit aus-

---

---

geübten sprachlichkommunikativen Tätigkeit. Er besteht aus einer endlichen, geordneten Menge logisch, semantisch und syntaktisch kohärenter Sätze, oder satzwertiger Einheiten, die als komplexe sprachliche Zeichen komplexen Aussagen im Bewusstsein des Menschen und komplexen Sachverhalten in der objektiven Realität entsprechen" [2, S. 21]. Diese Definition von Hoffmann verdeutlicht, dass ein Fachtext im Rahmen der Kommunikation zwischen Verfasser und Rezipient diverse Besonderheiten aufweist, die ihn von anderen Textsorten abgrenzen: eine starke strukturelle Gliederung, Kohärenz und Kohäsion zum Beispiel, sind wichtige Kriterien, die den Fachtext auszeichnen und eine effektive Verständigung der Kommunikationspartner über eine bestimmte Thematik ermöglichen.

Fachsprachen dienen vor allem der Kommunikation innerhalb von technisch und wissenschaftlich ausgerichteten Arbeitsbereichen. Als typische Fachsprachen gelten die Fachsprache der Technik, der Wissenschaften, der Verwaltung, der Diplomatie und des Sports.

Trotz des zweiten Glieds „-sprache" in dem Terminus „Fachsprache" handelt es sich um keine besondere Sprache mit einem eigenen lautlichen und grammatischen Bau und mit einem nur der Fachsprache eigenen Wortschatz, den man noch Terminologie nennt. Es muss hier betont werden, dass eine genaue Trennung zwischen Fachwortschatz und gruppenspezifischem Wortschatz nicht möglich ist. Es bestehen hier fließende Grenzen, z.B. die Sportlexik kann als Fachwortschatz oder als gruppenspezifischer Wortschatz betrachtet werden. Gegenüber den Wörtern der Gemeinsprache zeichnen sich die Fachwörter dadurch aus, dass sie präziser und kontextautonom sind. Seine höchste Präzision erreicht das Fachwort gewöhnlich im theoretischen Bereich, wo es zumeist Terminuscharakter besitzt. Für die meisten Fachsprachen bietet sich also eine Gliederung in die Theoriesprache (Terminologie) und die Berufssprache an. Terminologie ist definiert als die Gesamtheit der Begriffe und Benennungen in einem Fachgebiet und man kann sie mit dem Fachwortschatz gleichsetzen [1, S. 233]. Eine effiziente fachsprachliche Kommunikation ist ohne korrekte Verwendung von Fachwörtern nicht möglich.

Wachsende materielle und kulturelle Bedürfnisse der Menschen und Anforderungen der Produktion erforderten und erfordern weitere Erkenntnisse über Gesetzmäßigkeiten der objektiven Realität als notwendige Voraussetzung dafür, die Welt zu verändern. Damit gehen Entdeckungen und Erfindungen einher, die genaue und immer differenziertere Bezeichnungen (Nominationen) verlangen. Die Termini dienen in diesem Fall zur Bezeichnung der neuen Erscheinungen in verschiedenen Bereichen des menschlichen Lebens.

Fachsprachen sind durch einen thematisch relevanten, spezifischen Wortschatz, der sich aus Termini und nicht terminologisierten Lexemen zusammensetzt, und durch eine funktionsbedingte Auswahl, Häufigkeit und Verwendung allgemeinsprachlicher, lexikalischer und grammatischer Mittel charakterisiert.

So sind gesellschaftliche Arbeitsteilungen zugleich auch wesentliche Triebkräfte, die zum Wachstum der Fachwortschätze sowohl an Zahl wie an Umfang führen. Schätzungen über den Gesamtumfang der gegenwärtigen Fachlexik schwanken zwischen einer Million und sieben Millionen Einheiten. Daran haben Anteil die Fachsprache der Medizin mit etwa 500000, die des Rechtswesens mit etwa 120000, die der Elektrotechnik mit etwa 60000 Fachwörtern.

Der jährliche Zugang an neuen Fachwörtern ist mit ca. 250000 Lexemen sicher nicht zu hoch geschätzt. Als Beispiele für die Herausbildung neuer oder den stürmischen Aufschwung vorhandener Fachbereiche in den letzten fünfzig Jahren seien die Hochenergiephysik, die Kerntechnik, die Mikroelektronik, die Kybernetik, die Raumfahrt, die Genetik, die Neuro-Pharmakologie, die Psycho- und Soziolinguistik genannt.

Die Fachlexik ist also sehr eng mit verschiedenen Lebensbereichen, Wissenschaft, Technik und anderen Bereichen verbunden. Sie macht das Verständnis der Sprache leichter, verbreitet der Wortschatz und beeinflusst die Entwicklung der Sprache insgesamt.

Список використаних джерел

1. Гінка Б. Лексикологія німецької мови. Лекції та семінари: [навчальний посібник] / Б. Гінка. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 233 с.
2. Schmidt E. Fachsprache / E. Schmidt . – Berlin, 1999. – 21 S.
3. <http://www.wikipedia.org/Wikipedia> – Definition.

Summary

This article is focused on the development and interconnection of the professionalisms with different spheres of life, science, technology; their influence on the understanding of the language and on the functioning on the whole.

Key words: *professionalism, terminology, definition, international language, development.*

ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

У статті розглядається формування іншомовної фонетичної компетенції у школярів старших класів. Особлива увага присвячена методичним рекомендаціям щодо формування фонетичної компетенції учнів та основним принципам та процесу подачі та засвоєння фонетичного матеріалу.

Ключові слова: фонетична компетенція, фонетична культура, інтонація, інтеракція.

Формування фонетичної компетенції у школярів старшої школи, що становить одну із важливих складових мети та змісту навчання іноземної мови в старшій школі, звичайно базується на вдосконаленні усних форм спілкування. Оволодіння ними вимагає серйозної уваги до засвоєння учнями характеристик правильного говоріння і до розвитку у них здатності до слухового сприймання іншомовного мовлення.

Формування іншомовної фонетичної компетенції у школярів старших класів має становити одне із завдань навчання іноземної мови на подальшому етапі. Проте його вирішення ускладнюється низкою причин. Так, в оригінальних нормативних джерелах, які слугують взірцем при відборі мовного матеріалу, не визначено стандарти навчання німецької вимови учнів старшого шкільного віку, хоча стосовно лексичного і граматичного матеріалу розроблено відповідні мовні мінімуми [1]. У більшості НМК для старшої школи (вітчизняних і зарубіжних) не закладена раціональна система навчання німецької вимови. Не всі чинні підручники (НК і НМК) в Україні забезпечені якісним звуковим супроводом. Мінімізація змісту навчання вимови позначається і на характері вимог до якості вимови учнів. У загальноосвітній школі учні повинні оволодіти апроксимованою вимовою, тобто наближено до еталону слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок освічених носіїв іноземної мови до такого рівня, який дозволяє успішно здійснювати іншомовне спілкування [3]. Результати дослідної перевірки переконують у доцільності реалізації принципу зіставного аналізу фонологічних систем рідної та іноземної мови з першого уроку німецької мови, а також запевняють в тому, що підпорядкування на-

---

вчання вимови у межах системи уроків інтересам спілкування як своєрідної інтеракції учнів старшого віку надає змісту їх навчальним діям. Вона робить комунікативно цінними практично будь-які мовні одиниці, в тому числі звуки, склади, слова. І це створює адекватні умови для формування фонетично коректних, стійких і гнучких слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок, здатних до переносу в нові ситуації спілкування. Підтриманню належного рівня фонетичної культури учнів на всіх етапах шкільного курсу, починаючи з раннього, покликано проводити фонетичну зарядку на початку уроку, мета якої – „налаштувати» артикуляційний апарат і сприяти запуску іншомовного мовленнєвого ритму як передумови фонетично правильного оформлення наступних мовленнєвих дій учнів на уроці [2]. Адже збудження мовленнєвого ритму, за даними спеціальних досліджень, є першим кроком до іншомовного мовлення. Навчання фонетичного матеріалу передбачає оволодіння учнями всіма звуками і звукосполученнями іноземної мови, яка вивчається, наголосом та основними інтонаційними моделями (інтонаемами) найбільш поширених типів простих і складних речень.

Процес формування німецькомовної фонетичної компетенції учнів старшої школи є доволі трудомістким. Його організація має бути системною, цілеспрямованою, функціонально орієнтованою. Вона повинна враховувати вікові особливості і можливості учнів і становити невід’ємний компонент загального процесу формування якісних навичок і вмінь спілкування німецькою мовою.

Розробкою питання формування фонетичної компетенції у процесі вивчення іноземних мов займалися такі вітчизняні дослідники як Артемов В.А., Артемчук Г.І., Биркун Л., Зимняя І.А., Ніколаєва Н. та ін.

Актуальність обраного нами напрямку роботи зумовлена низкою об’єктивних факторів: потребою у спеціальних методиках, що відповідали б новим вимогам формування фонетичної компетенції учнів старших класів, у зв’язку з тим, що сьогодні вивчення іноземної мови розпочинається у молодших класах; відсутністю належної уваги, необхідної для формування фонетичної компетенції особливо, в учнів старших класів, в яких фонетичні вміння та навички поступово втрачаються.

Метою дослідження є розкриття специфіки методології формування фонетичних вмінь та навичок учнів старших класів та систематизація фонетичних вправ за їх функціональним призначенням.

Як приклад, наведемо **вправи на розвиток фонематичного слуху** – це не комунікативні вправи на впізнавання, диференціацію та ідентифікацію.

Вправи на **впізнання** нового звуку/звукосполучення серед інших, наголошеного слова, складу тощо. Вчитель пропонує учням послухати слова (фрази, римівки, віршики), в яких є новий звук [2]. Наприклад, при вивченні короткого звуку [1] можна запропонувати римівку:

Iss, was gar ist,
Trink, was klar ist,
Sprich, was wahr ist,
Zahl, was bar ist

або скоромовка: Früh in der Frische fischt Fischer
Fritz frische Fische [4]

Завдання до вправи на впізнання може бути сформульовано так:
– підніміть руку / сигнальну картку або плесніть у долоні, коли почуєте звук [...], довгу / коротку голосну, слово, на яке падає наголос, тощо;

– порахуйте, скільки разів у реченні / римівці / вірші трапляється звук [...], довга / коротка голосна, слово під наголосом тощо;
– прослухайте ряд німецьких та українських звуків.

Підніміть руку (картку), коли почуєте німецький звук.

Доведено, що організація процесу навчання фонетики неможлива без теоретичного і наочного пояснення фонетичних явищ та використання спеціально організованих вправ. Навчання фонетики в старшій школі повинно складати невід'ємну частину основної мети та змісту навчання ІМ в старших класах.

Список використаних джерел

1. Книга вчителя іноземної мови: [Довідково-методичне видання] / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П. Кудіна. – Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 240 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: [підручник] / За ред. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання: Наук. редактор українського видання докт. пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – С. 116-117.
4. Іванова Л.О., Іотко Л.Б., Панчишина Т.А. Практична фонетика німецької мови. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2006. – 200 с.

Summary

In the article, forming of foreign phonetic competence is examined for the school children of higher forms. The special attention is sanctified to methodical recommendatios in relation to forming of phonetic competence of students and basic principles and processes of serving and mastering of phonetic material.

Key words: *phonetic competence, phonetic culture, intonema, interaction.*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У ШКОЛІ

У статті розглядаються переваги тестового контролю на уроках німецької мови у школі. Особлива увага присвячена класифікації тестових завдань, які пропонують науковці та ефективність їх використання у процесі вивчення іноземної мови.

Ключові слова: *тест, тестове завдання, класифікація тестових завдань.*

Сучасні умови навчання іноземної мови потребують від учителя використання ефективних прийомів та методів контролю і оцінки знань, умінь та навичок учнів. На думку багатьох дослідників, методистів та вчителів, одним з найбільш ефективних способів контролю при вивченні іноземної мови є тест. Особливого значення використання тестових завдань набуває на сучасному етапі розвитку освітньої галузі в умовах впровадження зовнішнього незалежного оцінювання випускників школи. Але, незважаючи на численні роботи, ця тема потребує подальшої розробки, а тому залишається актуальною.

Розробкою питання використання тестових завдань у процесі вивчення іноземних мов займалися такі вітчизняні дослідники як М. Брейгіна, Н. Дюканова, В. Кокота, Л. Лисенко, С. Ніколаєва, О. Петрацук, О. Поляков, І. Рапопорт, М. Розенкранц, В. Сімкін, С. Фоломкіна та ін. Значний вклад у дослідження даного питання зробили також зарубіжні вчені, зокрема Х. Дуглас Браун, Дж. Хант, М. Гронланд.

Метою даної статті є проаналізувати класифікації тестових завдань, які пропонують науковці та ефективність їх використання.

Аналіз методичних джерел засвідчив, що ефективною формою контролю у навчанні іноземної мови є тест. Тестовий контроль може забезпечити успішну реалізацію мети і всіх функцій контролю, а також задовольняти вимоги, що висуваються до якості контролю. Залежно від цілеспрямованості тести розподіляються на тести навчальних досягнень, тести загального володіння іноземною мовою, діагностичні тести, тести на виявлення здібностей до вивчення іноземної мови [2].

У середніх навчальних закладах для проведення проміжного, рубіжного або підсумкового контролю використовують тести, метою яких є визначення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю на певному етапі вивчення мови. Практика свідчить, що найчастіше вчителі використовують на уроках такі види тестових завдань як альтернативні, одноелементного та множинного вибору, перехресні, ланцюгові, тести класифікації, клоуз-тести тощо [1].

Встановлено, що основна відмінність тесту від контрольної роботи полягає в тому, що він завжди передбачає вимір. Тому оцінка, яка виставляється за підсумками тестування, є більш об'єктивною і незалежною від можливого суб'єктивізму вчителя, ніж оцінка за виконання традиційної контрольної роботи, яка завжди суб'єктивна, оскільки базується на враженнях вчителя, не завжди відокремлених від його особистих симпатій чи антипатій по відношенню до того чи іншого учня [3].

Результати, отримані під час тестування, підлягають кількісному підрахунку, на основі якого виставляється оцінка успішності учнів. Для цього кожне тестове завдання спочатку оцінюється в балах. Бали можуть нараховуватися за кількістю правильних відповідей шляхом порівняння відповідей тестованого з ключем або відповідно до певних характеристик якості мовлення за критеріальною шкалою. Такими критеріями можуть бути, наприклад, лексична і граматична правильність усного чи писемного висловлювання, відповідність ситуації спілкування, різноманітність застосованих мовних засобів, швидкість мовлення та ін. Кількість і види характеристик, які оцінюються, можуть варіюватися, що обумовлюється цілями тестування, етапом навчання тощо.

Виявлено, що сьогодні досить часто вчителі використовують тестові завдання для перевірки знань мовного матеріалу, практичних вмінь аудіювання, усного висловлювання, читання. Тестові завдання дозволяють вчителю швидко і просто перевірити рівень сформованості фонетичних, лексичних та граматичних навичок, а також, оцінивши результати, приймати відповідні заходи для їх корекції.

Як приклад, наведемо тестові завдання для перевірки сформованості граматичних навичок. Тестове завдання до теми «Partizip I und II» для 7 класу, яскраво демонструє те, яким чином вчитель може перевірити знання учнями особливостей утворення цих форм, вміння розрізнати слабкі та сильні дієслова:

Teilen die Wörter in zwei Gruppen.

<i>Partizip I</i>	<i>Partizip II</i>

Lesend, gelesen, machend, lernend, gesungen, gemacht, malende, tanzende, gesehen, laufende, gekocht, gekocht.

Для перевірки знань учнів щодо керування німецьких дієслів доцільним буде використання вибіркової форми тестових завдань. У процесі добору правильної відповіді, учні мають можливості порівнювати явища, класифікувати їх, що активізує розумову діяльність, сприяє розвитку:

Wählen Sie die richtige Variante.

1. Wir denken ...

a) auf diesem Buch   b) an diesem Buch   c) an dieses Buch

2. Es handelt sich in diesem Buch ... des berühmten Komponisten.

a) um das Leben   b) über das Leben   c) für das Leben

3. Die Kinder träumen ... Konzertbesuch.

a) von einem   b) von einer   c) über einem

4. ... wartest du? – Auf die Mutter.

a) auf wen   b) worauf   c) darauf

5. .... interessieren sich diese Kinder? – Für Musik.

a) worauf   b) wofür   c) dafür

Як виявлено, тестування значно підвищує ефективність навчального процесу, оптимально сприяє повній самостійності роботи кожного учня, є одним із засобів індивідуалізації у навчальному процесі. Крім того, тестовий контроль має значні переваги перед іншими видами контролю.

Список використаних джерел

1. Дюканова Н. М. Проблеми застосування тестів під час вивчення іноземної мови / Н. М. Дюканова // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, 2007. – Вип. 46. – С. 26–31.
2. Методика викладання іноземних мов: [під ред. Ніколаєвої С. Ю.]. – К.: ЛЕНВІТ, 2002. – 328 с.
3. Петрашук О. П., Петренко О. П. Поточний тестовий контроль у навчанні іноземній мові / О. П. Петрашук, О. П. Петренко // Іноземні мови. – 1995. – № 3 – С. 16–19.

Summary

The article deals with the advantages of test control in German lessons at school. Special attention is devoted to the classification of test tasks which are offered by scientists and to the effectiveness of their using in the process of learning a foreign language.

Key words: *test, test task, the classification of test tasks.*

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена розгляду особливостей формування фонетичної компетенції учнів на уроках німецької мови. Розглянуто основні програмні вимоги до слухо-вимовних та ритміко-інтонаційних навичок учнів. Запропоновано основні види вправ для формування фонетичної компетенції учнів.

Ключові слова: фонетична компетенція, слухо-вимовні навички, ритміко-інтонаційні навички, інтерференція.

Знання іноземних мов сьогодні – не лише культурна, а й економічна потреба. Зміни, що відбуваються у нашому суспільстві – розширення контактів, більш широкий вихід на зовнішньоекономічну арену, створення спільних підприємств – спричинили спалах надзвичайного практичного інтересу до вивчення іноземних мов.

Проблеми удосконалення процесу навчання іноземної мови у школі розглядалися у працях вітчизняних (А. Гергель, Н. Жеренко, О. Коломінова, О. Петренко, В. Плахотник, В. Редько, С. Роман) і зарубіжних (І. Бім, І. Верещагіна, Г. Вороніна, І. Зимня, Г. Рогова, В. Філатов, та ін.) учених.

Одним із найважливіших аспектів вивчення іноземної мови є формування фонетичної компетенції учнів. Метою цієї статті є – розкрити специфіку методології формування фонетичних вмій та навичок учнів та систематизувати фонетичні вправи за їх функціональним призначенням.

Мінімізація змісту навчання вимови позначається і на характері вимог до якості вимови учнів. Відповідно до вимог програми у загальноосвітній школі учні повинні оволодіти апроксимованою вимовою, тобто наближеною до еталону. Іншими словами, перед учителем іноземної мови постає завдання – формування у учнів слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок такого рівня, який дозволяє успішно здійснювати іншомовне спілкування [1, с.116].

Робота над розвитком та удосконаленням фонетичних вмій та навичок за умови правильного підбору навчального матеріалу

відповідно до запитів певних вікових категорій учнів підтримує та розвиває їх інтерес до вивчення іноземної мови.

Навчання фонетичного матеріалу передбачає постановку таких вимог: вдосконалювати і закріплювати знання про вимову окремих звуків і звукосполучень; засвоїти необхідний мінімум знань про наголос (словесний, фразовий) та поділ речень на смислові групи (синтагми); знати основні правила читання.

На уроках німецької мови учителю слід звертати особливу увагу на те, щоб учні повинні навчитися адекватно вимовляти й розрізняти на слух усі звуки німецької мови; досягати безпомилковості та автентичності вимови; достатнього ступеня автоматизованості вимовних навичок; зберігати довготу і короткість голосних; уникати пом'якшення приголосних перед голосними; дотримуватися словесного і фразового наголосу, а також поділу речення на синтагми; володіти інтонацією стверджувальних, питальних (загальних, альтернативних, спеціальних), спонукальних речень, а також речень з однорідними членами; користуватися транскрипцією [2, с. 110].

При навчанні фонетики німецької мови слід враховувати, що в учнів уже сформовані фонетичні навички рідною мовою, у багатьох випадках, і другою мовою (в Україні – українською і російською, польською, румунською, угорською тощо). З одного боку, це допомагає в оволодінні вимовою нової (іноземної) мови, а з іншого боку – викликає певні труднощі, спричинені інтерференцією рідної мови.

Щоб успішно оволодіти фонетичними явищами слід у процесі навчання німецької мови як іноземної звертати особливу увагу на правильність сприймання і вимови звуків, відсутніх у рідній мові, подібних до відповідних звуків рідної мови і до інших звуків мови, яка вивчається, а також на опрацювання іншомовної інтонації. Доцільно оволодівати сприйманням і вимовою звуків мови, яка вивчається, одночасно, створюючи їх слухові та артикуляційні образи. Тренувати сприймання подібних іншомовних звуків, для чого необхідно мати відповідні аудіозаписи автентичного мовлення носіїв мови, що дають змогу відтворювати певні звуки, звукосполучення, слова, фрази після вимовлених диктором. В окремих, найскладніших випадках для правильного відтворення звука варто пригадати механізм його утворення [4, с. 122].

Як показує аналіз методичної літератури, для успішного формування фонетичних навичок учнів науковці та учителі-практики рекомендують постійно спонукати учнів до спостережень за вимовними діями вчителя, за видимою позицією органів його артикуляції, стимулювати і спеціально розвивати (шляхом постановки

конкретних і посильних завдань) слухову увагу як основу подальшого формування в учнів німецькомовного фонематичного слуху і розвитку фонематичного сприймання як вищого ступеня фонематичного слуху. Слід також пред'являти паралельно окремі звуки, слова, фрази, німецькою та рідною мовами для наочної демонстрації специфіки артикуляційної і ритміко-інтонаційної організації німецького мовлення. На середньому та старшому етапі вивчення мови особливої уваги заслуговує робота із скоромовками, рифмовками з метою запобігання негативного впливу рідномовних фонетичних навичок, а також використовувати такі методи роботи як посильний для мовного досвіду учнів аналіз прослуханого, передусім фонематичний аналіз слів [3, с. 96].

Проаналізувавши психологічні та методичні особливості навчання фонетики німецької мови, можна зробити висновок, що основними якісними показниками сформованості загального володіння фонетичними навичками є такі спеціальні вміння:

- 1) уміння правильно вимовляти слова німецькою мовою;
- 2) уміння розрізняти схожі за природою звуки у різних за значенням словах;
- 3) уміння розрізняти звуки рідної та німецької мови;
- 4) уміння говорити в середньо-нормальному темпі мовлення (для німецької мови – це 110-130 слів за хвилину).

Доведено, що організація процесу навчання фонетики неможлива без теоретичного і наочного пояснення фонетичних явищ та використання спеціально організованих вправ.

Список використаних джерел

1. Вишневський О.І. Діяльність учня на уроці іноземної мови. / О.І. Вишневецький – К.: Радянська школа, 1982. – 152 с.
2. Гальсков Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: Пособие для учителя / Н. Д. Гальсков. – М.: АРКТИ, 2000. – 156 с.
3. Ляховицкий М.В. Методика преподавания иностранных языков / М. В. Ляховицкий. – М.: Высшая школа, 1981. – 159 с.
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: [підручник] / За ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

Summary

The article deals with the peculiarities of phonetic competence forming at the German lessons. The main program demands to the hearing-pronunciation and rhythmic-intonation skills are observed. The main types of exercises for the forming of phonetic competence are given.

Key words: *phonetics competence, hearing-pronunciation skills, rhythmic-intonation skills, interference.*

DIE KULINARISCHEN ENTLERNUNGEN IN DER ÖSTERREICHISCHEN VARIANTE DER DEUTSCHEN SPRACHE

Ця стаття допомагає простежити вплив різних народів та їх культур на кулінарію Австрії; розглядає шляхи введення запозичень на території країни; характеризує цей процес.

Ключові слова: міграція, розвиток, мова, кулінарія.

„Der Mensch ist, was er ißt” [3, S.149]– diese Aussage von Paracelsus gibt unverkennbar den Stellenwert wieder, der dem Essen im allgemeinzugeschrieben wird. Zumeist geht das Essen weit über die bloße Nahrungsaufnahme hinaus; es wird mit Genuß verbunden und zählt zu den zentralen Bestandteilen der Kultur eines Landes. Durch die zunehmende Mobilität der menschlichen Gesellschaft kommen auch die diversen Kulturkreise verstärkt miteinander in Berührung, was nicht ohne Auswirkungen auf die verschiedenen Nahrungsgewohnheiten bleibt.

Der Einfluss unterschiedlicher Kulturen hat das Nahrungsangebot in Österreich durch die vergangenen Jahre und Jahrzehnte hindurch verändert und reicher gemacht. Gemeinsam mit den betreffenden Nahrungsmitteln wurden meistens auch gleich die dazugehörigen Bezeichnungen entlehnt, so dass auch der österreichische Wortschatz einige Neuzugänge erhielt. Viele dieser Wörter fanden in Folgeaufnahme in das Österreichische Wörterbuch (ÖWB), besonders in den letzten beiden Auflagen.

Migration, also die Wanderung von Menschen, dürfte vermutlich annähernd so alt sein wie die Menschheit selbst; zumindest sind Bewegungen menschlicher Gruppen in der Geschichte seit langem bekannt. Als Auslöser für eine derartige Handlungsweise kommen verschiedene Faktoren in Frage; die Suche nach neuen, zumeist besseren Lebensumständen kann als wichtiges Kriterium gelten, aber auch andere Umstände, wie der menschliche Wissensdrang, spielen eine große Rolle.

In den meisten Fällen hatten derartige Bewegungen von Menschen auch Auswirkungen auf die Sprache, seien es nun tiefgreifende Konsequenzen, wie die Herausbildung ganzer neuer Sprachen und Sprachzweige aus einer Sprache, wie sich im Falle der Indogermanischen

---

Ursprache nachweisen lässt, oder sei es lediglich die gegenseitige phonologische, grammatikalische und vor allem lexikalische Beeinflussung von Sprachen, die miteinander in Kontakt treten. Der Grad der Sprachverwandtschaft spielt für diesen Einfluss nur eine untergeordnete Rolle. Der Begriff des „Sprachbundes“ macht deutlich, wie bei den nicht verwandten Sprachen eine Angleichung stattfindet [2, S.37].

Häufig wird Migration als Wanderung in einem engen Sinn verstanden und im weiteren in die Begriffe Emigration und Immigration unterteilt, wobei Emigration die Auswanderung aus einem Land und Immigration die Einwanderung in ein anderes Land bezeichnet. In Österreich werden solche Bevölkerungsbewegungen jedes Jahr von der Statistik erfasst. Demnach kamen im Jahr 2001 innerhalb Europas größere Einwanderungsströme aus Ländern der Europäischen Union (Deutschland, Italien, Großbritannien), aus Nachfolgestaaten des ehemaligen Jugoslawien (Kroatien, Bosnien, Republik Jugoslawien), aus der Türkei sowie aus Polen, Ungarn und Rumänien. Außerhalb Europas gab es Migrantengruppen aus Asien (Afghanistan, Iran, Indien, China), Afrika (unter anderem Nigeria und Ägypten) und von Ländern des amerikanischen Kontinents.

Ein Blick in den Wiener Lokalführer beweist, dass sich Migration zumeist auch auf den kulinarischen Bereich auswirkt; hier werden in der Kategorie „Ausländische Restaurants“ allein 34 Subkategorien aufgelistet. Häufig wird allerdings nicht berücksichtigt, dass auch (Massen-) Tourismus eine Form von Migration darstellt, die für die Verbreitung fremder Speisen oft größeres Gewicht hat als der Einfluss von Immigranten. So manche essbaren Produkte sind von Österreichern und Deutschen aus dem Urlaub mitgebracht worden bzw. wurden zu Hause nachgekocht, so dass vieles inzwischen nicht nur in Spezialitätenrestaurants zu bekommen ist, sondern auch in diversen anderen Lokalen oder gar als Fertiggerichte in den Supermärkten angeboten wird. Ebenso tragen auch der Handel und die verstärkte Mobilität vieler Bürger dazu bei, dass viele Speisen in (internationalen) Umlauf kommen. Im weiten Sinn fallen also unter Migration viele Arten von menschlicher Bewegung, die zu einem kulturellen und somit auch sprachlichen Austausch führen.

Kulinarische Entlehnungen im Österreichischen Wörterbuch sind sehr verschieden. Das sind:

– für den südöstlichen Mittelmeerbereich lassen sich die folgenden Entlehnungen lokalisieren: *Yoghurt (Joghurt, Jogurt)*, *Kebab und Dönerkebab (türkischer Herkunft)* sowie *Gyros, Mussaka (Moussaka), Tsatsiki (Zaziki), Metaxa und Ouzo (griechischer Herkunft)*;

– eine deutlich größere Gruppe als die vorangegangenen machen die italienischen Entlehnungen aus. Hierzu zählen: *Broccoli, Cannelloni, Cappuccino, Frizzante, Gnocchi, Gorgonzola, Grappa, Lasagne, Lollo Rosso, Makkaroni* u.a.;

– aus Spanien stammten *Paella und Sangria*;

– aus Mexiko *Avocado, Cayennepfeffer, Chili, Chili con carne, Tabasco und Tequila*;

– aus französischsprachige Länder – *Aubergine, Baguette, Béchamel, Camembert, Champagner, Champignon, Cidre, Cognac (Kognak), Creme (Krem), Cremefraiche, Crêpe (Krepp), Croissant, Crouton, Fondue* u.a.;

– folgende Entlehnungen stammen aus dem Englischen: *Bagel, Barbecue, Beefsteak, Brandy, Burger, Chutney, Cocktail, Cornedbeef, Cornflakes, Donut, Fastfood, Gin, Grapefruit, Ham and Eggs, Hamburger, Hotdog, Junkfood, Ketchup, Longdrink, Muffin, Rumpsteak, Sandwich, Scotch, Shake, Sherry, Steak, T-Bone-Steak, Toast, Whisky (Whiskey) und Worcestersauce*.

Resümierend lässt sich feststellen, dass kulinarische Entlehnungen im Österreichischen Wörterbuch sehr umfassend verzeichnet sind. Der Grund dafür lässt sich im großen Interesse vermuten, das dem Essen ganz allgemein und fremden Speisen im Besonderen entgegengebracht wird. Das Österreichische Wörterbuch versucht, diesem Interesse Rechnung zu tragen, indem es möglichst viele dieser Speisen erfasst und beschrieben sind. Allerdings sind die Entlehnungen nicht als solche gekennzeichnet, sondern nur anhand ihrer Schreibung oder Angaben zu Aussprache bzw. Herkunft als solche zu identifizieren.

Die Herkunft von Entlehnungen ist aufgrund komplizierterer Entlehnungswege nicht immer eindeutig zu bestimmen. Zudem ist der genaue Entlehnungsweg meist nur für Sprachwissenschaftler tatsächlich von Interesse; für den durchschnittlichen Wörterbuchbenutzer hingegen ist solche Information völlig irrelevant. Für detaillierte Herkunftsangaben sind deshalb etymologische Wörterbücher da. Haben bestimmte kulinarische Begriffe aber den Status einer landestypischen Spezialität, hat eine Herkunftsangabe durchaus auch in einem allgemeinen Wörterbuch Relevanz und wird den Wörterbuchbenutzer im allgemeinen auch interessieren. In diesem Fall finden sich im Österreichischen Wörterbuch auch zum Großteil Hinweise, die dem Wörterbuchbenutzer die wesentlichen Informationen übermitteln.

Список використаних джерел

1. Grossmann A. Jahrbuch der Statistik Austria [Elektronische Ressource] / Alexandra Grossmann. – Arbeitsweise des Zutrittes: <http://www.statistik.at/jahrbuch/pdf/k02.pdf>. – Zugriffsdatum 02.03.2003.
2. König W. Atlas. Deutsche Sprache/ W. König. – München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2001. – 256 S.
3. Peltzer K. Das treffende Zitat. Gedankengut aus drei Jahrtausenden und fünf Kontinenten/ R. Normann, K. Peltzer. – Thun: Ott Verlag, 1994. – 739 S.

Summary

This article will help to trace the influence of different peoples and cultures on the cookery of Austria. Also it will help to retrace the ways of making borrowings on the territory of the country, and will give the exact characteristics of the given process.

Key words: *migration, evolution, language, cookery.*

УДК821.111-31

*Боговіна М.О.,
студентка 5 курсу*

ОБРАЗ КОРАБЛЯ В РОМАНІ В. ГОЛДІНҐА «РИТУАЛИ ПЛАВАННЯ»

У статті аналізується образ корабля у романі В. Голдінґа «Ритуали плавання» як символу суспільного устрою Англії, а також розкривається роль простору для унаочнення поділу англійського суспільства на станові групи.

Ключові поняття: художній образ, символ, часопростір.

Дана стаття присвячена аналізу образу корабля в романі В. Голдінґа «Ритуали плавання» («Rites of Passage»). Роман входить до морської трилогії «На край світу: морська подорож» («To the Ends of the Earth: A Sea Trilogy»), яка створювалась протягом десятиліття (1980-1990) і стала блискучим завершенням письменницької діяльності Голдінґа.

Дослідженню творчості В. Голдінґа присвячено безліч монографій, критичних статей і розвідок, але більшість з них стосується таких його романів як «Володар мух» і «Шпиль», тоді як вивченню морської трилогії приділено значно менше уваги. Аналізу пізньої творчості Голдінґа присвячені, зокрема, монографії М. Кінкід-Вікса і Я. Греґора, С. Бойда, Д. Кромптона, Т. Струкової. В українському літературознавстві останні романи письменника досліджені значно менше, хоча окремі аспекти морської трилогії розглядали С. Павличко та Л. Мірошніченко. Отже, спорадичність звернень до питань дослідження поетики пізніх романів Голдінґа і обумовлює актуальність даної статті.

Ситуація «самотній корабель у безкрайньому океані» у світовій літературі представляється як розгорнута метафора людського буття, «плавання» у безодні макрокосму, а також є втіленням розвитку, пошуку і переходу. Переходу з матеріального світу в духовний, переходу на інші рівні свідомості, культури, існування в макро і мікропросторах, що чудово поєднується з різноманітною семантикою голдінґової протяжності (passage). Слово «passage»

англійською має декілька значень: 1) проходження; хід; перехід; 2) переїзд, рейс; поїздка морем або на літаку; 3) шлях, дорога; прохід (через що-небудь); переправа; 4) хід (подій), плин (часу); 5) перехід (з одного стану в інший), перетворення.

Корабель – значний біблійний символ – ковчег – «вмістилище життя», атрибут спасіння і притулку. Образ корабля у Голдінга містить як традиційні для світової літератури, так і оригінальні авторські трактування. Цікаво, що автор величезну увагу приділяє власне кораблю: «Сама старая посудина, – як пише Голдінг у передмові до роману, – являється главным персонажем истории, создавшим ту Неизбежность, что сдерживает героев и обстоятельства в рамках конкретных действий и событий; так, а не иначе» [1, с. 5].

Таким чином, автор одразу ж вказує на виключність корабля як активного простору, де розгортається роман. Мандрівники сприймають судно не інакше як одного з членів команди, наділяючи його людськими рисами «... оно (судно. – М.Б.) не просто неодушевленный предмет, а живое существо, разделяющее с нами наше приподнятое настроение» [1, с. 87]. Більше того, корабель має свій характер, здатність відчувати і реагувати: «Наша старая громадина врезалась в бушующее море и, словно наглый бугай, плечами прокладывающий себе путь в густой толпе, шла к волне под углом» [1, с. 112].

Голдінг навмисно залишив корабель (а по суті головного героя роману) без імені, зате наділив його широкою алюзивною атрибутикою: корабель містить просторово-часові, якісні дані багатьох відомих морських романів і мандрівок, що дає нам право ідентифікувати це судно з будь-яким кораблем, що належить як художній умовності так і реальності [2, с. 8]. Інколи корабель в романі постає як Ноев ковчег «ведь первым его командиром был сам капитан Ной» [1, с. 36], до того ж судно, як і ковчег, наповнено людьми і тваринами: «по всей палубе раскатывается доносящееся откуда-то сверху бляение овец, мычание коров и быков, громкие голоса мужчин и ...верещание женщин» [1, с. 36].

Корабель діє тут як ядро, вісь всесвіту, а такожі як острів (а це одна з улюблених голдінгових моделей обмеженої топіки розповіді), пастор Коллі так і пише: «Подобно, скажем, герою «Робинзона Крузо» ...Я немедленно отправился обходить границы моего острова» [1, с. 56].

Корабель – простір, що і створює і вміщує в собі конфлікт роману. Суспільство, зібране у романі «Ритуали плавання» на прямуючому в Австралію фрегаті, є гетерогенним. Письменник на обмеженому просторі корабля зіштовхує як всі соціальні прошарки,

---

так і людей різних професій. Голдінг моделює не лише достатньо закритий професійний морський світ, що було характерним для морських романів того часу, але й кастовий устрій Англії у цілому [3, с. 33].

Перший лейтенант Самерс дуже чітко пояснює ситуацію, що виникла на борту і яка є відображенням загального стану суспільства: «В нашей стране, несмотря на все ее величие, есть одна вещь, которую она не может сделать, она не может перевести человека полностью из одного класса в другой. Безупречный перевод из одного языка в другой невозможен. Класс – это язык британцев» [1, с. 127].

Корабель символізує державу, де духовність є втраченою. Просторова диспозиція палуби дозволяє наочно уявити поділ англійського суспільства на станові групи. Межі між соціальними кастами практично нездоланні, а людину, що ризикнула за бажанням або незнанням порушити ритуал чекає жорстока кара [3, с. 28]. Палуба корабля – це і Велика Британія, і світ людських пристрастей, умовностей буття, і атрибут соціального інституту – суспільства – в найширшому значенні цього слова.

Отже, як вже зазначалось, всі просторові орієнтири є знаковими і важливими. Опозиція «корма-нос» виступає як ряд соціальних протиставлень. Наприклад, диференціація гетерогенного суспільства за соціальним статусом. Знать називає матросів не інакше як свинями, тобто товариство розділило екіпаж і пасажирів на «людей» і «свиней» (people – pigs).

Корабельний простір між кормою і носом чітко розділений білою лінією, що проведена поперек палуби. Російська дослідниця Т. Струкова зауважує, що ця лінія – вето на вільне пересування – показує характер відносин між командою і пасажирями, що побудовані на нетерпимості і снобізмі [3, с. 146].

Вертикальна вісь корабля – вектор з двома напрямками, де рух вверх – бажаний капітану, а рух вниз позначає «королівство» Коллі. Звідси слідує, що пересування героїв являє собою дещо більше, ніж просто переміщення в просторі. Візит капітана до хворого Коллі супроводжується численним повторенням: «он-таки сошел вниз» («he came down»). Вираз «to come down» є семантично широким і у даному контексті звучить як «зійшов, принизився, змирився» [2, с. 7]. Таким чином, перебування в конкретній точці корабельного простору має особливе значення.

Отже, у романі Голдінга «Ритуали плавання» образ корабля є поліфонічним: корабель це не лише місце, де розгортаються події, корабель є головним героєм роману із власним характером, здат-

---

ністю відчувати і реагувати. Корабель символізує державу в усіх її проявах: суспільство зібране на кораблі є гетерогенним і чітко поділеним на класи, моделюючи кастовий устрій Англії. Просторова диспозиція дозволяє наочно представити цей поділ. Проте зауважимо, що хоча Голдінг і змальовує модель сучасної йому Англії, разом з тим він описує будь-яке суспільство, викриваючи його вади. Розуміння усієї багатозначності образу корабля у романі Голдінга «Ритуали плавання» є важливим для розуміння роману в цілому.

Список використаних джерел

1. Голдинг У. Ритуали плавання [текст] / Уильям Голдинг. – М. : АСТ, Люкс, 2005. – 320 с.
2. Макарова И. С. Морская трилогия Уильяма Голдинга как социально-философское иносказание: проблематика и символика: автореферат дис. на соискание уч. степени канд. филол наук: спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья (европейская и американская литературы)» / Инна Сергеевна Макарова. – Санкт-Петербург, 2009. – 20 с.
3. Струкова Т. Г. «Морская трилогия» У. Голдинга: традиция и новаторство / Татьяна Григорьевна Струкова. – Воронеж : Воронежский государственный университет, 2000. – 136 с.

Summary

This article analyzes the image of the ship in William Golding's «Rites of Passage» as a symbol of English society and reveals the role of space to illustrate the division of English society into classes.

Key words: *image, symbol, time-space.*

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ ПОВІСТІ АЙН РЕНД «ГІМН»

Стаття присвячена розгляду жанрової своєрідності повісті Айн Ренд «Гімн» та виявленню інтертекстів у ній. Особлива увага приділяється порівнянню її із повістю Е. Зам'ятіна «Ми».

Ключові слова: антиутопія, інтертекст.

Жанр антиутопії вже не одне століття привертає увагу як митців, так і дослідників художньої творчості. У XX і XXI столітті він набуває особливої актуальності через здатність прогнозувати жахливі наслідки духовної деградації та насильства, притаманні сучасному суспільству, і сприйматися як своєрідне попередження про небезпеку, адже мистецтво завжди передує соціальним змінам. У нас час жанр антиутопії багато у чому поєднується з політичною та науковою фантастикою і містить постапокаліптичні мотиви Зважаючи на це, необхідно розуміти неможливість обмеження аналізу творів, написаних у цьому жанрі, лише літературознавчим аспектом. Розуміння заявленого у назві статті твору вимагає врахування певних політичних поглядів і філософських переконань його автора.

Повість «Гімн» – соціально-політична антиутопія американської письменниці російського походження Айн Ренд (Аліса Зіновіївна Розенбаум). Це критика тоталітарного суспільства, яке подавляє творчість та людські почуття. У цьому варварському суспільстві ні в кого немає власних імен: є «ми», але немає «я», ніхто не має права думати, вибирати власний життєвий шлях. Головний герой відкриває електрику і пропонує використовувати сили природи на благо людства. Але люди, які звикли жити у первісному страху, не вірять в силу розуму.

Айн Ренд, ще будучи підлітком в Радянському Союзі, збиралась написати «Гімн» як драму. Після еміграції до США, вона покинула ідею написання «Гімну», але повернулась до неї після того, як прочитала коротеньку новелку в Saturday Evening Post події якої відбувались в майбутньому. Вважається, що це була «By the Waters of Babylon» написана Стефаном Вінсентом Бене, яку було надруковано з назвою «The Place of the Gods» в номері «The Saturday Evening Post» від 31 липня 1937 року.

Серед критиків та дослідників існує думка [3], що «Гімн» має багато спільного з романом-утопією «Ми» Євгенія Замятіна, який був написаний раніше. Порівняння цих творів, дозволяє говорити, навіть про певний вплив твору Замятіна і присутність у повісті Айн Ренд інтертекстів з його роману. Інтертекстуальний аналіз повісті «Гімн» відкриває референтну функцію замятінських інтертекстів, тобто функцію передачі інформації про зовнішній світ. Інтертекстуальні відношення двох творів представляють собою одночасно і конструкцію «текст в тексті», і конструкцію «текст про текст». У повісті Айн Ренд, як і у Є. Замятіна присутні:

Новела у вигляді таємного щоденника або журналу («Гріх це писати. Гріх думати про те, про що не думають інші, й записувати думки на папері, який не побачать інші. Це низько та злочинно. Це наче б ми говорили наодинці, лише для себе і нікого іншого. І ми добре знаємо, що нема гіршого збочення, аніж думати чи робити щось самому») [5].

Замість імен люди мають номери (Рівність 7-2521, Свободу 5-3000).

Статеві відносини суворо регулюються.

Різновид «стадного» мислення людей в антиутопії («Ми намагаємось бути схожими на всіх наших братів, оскільки всі люди мають бути подібними») [5].

Чоловік, на якого позитивно впливає жіночий персонаж [2].

Однак, обидва твори багато в чому відрізняються. Наприклад, суспільство «Ми» не знало наукового або технологічного занепаду, в його розпорядженні є рентгенівські промені, літаки, мікрофони тощо. Натомість, люди в «Гімні» вірять в те, що світ плаский, а сонце обертається навколо нього. Схожість творів призвела до спекуляцій стосовно того, як саме історія Є. Замятіна вплинула на Айн Ренд. Однак, мало доказів того, що А. Ренд взагалі читала новелу Є. Замятіна, оскільки вона ніколи не згадувала її, розповідаючи про своє життя в Росії [1].

У 12 розділі, А. Ренд звертається до Грецької міфології, змінивши імена героїв: Рівність – на Прометей, натяк на титана, який вкрав вогонь у Зевса та віддав його людям. Свобода бере собі ім'я Гея, натяк на матір Богів. «Я читав про чоловіка, який жив тисячі років тому. Він взяв вогонь в богів та віддав його людям, та навчив людей бути богами. Він страждав через свій вчинок, так само, як страждають всі ті, хто несе вогонь» [5].

Також важко не помітити аналогії у творі з сучасною письменницькою реальністю. Командно-адміністративна система в СРСР жорстко контролювала життя кожного громадянина. Нікому не

давалось право жити на свій розсуд, люди були лише гвинтиками гігантської державної машини. «І якщо ви не потрібні братам, нема виправдання тому, щоб і надалі обтяжувати землю своїми тілами» [5].

У «Гімні» є ще один план оповіді, який може викликати певні асоціації в читачів. Заклади та методи управління в повісті дуже нагадують реальні радянські методи. Варто згадати, наприклад, методи примусової роботи. «Лише нашим братам в Будинку Митців дозволено малювати, тому Інтернаціонал 4-8818 були відправлені в Дім Прибиральників Вулиць, як і ми» [5]. У сталінські часи без дозволу керівництва не можна було змінити місце роботи, потім була «боротьба з дармоїдством». І ніколи людина не мала можливості самостійно організувати свою діяльність.

Однак найглибинніша аналогія з російською реальністю криється у процесі відходу від стадної психології страху, пасивності і безвольності, від духовного рабства, в усвідомленні особистої цінності і права на самореалізацію. Від «ми» до «я», «Его». «Спочатку, людина була закріпачена богами. Але ці пута були розбиті. Потім людина була закріпачена королями. Але ці пута були розбиті. Людина була закріпачена від народження своїм походженням, станом, расою. Але й ці пута були розбиті. Людина проголосила своїм братам, що має права, які не можуть відібрати бог, король, чи інші брати, скільки б їх не було, оскільки ці права – права людини, і не існує на Землі вищого права» [5]. Цей соціально-психологічний процес проходять герої твору, так само як і тисячі людей пострадянського простору.

Також прийнято вважати, що на творчість та філософські погляди Айн Ренд неабиякий вплив мали ідеї Ф. Ніцше, а також Ф. Достоєвського. Ідея своєрідної «надлюдини Айн Ренд», яка втілювалася в «Атлант розправив плечі» та «Джерелі», у даній повісті знаходиться лише у своєму зародку. Ми бачимо людину, яка лише починає усвідомлювати цінність свого життя та свободи, але ще не знає точно, як жити з цим.

Повість «Гімн» є своєрідною пробою пера Айн Ренд у жанрі антиутопії. Критики неоднозначно сприйняли її, але вже навіть тут, незважаючи на погану «прописаність» деталей та образів, ми бачимо зародження стилю письменниці, який набуде свого найбільшого розмаху в «Атланті».

Список використаних джерел

1. Anthem (novella) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://en.wikipedia.org/wiki/Anthem_\(novella\)#cite_note-3](http://en.wikipedia.org/wiki/Anthem_(novella)#cite_note-3). – Назва з екрану.

-
-
2. Peikoff Leonard Anthem.Introduction/ Leonard Peikoff [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://alexpeak.com/twr/anthem/intro.html>. – Назва з екрану.
  3. Saint-Andre Peter Zamyatin and Rand / Peter Saint-Andre [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stpeter.im/writings/rand/zamyatin-rand.html>. – Назва з екрану.
  4. Замятин Е.И. Мы / Е.И. Замятин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://az.lib.ru/z/zamjatin_e_i/text_0050.shtml. – Назва з екрану.
  5. Рэнд Айн Гимн / Айн Рэнд [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vavilon.ru/metatext/oputy/rand1.html>. – Назва з екрану.

Summary

The article deals with the interpretation of genre peculiarities of the novella “Anthem” by Ayn Rand and the exposure of intertexts in it. The main attention is paid to its comparison with novella “We” by E. Zamyatin.

Key words: *dystopian, intertext.*

АНАГРАМА В ПОЕМІ «МІЛЬТОН» В. БЛЕЙКА

У статті представлена модель ідентифікації анаграми, проаналізовано систему анаграмування поеми В. Блейка «Мільтон».

***Ключові слова:** В. Блейк, анаграма, анафонія, анаграмічна ситуація, ключове слово, опорне слово.*

У літературознавстві поняття анаграми залишається термінологічно невизначеним. У нашій статті звернемося до такого визначення анаграми: «Анаграма – це перестановка у слові чи групі слів букв, у результаті чого утворюється нове слово чи декілька слів іншого значення» [1, с. 28-29]. А. Пузирьов у статті «Перспективи дослідження анаграм» розмежовує терміни «анаграма» і «анафонія», і визначає «анафонію», як неповну форму відтворення в тексті звукового складу ключового або опорного слова.

Проблема вивчення анаграм у сучасному літературознавстві залишається актуальною, потребує дослідження, методологічного синтезу та аналізу для побудови цілісного термінологічного апарату. Це пов'язано із дискусійністю багатьох аспектів анаграми, із недостатністю матеріалів Ф. де Соссюра, частину яких було втрачено. Статті Г. Векшина [2, с. 17-31], А. Пузирьова [2, с. 5-17], А. Щунейко [2, с. 31-40], Н. Кожевнікової [2, с. 87-97] визначають новий етап у теоретичному дослідженні таких аспектів анаграми, як: походження, синтаксис, мовний фон, подібні до анаграми прийоми, перспективи дослідження анаграми, особливості ідентифікації анаграми.

Кожен твір – унікальний і потребує «особливої моделі» ідентифікації анаграми. У творчості В. Блейка можна виділити щонайменше дві моделі ідентифікації анаграми: (лексико-змістовий) шляхом виділення ключового слова, опорних слів, синонімічних конструкцій, (фонічний) шляхом організації консонантно-вокалічних блоків у межах фонічної системи певного твору. У більшості випадків дві моделі є взаємодоповнюючими. Мета статті: проаналізувати анаграматизацію поеми «Мільтон» В.Блейка.

До створення поеми В. Блейка спонукали роздуми про суспільне призначення поета – пророка, яким він вважав Дж. Мільтона. «Мільтон» стає поемою особистої долі, оскільки В. Блейк ототожнює себе з Мільтоном на основі свого профетичного дару. У листі

до К. Робінсона від 17 грудня 1825 року В. Блейк згадує: «Я бачив Мільтона в Уяві, і він сказав мені остерігатися оми «Втраченого Раю» («I saw Milton in imagination, and he told me to beware of being mislead by his Paradise Lost») [5, с.145], але В. Блейк відповів, що нього є «своївласні обов'язки»(he has his own duties to perform)[5, с.145]. Назва твору «*Milton*» – маркер експлікації анаграм, оскільки відображає не лише змістові домінанти твору, а й підкреслює особливості фонічної організації. Фонічна організація твору представлена алітерацією на «*m*», «*l*», «*n*». Частотність основних приголосних «*m*», «*l*», «*n*» переважає усі інші приголосні тексту. Ключове слово твору: *Мільтон* («*Milton*»). Анаграма підкріплюється анафорою: «*I Мільтон сказав*» («*AndMiltonsaid*»)[4, с.108], епіфорою «*Мільтона груди*», «*Мільтона обличчя*» («*Miltonsbosom*», «*Miltonsface*») [4, с.108]. Анаграма підкріплюється опорними словами: «*lamentation*», «*lament*», «*Lamb*», «*lineaments*», «*annihilation*», «*Emanation*» («*нарікання*», «*нарікати*», «*агнець*», «*обриси*», «*знищення*», «*Еманация*») [4, с.108-111]. Анаграма *Milton* (Мільтон) ідентифікується неповністю у тексті поеми, тому характеризуємо її як часткове і неповне відтворення у тексті твору слова, тобто анафонію.

Причиною основного конфлікту поеми між Паламаброном та Сатаною С. Деймон вважає реальну сварку між В. Блейком та В. Хейлі у Фелфамі: «для Блейка це було космічною трагедією не тому, що це сталося саме з ним, а тому, що це взагалі трапилось, і буде повторюватись кожен раз, коли геній буде залежати від посягателя на його мистецтво» [3, с. 177]. Дружба В. Хейлі видалась занадто «вимогливою» В. Блейку. У В. Блейка склалась така думка про В. Хейлі: з одного боку, В. Хейлі був «надто щедрим» [3, с. 177], з іншого, надто «самозакоханим у своїх власних ідеях, у своїй прозі» [3, с. 178]. Отож, В. Блейк виступає прототипом Паламаброна, В. Хейлі – прототипом Сатани.

У тексті поеми прізвище *Hayley* (Хейлі) анаграмовано. Анаграму експліковано шляхом ключового слова «*Leutha*» (*Люта*) [4, с. 105], у літерах якого знаходимо «*hauLe*». «*Leutha*» (*Люта*) уособлювала собою Гріх у «Втраченому раї» Дж. Мільтона. У «Мільтоні» В.Блейка «*Leutha*» (*Люта*) – персоніфікація пристрастей, які знищили дружбу В. Блейка і В. Хейлі. У міфології В. Блейка атрибути «*Leutha*» (*Люта*) – «*Долина Радості, квітка, райдуга очікування*» («*ValleyofDelight, theflower, therainbowofexpectation*») [4, с. 177]. Анаграму підкріплено опорними словами *Hyle*, *Felpham*, *Vale* (*Хайл*, *Фелфам*, *Вейл*). Фелфам – це селище, яке знаходиться на південному узбережжі Західного Сасексу. У Фелфамі

В. Блейк перебував разом з дружиною та В. Хейлі з 18 вересня 1800 року до вересня 1803 року. Природа Фелфаму, море, сади надихали В. Блейка. У листах В. Блейк згадує, «що візії, які приходили до нього, передані у «Мільтоні» [5, с. 136]. Саме у Фелфамі В. Блейк розпочав роботу над «Мільтоном». У «Мільтоні» В. Блейк тричі згадує його експліковано як *Felpham (Фелфам)* [4, с. 115] і десять разів імпліковано як *Vale (Вейл)* [4, с. 115], в якому консонантно-вокалічне співзвуччя «*ale*» алюзивно натякає на «*hauLe*», «*Hayley*».

Значення певного тексту (вербального або візуального) у «Мільтоні» В. Блейка передбачає його аналіз у різних контекстах, зокрема – творчості і життя автора. При ідентифікації анаграм у «Мільтоні» слід звертатися до особливостей пунктуації, фонічної та графічної організації поеми (капіталізації онімів, до відношення «поетичний текст-зображення»), розташування поетичного тексту окремої копії поеми. У «Мільтоні» В. Блейка поєднуються дві моделі ідентифікації анаграм: фонічна та лексична. Відповідно, у «Мільтоні» В. Блейка ідентифіковано анафонію «*MLT*» («*Milton*»-«*Мільтон*») та анаграму «*Hayley*» («*Хейлі*»). Анафонія «*MLT*» зумовлює інтертекстуальний діалог текстів В. Блейка і Дж. Мільтона, в результаті якого виявляються особливості концепції В. Блейка у творі. Анаграма «*Hayley*» представляє автобіографічні елементи, визначає прототипну організацію поеми, основний конфлікт твору.

Список використаних джерел

1. Квятковский А. П. Анаграма // А.П. Квятковский // Поэтический словарь. – М.: Сов. энцикл., 1966. – С. 28-29.
2. Проблемы изучения анаграмм: [межвузовский сборник научных трудов] / Под ред. проф. Ю. А. Сорокина. – М.: ИРЯз РАН; Пенза, 1995. – 140 с.
3. Damon F. S. A Blake Dictionary / S. Foster Damon – UK : University Press of New England, 1988. – 532 p.
4. Erdman D. The Complete Poetry and Prose of William Blake [Newly Revised Edition] / David V. Erdman. – New York : Anchor Books, 1988. – P. 95-144.
5. Keynes G. Letters of William Blake / Geoffrey Keynes. – Oxford: Clarendon Press, 1980 – 3rd ed. – 261 p.

Summary

The paper reveals an Identification Anagramic Model. Detailed account is given to the system of anagmatization in poem “Milton” by W. Blake.

Key words: *W. Blake, anagrama, anaphonia, anagramic situation, key word, reference-word.*

АРХЕТИПНЕ ЯДРО ХРИСТИЯНСЬКИХ МІФОЛОГЕМ У ТВОРЧОСТІ М. ГОГОЛЯ

Стаття присвячена виявленню та дослідженню архетипів та архетипних структур християнської літератури, які функціонують в поезиці М. Гоголя.

Ключові слова: архетип, К.-Г. Юнг, М. Гоголь, міф, неоміф, агіографія, патристична література.

Архетип – термін, вперше застосований швейцарським психоаналітиком і науковцем К.-Г. Юнгом. Архетипи, за К.-Г. Юнгом, – це споконвічні міфологічні образи, які оживають і відроджуються, коли людина намагається налаштуватися на хвилю, що зв’язує образи з його особистістю.

Архетипи є вродженими психічними структурами, що знаходяться в глибинах «колективного несвідомого» і складають основу загальнолюдської символіки. Архетипи можна також розуміти як особливі позачасові схеми або моделі, згідно яких виникають думки і почуття людства [6]. У ХХ ст. сфера використання терміну «архетип» значно розширилася, в тому числі явище архетипу й архетипності почало досліджуватися в лінгвістиці та літературознавстві.

Вивчення архетипу як складової архаїчного світосприйняття і міфомислення дає нові можливості для осмислення феномена міфу та неоміфу. Крім того, розгляд архетипу як глибинної основи родової єдності людства, доповнює результати сучасних досліджень, напрацьованих в області вирішення проблеми діалогу культур у сучасному світі.

Над проблемою детермінації відголосків міфопоетичної свідомості на різних культурних рівнях суспільства працювали такі дослідники як Дж. Фрезер (міфо-ритуальний підхід), Л. Леві-Брюль (етнографічний підхід), Э. Кассіер (символічний), К. Леві-Стросс (структурна антропологія).

У ХХ ст. чітко визначились дві основні концепції трактування феномену архетипу – фрезерівська та юнгіанська. Остання зокрема знайшла підтримку з боку таких радянських вчених, як С. Аверінцев, Є. Мелетинський [1, с. 5].

Що ж до архетипів і архетипних структур, які функціонують у творчості М. Гоголя, то цей аспект досліджували такі науковці як А. Гольденберг, С. Шульц, Д. Чижевський, М. Храпченко та ін. Ці ж вчені відзначають, що художньому методу М. Гоголя притаманні такі риси середньовічної християнської літератури, як синкретизм, ретроспективність та традиціоналізм, символізм та провіденціалізм.

У статті «Предметы для лирического поэта в нынешнее время» М. Гоголь сам відзначив одну з найважливіших естетичних проблем свого часу – проблему синтезу культурних традицій минулого і сучасності. «Отыщи в минувшем событии подобное настоящему, заставь его выступить ярко и порази его в виду всех, как поражено оно было гневом божьим в свое время; бей в прошедшем настоящее... Разогни книгу Ветхого Завета: ты найдешь там каждое из нынешних событий» [3, с.278]. Святе Письмо, таким чином, стає для М. Гоголя не тільки духовно-просвітянською книгою, але і ключовою естетичною інстанцією, якою визначається можливість синтезу різних культурних традицій у літературі Нового часу.

У художньому мисленні М. Гоголя побутувала ідея звернення до середньовічної християнської культури. Письменник утримував в полі художнього зору два плани зображення – всесвітньо-історичний та національно-історичний. Знайомство письменника із Середньовічною культурою значною мірою впливало на написання «Тараса Бульби», «Мертвих душ», формування характерних рис картини світу М. Гоголя та особливу природу його художньої символіки.

А. Гольденберг стверджує, що, крім власного досвіду, важливим джерелом пізнання «вечных законов» людської душі були книги «законодателей, душеведцев и наблюдателей за природой человека» [4, с.121]. Це, перш за все, Євангеліє, в якому письменник вбачає вершину «познания душевного», «ключ к душе человека» [4, с.121]. На початку 1840-х рр. він особливо уважно вивчає патристичну літературу – книги ранньо-християнських письменників-сподвижників Іоанна Златоуста, Василія Великого, Єфрема Сиріна та ін. Проникнення в сакральний епос християнських книг – один із методів визначення «коренных свойств» руської людини, бо за задумом М. Гоголя, «высокое достоинство русской породы состоит в том, что она способна глубже, чем другие, принять в себя высокое слово евангельское, возводящее к совершенству человека» [3, с.109]. У зв'язку із цим у 1830-1840 рр. загорівся інтерес письменника до життя святих, знайомство з якими відображається в його творчості та листуванні.

Художній досвід агіографічної літератури своєрідно відображається в історії слов'янської культури. Її відносна жанрова відкритість, здатність проникати в інші жанри та переймати їх елементи – від літопису до військової та побутової повісті, – визначили її продуктивність у зображенні людини. Намір проникнути у внутрішній світ персонажів підкріплюється досвідом повчального «слова» з його пильною увагою до духовного світу людини. Одне із основних завдань «слова» полягало в тому, щоб роз'яснити, якою має бути мораль істинного християнина. Власне кажучи, переймаючи таку модель художнього твору, М. Гоголь звертається до архетипів бога та людини, спасителя, матері та ін.

Таким чином, поставивши за мету висвітлити у своїй творчості «преимущественно те высшие свойства русской породы, которые еще не всеми ценятся справедливо, и преимущественно те низкие, которые еще не достаточно осмеяны и поражены» [3, с.442], М. Гоголь апелював до образів вічних, вищого психічного порядку, до архетипів. І як письменник сам неодноразово стверджував, основними інструментами і джерелами, в яких він черпав натхнення, стали Біблія, твори християнських письменників й агіографічна література.

Список використаних джерел

1. Аверинцев С. С. Риторика и истоки европейской литературной традиции / С. С. Аверинцев. – М. : Шк. «Яз. рус. культуры», 1996. – 448 с.
2. Гоголь Н. В. Полное собрание сочинений / Н.В. Гоголь: в 14 т. – М. ; Л. : АН СССР, 1937-1952.
3. Гоголь Н. В. Полное собрание сочинений писем: в 23 т. / Н. В. Гоголь. – М.: Наследие, 2001. – Т. 1. – 920 с.
4. Гольденберг А. Х. Архетипы в поэтике Н. В. Гоголя: [монография] / А. Х. Гольденберг. – Волгоград : Перемена, 2007. – 261 с.
5. Мелетинский Е. М. Возникновение и ранние формы словесного искусства / Е. М. Мелетинский // История всемирной литературы: В 8 томах / АН СССР; Ин-т мировой лит. им. А. М. Горького. – М. : Наука, 1983-1994.
6. Юнг К. Г. Человек и его символы / К. Г. Юнг, М.-Л. фон Франц, Дж. Л. Хендерсон, И. Якоби, А. Яффе. – М. : Серебряные нити, 1997. – 368 с.

Summary

This article is devoted to detection and research of archetypes and archetypal structures of Christian literature that function in Gogol's poetics.

Key words: *archetype, K.-G. Jung, N. Gogol, myth, neomyth, hagiography, patristic literature.*

СВОЄРІДНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ПСИХОЛОГІЗМУ В РОМАНАХ В. ВУЛФ

У статті розглядаються такі сторони художньо-змістової організації романів В. Вулф, як своєрідність засобів психологізму, організація невластиво-прямого мовлення, внутрішнього монологу і потоку свідомості, а також досліджуються основоположні форми та засоби психологізму в романах «Місіс Делуей» і «На маяк» і з'ясується ефективність їх творчого застосування в різних аспектах вираження ідейно-смыслового наповнення тексту.

Ключові слова: художній психологізм, потік свідомості .

Коли про той чи інший літературний твір кажуть, що в ньому домінує психологічний стиль, то мають на увазі, що психологізм стає в цьому творі найважливішою художньою ознакою, яка визначає його естетичну своєрідність. Завданню глибокого освоєння й відтворення внутрішнього світу починають підпорядковуватися прийоми і способи зображення людини, всі художні засоби, що є в розпорядженні письменника. Психологічний стиль вимагає застосування особливих художніх прийомів, особливої їхньої організації. Можна стверджувати, що психологізм – це принцип організації елементів художньої форми, при якому образотворчі засоби спрямовані в основному на розкриття душевного життя людини в його різноманітних проявах.

У статті проведено дослідження своєрідності художнього психологізму в романах В. Вулф, що належить до видатних явищ літературного модернізму. Основним об'єктом дослідження були романи «Місіс Делуей» та «На маяк». Зокрема, в центрі уваги були такі аспекти: як саме розгортається в структурі художнього мовлення внутрішній монолог і потік свідомості, як здійснюється механізм поєднання авторського голосу та голосів персонажів безпосередньо у площині тексту, як досягає авторка органічності в переході від одного фокусу бачення до іншого, яке значення у відображенні внутрішнього світу героїв мають їх стосунки із часом і простором. Новаторство письменниці в першу чергу виявилось у використаних нею прийомах зображення особистості, у специфіці створених нею образів, в своєрідності символіки. В романах «Мі-

---

сіс Делуей» та «На маяк» Вірджинія Вулф використовує особливу техніку письма «потік свідомості». Виникши із авторських відступів, ремарок, психологічних описів, «потік свідомості» в прозі модернізму став однією із найважливіших складових самого жанру роману. Його новизна полягає в тому, що внутрішній психологічний процес був поданий саме як «потік», із притаманною йому нероздільністю та аструктурованістю. І саме це є важливою відмінністю «потоку свідомості» від внутрішніх монологів персонажів у традиційному романі із їх «структурністю» та «літературністю», подільністю на минуле, теперішнє та майбутнє. «Потік свідомості» принципово не літературний, він береться і транскрибується ще до будь-якого логічного та граматичного оформлення, що являє собою із темпоральної точки зору певне безмежне гіпертрофоване теперішнє, яке в будь-який момент може виявитись то минулим, то майбутнім. Роман «Місіс Делуей» є одним із найкращих прикладів її методу письма. Через вузький, зовнішньо тривіальний сюжет, за короткий проміжок часу - один день - вона розкриває перед читачем сутність не тільки дійових осіб, але й післявоєнного Лондону, післявоєнного буржуазного світу. Автор розкриває істинну глибоку тему, проникаючи в свідомість окремих персонажів, протиставляючи зовнішню дію внутрішній. Характери розкриваються в динаміці своїх взаємовідносин. Вірджинія Вулф сприймає життя як переплетення світла й темряви, добра та зла, краси та потворності, юності та старості. В її розумінні передати «реальність світу» означає з'єднатися із ним в єдине ціле і примусити читача цілком і повністю відчувати гру світла, теплоту сонячних променів, значимість кожного переживання. Всебічне пізнання явищ дійсності і насамперед людини не вбачається письменниці можливим, і вона цього і не прагне, її завдання - зафіксувати свою єдність із «уявною реальністю». Роман «На маяк» має складну композиційну структуру у просторово-часовому плані. Щодо просторової організації оповіді, то в одних випадках ми можемо спостерігати співпадання точок зору автора та її героїв, в інших автор подає огляд подій, займаючи при цьому позицію спостерігача. У плані часової характеристики позиція автора повністю синхронна із позиціями героїв. Окрему об'єднуючу роль виконує друга частина, де В. Вулф використала прийом «перерваного моменту», щоб показати та поєднати хід часу в романі. Таким чином, оповідь в романі ведеться паралельно з точки зору героїв та з точки зору автора. В основі наративної структури роману лежить мультиперспективізм, всі точки зору переплітаються. Автор вибудовує оповідь, знаходячись в двох позиціях: зовнішній та внутрішній по відношенню до ситуацій, по-

---

дій та героїв. Зовнішня позиція належить всевидячому наратору, її ще можна назвати всезнаваючою точкою зору. Внутрішня позиція змінна, автор переходить від однієї свідомості до іншої, веде оповідь «через персонажа». Автор перевтілюється у своїх героїв, приймаючи на деякий час їх фразеологію та ідеологію. Тут мають місце «потік свідомості» та невласне пряма мова. Особливо часто виділяються прислівники «here» та «there»; вони несуть деїктичну функцію місця (просторовий деїксис): «Suppose the house were sold (she stood arms in front of the looking-glass) it would want seeing to – it would. There it had stood all these years without a soul in it» [1, с. 201]. «Her eyes opened wide. Here she was again, she thought, sitting bolt upright in bed. Awake» [1, с. 212]. Важливим елементом художньої системи психологічного твору є граматичні засоби вираження внутрішнього світу людини. У романах «Місіс Делуей» і «На маяк», моменти «входу» і «виходу» із свідомості героя часто передаються автором через зміну граматичних часів. Різні часові форми підсилюють значимість смислових переходів, зміни у зображенні подій. Факти, події чи явища, які авторка викладає об'єктивно і які відбуваються поза свідомістю героя, подано в одному часовому плані, а все, що відбувається в душі героя (в тому числі і перебіг психічних процесів), – в іншому: «It scorched her, and Lily, looking at Minta, being charmed to Mr. Ramsay at the other end of the table, flinched for her exposed to these fangs, and was thankful. For, at any rate, she said to herself, catching light of the saltcellar on the pattern, she needn't marry, thank Heaven: she need not undergo that degradation» [2, с. 54]. У цьому прикладі видно чергування двох часових планів: минулого та теперішнього. Спочатку ми стикаємося з авторською мовою, поданою в Past Indefinite. Потім автор робить посилання на свідомість героя словосполученням «she said to herself», і переводить дію (хід думок Лілі Бріско) в план теперішньої дії – те, що відбувається в свідомості героїні в теперішній момент. Для створення відчуття повноти сприйняття, передачі різноманітності відчуттів автор широко використовує лексико-стилістичні засоби:

– метафори використовуються для створення портретів героїв, при описі зовнішності, що підсилює образність: With the stars in her eyes and the wind in her hair – he took her bag [3, с. 25].

– автор вводить у твір і велику кількість порівнянь та порівняльних конструкцій: She was like a bird for speed, an arrow for directness [3, с. 76], також описує зовнішність у порівнянні: lean as a knife, narrow as a blade [3, с. 54].

– з допомогою метафор та персоніфікацій автор описує природу, яка стає всюдисущою та всемогутньою, має необмежену владу над особистістю людини: «And now in the head of summer the wind sent its spies about the house again» [3, с. 67]; «Oh, how wonderful!” For the great plateful of blue water was before her...» [4, с. 23]. При описі ночі автор використовує метафори «darkness fell» [5, с. 107]; «silence fell» [3, с. 118]. У романі неможливо чітко виділити певні групи зображально-виражальних засобів для характеристики окремого персонажу. Одного персонажа не можна зобразити виключно з допомогою метафор, іншого – використовуючи порівняння, а третього – за допомогою епітетів. Мета письменниці – не тільки створення зовнішніх портретів героїв, а й їх індивідуалізація, підкреслення певних рис, що притаманні певному персонажу.

Отже, у даній статті проаналізовано складні за своїми формально-змістовими ознаками художні твори і запропоновано оригінальне трактування ряду специфічних особливостей творчості В. Вулф у сфері психологічного аналізу крізь призму сучасних інтерпретацій внутрішнього світу людини, які досі не знайшли в літературознавстві однозначної інтерпретації. Результати можуть бути використані при програмному вивченні творчості В. Вулф у вищих навчальних закладах і у школі, а також при дослідженні специфіки засобів художнього психологізму в літературних творах модерністської доби.

Список використаних джерел:

1. Woolf Virginia. *To the Lighthouse*. – Penguin Popular Classics, 1996.
2. Woolf Virginia. *The Common Reader*. – New York: Harcourt, 2002.
3. Woolf Virginia. *Room of One’s Own*. – New York, Harcourt, 1989. –
4. Woolf, Virginia. *A writer`s diary*. – New York: Harcourt, 2003.
5. Virginia Woolf’s “*To the lighthouse*”: a selection of critical essays / L.: McMillan, 1987.

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ ТВОРУ В. ГОЛДІНҐА «СПАДКОЄМЦІ»

Дослідження присвячено вивченню жанрової своєрідності твору В. Голдінґа «Спадкоємці». Простежується взаємодія романних і притчових начал, що дозволяє визначити жанр твору як роман-притчу.

Ключові слова: жанр, притча, роман, символ.

Вільям Голдінґ (1911–1993), один із найяскравіших та самотніх англійських прозаїків ХХ ст., що ще за життя сприймався як класик. Як зазначає С. Павличко, «проза Голдінґа належить до того напрямку сучасної західної літератури, яка змальовує не людські характери, а узагальнені ідеї, алегорично втілені в ситуаціях та образах. Універсальності голдінґовських героїв кореспондують і максимально розмиті контури історичного часу і простору. Та все ж у непрямій формі письменник торкнувся найважливіших соціальних проблем нашої епохи, котру не сприйняв і прийняв як епоху негуманну, небезпечну, апокаліптичну» [3, с. 40]. Творчість Голдінґа завжди знаходилась під пильною увагою дослідників. Зокрема, роман «Спадкоємці» досліджували: С. Хайнс, С. Кошелєв, М. Кечерукова, С. Павлчко, О. Шаповал та інші.

«Спадкоємці» («The Inheritors») – другий роман В. Голдінґа, який вийшов у 1955 році. Роман, дія якого відбувається на початку становлення людства, письменник згодом назвав своїм улюбленим. Високо оцінили твір і літературні критики, що звернули увагу на те, як автор розвинув ідеї «Володаря мух». Роман «Спадкоємці» утворює досить своєрідне, навіть несподіване продовження першої книги і сприймається як філософське доповнення першого роману.

На думку С. Кошелєва у романі «Спадкоємці» виявляється рівновага у використанні мотивувань «ззовні» і «зсередини», що в жанровому відношенні визначає книгу як роман-притчу [2, с. 60]. Тут поєднується задана заздалегідь філософська схема й образне дослідження життя, і весь роман характеризується взаємопроникненням і взаємовпливом цих двох начал. Англійський літературознавець Джон Пітер визначає жанр твору письменника як «притча» (fable). Під притчею Пітер розуміє оповідь, який передує ідея і завдання – знайти відповідні образи для виразу цієї ідеї [2].

Притчове начало дозволяє стискати велику романну оповідь до єдиного філософського ядра, що лежить в основі «Спадкoємців». При цьому, притча неодмінно характеризується нетотожністю між образом і значенням, або, іншими словами, – розповідного плану та моральних ідей, прихованих у творі. Для втілення концептуального плану Голдінг частково продовжує використовувати ті самі художні прийоми, що й у першому романі. Якщо у «Володарі мух» письменник пародіював роман Р. Баллантайна «Кораловий острів», то у новому творі мішенню критики став Г. Веллс, на що красномовно вказує епіграф, взятий з його «Нарису історії». Ще тісніші паралелі простежуються між «Спадкoємцями» та оповіданням Веллса 1921 року «The Grisly Folk» («Волохаті люди»), де письменник художньо зобразив теорію витиснення неандертальців людьми сучасного типу [4].

Крім того, у «Спадкoємцях» автор досягає гармонійного балансу фабульного та ідейного рівнів притчі. На рівні фабули роман являє собою трагічну історію про знищення групи неандертальців, а на глибинному філософському рівні втілює ідею про діалектичний характер прогресу, на шляху якого за еволюцію свідомості людство розплачується моральними втратами.

Тема «Спадкoємців» – людина і цивілізація. Голдінг вирішує її, зіштовхуючи представників двох епох, двох різних прошарків еволюції – неандертальців і «нових» людей. Хаос свого мікрокосму вони переносять на макрокосм і, замість того щоб шукати зло всередині себе, населяють «демонами» навколишній світ. Як неважко помітити, Голдінг спирається на біблійний міф про гріхопадіння (англійське слово «Fall», яке позначає не лише «водоспад», а й «гріхопадіння»). Історія перетворюється на притчу про загублене, морально сліпе людство, яке протягом тисячоліть не може вирватися з лещат безумства і хаосу. Примітивні «герої» роману стоять на порозі логічного мислення, а їх мислення має образний характер. Думати для них – це «видеть внутрі голови». На їх мові «я вижу так» означає: я так думаю, а «так я не вижу», – я так не думаю чи я цього не розумію. Голдінг показує, як з болісним напруженням в голові неандертальця пробіє прорізання умовивід: «Я возле моря, и я вижу. Вижу так, как еще не видел никто. Я... – она скривилась и нахмурила брови» [1, с. 56]. Контрастні сцени протиставлення двох племен розпорошені у тексті роману, утворюючи чітку опозицію між невинністю й раціональним розумом. Льодовий палац і молитва Оа протиставляються жорстокому тотемному ритуалові із жертвоприношенням. Важливу роль у формуванні притчового характеру оповіді відіграють символічні образи, такі як водоспад та острів. Дослідники творчості письменника стверджують, що в романі «Спадкoємці» острів пов'язаний не тільки і не стільки з

ділянкою суходолу, скільки з людською сутністю, із внутрішнім світом героїв. У романі слово острів, власне, і символізує цю сутність. За словами В. Тайгер, острів у «Спадкоємцях» стає «макрокосмічним образом людської природи, яку відділили від природи тварини не пряма хода чи праця, а череп, що збільшився, мозок, що розвинувся і дав можливість усвідомлювати своє місце у всесвіті» [5, с. 125]. Зустрічаються в «Спадкоємцях» своєрідні образи-повтори: «хвостаті трави», «голуби, що воркують», «гієни», символічне значення яких посилюється саме за рахунок їх багаторазової появи в тексті роману.

Отже, у «Спадкоємцях», як і в своєму першому творі, Голдінг поєднує романне й притчове начало, твір існує на двох рівнях прочитання – фабульному (історія винищення неандертальців) та концептуальному (роздуми про діалектичну природу історичного прогресу). Взаємодія романної та притчової структур у «Спадкоємцях» призводить до їх взаємного впливу та взаємопроникнення. Притча та роман в рамках твору існують неподільно, утворюючи синтетичну єдність, якій притаманні риси і притчі, і роману. Основні ідеї автора знаходять своє художнє втілення через композиційну структуру твору, а також за допомогою чисельних символів, утворюючи синкретичну єдність роману-притчі.

Список використаних джерел

1. Голдинг У. Наследники [роман] / Уильям Голдинг; пер. с англ. В. Хинкиса. – М. : АСТ: Астрель, 2011. – 237, [3] с.
2. Кошелев С. Л. О жанровой специфике романа У. Голдинга «Наследники» / С. Л. Кошелев // Жанровое своеобразие литературы Англии и США XX в. – Челябинск, 1985. – С. 58–77.
3. Павличко С. Д. Лабиринти мислення / С. Д. Павличко. – К. : Наукова думка, 1993. – 104 с.
4. Шаповал О. Г. Синтез романного і притчового начал у романі В. Голдинга «Спадкоємці» / О. Г. Шаповал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pafn/2011_50/Pdf/102-109.pdf
5. Peter J. The Fables of William Golding / J. Peter // Kentyon Review. – Vol. 19 (Autumn). – 1957. – P. 577–592. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pr-franciscus.livejournal.com/58095.html> – Назва з екрану.
6. Tiger V. William Golding. The Dark Fields of Discovery / V. Tiger. – L.: Calder & Boyars, 1974. – 244 p.

Summary

This research work is devoted to the analysis of genre of W. Golding's "The Inheritors". The interaction of the novel and the parable structures in the work enable to determine the genre as a novel-parable.

Key words: *genre, parable, novel, symbol.*

ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У НАТУРАЛІСТИЧНИХ РОМАНАХ ЕМІЛЯ ЗОЛЯ

Досліджуючи жіночі образи у романі «Тереза Ракен», автор статті робить спробу прослідкувати практичне втілення основних принципів натуралізму, викладених у естетичній програмі Еміля Золя.

Ключові слова: *натуралізм, натуралістичний роман, образ, середовище, момент, спадковість.*

Людина другої половини ХІХ ст. зображувалась як складний продукт, породжений боротьбою моралі та бажання, із відбитком генетично успадкованих якостей та правилами, прищепленими хворобливим суспільством. Приватне життя, що раніше було завуальованим, тепер виставлялось на загальне. Людські пороки, які пояснювались з точки зору науки, вивчались під мікроскопом і притягували митців своєю природністю і водночас химерністю. Усі ці аспекти сплелися в один клубок і дали народження новому напрямку в мистецтві і, зокрема, в літературі – натуралізму [5].

Натуралізм (лат. *natura* – природа) як напрям мистецтва зародився у Франції у другій половині ХІХ ст., проте остаточно сформувався лише в останній третині. Зачинателем натуралістичної школи вважали Еміля Золя, який виділив у своїй естетичній програмі три основні фактори, які, на думку письменників-натуралістів, найбільше впливають на риси характеру та спричиняють зміни у поведінці людини [4, с. 38].

Спадковість – генетично обумовлена схильність, яку людина несе із собою в світ.

Середовище життя – зовнішні обставини, фізичні або соціальні умови, які змінюють або доповняють характер, закладений природою. Еміль Золя у своїх романах наблизив дане поняття до поняття біологічного середовища існування, що дало змогу розширити коло описуваних у літературі тем.

Момент – характеристика історичної епохи, певний етап в історії життя людини та суспільства.

Отже, натуралізм – не що інше, як використання експериментального методу, спостереження і досвіду в літературі [3, с. 20].

Роман «Тереза Ракен» (Thérèse Raquin) побачив світ у 1867 році. Спочатку твір був прийнятий критиками досить негативно, що і змусило Еміля Золя написати переднє слово до роману, де і були висловлені основні передумови написання «Терези Ракен».

У романі варто виділити два головних жіночих образи – це Тереза і пані Ракен. Хоча дві жінки є повною протилежністю одна одній, але обидві вони є типовими представницями свого часу й уособленням морально-етичних цінностей Франції XIX століття. Пані Ракен є втіленням традиційного міщанського світогляду, а Тереза – жінка, яка хоче порушити встановлені суспільством правила, але підпорядковує своє життя суспільній системі, яка панувала у названу епоху.

Отже, мета нашої розвідки – висвітлення образів Терези Ракен та пані Ракен, спираючись на 3 виділені Емілем Золя фактори.

Гаряча кров матері-чужоземки зіграла велику роль у формуванні характеру Терези, надавши йому значної темпераментності та пристрасності. До того ж, африканська кров, що текла у жилах Терези, надавала незвичності й зовнішньому вигляду молодій жінки: «Ее черные, матового оттенка глаза казались двумя бездонными отверстиями, а за приоткрытыми губами виднелись розовые блики рта» [1, с. 28]. Історія походження Терези згадується у творі неодноразово, як неодноразово вказується і на нерівноважений та запальний характер: «Все дремавшие в ней инстинкты нервной женщины вспыхнули с невероятной силой; материнская кровь, кровь африканская, которая сжигала ее внутри, неистово заволновалась, заклокотала в ее худом, еще почти девственном теле» [1, с. 34]. Тереза ділиться із Лораном думками про свою долю і як вона могла б скластися, якби Тереза виросла із матір'ю: «Мне говорили, что моя мать была дочерью вождя какого-то африканского племени; я часто думала о ней, я поняла, что связана с ней узами крови и инстинктов, я хотела бы никогда не расставаться с нею и странствовать по пескам, ухватившись за ее шею...» [1, с. 35].

Ще більшої пристрасності набуває Тереза після смерті Камілла, коли прагне знайти розраду в читанні любовних романів: «Эта внезапная страсть к чтению оказала огромное влияние на ее темперамент. В ней развилась такая нервная чувствительность, что иной раз она без причины начинала смеяться или плакать. Наметившееся душевное равновесие вновь нарушилось. Она стала предаваться какой-то смутной мечтательности» [1, с. 77]. Вбивство чоловіка зламало щось у Терезі, зробило її ще більш нерівноваженою, ніж вона була досі.

Ми припускаємо, що середовище, в якому жила і виховувалась молода жінка, здійснило на неї невеликий вплив. Автор неодноразово підкреслює, що спокій та врівноваженість – це лише зовнішня оболонка, тоді як в душі молодій жінки панували зовсім інші почуття: «Она была все так же податлива, сохранила все то же спокойное, безразличное выражение лица, она по-прежнему была ребенком, выросшим в постели больного; но внутренне она зажила безудержной, буйной жизнью» [1, с. 16]; «Когда она впервые увидела сад, белую реку, привольные холмы, уходящие к горизонту, ею овладело дикое желание багать и кричать; сердце бурно билось в ее груди, но на лице ее не дрогнул ни единый мускул...» [1, с. 16].

Отже, середовище життя розвинуло такі риси характеру Терези, як лицемірство, здатність до адаптації та терпіння, проте на характер в цілому значного впливу середовище не здійснило.

Тереза Ракен – це яскравий приклад жінки Франції XIX століття. Вона не перечить уставленим традиціям щодо прав чоловіка, ніяк не проявляє своєї незалежності та свободи, проте, як і більшість жінок тієї епохи, знаходить розраду в обіймах коханця і за рахунок цього самостверджується як жінка [2, с. 215].

Пані Ракен є іншою героїнею роману «Тереза Ракен» і повною протилежністю Терези. Вона є типовою представницею свого часу: усе робить відповідно традиціям та суспільним правилам, прагне тихої і спокійної старості: «Она вела жизнь отшельницы, не ведая ни тревог, ни радостей, потрясающих мир; она обеспечила себе существование тихое и невозмутимо-счастливое» [1, с. 13].

Золя неодноразово підкреслює те, що пані Ракен є втіленням материнської доброти і ніжності. Будучи усе життя прикованою до хворобливого сина, торговка навчилася жертвувати собою заради когось і жити задля інших. Якщо в центрі уваги Терези майже із самого початку роману знаходиться Лоран, то для пані Ракен немає важливішої людини, ніж її син Камілл: «Г-жа Ракен п'ятнадцять лет боролась со страшными недугами, которые являлись один за другим, чтобы отнять у нее сына. Она их все одолела благодаря своему терпению, заботливости, любви» [1, с. 14]. Крім того, пані Ракен завжди любила і Терезу як рідну доньку, а згодом перенесла свою материнську ніжність на Лорана, який замінив їй сина.

Нам мало відомо про походження пані Ракен. Ми знаємо тільки, що «прежде г-жа Ракен торговала галантереей в Верноне. Четверть века прожила она там в маленькой лавочке. Несколько лет спустя после смерти мужа она почувствовала усталость и ликвидировала дело» [1, с. 14]. Даної інформації замало, щоб об'єктивно оцінити вплив походження на характер пані Ракен.

Значний вплив на характер пані Ракен здійснили середовище та історичний момент, точніше – їх поєднання. Про батька Камілла нам відомо тільки те, що він загинув багато років тому, отже можна припустити, що стара торговка виховувала сина сама. У неї не було часу на саму себе чи на якісь захоплення. Пані Ракен виконувала роль матері та няньки для хворобливого Камілла, через постійні недуги якого вона стала ідеальною жінкою для своєї епохи: тихою, миролюбивою, без будь-яких амбіцій та прагнень. Якщо стара торговка і прагнула щось змінити в житті, покращити матеріальне становище сім'ї, то це все робилось виключно заради Камілла. Тобто у родині пані Ракен останнє слово залишалось за чоловіком – за сином, який маніпулював матір'ю, використовуючи її любов до нього та прагнення захистити і вберегти від усіх життєвих незгод.

Протиставляючи образи двох зовсім різних жінок у романі, Еміль Золя зумів показати суспільство Франції кінця ХІХ ст. зсередини, нічого не приховуючи і не уникаючи, і саме завдяки цьому протиставленню пізнати діалектику складної жіночої душі.

Список використаних джерел

1. Золя Э. Дамское счастье: Романы / Эмилль Золя // Пер. с фр. Ю. И. Данилина и Е. Гунста. – Кишинев : Картя Молдовеняскэ, 1986. – 565 с., ил.
2. Ильина Т.В. История искусства. Западноевропейское искусство / Т.В. Ильина. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Высш. шк., 2000. – 368 с.
3. Кучборская Е. П. Реализм Золя. “Ругон-Маккары” и проблемы реалистического искусства ХІХ века во Франции / Елизавета Петровна Кучборская. – М. : Издательство МГУ, 1973. – 426 с.
4. Миловидов В. А. Поэтика натурализма / Виктор Александрович Миловидов. – Тверь : Тверской госуниверситет, 1996. – 164 с.
5. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури: [навч. посібник. – 2-е вид., перероб. і доп.]. – Х.: Основа, 1995. – 336 с.

Summary

Studying the female characters of the novel “Thérèse Raquin”, the author attempts to trace the practical implementation of the basic principles of naturalism set in the aesthetic program of Emile Zola.

Key words: *naturalism, naturalistic novel, image, environment, moment succession.*

ПОСТМОДЕРНІСТЬСЬКА ХУДОЖНЯ ПАРАДИГМА В РОМАНІ П. ЗЮСКІНДА «ЗАПАХИ»

У статті розглядаються особливості проблематики і поетики роману Патріка Зюскінда «Запахи». Автор звертається до сторінок твору з метою продемонструвати його полісемічну змішану структуру.

Ключові слова: *аромат, митець, суспільство, конфлікт, інтрига, абсурд.*

Німецький письменник Патрік Зюскінд став сьогодні об'єктом пильної літературознавчої уваги. Щоправда, поки що літературно-критичні матеріали про нього обмежуються в основному жанрами проблемної статті та есе. Але показово, що німецькомовні сайти переповнені навчально-методичними матеріалами, які базуються на текстах Зюскінда, а вони поступово стають і предметом серйозних наукових студій. Показовим є той інтерес, який викликав роман Зюскінда «Запахи» серед українських літературознавців. Д. В. Затонський, патріарх українського літературознавства, автор понад 20 книг про світову літературу ХХ ст., написав розгорнуту статтю про Зюскінда [1], а також відвів його роману багато місця в своїй останній за часом виходу монографії «Модернізм и постмодернізм: Мысли об извечном коло вращении изящных и неизящных искусств» [1].

Зрозуміло, що наявні оглядові матеріали про творчість П. Зюскінда, окремі оцінки та аналітичні статті про роман «Запахи» ніякою мірою не можуть вичерпно охарактеризувати багатозначний зміст і унікальність форми цього твору. Тому спроба дати його інтерпретацію в контексті постмодернізму є актуальною.

Актуальність дослідження визначається інтересом до широкого і різноманітного діалогу, взаємодії, творчого перехрещення різних естетичних систем, що істотно й наочно характеризує літературний процес останньої чверті ХХ століття.

Метою роботи є дослідження постмодерністської прози в творчості Патріка Зюскінда, виявлення характерних рис постмодернізму на прикладі роману «Запахи», виявлення співвідношення

постмодерністської картини світу з проблемою універсальної самотності індивіду, його феноменального відчуження.

Специфіка культури, науки і літератури кінця ХХ століття пов'язана з реконструкцією модерністської ідейно-ціннісної парадигми, що склалася за часів Відродження та у післяренесансний період, і яка на сучасному етапі щільно пов'язана з постмодерністською системою поглядів на людину і світ.

Патріка Зюскінда через його популярність у найширших читацьких колах, а також зважаючи на певні особливості його роману «Запахи», можна розглядати як представника масової культури; з іншого боку, його твори можуть слугувати матеріалом для дослідження розвитку постмодерної естетики в німецькій літературі. Звертаючись до серйозної тематики, автор не відмовляється від засобів масової літератури, використовуючи характерні для постмодернізму методи та прийоми, що надає його творам особливого колориту.

За жанровою приналежністю роман П. Зюскінда «Запахи» являє собою полісемічну змішану романну структуру. Автор звертається до популярного детективного жанру, трансформуючи його відповідно до своїх задумів і поєднуючи з багатьма жанровими різновидами (історичний роман, роман виховання, роман про митця, готичний роман).

У зв'язку з тим, що роман є розповіддю про одного героя, його біографією, доцільним буде відмітити в ньому елементи «роману виховання». Це, насамперед, зовнішня форма: детальний життєпис, лінійна побудова, хронологічна послідовність подій. Добровольне затворництво Гренуя можна розглядати під кутом «етичної виховної подорожі», бо його результатом було нове відкриття (відсутність власного запаху) та радикальна зміна способу життя (рішення повернутись до людей).

Проблема людяності, двобою добра і зла є лейтмотивом цього роману. Стосовно героя твору Зюскінда, то він теж митець, як багато героїв роману виховання. Гренуй також є художником, хоча й дуже своєрідним, навіть подекуди химерним, бо його царина – мистецтво запахів. І саме цей химерний, навіть дещо таємничий вид мистецтва стає тлом, на якому розвивається традиційний для «роману про митця» конфлікт: особистість – суспільство.

Сильною стороною твору Зюскінда є його виразна символіка, що міцно вкарбовується в свідомість читача. Так, виходячи з того, що аромат у романі «Запахи» є метафорою чи символом будь-якого витвору мистецтва, створення ароматів із живих запахів юних дівчат є уречевленням, матеріалізацією жорстокого принципу мис-

---

тецтва, яке використовує людей як матеріал для своїх безсмертних шедеврів.

Зюскінд у своєму творі знову порушує проблему стосунків митця, художника з його оточенням. Але у автора цю думку доведено до абсурду: його художник використовує людей як вихідний матеріал у найпершому значенні цього слова - він їх вбиває. Власноруч знищує тих, хто потрібен йому прямо як джерело потрібного запаху, і опосередковано - тих, кого він використав для здійснення власних задумів.

З трактування Зюскіндом ідеї сутності митця можна зробити висновок, що художник всупає в конфлікт з оточуючими не стільки через якісь неузгодження у світогляді, політичних чи навіть моральних уподобаннях тощо, скільки через те, що його мистецтво і сам він у цьому мистецтві є головними у його житті. Інакше кажучи - через творчий егоїзм.

У романі чітко простежується постмодерністський парафраз на тему хронічної самотності митця, доведений автором до трагіфарсового кінця: спроба пробудити любов мас завершується сценою масового пожирання об'єкта цієї любові.

Вміщуючи позачасовий сюжет у певні історичні рамки і створюючи таким чином псевдоісторичну детективну оповідь, автор має на увазі, насамперед, моральне навантаження детективної інтриги. Вона покликана перш за все загострити акценти на проблемі морального, етичного плану.

У романі привертає увагу та обставина, що автор вибрав своїм героєм людину, яка має надзвичайну здатність сприймати та створювати дещо особливе: запахи, аромати. Такий інтерес до незвичайного, та ще й з суттєвим елементом фантастики, характерний для більшості романтиків. Досить у зв'язку з цим назвати хоча б твори В. Гюго «Ган-Ісландець», Е. Т. А. Гофмана «Еліксір Диявола», М. В. Гоголя «Вій», «Страшні оповідання» Е. По та інші. У романі Зюскінда є те, що можна назвати характерною рисою готики - екстраординарність. Насамперед, екстраординарним є головний герой, екстраординарним у всьому, починаючи з його народження і до його смерті. Екстраординарними є ситуації, в які він потрапляє (одужання після невиліковної хвороби, перебування в печері, загибель від проявів безмежної любові до нього екстатичного натопу).

У головному герої роману можна зустріти риси давно і добре знайомих з літератури, історії персонажів. У цій постаті наявний принцип сюрреалістичного колажу з творів попередників, і це ще одне свідчення, що твір тяжіє до постмодернізму. Образ головно-

---

го героя можна розглядати поза часом і вбачати в ньому риси його давно відомих і визнаних читачем попередників (таких різних, як крихітка Цахес, Тангейзер тощо) [6].

Хоча Зюскінд виступає подекуди майже як письменник-натураліст, намагаючись пояснити все, що діється в романі, раціоналістично, він одночасно з лукавством, інтригуючи читача, залишає наліт містики і таємниці на багатьох сюжетних лініях: наприклад, відсутність власного запаху у самого героя, фатальний і неминучий трагічний вплив Гренуя на тих, з ким його зводить доля.

Автор не ставить за мету змалювати окремі події в усій їх жахливій конкретності. Скоріше, звичайні, хоч і дещо гіперболізовані, сконцентровані автором події потрібні йому для створення густої, суцільної атмосфери жаху. Кульмінація жаху збігається з кульмінацією всього роману: це момент смерті Гренуя. Але відчуття страху не покидає читача і після розв'язки - воно залишається як нагадування про можливі катаклізми.

Отож наявність характеризованих особливостей проблематики і поетики роману П. Зюскінда «Запахи», сукупність яких виводить роман за межі чітко окреслених жанрів і стилів, приводить до висновку про належність «Запахів» до творів постмодерністського напрямку. Про це свідчить і прагнення досягти універсального, глобального через конкретне, одиничне (у даному випадку – через запах). Істотними постмодерністськими ознаками роману є висвітлення позачасової міфологізованої ідеї – двою Добра і Зла; авторська пародія та іронія; конгломерат давно і добре відомих у літературі ситуацій та колізій як провідний елемент структури та змісту; суміш характерних ознак відомих типів роману; прихований перегук з відомими творами; алюзії; приховані цитати; гра тощо.

Список використаних джерел

1. Затонский Д. В. Модернизм и постмодернизм: Мысли об извечном коловращении изящных и неизящных искусств / Д. В. Затонский. – Харьков: Фолио; М. : ООО «Издательство АСТ», 2000. – 256 с.
2. Затонський Д. В. Роман П. Зюскінда «Запахи» у дзеркалі літературознавства / Д. В. Затонський // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2002. – №5-6. – С. 71-74.
3. Зверев А. М. Преступлениестрасти: вариант Зюскинда / А. М. Зверев / А. М. Зверев // Иностранная литература. – 2001. – №7. – С. 256-262.
4. Зюскінд П. Запахи. Історія одного вбивці: Роман / П. Зюскінд. – К. : Всесвіт, 1993. – №11-12. – С. 3-101.

-
-
5. Григорова О. В. Особливості хронотопу у романі Патріка Зюскінда «Парфумер» / О. В. Григорова // Мовні і концептуальні картини світу: [збірник наукових праць]. – К.: Логос, 1999. – С. 31 – 37.
  6. Григорова О. В. Роман «Парфумер» Патріка Зюскінда як постмодерністський твір / О. В. Григорова // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. – К., 1998. – Випуск 27. – С. 69-71.

Summary

This article deals with the peculiarities of the problematics and poetics in "Perfume" by Patrick Süskind. The combination of different genres is analyzed.

Key words: *aroma, artist, society, conflict, intrigue, absurdity.*

ОБРАЗ ОСТРОВА В РОМАНАХ В. ГОЛДИНГА «ВОЛОДАР МУХ» ТА «ЗЛОДЮЖКА МАРТИН»

У статті вивчається функціонування образу острова в романах В. Голдінга «Володар мух» та «Злодюжка Мартін», досліджується образ острова як мікрокосмос людського суспільства.

***Ключові слова:** образ, роман-притча, архетип, робінзонада.*

Провідне питання творчості В. Голдінга – проблема зла, яке він бачить у самій природі людини: «Всякий, хто пройшов через роки розгулу фашистського звірства і не усвідомив, що людина творить зло, як бджола творить мед, або сліпий, або нерозумний» [цит. за: 1, с. 157], – вважав він. Образи і ситуації романів і повістей Голдінга, як правило є архетиповими, так як втілюють певні морально-філософські категорії і відносини.

Образ острова є традиційним для англійської літератури. У творчості Голдінга він також виникає часто, зокрема в романах «Володар мух» («*Lord of the Flies*», 1954), та «Злодюжка Мартін» («*Pincher Martin*», 1956). Ці твори завжди привертали до себе увагу дослідників творчості письменника. Такими дослідниками були Г. Анікін, А. Зверев, В. Івашова, Б. Мінц, О. Литвинюк. В їх роботах було приділено належну увагу дослідженню філософської проблематики романів, визначенню місця творчості письменника в історії англійської літератури, були зроблені висновки про своєрідність художнього світу та жанрову природу його творів. Образ острова, як елемент поезики ранніх творів письменника, досліджувався спорадично, що і обумовлює актуальність даної розвідки.

У «Володарі мух» автор описує життя хлопчиків, англійських школярів, які волею випадку опинилися на безлюдному острові. Діти із знайомого і звичного середовища, близького шкільному вчителю, Голдінгу, переносяться на фантастичний острівець, занедбаний в океані. Ця умова має принципове значення, оскільки тільки завдяки зміні просторово-часових координат в житті маленьких героїв стають можливими ті події, які розгортаються на сторінках роману. У «Володарі мух» острів, на якому опинились хлопчики, постає своєрідним мікрокосмом людського суспільства,

---

іронічно позначуваного в романі як світ дорослих. Саме з цього світу (в капсулі з небес) і попадають діти на острів. Однак прикладом наслідування для дітей стає не та британська модель цивілізованого суспільства всередині якої вони пройшли певний шлях виховання, а доісторичне існування первісної людини-мисливця. Біологічне начало бере гору над соціальним. Недосконалість людської натури руйнує міф про прогрес цивілізації. Потрапивши на екзотичний острів, так схожий на земний Едем (рай), люди поступово перетворюють його на палаюче пекло.

Острів за формою нагадує вісімку або знак нескінченності, він складається з двох нерівних частин. Цей символ відкривається поступово. Є величезна частина суші і «велика брила» [2, с. 22], «острівець, тільки скеля, як форт» [2, с. 26]. Ці дві частини острова з'єднані вузьким перешийком. Поки хлопці разом, вони знаходилися на великій частині острова. Плем'я Джека обжило маленький острівець, де перестають діяти людські закони, там хлопчачки остаточно втрачають людську подобу. Хоча автор простягає їм руку допомоги – повернення назад можливо, поки існує перешийок. Але перешийок буде завалений величезною брилою, роздавляючи Року. Острів став ареною боротьби за владу, яка супроводжується насильством, вбивством і неприхованою тиранією новоявлених вождів, свідченням невпинного морального падіння і прикладів справжньої мужності тих, хто зумів зберегти природні етичні норми [3, с. 190].

Натомість, у романі «Злодюжка Мартін», Голдінг описує муки героя на одинокій скелі серед безмежного океану, що символізує цілковиту самотність героя за життя. Скеля, на якій розгортається драматична дія, по суті є природною стихією для Мартіна. Це його світ. У його житті були ситуації, з яких він міг і повинен був вийти як людина, однак він цього не зробив. І в кінці кінців він зраджує свого єдиного друга. Він перетворюється на острів серед людей, причому острів безлюдний, яким і є самотня скеля серед безмежного океану. Світ Мартіна – це світ, в якому є одна єдина людина – він сам. Світ, що виключає прихильність, любов, дружбу, самопожертву, світ, в якому відкинутий навіть Бог.

Гострий мотив самотності, дуже характерний для сучасної англійської літератури, пронизує творчість Голдінга. Найбільш виразно він втілений в образі острова. Кожна людина, по суті, є самотнім островом серед моря людей, оскільки вони втратили здатність розуміти один одного. Вони шукають зло в навколишньому світі, не здогадуючись про те, що воно знаходиться в їх власній природі, в їх серцях.

Основний принцип створення образу острова у «Злодюжці Мартіні» ґрунтується на ідеї тотожності світу і сприймаючої його свідомості (А. Бергсон). Тому читач, бачення якого формується точкою зору головного героя (для якого острів є абсолютною реальністю), вірить в його існування майже до заключних сторінок роману, чому сприяє детальність та екстраординарна ретельність опису. Скеля, на яку потрапляє Мартін, не має назви і являється йому подібно до корабля-привида, масивною безформною масою, темною «тверддю, що дрейфує посеред Атлантики» [5, с. 248], але це не бездушний клаптик землі, а демонічний образ, який рятує, а потім губить моряка. Риф грається з Мартіном як лінивий хижак зі своєю жертвою (адекватна кара за «хижацтво» Мартіна за життя), яку ще встигне з`їсти [4, с. 215].

Тіло Мартіна розтікається і вміщує острів, на якому той знаходиться. Всередині нього є ті ж самі кам`яні ущелини та зломи різних частин тіла. Обриси скелі перетворюються на його зуби: «Язик згадував < ... > торкнувся твердої вершини скелі, пройшовся схилом, подолав одну за одною всі болючі щілини, < ... > і зрозумів, чому так нав`язливо, болісно знайомою є самотня і згасаюча скеля посеред океану» [5, с. 298].

Острови в розглянутих робінзонадах представляються героям у вигляді корабля. Так, в «Володарі мух» хлопчики, піднявшись на гору, помічають, що «острів мав нерівні обриси човна. ... На мить їм здалося, що корабель пливе кормою вперед» [2, с. 26].

У романі «Злодюжка Мартін» головний герой також спершу приймає свій острів за корабель: «Корабель! Зліва від яскравої плями в тумані виднівся корабель!.. І в цьому сонячно-туманному серпанку неясно вимальовувалися темні обриси цього не корабля, там, де нічого, крім корабля, не могло бути» [5, с. 246].

Образ острова-корабля висуває на перший план мотив шляху та випробувань. У той же час скеля, яка стала порятунком для Мартіна, може бути сприйнята і як гора Чистилища. В кінці роману виявляється, що все, що відбулося з героєм, є лише плодом його фантазії. Виявляється, що у героя «не було часу навіть зняти чоботи» [2, с. 8], він помер на другій сторінці роману і на риф викинуло вже труп потонулого моряка, а значить, всі події розгортаються вже після його смерті, в якомусь потойбічному світі.

Отже, у романах «Володар мух» та «Злодюжка Мартін» робінзонада втрачає ситуативно-ціннісний зміст та перетворюється автором у антиробінзонаду. В. Голдінг звертається до мотиву робінзонади, проте не героїзує її, а робить «прозою життя», у результаті відокремлення людини (Мартіна) та людей (англійських школя-

---

рів) від суспільства відбувається на повсякденно-побутовому рівні, що є необхідною умовою для дослідження деструктивних процесів людської психіки, внаслідок чого образ острова постає ключовим елементом притчової поетики ранніх романів письменника.

Список використаних джерел

1. Андреев Л. Г., Карельский А. В. Зарубежная литература XX века: [учебник для вузов] / Л. Г. Андреев, А. В. Карельский, Н. С. Павлова и др.; под ред. Л. Г. Андреева. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Высшая школа; Изд. центр «Академия», 2000. – 559 с.
2. Голдінг В. Володар мух [Текст] / В. Голдінг ; пер. з англ. та передм. С. Павличко. – 2-ге вид. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. – 254 с.
3. Плахтиенко О. П. Роман-притча Уильяма Голдинга «Повелитель мух» и его интерпретация / О. П. Плахтиенко // Классика и современность. – Архангельск, 1999. – С. 186–204.
4. Шаповал О.Г. Притча в художній структурі ранніх романів В. Голдінга / О. Г. Шаповал // Жанри і жанрові процеси в історико-літературній перспективі : [колективна монографія] / За редакцією професора О.В. Кеби. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. – С. 198–223.
5. Golding W. Pincher Martin / William Golding. – L.-Boston, 1984 – 208 p.

Summary

The article studies functioning of the image of the island in W. Golding's "Lord of the Flies" and "Pincher Martin". The image of the island as microcosm of human society is being analyzed here.

Key words: *image, novel-fable, archetype, robinzonade.*

АНТИЧНІ РЕМІНІСЦЕНЦІЇ У ТВОРІ ДЖОНА КІТСА «ОДА ДО ГРЕЦЬКОЇ ВАЗИ»

Розглядаються особливості трансформації явищ античної культури в творі Джона Кітса «Ода до грецької вази». Автор відзначає, як Джон Кітс інтерпретує античні сюжети з метою зображення ідеальної краси як шляху до пізнання істини.

Ключові слова: античність, ремінісценція, жертвопринесення, ода, ваза, краса, естетизм.

Інтерес до античності як невичерпного джерела поповнення тем і сюжетів у художній літературі постійно привертає увагу дослідників. Дана тема є актуальною, оскільки останнім часом відбувається переосмислення літературних творів та особливостей зображення елементів античного мистецтва в іншому світі.

Метою даної розвідки є опис античних ремінісценцій в оді Джона Кітса, яка дозволяє розширити наші уявлення про закономірності трансформації античної культури в період романтизму.

Твір Джона Кітса (1795-1821) «Ода до грецької вази» став новим етапом у розвитку англійського романтизму. Його поезія привнесла в англійський романтизм новий для того часу елемент еллінізму, а також культ краси і гармонійної насолоди життям. У всій своїй силі еллінізм Кітса виявився в аналізованому творі. Поет усвідомив, що розроблені ним раніше форми поезії не задовольняють його, і взявся до розробки одичної форми.

На перший погляд, «Ода до грецької вази» є вірш про вазу, тим паче, що на початку XIX століття не було нічого незвичайного в тому, щоб зробити витвір мистецтва – музики, живопису або скульптури предметом вірша. Проте Кітс інвертував традиційне розуміння фізичних, матеріальних об'єктів і перетворив їх в метафори, абстрактні поняття, такі, як істина краса і час. У Давній Греції вази в основному використовувалися для збереження праху померлих. Розпис цих ваз служить ілюстрованим коментарем всієї елліністичної старовини: міфологічні сцени, сцени з переказів про героїв, релігійні та поховальні обряди, різні епізоди публічного і приватного життя.

До написання оди Кітса підштовхнули дві статті англійського художника-письменника Бенджаміна Хейдона, написані другою

го та дев'ятого травня 1819 року. У першій статті Хейдон описав грецькі жертвопринесення і поклоніння, а в другій він протиставляв художній стиль Рафаеля і Мікеланджело у поєднанні з обговоренням середньовічної скульптури. Кітс знав і про інші роботи з класичного грецького мистецтва і сам бачив мармури Елгіна у Британському музеї. Особливо велике враження серед усіх експонатів на нього справили давньогрецькі вази, які вважаються одними із найбільших археологічних скарбів. Все це зміцнило поета в переконанні, що класичне грецьке мистецтво було ідеалістичним і відображало грецькі чесноти.

Для Кітса Греція – чудовий рай. Античність була улюбленою основою до написання творів. Якщо Кітс і протиставляв античну культуру сучасності, то перш за все тому, що сприймав її як естетичну гармонію, що вражає людину XIX століття досконалістю форм [2, с. 148]. Таке уявлення поета про античне мистецтво і викладене в одному з його найбільш характерних «класичних» віршів – «Оді до грецької вази».

Образи, зображені на вазі, є ремінісценціями звичних для Давньої Греції видів діяльності. Ці образи можна поділити на три групи: залицяння хлопця до дівчини, гра на флейті під деревом і те, як ведуть телицю із вінком на голові для жертвопринесення.

Світ, що відтворює автор, є пасторальний. Греки проживали (і проживають) на березі Середземного моря, і фермерство відіграло значну роль в їхньому існуванні. Джон Кітс вказує, що події відбуваються у Тимпійській долині або в Аркадії:

*Про смертних чи богів? Й усіх їх звів
Аркадський чи Темпійський діл в цей раз? [3]*

Це території, які були відомі як особливо красива і зелена частина Давньої Греції. Отже, Джон Кітс оспівує чудову долину, як символ вічної весни і цвітіння. Далі читач стикається із новим епізодом, де грають флейти, співають молоді люди і зображується хлопець, який залицяється до дівчини.

*Слух тішить музика. Нечутна ж, та,
Милиша, то ж цим флейтам вічно грать,
Не змовкнуть й співу юнки й юнака,
Й деревам поряд вічно зеленить.
Коханцю, ти поцілуват не встиг,
Та не сумуй, хай ціль була близька [3]*

У так званому третьому епізоді оди зображено святкову процесію, яка тягнеться до жертовника. Відбувається підготовка до жертвопринесення. Музиканти під час ходи грають на флейті й бубні. Люди ведуть телицю із вінком на голові.

*Хто ці, які принести жертву йдуть?
До вітаря якого їхній шлях?
Куди телицю, жерче, цю ведуть,
Що мукає до неба вся в вінках? [3]*

Джон Кітс зображує одну із найважливіших церемоній, що проходили в Греції – жертвопринесення. Релігійне почуття греків знаходило свій вияв у статуях богів-олімпійців, ідеальних за пропорціями, із відстороненим від людських пристрастей «олімпійським» виразом обличчя. Олімпійським богам жертвували тварин білого кольору. Перед святилищами співалися гімни – дифірамби та пеани, танцювалися священні танці. Усе це відбувалося згідно з суворим церемоніалом [4].

Отже, англійський поет романтик Джон Кітс в «Оді до грецької вази» захоплюється відображеними малюнками. Сама ваза – «Історик, що б повідасть міг для нас щось краще, ніж вся повільність наших рим». І у фіналі вірша ваза постає як втілення класичної краси.

*«Краса – це правда, правда – це краса!» –
Ось все, що знає і слід лиш на землі [3].*

Інтерпретація античного мистецтва допомагає Кітсу виразити пошуки поета Нового часу і вирішити питання про ставлення поезії до дійсності. Пошуки прекрасного – єдина дорога до пізнання світу. Поет повинен присвятити себе пошукам краси, що панує в навколишньому світі, та відтворенню її силою художнього слова. На думку Кітса, поезія призначена прославляти красу, залишаючись при цьому вільною від філософії, політики, моралі та інших суспільних засад. Її завдання – дарувати насолоду від прекрасного. Поет, за Кітсом, перетворюється на служителя культу краси. Саме дана світоглядна позиція англійського романтика дозволяє Н. Берковському назвати Кітса «одним з родоначальників естетизму в Європі» [1, с. 187].

Новаторство Кітса, що визначило своєрідність інтерпретації античної культури, відображено в поєднанні ознак романтичного та естетичного світовідчуття. У фіналі оди саме грецька ваза постає як втілення класичної краси. Поет використовує ремінісценції ан-

---

тичного життя і мистецтва з метою зображення еталону прекрасного як єдиного шляху до пізнання істини.

Список використаних джерел

1. Берковский Н. Лекции и статьи по зарубежной литературе / Н. Берковский. – СПб. : Азбука–классика, 2002. – 480 с.
2. История английской литературы: в 2 т. / Под ред. И. И. Анисимова, А. А. Елистратовой, А. Ф. Иващенко. – М. : Издательство Академии Наук СССР, 1953. – Т. 2. – 390 с.
3. Кітс Джон. Вірші / Джон Кітс. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/books-zl/printthebookzl.php>
4. Юрій М. Ф., Абрамович Е. П. Релігієзнавство/ М. Ф. Юрій, Е. П. Абрамович. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://b-ko.com/book_419_glava_38

Summary

This article deals with the peculiarities of the transformation of ancient culture in “Ode on a Greek Urn” by John Keats. The poet’s interpretation of the classic pictures of life in the spirit of Romanticism is analyzed. The antiquity is shown as an example of ideal beauty and aestheticism which is embodied in the form of vase.

Key words: *antiquity, reminiscence, sacrifice, ode, vase, beauty, aestheticism.*

ПОЕТИКА ЗАГОЛОВКІВ РОМАНІВ ТА НОВЕЛ ДЛЯ ЮНАЦТВА ЛУІЗИ МЕЙ ОЛКОТТ

У статті аналізується типологія заголовків романів і новел Луїзи Мей Олкотт; проводиться аналіз поетики та символики заголовків. Стверджується, що назва твору для автора виступає не лише елементом номінації, а реалізує цілий комплекс художніх особливостей. Заголовок виступає ключем до інтерпретації тексту.

Ключові слова: заголовок, типологія, поетика, персонаж, ім'я персонажа.

В останні десятиліття з'являється все більше досліджень, які стосуються саме поетики заголовку художнього твору, що охоплюють усі його структурні рівні, оскільки, як зазначає Е. Джанджакова, „заголовок – це категорія поетики“ [1, с. 208]. Про вагомість заголовків писав, зокрема, І. Кочерга: „Назва <...> при всій своїй стислості є насамперед синтез, душа твору, і потрібне чимале вміння, щоб кристалізувати в двох-трьох словах цю душу“ [3, с. 211]. Х.-Ю. Геріг стверджує, що „літературні заголовки – це, власне, імена текстів, які нам дещо рекомендують“ [4, с. 22].

Ми розглянемо поетику заголовків романів та новел всесвітньо-відомої американської письменниці другої половини ХІХ століття Луїзи Мей Олкотт (1832-1888), чия творчість займає, на наш погляд, видатне місце в історії літератури. Вибір теми нашої роботи, пов'язаний з визначенням типології заголовків лише романів та новел для юнацтва письменниці, хоча її літературна спадщина налічує нариси, спогади, автобіографічні поеми, есе, оповідання, готичні новели та трилери.

Аналізуючи поетику та типологію назв цих творів письменниці, було з'ясовано, що розробка багатьох аспектів цієї проблеми особливо не приваблювала дослідників. Між тим, цей аспект має неабияке значення в загальній стильовій направленості прози Л.М. Олкотт.

Літературний твір з'являється перед читачем як єдиний текст, який має чітко окреслені межі – сильні позиції твору – початок та кінець; в літературознавстві їх прийнято поєднувати поняттям рама (рамка). У складі початку тексту виділяються такі компоненти

ти: ім'я (псевдонім) автора, заголовок, підзаголовок, епіграф та пошвята.

У творах Луїзи М.Олкотт ми часто зустрічаємо подвійні заголовки (“Little Women or Meg, Jo, Beth and Amy“ („Маленькі жінки чи Мег, Джо, Бес та Емі“). Подвійні заголовки з сполучником «чи» є проявом рухомості. Такі заголовки прагнуть поєднати в собі логіку та емоцію, поняття та образ. Використання підзаголовку чи жанрового позначення під заголовком інформує читача перш за все про жанр. Тут, як і в основному заголовкові, автор досить часто виявляє своє ставлення до змісту книги, натякає на очікуване її сприйняття з боку читача “Moods. A novel“ („Настрої. Роман“).

Також Луїза М. Олкотт давала назви главам всіх своїх романів та новел, оскільки вони полегшують читання, «виділяють предмети, підкреслюють важливість композиційного членування тексту» [2, с. 91]. Кількість глав у цих творах письменниці – від 19 до 24.

У зв'язку з різноманітністю заголовків їх можна групувати, з огляду на те, що саме наголошено в них, виділяючи типи, які утворюють сталу традицію в історії літератури, а саме: тематичний склад і проблематика, сюжет, система персонажів, деталь, час і місце дії.

У такому аспекті розглянемо детальніше заголовки Л.М. Олкотт, хоча така класифікація заголовків дещо умовна [3, с. 211], а окремі з них можна зараховувати до двох-трьох груп водночас.

1) персонажні, іменні заголовки та характерологічні, значна частина яких – антропоніми, що повідомляють про національність, родову приналежність чи про соціальний статус тощо. Традиційним і найпоширенішим заголовком є **ім'я героя**, де ми знаходимо низку варіантів:

- *ім'я чи прізвище з атрибутом* (хоча не завжди ад'єктивним) у назві повинні наблизити характер героя, його вік чи стан до розуміння читача. Це досить часті випадки заголовків, причому, зрозумілі та виразні. Такі заголовки виражають авторську оцінку, ще до прочитання твору формують у читача уявлення про зображену особистість (“Rose in Bloom“ („Роза у розквіті“));
- заголовки „*сімейного*“ *характеру*, тобто вже не тільки один герой названий, а декілька чи вся його *сім'я*. Такі заголовки не завжди видають глибину авторського проникнення в долю сім'ї та авторську оцінку “Little Women or Meg, Jo, Beth and Amy“ („Маленькі жінки чи Мег, Джо, Бес та Емі“), “Jack and Jill: A Village Story“ („Джек та Джіл: селянська історія“), “Little Men: Life at Plumfield with Jo's Boys” (“Ма-

---

ленькі чоловіки: життя з хлопчиками Джо в Плумфільді”)), “Jo’s Boys, and how they turned out. A sequel to “Little Men»“ („Хлопчики Джо та їхнє дорослішання : продовження „Маленьких чоловіків“), “Eight Cousins or The Aunt-Hill“ („Вісім кузенів або тітонька Вершигора“), “Good Wives: a story for Girls being a sequel to ‘Little women’“ („Хороші дружини: історія для дівчат, яка є продовженням “Маленьких жінок”));

- *заголовки-характеристики*, які деякою мірою відображають ставлення письменника до персонажу „An Old Fashioned Girl“ („Старомодна дівчина“);

2) **заголовки**, які представляють **основу тему чи проблему**, висвітлену автором у творі “Work: A story of Experience“ („Праця: історія одного досвіду“);

3) **заголовки**, які задають сюжетну перспективу твору, “Moods. A novel“ („Настрої. Роман“);

4) **заголовки**, які позначають **час чи місце дії**:

- *заголовок – місце дії* “Under the Lilacs” („Під бузком“), “Little Men: Life at Plumfield with Jo’s Boys” (“Маленькі чоловіки: життя з хлопчиками Джо в Плумфільді”);

5) **заголовки**, які уточнюють **жанрову приналежність твору** “Moods. A novel“ („Настрої. Роман“);

6) **заголовки**, які підкреслюють традиційні сюжети “A modern Mephistopheles“ („Сучасний Мефістофель“).

Отже, заголовок у системі поетики романів та новел Луїзи М. Олкотт виконує специфічні функції. Назва твору для автора реалізує цілий комплекс художніх особливостей, виступає не лише елементом номінації.

Центральні теми творів Луїзи М. Олкотт доводять тезу: у заголовкові відбивається художня концепція твору, а інколи титул виступає ключем до інтерпретації тексту, зосереджено увагу на найістотнішому.

Проаналізувавши романи та новели Луїзи М. Олкотт, можна стверджувати, що їхні заголовки виконують важливу ідейну, композиційну та стилістичну функції. Оскільки заголовки є своєрідними „сигналами“, за допомогою яких виявляється ставлення автора до подій і персонажів, до тієї чи іншої проблеми, їх вивчення призводить не тільки до розуміння письменниці даної епохи, скільки до розуміння її читача.

Список використаних джерел

1. Джанджакова Е. В. О поэтике заглавий / Е. В. Джанджакова // Лингвистика и поэтика / под ред. В. П. Григорьева. – М. : Наука, 1979. – С. 207–214.

-
-
2. Кухаренко В.А. Интерпретация текста: [учеб. пособие для студ. педин-тов] / В.А. Кухаренко. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
  3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
  4. Gerigk H.-J. Titelträume. Eine Meditation über den literarischen Titel im Anschluß an Werner Bergengruen, Leo H. Hoek und Arnold Rothe / H.-J. Gerigk // Titel, Text, Kontext: Randbezirke des Textes: Festschrift für Arnold Rothe zum 65. Geburtstag / Hrsg. A. Rothe, J. Mecke, S. Heiler. – Berlin : Galda & Wilch, 2000. – 565 S.

Summary

The article analyses the typology of titles of Louisa May Alcott's novels. The title does not only serve as an element of nomination but performs a number of other functions.

Key words: *title, typology, poetics, character, character's name.*

ПОРТРЕТУВАННЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ГОТИЧНИХ ОПОВІДАННЯХ Е.А. ПО

У статті розглянуто особливості портретування жіночих образів у готичних оповіданнях американського письменника ХІХ ст. Е.А. По.

Ключові слова: літературний портрет, образ, асоціативний портрет.

Питання про вивчення портрета в літературі, його типології в художньому дискурсі, ролі художнього портрета як компонента композиції твору на сьогодні залишається відкритим. Воно стало предметом наукових розвідок таких вчених, як М. Бахтін, Н. Беляєва, Б. Галанов та ін. Набирає популярності тенденція до дослідження шляхів цілісного словесно-художнього портрета, а також дослідження імпліцитності портретування персонажів у творах (О.В. Труханенко, М.Г. Уртмінцева).

Саме цьому питанню, на наш погляд, відносно мало уваги приділено у дослідженнях С.М. Пригодія, О.П. Горенко, Ю. Ковальова та М. Бобрової, присвячених творчості американського письменника Е.А. По, – майстра готичного жанру «страшних оповідань». В даній статті здійснено спробу дослідити особливості портретування персонажів готичних оповідань По, а саме – жіночих образів-характерів, з урахуванням новітніх науково-дослідних поглядів на літературний портрет.

Зображення образу героя в літературному творі дає не лише фактичну інформацію про зовнішність чи характер. Через портретування автор здатен передати сутність зображуваного персонажа різнопланово. В сучасному літературознавстві розділяють відкритий та асоціативний портрети. «Если герой портретируется, так сказать, непосредственно, то это описание можно определить как *выявленный* портрет. При опосредованном портретировании о внешних приметах героя умалчивается, и такой портрет может быть назван *скрытым, ассоциативным*», – зазначає український науковець О.В. Труханенко [5, с. 20]. Проте навіть відкритий портрет майже завжди виходить за межі словесного зображення. Дослідник стверджує: «При портретировании в литературном произ-

---

веденні воспроизводиться, в сутності, не зовнішність персонажа, а испытываемое автором ощущение данного героя во всех обстоятельствах бытия последнего» [4, с. 435]. Повнота образу здійснюється в асоціативній кореляції суб'єктивного простору тексту і здатності реципієнта до максимального наближення в побудові окремих елементів портрета у єдину комплексну систему. «Портретуючий героя матеріал неизбежно распределяется в *зримой и незримой*, но также осязаемой плоскости изображения», – наголошує Труханенко [5, с.21]. З цього приводу ще радянський письменник Олексій Толстой підкреслював: «Портрет героя возникает из строчек, между строчками, между словами, возникает постепенно, и читатель уже сам представляет его себе безо всякого описания» [3]. Зважаючи на вище зазначене, можна зробити припущення, що опис зовнішності та перелік рис характеру героя – не що інше, як лише мала частина від комплексного цілого, яка занурює читача у широкий діапазон літературного портрета. Портрет же, в свою чергу, залежить як від особливостей словесного зображення, так і від просторової організації твору, а також від асоціативного моделювання образу читачем безпосередньо.

Портретування жіночих образів у Едгара Аллана По, більшою мірою імпліцитне, аніж експліцитне, тобто вимагає аналізу великої кількості компонентів для сприймання образу. Жіночий образ відкривається у готичних оповіданнях По не одразу, а поетапно. Не можна стверджувати, що наявні у його творах («Лігея», «Береніка», «Морелла», «Овальний портрет», «Елеонора») детальні описи зовнішності та характеру героїнь слугують створенню цілісного образу. Частіше портрет жінки в готичному оповіданні По розкривається через власне образ оповідача (його стосунки, ставлення до героїні), через містичні події, що відбуваються в просторі тексту, а також – опосередковано через деталі поведінки самої героїні. Чи не основну роль у цілісному портретуванні жіночого образу в «страшних оповіданнях» письменник відводить душевним, психічним станам обох – як героїні, так і наратора. Саме з розповідей оповідача надходять усі подробиці, необхідні для зображення жіночого образу. Імпліцитний спосіб портретування чи не найскладніший зі способів моделювання характерів у літературі.

Наслідуючи традиції готичного, По зображує жінку в моторошному плані. Усі деталі образу з'єднуються у полохливий портрет, до якого цікавість читача лише зростає. Портретування в «страшних оповіданнях» лежить в межах готичного топосу, який і визначає характер вчинків, психічний стан, зовнішні ознаки героїнь. В

оповіданні «Лігеїя» весь зміст сказаного оповідачем обертається навколо образу жінки. Вже на початку оповідання наратор описує фізіологічні особливості Лігеї: «Ростом она была высока, несколько тонка <...> Напрасно пытался бы я живописать ее величие, скромную непринужденность ее осанки или непостижимую легкость ее поступи» [2, с.19]. Як і у всіх готичних оповіданнях, де серед героїв діє жінка, По наділяє обличчя кожної з них виключно неземними рисами: в однойменному оповіданні Елеонора «красой подобна была серафиму» [2, с. 216]; риси обличчя Лігеї порівнюються із божественними ликами: «Я разглядывал абрис высокого бледного лба – он был безупречен (о, как холодно это слово в применении к величию столь божественному!)» [2, с.19]; «Я взирал на сладостный рот. Он поистине был торжествующим средоточием всего небесного» [2, с. 20]; «Эти огромные, эти сияющие, эти божественные очи!» [2, с. 20]; «ее красота представлялась красотой существа небесного или не землей рожденного – красотой сказочной гурии турков» [2, с. 20].

Саме обличчя слугує відправною точкою у розкритті характеру героїнь. Всі описи різняться дрібними відмінностями. Наприклад, обличчя Лігеї та обличчя Береніки («Береніка») за описом співпадають, проте в «Лігеї» найбільша увага відведена лобу, волоссю та очам героїні: «высокий, бледный лоб <...> цветом соперничал с чистой слоновой костью, широкий и властно покойный, мягко выпуклый выше висков; а там – черные, как вороново крыло, роскошно густые, в ярких бликах, естественно вьющиеся кудри» [2, с.19]; «Цвет ее очей был блистающе-черным, их осеняли эбеновые ресницы необычной длины. <...> Однако «странность», которую я замечал в этих глазах, заключалась не в их величине, и не в цвете, и не в блеске – ее следовало искать в их выражении» [2, с. 20]. А у «Береніці» найпривабливіший елемент вигляду жінки, що загострює увагу, – це зуби: «в этой загадочной улыбке открылись зубы Береники. Век бы мне на них не смотреть, а взглянув, тут же бы умереть <...> ни пятнышка на их глянце, ни единого потускнения на эмали, ни зазубринки по краям <...> длинные, узкие, смертельно белые» [1].

Портрети жінок в оповіданнях По найчастіше виникають завдяки посереднику – оповідачеві, і в цьому випадку важливою є його позицію щодо героїні. До кожної з жінок у наратора виникає безмежна, хвороблива цікавість. Наприклад, в «Береніці» позиція оповідача така: «Я не любил ее... в недобрый час заговорил о женьтибе» [1]; «я видел в ней не живую Беренику во плоти, а Беренику-грёзу; не земное существо, а некий его символ, не женщину,

---

котро́рой не́льзя бы́ло не восхища́ться, а явле́ние, кото́рое мо́жно ана́лизиро́вать; не живу́ю люби́мую, а те́му са́мых глубо́ких, хо́тя и на́иболее хао́тиче́ских мы́слей» [1]. О́браз Бе́рені́ки прое́ктуєть-ся на о́браз на́ратора і про́являєть-ся у ви́гляді ду́шевної хвороби́ та ко́шмарних пси́хоти́чних ма́рень ге́роя. На́ратор не мо́же по́збути-ся цьо́го о́бразу і ви́хід вба́чає ли́ше оди́н – ді́стати зу́би не́щода́вно по́ховано́ї Бе́рені́ки: «Мне́ ме́реци́лось, что́ восста́новити́ ми́р в ду́ше мое́й, верну́ть мне́ рассу́док мо́жет ли́шь оди́н – что́бы о́ни до-ста́лись мне́» [1].

В о́повіданні «Лі́гейя» о́браз ге́роїні́ тако́ж розќриваєть-ся че́рез о́браз на́ратора. Ві́н зако́ханий у цю́ жі́нку, бо́готвори́ть її, захо́плюєть-ся ши́ро́тою осві́ченості́ Лі́гейі. Тя́жкий су́м пада́є на о́повідача́, коли́ її несподі́вано вби́ває та́ємни́ча хвороба́, і тільки́ пі́сля сме́рті ві́н наго́лошує́, що́: «ли́шь с е́е сме́ртью я це́ликом пости́г си́лу е́е стра́сти <...> я на́коне́ц узна́л е́е тя́гу, е́е безу́мную жа́жду жи́зни, сто́ль стре́митель-но по́кида́вшей е́е» [2, с. 23]. На́ратор на́віть пі́сля втра́ти Лі́гейі пере́ймаєть-ся її́ е́ством. О́браз ге́роїні́ розќриваєть-ся те́пер че́рез о́браз і́ншого́ персо́нажа – дру́го́ї дру́жини́ о́повідача́ – ле́ді Ро́вени. Істо́рія ні́би по́вторює́ть-ся зно́ву, а́дже о́повідач вба́чає у Ро́вені́ ко́хану, що́ по́мерла. О́браз Лі́гейі́ не зник, во́на поста́є з ме́ртвах в при́сутності́ на́ратора: «Я́, не отво́дя взо́ра, сме́трел на́ тело́ Ро́вены́ <...> по́вторя́лась ко́шмарна́я дра́ма о́живле́ния [2, с. 29]; «но́чь по́чти ко́нчала́сь, и́ ТА, что́ была́ ме́ртва, ше́вельну́лась вно́вь» [2, с. 29]. Труп о́живає́, а о́повідач гу́биться́ у здога́дках: «У́жели́ и впра́вду э́то Ро́вена – *светлоку́драя и голу́богла́зая* ле́ди Ро́вена из Тре́ймена? <...> бы́ть мо́жет, то́ не бы́л рот Ро́вены́? <...> Ра́зве э́то не мо́г бы́ть е́е по́дборо́док? <...> о́на ста́ла *вы́ше* ро́стом <...> пото́ки длі́нних, ра́зметан-ных *че́рных* во́лос <...> ме́дленно́ расќры́лись *гла́за* <...> – По́ крайне́й ме́ре, в э́том, – вскри́чал я́, – да, в э́том я́ нико́гда не о́шибу́сь! Э́то о́ни – *че́рные, то́мные, безу́мные* о́чи мое́й поте́рянно́й люби́ви – ГО́СПОЖИ́ Ли́гейи́!» [2, с. 30].

О́тже, по́ртретува́ння жі́ночих о́бразі́в зді́йснює́ть-ся Е.А. По́ не ли́ше че́рез ко́нкретні́й о́пис зо́внішності́ та ри́с ха́рактеру́, а й че́рез і́нші́ зна́кові́ еле́менти о́повідан́ня, зо́крема, че́рез о́брази́ і́нших ге́рої́в, скла́даю́чи та́ким чи́ном і́мплі́цитні́й асо́ціати́вний по́ртрет.

Спи́сок ви́користани́х дже́рел

1. По́ Э́дгар. Ра́сказа́ «Бе́рені́ка» [Е́лектронні́й ресу́рс] : те́кст. – Ре́жим досту́пу: <http://www.lib.ru/INOFANT/POE/berenika.txt>, ві́льний.

-
-
2. По Эдгар. Рассказы /Э.А. По. – Львов : Вища шк. Изд-во при Львов. ун-те, 1985. – 256 с.
  3. Толстой А.Н. Собрание сочинений: в десяти томах. – Том 10. Публицистика / Алексей Николаевич Толстой [Электронный ресурс] : текст. – Режим доступа: <http://txt.rushkolnik.ru/docs/index-23185.html?page=18>, вільний.
  4. Труханенко А.В. О литературном портретировании и о портрете у В.Г. Короленко / А.В. Труханенко // *Język. Człowiek. Dyskurs.* – Szczecin, 2007. – С. 433 – 439.
  5. Труханенко А.В. Основы поэтики В.Г. Короленко / А.В. Труханенко. – Львов : Сполом, 2006. – 199 с.

Summary

The peculiarities of the literary depiction of the women images in gothic short stories by Edgar Allan Poe are considered in this article.

Key words: *literary portrait, image, associative portrait, implicit depiction.*

ЛІРИКА Й. БРОДСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ

У статті робиться спроба визначити місце і роль російської та англійської поетичної традиції в літературній спадщині Йосипа Бродського.

Ключові слова: літературна традиція, літературна спадщина, автопереклад, метафізична поезія.

Поетична творчість Й.А. Бродського – одне із найяскравіших і значних явищ лірики другої половини ХХ століття. Відношення до нього ніколи не було однозначним. Апологети Бродського (В. Куллэ [3], Я. Гордін [2; 6], В. Полухіна [7], Л. Лосев [5]) ставлять поета в один ряд з О. Мандельштамом, М. Цветаєвою і А. Ахматовою, вказуючи на якісно нову структуру його поетичної мови і метафізичні горизонти поетичного світу. Інші, визнаючи технічну віртуозність Й. Бродського, відмовляються сприймати його моральну позицію (Е. Лімонов).

При значних успіхах у вивченні поетичної творчості Й. Бродського найбільш дискусійним залишається питання «звідки прийшов поет», тобто проблема традиції, внутрішні закономірності еволюційних процесів і їх характер. Виною тому не лише недавнє звернення учених до цієї теми, але і складність спадщини Бродського. Деякі роботи, такі як монографія А. Ранчина [8] та книга Лі Чжи Ен [4], є глибоким вивченням лише одного або декількох сторін творчості поета і його місця в загальному культурному просторі. Певне місце у вирішенні вказаного питання може зайняти дослідження лірики Й. Бродського у контексті літературної традиції, оскільки дає можливість, з одного боку, побачити рух творчої думки поета, з іншої – поглянути на лірику Бродського в контексті усєї історії світової поезії і перш за все в контексті рідної йому російської та не менш близької англійської ліричної творчості.

З огляду на це, *метою* нашої статті є визначення місця і ролі російської та англійської поетичної традиції в літературній спадщині Й.Бродського, враховуючи різноманітність тлумачень його творчості.

Увага Й. Бродського до культурної спадщини була тісно пов'язана з його розумінням мистецтва як єдиної ніші, в якій лю-

---

дина може врятуватися від хаосу Всесвіту та руйнівних сил історії, як єдиної сфери, котра плекає приватне, неповторно-індивідуальне життя, захищаючи його від ідеологічного уярмлення.

Орієнтація на традицію – і не лише вітчизняну, а й на західну – реалізувалася у поезії Бродського через створення картини світу, просякненого культурою з її минулими епохами та сучасним багатоголоссям, з її школою естетики й етики для кожної особистості, з її багатством накопичених скарбів і невичерпністю художнього експерименту, з «вічними сюжетами», якими живляться шедеври різних мистецтв, і вічними духовними проблемами, навколо яких упродовж століть обертається художня й філософська думка геніїв. Усе це входить до лірики Бродського на правах тем, сюжетів, образів, мотивів, але передусім – на правах багатозначних асоціацій, які для своєї розшифровки вимагають від читача певної ерудиції та інтелектуальних зусиль.

Відмінною рисою Й. Бродського як особи і поета є його «всеотзывность» світовій культурі. Він вступає в діалог з поетами, що писали на різних мовах і в різний час: англійськими поетами-метафізиками Джоном Донном, Марвелом, Т.С. Еліотом, поетами-сучасниками У.Х.Оденом, Чеславом Милошем. Знаходить Бродський опору й у російських поетів ХХ ст. – Ахматової, Мандельштама і, особливо, Цветаєвої.

Так, «акмеїстична» увага Ахматової до «низького» й «предметно-речового» не заперечує одичного пафосу, що внутрішньо ріднить її поезію з молитвою (М. Чікарькова). І відомі рядки Бродського: *«Но пока мне рот не забили глиной, / из него раздаваться будет лишь благодарность»* [1] – за пафосом є славослов'ям Богові і буттю, що його не в змозі заглушити життєві випробування. Вміння надихати життям тіні історії також виробилося в Бродського не без впливу Ахматової, її поетичних інтерпретацій пейзажів Царського Села:

Понт шумит за темной изгородью пиний,

чь-то судно с ветром борется у мыса...

На рассохшейся скамейке Старший Плиний.

Дрозд щебечет в шевелюре кипариса [1].

Можна вловити певні відблиски творчості Мандельштама у концептуальних узагальненнях долі людини в Бродського (“Кольбельная Трескового мыса”). Від Мандельштама запозичено прийом, який ми визначаємо як пунктирність: при незвично високій насиченості поетичного слова немає потреби у «називанні» деталей, перед читачем розгортається на базі декількох слів величезне коло асоціацій («Бессонница. Гомер. Тугие паруса»).

---

*Равнина. Трубы. Входят двое. Лязг
Сраженья [1].*

Але найближчим для Бродського поетом ХХ ст. була Цветаєва, в поезіях якої він вбачав «зміщення грані» між віршами й прозою, граничну розкріпаченість креативного начала. Бродський підхоплював деякі філософські метафори Цветаєвої (море та ін.). Психологізований у душі Цветаєвої часопростір стає найстуттєвішою ознакою художнього світу Бродського: переживання реальності переростає в перекоustruвання її:

Сохрани эту речь; ибо рай – тупик.

Мыс, впадающий в море. Конус.

Нос железного корабля.

Но не крикнуть «Земля!» [1].

Поезія Ахматової, Мандельштама, Цветаєвої стала для Бродського відправним пунктом у пошуку нової гармонії, зумовленої домінацією в картині світу власної концепції буття.

В значній мірі поет сформувався під впливом англійської і американської поезії. У інтерв'ю Свену Біркерсту Бродський перераховує поетів, чия творчість цікавила його в 60-і роки: Т.С. Еліот, Дж. Ліндсей, Е.Л. Мاستере. Неодноразово Бродський з повагою говорив про творчість Р. Лоуелла, Р. Уїлбера, Е. Бішоп, Е. Хекта, М. Стренда та ін. Але, мабуть, найбільш сильний вплив, який дозволяє говорити про близькість Бродського до англо-американської літературної традиції, мали на нього два поети ХХ століття: Р. Фрост і У.Х. Оден. При цьому слід зазначити, що очевидні відмінності англійської і американської поетичних традицій в ХХ столітті, що можливо виключають навіть саме вживання терміну «англо-американська поезія», не були для Бродського – представника іншої національної культури і іншої мовної свідомості – істотні.

Освоєння Бродським англомовних поетів йшло не лише по шляху перекладів і переробки поетичних досягнень в російськомовних текстах. Англомовна творчість стала сплавом мов і культур, продовженням розвитку творчої і мовної індивідуальності поета. З одного боку, він дуже традиційний для англомовної поезії, але вносить до неї елементи російського менталітету, проблематику, психологізм, емоційність, раніше відшліфовані зразками англомовної поезії. Бродський знову вносить до англомовної поезії те, що раніше узяв з неї: складну метафорику Донна, наприклад. У автоперекладах на англійський поет наслідує ті ж самі принципи – йде по шляху зближення двох поетичних систем. При цьому, англомовна поезія Бродського знаходиться, багато в чому, поза ан-

---

гломовною поетичною традицією. Його англійські тексти створені під великим впливом перш за все власної творчості. Перехід в інше мовне середовище глибоко не вплинуло на поезику Бродського. В цілому ж, поезія Бродського не лише збагачує національну літературу, але зближує національні літератури через синтез різних концепцій світу.

Присутність у творчості Бродського елементів різних національних поетичних традицій і, перш за все англійської і американської, його англомовна спадщина дозволяє говорити про дві авторських іпостасі Йосипа Бродського: російськомовної і англомовної, які сам поет суворо розділяв.

Список використаних джерел

1. Бродский Иосиф. Стихотворения и поэмы (основное собрание) [Электронный ресурс] / Иосиф Бродский. – Режим доступа: http://lib.ru/BRODSKIJ/brodsky_poetry.txt.
2. Гордин Я. Переключка во мраке: Иосиф Бродский и его собеседники / Я. Гордин. – СПб.: Пушкинский фонд, 2000. – 232 с.
3. Куллэ В.А. Поэтическая эволюция Иосифа Бродского в России (1957 – 1972): дис. ... канд. филол. наук / В.А. Куллэ. – М., 1996. – 246 с.
4. Ли Чжи Ен. «Конец прекрасной эпохи»: Творчество Иосифа Бродского: Традиции модернизма и постмодернистская перспектива / Чжи Ен Ли. – СПб.: Академический проект, 2004. – 156 с.
5. Лосев Л.В. Иосиф Бродский: Опыт литературной биографии / Л.В. Лосев. – М.: Мол. гвардия, 2006. – 480 с.
6. Мир Иосифа Бродского: Путеводитель: Сб.: статей / Сост. Я. Гордин. – СПб.: Звезда, 2003. – 464 с.
7. Полухина В. Иосиф Бродский. Жизнь, труды, эпоха / В. Полухина. – СПб.: Звезда, 2008. – 528 с.
8. Ранчин А. М. «На пиру Мнемозины...»: Интертексты Бродского / А.М. Ранчин. – М.: НЛО, 2001. – 464 с.

Summary

This article attempts to define the place and role of Russian and English poetic tradition in literary legacy of Joseph Brodsky.

Key words: *literary tradition, literary legacy, version, metaphysical poetry.*

ГОТИЧНА СИМВОЛІКА У ТВОРЧОСТІ Е. ПО

Статтю присвячено вивченню готичної символіки у творчості Едгара По, в результаті чого проаналізовані та систематизовані такі образи-символи: замок та привиди, кіт та ворон, кольори та сновидіння. Визначено, що саме в жанрі «страшних» оповідань проявилась блискуча художня майстерність автора.

Ключові слова: символ, готика, новела, «страшне» оповідання.

Художні твори та готична естетика Едгара По є предметом досліджень літературознавців, лінгвістів, культурологів багатьох країн. Його творчість вивчається в багатьох аспектах. Над розкриттям символіки По працювали такі українські та російські дослідники: С.Г. Шурма, А.Л. Антипенко, О.Ю. Забаєва, К.О. Шахова та ін., проте готичні образи-символи у творчості По потребують подальшого дослідження, що і обумовлює актуальність даної розвідки.

Готичну літературу можна визначити як романтичну «чорну літературу» з елементами надприродних «жахів», таємничих пригод, фантастики та містики, яка викликає в читача приємне почуття жаху [1]. Це один із перших і найбільш успішних масових жанрів, що допомагає вірити у те, що смерть – це ще не кінець життя. Давні цвинтарі та замки, містицизм ночі, краса і небезпека, таємниця кольорів та чисел – уся ця символіка є наскрізною у творчості По.

Нагнітання страху сприяють і обставини: в більшості новел дія відбувається або вночі, або в темному приміщенні. Найрозповсюдженішим образом є старовинний замок, як, наприклад, у творі «Падіння дому Ашерів», причому опис його повністю відповідає готичній традиції: стіни давні, вкриті лишайником і цвільлю, ніби павутинням. Але замок не є лише місцем дії – По перетворює його на символ господаря замку – Родеріка Ашера. Замок на перший погляд здається цілим і неушкодженим: ніби дерев'яне начиння, яке «довгі роки не тривожив жодний подув ззовні» [2, с. 78], лише ледь помітна тріщина проходить зигзагом по всьому фасаді. Так і розум Родеріка Ашера зберігає свою цілісність, поки його ніщо не зворухнуло, але насправді в ньому є тріщина, розщеплення – початок розпаду особистості.

Залежно від світогляду читача інтерпретація кольорів та цифр може варіюватися. У замку є сім кімнат різного кольору. Дослідники стверджують, що По намагався уособити етапи життя. Наприклад, колір першої кімнати синій, який може символізувати падіння або новий початок [3] «That at the eastern extremity was hung, for example, in blue and vividly blue were its windows» [4]. Фіолетовий символізує розбещене суспільством життя «The second chamber was purple in its ornaments and tapestries, and here the panes were purple» [4]. Зелену, третю кімнату, можна розглядати як розвиток та навчання на своїх помилках «The third was green through out, and so were the casement» [4]. Біла кімната може означати мирний час життя в зрілості чи старості. Нарешті, остання кімната оформлена в чорному кольорі, який може бути інтерпретований як смерть «The seventh apartment was closely shrouded in black velvet tapestries that hung all over the ceiling and down the walls, falling in heavy fold upon a carpet of the same material and hue» [4].

Чорний колір є наскрізним у творчості Едгара По. Словник символів подає таке тлумачення чорного кольору: «чорний – це відсутність кольору, початкова порожнеча. Таким чином, це може означати горе і траур. Чорний колір пов'язаний з чаклунством, чорною магією, який носили «злі відьми» в колоніальній Америці»[5].

Одним із основних готичних символів є образ примари, наприклад у оповіданні «Похоронений заживо» з'являється фігура в білому «As its portals swung out wardly back, somew hite-appareled object fell rattling with in his arms» [6]; невидимий співрозмовник «...unseen figure, which still grasped me by the wrist, had caused to be thrown open the graves of all mankind...» [6]; демон «I was mortal, but am fiend. I was merciless, but am pitiful» [6]; ангел надії «...came sweetly the cherub Hope...»[6].

Містичну роль відіграє летаргійний сон (По, як Гоголь і Цвєтаєва боявся, що його похоронять заживо) та різні психічні та фізичні стани людини: «Suspended animation, unaccountable illness, asphytic condition, cataleptic trance» [6]. Письменник також надає особливого значення сновидінням: «...I slept oundly, and the whole of my vision—for it was no dream, and no night mare –arose naturally from the circumstances of my position...» [6].

В оповіданні переважають ситуації жаху, викликані напівсвідомими страхами героїв, що пов'язано з специфікою психіки або її розладом.

Досить яскравим готичним символом є образ чорного kota у однойменному оповіданні («Чорний кіт»). Вважають, що чорний кіт

приносить невдачі та нещастя. Ось що гадає головний герой: «This latter was a remarkably large and beautiful animal, entirely black, and sagacious to an astonishing degree. In speaking of his intelligence, my wife, who at heart was not a little tinctured with superstition, made frequent allusion to the ancient popular notion, which regarded all black cats as witches in disguise» [7].

Дехто вірить, що кіт має дев'ять життів, тому другий кіт – це реінкарнація першого, лише з однією відмінністю – шибеницею на грудях: «I loathed, and dreaded, and would have rid my self of the monster had I dared – it was now, I say, the image of a hideous – of a ghastly thing – of the GALLOWS! – oh, mournful and terrible engine of Horror and of Crime – of Agony and of Death!» [7].

Якщо брати до уваги поетичні твори автора, а саме вірш «Ворон», то яскравим готичним символом перед нами постає чорний ворон, який асоціюється з нещастями смертю. Ворон – амбівалентний символ гріха, з одного боку, але й мудрості та довголіття – з іншого. Ворона часто ідентифікували з Сатаною, що пояснюється специфічним кольором і властивістю викльовувати очі мерцям. Ворон здавна вважався птахом, який вміє передбачати майбутнє. Ймовірно, це пов'язано з тим, що ворон уміє відтворювати людську мову. Так, наприклад, ліричний герой розмовляє з птахом, ставить йому запитання, відповіді на які приймає близько до серця, впадає у відчай, ніби знаходить насолоду в самокатуванні, чуючи механічне «nevermore» – ніколи.

Мистицизм також проявився у описі молодого чоловіка, кімнати і навколишнього середовища. Як вказує автор, на початку вірша молодий чоловік читав книги давнього письма, що є натяком на книги з магії чи окультних наук.

«Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and weary,
Over many a quaint and curious volume of forgotten lore» [8].

До того ж, вважалося, що місяць грудень був місяцем найбільшої активності потойбічних сил.

«Ah, distinctly I remember it was in the bleak December;

And each separate dying ember wrought its ghost upon the floor» [8].

Додаткового готичного підтексту надає присутність образу привида. Також місце, де всівся ворон було вибране не випадково – бюст Афіни Паллади символізує мудрість.

«Perched upon a bust of Pallas just above my chamber door –
Perched, and sat, and not hing more» [8].

Таким чином, Едгар По створив якісно новий жанр в руслі готичної літератури, який замінив застарілий готичний роман з його

нагромадженням жахів зовнішніх поетикою жаху внутрішнього. Предметом уваги Едгара По стала людська душа, що ужаснулася при зіткненні з світом, в якому для неї не залишалось місця.

Список використаних джерел

1. Готическое направление в искусстве Нового времени // Википедия (электронная энциклопедия). – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Готическое_направление_в_искусстве_Нового_времени. – Назва з екрану.
2. По Э. А. Рассказы / Эдгар Алан По ; пер. с англ. – М.: Художественная литература, 1981. – 351 с.
3. Symbolism and imagery in The Masque of the Red Death and The Shawl // Write work. – Режим доступа: <http://www.writework.com/essay/symbolism-and-imagery-masque-red-death-and-shawl>. – Назва з екрану.
4. The Fall of the House of Usher // An exploration of short stories by Edgar Allan Poe. – Режим доступа: <http://poestories.com/read/houseofusher>. – Назва з екрану.
5. Dictionary of symbolism by Allison Protas // (Електронний словник символів). – Режим доступа: <http://www.umich.edu/~umfandsf/symbolismproject/symbolism.html/B/black.html>. – Назва з екрану.
6. The Premature Burial// An exploration of short stories by Edgar Allan Poe. – Режим доступа: <http://poestories.com/read/premature>. – Назва з екрану.
7. The Black Cat // An exploration of short stories by Edgar Allan Poe. – Режим доступа: <http://poestories.com/read/blackcat>. – Назва з екрану.
8. The Raven. Richmond Weekly Examiner // The Edgar Allan Poe Society of Baltimore. – Режим доступа: <http://www.eapoe.org/works/poems/ravent.htm>. – Назва з екрану.

Summary

The article is devoted to outline gothic symbols in the works of Edgar Allan Poe. Such symbols as a castle and ghosts, a cat and a raven, colors and dreams have been analyzed. It was highlighted that the genre of horror stories reveals author's brilliant talent.

Key words: *symbol, gothic, novel, horror story.*

ОПОЗИЦІЯ «СВІЙ – ЧУЖИЙ» У ХУДОЖНЬОМУ СВІТІ ОПОВІДАНЬ В. С. МОЕМА

У статті розглянуто бінарну семантичну опозицію «Свій-Чужий» як шлях до розуміння власної самобутності та неповторності на прикладі «подорожніх оповідань» В. С. Моєма.

Ключові слова: В. С. Моєм; оповідання; семантична опозиція «Свій – Чужий»; дихотомія «Схід-Захід».

Проблема діалектики «Свого – Чужого» є однією з фундаментальних для сучасної гуманітарної науки, адже ці категорії функціонують у різних виявах природи, культури, історії та суспільства, становлячи при цьому важливу частину культурної компетенції індивіда. Даний концепт є ключовим у міжкультурній комунікації, адже зіткнення однієї культури з іншою в сучасному світі відбувається постійно і абсолютизація «Свого», так само як і нерозуміння «Чужого» створюють різні перешкоди в процесі міжкультурного обміну. Проблемі «Свій – Чужий» як елементу мовно-концептуальної картини світу приділяється в наш час достатньо уваги. Проте багато пов'язаних із цим аспектом проблемних питань залишається за межами інтересів учених. Зокрема, не виявлено зміст і смисл поняття «Свого» та «Чужого» в різні часи та в різних історичних обставинах, а також у мовній картині світу англійських письменників, зокрема В. С. Моєма, що обумовлює актуальність здійсненого нами дослідження. Так, опозицію «Свій-Чужий» можна яскраво простежити у багатовіковій британській історії протиставлення колонізаторів тубільному населенню, що згодом перетворилась на морально-етичне питання співіснування представників різних культур та рас. Виявлення та аналіз даної опозиції на прикладі «подорожніх оповідань» В. С. Моєма зумовлює мету даної статті.

Взагалі «подорожні твори» відомі нам ще з античних часів, однак «подорожня література» нового часу суттєво відрізняється від попередніх тим, що у ній проблема пізнання нових земель поступилася проблемі усвідомлення власного місця у світі, який постійно змінюється. У нову добу посилюється увага до екзотичних країн та культур, які й стають місцем дії більшості творів багатьох

письменників та Моема зокрема. Незвичайні ландшафти та звичаї дають можливість письменникам виробити такий ідейно-світглядний план, коли на тлі враження від чужого простору можна глибше зрозуміти власний світ, збагатити власний досвід новими враженнями і, таким чином, позбутися звички зверхньо дивитися на «Чужого».

У Моема протиставлення «Свій-Чужий» втілене у дихотомії «Схід-Захід», де «Захід» представлений колоніальним населенням та означає щось знайоме, рідне, зрозуміле, подібне, а «Схід», представниками якого є острів'яни, тубільне населення, асоціюється із сферою таємного, незрозумілого, несхожого. Таким чином, опозицію «Схід-Захід» у Моема слід розуміти як культурний концепт. Для героїв Моема подорож на Схід – приваблива, екзотична, авантюрна. Для молодого людини – це прекрасна можливість випробувати власні сили, але єдина складність подібної подорожі – це залишатися білим, іншими словами, залишатися самим собою. Його герої часто зазнають поразки при зіткненні з чужим світом та іншою культурою взаємин. Як писала одна з дослідниць творчості Моема І. М. Васильєва, мета письменника – «виявити долю англійського характеру в цихекзотично-чужих обставинах, силі яких цей характер нерідко поступається» [1, с. 13-14]. Інший дослідник, Ф. Холден, називає героїв Моема «*transitional figures*» [4], підкреслюючи роль цього переходу в становленні особистості. Така зміна відбувається із Лосоном, героєм оповідання «Затон» («*The Pool*»), який підпав під чари казкового острова та його мешканців, але любов зрештою стає тією руйнівною силою, яка знищує Лосоно. Власник пабу так і каже про Лосоно: «Таким його зробив острів – та Етель» [3, с. 169]. Лосон зустрів напівтубілку Етель, коли вона купалася в затоні, подібно до казкових наяд. Вона так і залишилась для Лосоно напівміфічною істотою, яку він не зміг зрозуміти і прийняти, попри власне палке кохання. Але Етель також не має наміру прийняти спосіб життя Лосоно. Подорож до Шотландії остаточно відштовхує їх один від одного; Лосон залишається для Етель назавжди чужою істотою, людиною з іншого світу, яку можна боятися, але неможна любити. Їм залишилося шкодувати за нездійсненими мріями: Лосону – за Лондоном з його театрами, концертами, ресторанами, взагалі цивілізацією; Етель – за достатком та впевненістю, які вона сподівалася знайти у шлюбі з білою людиною.

В оповіданні «Падіння Едварда Барнарда» («*The Fallof Edward Barnard*») головному герою, навпаки, подорож на Схід дає можливість зрозуміти красу світу та знайти своє власне призначення

в житті. Через паніку на фондовій біржі батько Едварда втратив увесь свій статок, і син вирішує відправитися на Таїті на декілька років, щоб детально вивчити ведення торгівлі, а потім працювати в головному офісі в Чикаго. Проте після двох років Едвард не повертається до США, незважаючи на те, що в Чикаго його чекає кохана дівчина. Його друг Бейтмен вирушає на його пошуки, і саме крізь призму сприйняття Бейтмена читач знайомиться з історією Едварда на Таїті. Бейтмен здивований, що через два роки життя на острові Едвард втратив усі свої честолюбні задуми і тепер марнує час, спілкуючись з людьми, не гідними уваги цивілізованої людини. Але існування на лоні природи, споглядання її краси й безтурботності зробили Едварда набагато глибшою людиною, філософом у своєму роді. Мешкаючи серед тубільного населення, Едвард відкриває для себе справжній сенс буття людини. Він хоче насолоджуватися красою заходу сонця і пишністю ночі, вести приємне неквапливе життя серед миру і спокою. Коли він приїхав на острів, то мав грандіозні плани перетворення острова, щоб зробити його більш прибутковим і цивілізованим. Тепер він з жахом думає про таку можливість. Він більше не хоче вести боротьбу зі світом, його метою є лише «спокій власної душі» [3, с. 66-105]. Моєм розкриває ще один ракурс теми подорожі – перехід у світ інший, якого не можна уникнути, як би далеко не виїхала людина.

Як бачимо, сфера «Свого» може розширюватися у процесі пізнання оточення, коли чужий, ворожий стає знайомим та зрозумілим. Проте повного зникнення «Чужого» досягнути неможливо, оскільки «Чужий» завжди присутній у «Своєму». Як писала відома письменниця та літературознавець Ю. Кристева: «Чужинець живе в кожному з нас: він – прихований образ нашої ідентичності, розпізнаючи який ми позбавляємо себе можливості ненавидіти його. Він починається тоді, коли виникає усвідомлення своєї відмінності, він закінчується тоді, коли ми всі визнаємо себе чужими, бунтуємо проти зв'язків і спільнот» [2, с. 7]. Отож перш ніж відправитися в подорож на пошуки «Чужого», слід зрозуміти поняття «Свій», щоб це була зустріч рівнозначних істот, відкритих для діалогу і взаєморозуміння. Проблема подібного культурного діалогу залишається досі відкритою для дослідження та вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Васильева И. Н. «В высшей степени современное искусство» И. Н. Васильева // Современный английский рассказ (на английском языке) / Сост. В. А. Скороденко. – М. : Прогресс, 1978. – 36 с.

-
-
2. Кристева Ю. Самі собі чужі / Юлія Кристева : пер. з фр. З. Борисюк . – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 262 с.
  3. Моэм С. Собрание рассказов: в 3 т. : [пер. с англ.] / Уильям Сомерсет Моэм. – М. : АСТ, 2010. – Т. 1. – 605 с.
  4. Holden P. Orienting Masculinity, Orienting Nation : W. Somerset Maugham's Exotic Fiction / P. Holden. - Westport (CT.) : Greenwood Press, 1996. – 96 p.

Summary

The article deals with binary semantic opposition «Own-Alien» as a way to understanding self-originality and uniqueness in «short stories» by W. Somerset Maugham.

Key words: *W. S. Maugham; «short story»; semantic opposition «Own-Alien»; a dichotomy «East-West».*

ОРІЄНТАЛЬНІ МОТИВИ У ЗБІРЦІ О. ВАЙЛЬДА «ГРАНАТОВИЙ БУДИНОЧОК»

Стаття має за мету виявити типологічні відповідності казок Оскара Вайльда зі зразками східної літератури.

Ключові слова: Оскар Вайльд; орієнталізм; казка; поетика; східні алюзії.

Орієнталізм являє собою використання мотивів і стилістичних прийомів східного мистецтва, а також історії, сюжетів східного типу в культурах європейського типу. Це вивчення Сходу, захоплення Сходом і його культурою. Феномен орієнтальних впливів на англійську літературу вивчений ще недостатньо повно. За останні роки з'явилося кілька цікавих робіт як у нас в країні, так і за кордоном, однак практично жодна з них не торкається творчості Оскара Вайльда. Обсяг різного роду східних алюзій в його творах настільки великий, що це дозволяє, на наш погляд, кваліфікувати обрану тему як перспективний напрямок в тій галузі сучасного літературознавства, яка займається вивченням англійської літератури. Дослідження комплексу проблем, пов'язаних із проникненням орієнтальних мотивів в англійську літературу і мистецтво, знаходиться ще на початковій стадії.

Казки Оскара Вайльда складають дві збірки – «Щасливий принц» і «Гранатовий будиночок». Ці дві книги є найбільш органічним втіленням естетичних ідей Вайльда і найбільш різким їх запереченням. В даному дослідженні ми здійснили спробу виявити типологічні відповідності другої збірки казок Оскара Вайльда «Гранатовий будиночок» зі зразками східної літератури. До цієї збірки входять чотири казки: «Молодий Король» («The Young King»), «День народження Інфанти» («The Birthday of the Infanta»), «Рибак і його Душа» («The Fishman and His Soul») та «Хлопчик-зірка» («The Star-Child»).

Взагалі казки письменника, враховуючи різні точки зору, являють собою досить таки своєрідне явище. Дослідники вбачають різноманітні літературні та живописні впливи на сюжети, діалоги та стилістику казок Вайльда. В даному випадку найчастіше згадують Бодлера, Готье, Флобера, Андерсена, Едгара По, Веласкеса та інших. Дослідники творчості Вайльда звертали увагу на такі особливості стилю письменника, як словесна орнаментальність, повто-

---

ри, метафоричність, що особливо яскраво проявляється в казках. Це зближує його поетику з поетикою східної літератури, яка використовує своєрідні художні прийоми збудження психіки людини шляхом різкого переходу до висловлення (парадоксу), тяжіння до символів, алегорій, вишуканою гри слів. Близкість естетики Оскара Вайльда спостерігається на декількох рівнях. Перш за все, це розуміння Краси. Східна концепція краси визнає існування абсолютної, вічної краси Бога. В принципі, Бог – це і є Краса. А мистецтво покликане виступати в ролі засобу осягнення божественної сутності. Бог ніколи не перестає проявлятися в нових різних формах. Це і є мистецтво, і Бог – це мистецтво. Вся краса світу і речей – не що інше, як відображення досконалості самого Бога [1, с. 142]. З цієї естетичної позицією співзвучна думка Вайльда про те, що природа наслідує мистецтво, а не навпаки. Взагалі, вайльдівський гедонізм має багато спільного з культом насолоди життям у східній суфійській поезії.

Найбільшою символікою та схожістю з ідеями східної філософії просякнута казка «Рибалка та його Душа». Як і інші казки, даний твір важко назвати саме казкою. На перший погляд, це може видаватися дивним, адже і в «Щасливому Принці», і в «Гранатовому будиночку» наявні майже всі необхідні атрибути казки – молоді королі та принци, тварини, квіти і навіть статуї, які розмовляють, фантастичні події, неймовірні метаморфози і обов'язкова мораль. Звичайно, більшість із названих елементів присутні не лише у казках. Вони зустрічаються і в байці, притчі, в епічній поезії, народній баладі. Проте було давно вже помічено, що у багатьох казках Вайльда («Молодий Король», «Великан-егоїст», «Хлопчик-зірка»), у тому числі й у казці «Рибалка та його Душа», чітко відчувається стилістика біблійної притчі, а образна структура «Солов'я та Рози», «Чудової ракети» та інших творів має частково природу байки.

Як і в попередніх казках, у «Рибалці та його Душі» присутні мотиви самопожертви, безкорисливого чистого кохання та проходження трьох ступенів самовдосконалення через зіткнення з різними випробуваннями. «Рибалка та його Душа», безперечно, асоціюється з епізодами «1001 ночі».

Саме зі сходу душа приносить мудрість, а схід, як відомо, асоціюється із цариною світла, або, інакше кажучи, провітлення, тобто із самою мудрістю. Говорячи про казки Вайльда та й інші його твори, не можна не згадати той факт, що письменник надзвичайно велику увагу приділяє описам інтер'єру, прикрасам, одягу, а все живе він порівнює з дорогоцінним камінням, золотом, сріблом: «stained ivory moonstones» [2, с. 19], «silken carpets» [2, с. 12], «turban of crimson silk» [2, с. 32], «porphyry» [2, с. 41], «turquoise» [2, с. 11],

---

«blue enamel» [2, с. 10], «ostrich feathers» [2, с. 19], «sandalwood» [2, с. 16], «lapis-lazuli» [2, с. 8]. Така орнаментальність є характерною рисою саме східної естетики. Окрім вираження естетичних поглядів письменника, багаті описи інтер'єру і прикрас виконують також й іншу важливу функцію – функцію поєднання змісту та форми, вираження всього прекрасного у матеріальному плані.

Проведене дослідження дає підставу зробити висновок про те, що орієнталізм Вайльда був обумовлений глибинними процесами розвитку власне європейської культури. Інтерес до Сходу в його творчості виявився однією з форм подолання кризи старої художності, що виникла в європейському мистецтві на рубежі XIX-XX ст. Інтеграція окремих східних мотивів у контекст англійської літератури досягла в творчості Вайльда настільки остаточної форми, що орієнтальні ремінісценції в деяких його творах стали повністю адекватні європейській культурній ситуації. Злиття ряду орієнтальних і західноєвропейських літературних традицій в його творах відображає іманентну європейському декадансу тенденцію до виходу з тупикової ситуації автономного існування. Звернення до Сходу було проявом здорової критики певних сторін західної дійсності. У творах Вайльда з'явилася нова тенденція до інтеграції окремих елементів східної культури в контекст англійської літератури кінця XIX ст., яка відображала також специфіку суспільно-політичної ситуації, що склалася до цього моменту в галузі відносин між Сходом і Заходом. Пильний інтерес обох сторін один до одного свідчив про зародження нової психології контакту в атмосфері толерантності та пошуку спільних значень. У своїй творчості Вайльд передбачив процеси зближення східного і західного менталітетів у XX ст. Значні культурні, релігійні та расові відмінності не змогли перешкодити тому, щоб орієнтальний світогляд знайшов адекватний і гармонійний відгук у європейському світогляді.

Список використаних джерел

1. Геласимов А.В. Оскар Уайльд и Восток : Ориентальные реминисценции в его эстетике и поэтике : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.01.05 «Литература народов Европы, Америки и Австралии» / Андрей Валерьевич Геласимов. – М., 1997. – 226 с.
2. Уайльд О. Гранатовый домик: Сказки / Оскар Уайльд ; [пер. с англ. М. Кореновой, Т. Озерской, В. Орла, К. Чуковского]. – СПб. : Издательская Группа «Азбука-классика», 2009. – 272 с.

Summary

The purpose of the article is to identify the typological correspondence of the fairy-tales by Oscar Wilde with the samples of the oriental literature.

Key words: *Oscar Wilde, Orientalism, fairy-tale, poetics, oriental allusions.*

ОСОБЛИВОСТІ ЧАСОПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РОМАНУ В. ВУЛФ «ОРЛАНДО»

У даній статті досліджуються особливості модерністської концепції на основі літературних творів В. Вулф, зокрема роману «Орландо». В. Вулф вважається представницею модерністської прози, яка намагалась відступити від літературних канонів ХІХ ст. Англійська письменниця посіла значне місце у літературі ХХ ст. завдяки використанню інноваційних методів: порушення цілісності розповіді та її хронологічних рамок; експериментування з потоком свідомості для того, щоб краще передати психологічні та емоційні мотиви вчинків персонажів.

***Ключові слова:** модернізм, нарація, роман-біографія, Вікторіанство, наратор-біограф, соціально-історичний хронотоп.*

Вірджинія Вулф (1882 – 1941), англійська письменниця, критик і теоретик модернізму, зробила значний внесок у розвиток світової літератури ХХ ст., про що свідчить велика кількість літературознавчих досліджень, які висвітлюють найрізноманітніші аспекти її творчості. Кількість публікацій, насамперед зарубіжних, а також вітчизняних літературознавців (Н. Жлуктенко, Е. Гончаренко, Н. Любарець та ін.) виявляє зростання зацікавленості модерністською прозою В. Вулф, незважаючи на складність її прочитання для пересічних читачів.

Розвиток авторської поетики у романах В. Вулф «Морська прогулянка» (1915), «Ніч і день» (1919), «Кімната Джекоба» (1922), «Пані Делловей» (1925), «До маяка» (1927), «Орландо» (1928), «Хвилі» (1931), «Роки» (1937), «Між актами» (1941) репрезентує еволюцію її творчого методу, що зароджувався ще в період Вікторіанства та динаміку його становлення у літературному процесі 1900 – 1941 рр.

У наратологічних пошуках останнього періоду творчості В. Вулф створює романи з більш складною наративною структурою, до яких належать «Орландо», «Роки», «Хвилі» [2, с. 448].

У романі «Орландо» (1928) переплітаються філософські, історичні, феміністичні ракурси зображення дійсності. Якщо у романах попередніх років спостерігається мультиперспективізм, «поліфонія» точок зору, коли автор вдається до зображення свідомих

процесів водночас декількох осіб, то у романі-біографії «Орlando» «ядром» оповіді виступає свідомість одного персонажа. У романі автор подає у часі еволюцію його особистості, оповідь ведеться у перспективі героя і паралельно у перспективі автора, який має доступ у свідомість останнього. У тексті завжди помічаємо присутність наратора-біографа, який абстрагується від внутрішнього світу Орlando, ніби «зі сторони» пише біографію свого героя. Неможливо чітко ідентифікувати стать наратора-біографа, але дослідник М. Харпер визначає його як особу чоловічої статі («he») [6, р. 184].

Так, зі своєї власної точки зору наратор-біограф представляє свого персонажа: «Орlando стояв всередині на фоні жовтого тіла леопарда на гербі. Коли він сперся рукою на підвіконня щоб відкрити вікно, воно переливалося червоним, блакитним і жовтим як крило метелика. Хто схильний до символізації, може їх розкодувати, може помітити, що порівняно зі стрункими ногами, приємною зовнішністю та добре-посадженими плечима, що переливалися геральдичним світлом, обличчя Орlando, коли він відчинив вікно, все осяяне сонячним промінням. Ви не зустрінете більш спокійного, більш похмурого обличчя. Щасливою є мати, яка народила такого, щасливий біограф, який описує життя його!» (“Orlando stood now in the midst of the yellow body of an heraldic leopard. When he put his hand on the windowsill to push the window open, it was instantly coloured red, blue, and yellow like a butterfly’s wing. Thus, those who like symbols, and have a turn for the deciphering of them, might observe that though the shapely legs, the handsome body, and the well-set shoulders were all of them decorated with various tints of heraldic light, Orlando’s face, as he threw the window open, was lit solely by the sun itself. A more candid, sullen face it would be impossible to find. Happy the mother who bears, happier still the biographer who records the life of such a one!”) (тут і далі переклад наш. – О.Ц.) [7, р.10].

Біограф паралельно переходить на точку зору героя, використовуючи невласне-пряму мову і внутрішні монологи, що є особливо помітним у використанні великої кількості питальних і окличних речень, ніби Орlando сам задається питаннями про сутність явищ, речей, людей, які його оточують: «Він тримав перо у руці, але не писав. Здавалося, він повертався постійно до однієї і тієї ж самої думки... Він не бачив Орlando. Орlando спішив, але раптом завмер. Чи це поет? Він пише поезію? Скажи мені, він хотів вимовити, про світ навколо...» (“He held a pen in his hand, but he was not writing. He seemed in the act of rolling some thought up and down...He did not see Orlando. For all his hurry, Orlando stopped dead. Was this a poet?

Was he writing poetry? “Tell me,” he wanted to say, “everything in the whole world...” (тут і далі переклад наш. – О.Ц.) [7, р. 15].

У романі час і простір є рівнозначними. Життя Орlando протягається на декілька століть, впродовж яких спостерігаємо еволюцію особистості героя. В основу загальної просторово-часової структури роману покладений соціально-історичний хронотоп. У часі нарація розгортається відповідно до історичних проміжків часу – від XVI століття до XX століття. Автор-біограф подає розвиток внутрішнього світу героя, історичний розвиток англійського суспільства і англійської літератури. Описуючи просторові деталі (одяг, елементи інтер'єру, архітектурні будівлі, вулиці міста), автор-біограф характеризує час. Описуючи XVI століття, автор вводить у текст такі ремінісценції: «Приїхала Королева». (“The Queen had come”) [7, р. 14]; «Вона відіслала його з посольством у Шотландію до нещасної королеви». (“She sent him to Scotland on a sad embassy to the unhappy Queen”) [7, р. 17]; «Тонкі перипетії та абстрактності нашого сумнівного віку були їм чужі. Кругом панувала жорстокість. Квітка цвіла і відцвітала. Сонце сходило і заходило. Кохання не було вічним. Те, що поети описували у віршах, молоді люди зробили практикою». (“The withered intricacies and ambiguities of our more gradual and doubtful age were unknown to them. Violence was all. The flower bloomed and faded. The sun rose and sank. The lover loved and went. And what the poets said in rhyme, the young translated into practice”) [7, р. 19].

Як зазначають дослідники [5; 4; 6], Орlando – узагальнюючий образ процесу розвитку англійської літератури. Орlando спочатку письменник, потім (після фантастичного перетворення на особу жіночої статі) письменниця, яка пише свою поему. Думки Орlando стосовно ролі творчості, поезії і літератури для людини і суспільства сконцентровані у його (її) внутрішньому просторі, в індивідуальній свідомості. Через індивідуальне складається картина колективної свідомості англійського суспільства з відображенням естетичних і культурних цінностей різних епох.

Для розкриття індивідуалізації героя В. Вулф вводить у текст оповіді певні мотиви. Одним із центральних мотивів у романі «Орlando», який невід'ємно пов'язаний з життєвим шляхом персонажа і перетворюється на символ, є дубове дерево. Це рослина, яка росте впродовж століть, як еволюціонує свідомість Орlando і розвивається суспільство; водночас, таку саму назву має поема Орlando, яку останній пише у різні періоди свого життя. Дубове дерево – символ фізичної і духовної еволюції Орлан-

---

до, бо відбиває часові ступені набуття ним (нею) певного рівня життєвого досвіду.

Мотив природи тісно вплетений у сітку оповіді. Природа постає у романі як універсальна космічна реальність, невід’ємна частина людського існування, оскільки людина є частиною природи. Орlando набуває знання і досвіду впродовж століть, але захоплення природою притаманне йому (їй) все життя.

Найбільш важливу роль відіграє хронотоп. У просторовій та часовій побудові оповіді переданий весь філософський зміст творів. Аналіз категорій часу і простору приводить до більш глобального розуміння процесу розвитку і життя [3, с. 121].

Це помітне у тому ж природному циклі разом із соціально-історичним оточенням; тут наявний перехід від індивідуальної історії до загальної. Через аналіз темпорального аспекту виводимо філософські поняття «відносності», «вічності» певних речей, що складає окрему тему. Філософське розуміння часу уявляємо у вигляді константного циклічного процесу; темпоральна побудова оповіді базується на міфі про початок і кінець світу, відродження і смерть [1, с. 91].

Крім того, часопросторова організація пов’язана з перспективою, ракурсом оповіді, що можна співвіднести у вигляді певних ланок соціальної свідомості (одночасні точки зору, установки): індивід – група (соціум, суспільство) – світ (людство, цивілізація).

Список використаних джерел

1. Копытянская Н.Х. Функциональность «чужого» пространства в поэтике литературного произведения / Копытянская Нонна // Stylistyka XI, Opole, 2002. – С. 89-100.
2. Копытянская Н.Х. Види и функции ретроспекции в романе XX века / Копытянская Нонна // Sbornik praci filosoficke faculty Brnenske University. – Brno, 1996. – С. 441-450.
3. Лисюк Н.А. Міфологічний хронотоп / Н.А. Лисюк. – К. : Український фітосоціологічний центр, 2006. – 200 с.
4. Blackstone B. Virginia Woolf. A Commentary / Bernard Blackstone. – London : The Hogarth press, 1972. – 255 p.
5. Boxwell D.A. (Dis) orienting spectacle: The politics of “Orlando’s” sapphic camp / D.A. Boxwell // Twentieth century lit. – Hempstead, 1998. – Vol. 44, № 3. – P. 306-327.
6. Collins R.G. Virginia Woolf’s black arrows of sensation: The Waves // R.G. Collins. – Devon : Stockwell, 1962. – 47 p.
7. Woolf V. Orlando // Virginia Woolf. – London : Penguin Popular Classics, 1998. – 232 p.

Summary

The present thesis “The main peculiarities of time and space composition in Virginia Woolf’s modernist prose” is an attempt to investigate the specificity of modernist conceptions on material of literary works by Virginia Woolf.

Virginia Woolf is recognized as a modernist writer who attempted to break with nineteenth century literary conventions. Using innovative methods of fractured narrative and chronology and experimenting with stream-of-consciousness in order to explain the psychological and emotional motives of characters, awarded Woolf a place in a literary canon of the 20th century.

Key words: *modernism, narration, biography-novel, Victorianism, narrator, historical chronotope .*

БІБЛІЙНІ МОТИВИ І ОБРАЗ САЙМОНА У РОМАНІ ВІЛЬЯМА ГОЛДІНҐА «ВОЛОДАР МУХ»

Статтю присвячено вивченню функціонування біблійних мотивів у романі Вільяма Голдінґа «Володар мух». Особлива увага приділена дослідженню образу Саймона.

Ключові слова: притча, мотив, образ, міф.

Один з найяскравіших та самобутніх англійських прозаїків ХХ ст. Вільям Голдінґ за життя сприймався як класик. Його творчість сповнена роздумами над проблемами добра і зла, природою людини, присутністю Бога в житті людини, її первинної гріховності. Всі ці «вічні питання» вирішувались письменником у формі філософсько-алегоричної оповіді, наповненої біблійними паралелями.

В англomовному літературознавстві дослідження біблійної символіки романів Голдінґа найчастіше пов'язане не з вивченням загальної проблематики, а з пошуком претекстів та проблемами сюжетобудови творів письменника (С. Вайнтрауб, Д. Андерсон, Ф. Кермоуд). Використання біблійних паралелей і ремінісценцій в романах письменника радянськими дослідниками вивчалось достатньо поверхово через ідеологічні обмеження. У пострадянський період релігійно-філософський аспект творчості Голдінґа теж не отримав достатнього висвітлення. Окремі питання функціонування біблійної символіки і християнських мотивів розглядаються у розвідках сучасних російських дослідниць Ю.О. Шаніної, Д.О. Єфімової та вітчизняних літературознавців Г.С. Костенко, О.М. Литвинюк та ін.. Відтак, функціонування біблійних мотивів і образів у творах Голдінґа потребує подальшого осмислення і ґрунтовного вивчення, що і обумовлює актуальність даної статті.

Романи-притчі В. Голдінґа часто розглядаються як релігійні твори, що трактують християнську доктрину первородного гріха і гріхопадіння. Герої роману «Володар мух» намагаються протистояти як хаосу зовнішнього світу, так і власної душі. Дослідники також розглядають роман як індивідуальну міфотворчість, пов'язану з античними або біблійними євангельськими традиція-

---

ми [1, с. 223]. Абстрактні категорії добра і зла, гріха і святості, віри і сумніву, духу і плоті, що займають уяву письменника, є вихідною точкою усіх його міркувань про моральні питання.

Голдінг так говорив про своє ставлення до релігії: «Я не можу не вірити у Бога. Сподіваюся, що життя після смерті не існує. Не думаю, що це важливо – чи є життя після смерті або ні, якщо Бог існує ... я ніколи не був здатний не вірити у Бога. Я не вірю в себе, але я вірю у Бога, і важливіша проблема – чи вірить Бог в мене» [цит. за: 1, с. 225]. Усупереч традиційним християнським уявленням, віра у Бога у Голдінга не поєднується з вірою у вічне життя. Для письменника важливо, щоб кожен здійснював гідні вчинки і уникав злих справ «тут і зараз», оскільки моральне вдосконалення залежить від вибору людини і можливо вже по цей бік життя.

Роздумуючи про природу людини, автор використовує біблійні мотиви і образи практично в усіх своїх романах-притчах, серед яких «Володар мух» займає особливе місце. Давньоєврейською мовою словосполучення «Володар мух» означає ім'я диявола – Вельзевула [4, с. 11]. Відповідно, вже заголовок вказує на присутні у творі біблійні теми гріхопадіння, первородного гріха, зла, існуючого ззовні і в середині людини, переводячи оповідання із земної, горизонтальної, площини, в якій протікає буденне життя на острові, в духовну, вертикальну, сферу, в якій реальність отримує філософсько-релігійне осмислення.

Беззаперечні біблійні паралелі викликає також образ Саймона. Приховане зіставлення з образом святого є присутнім вже на рівні імені героя. «Саймон» («Симон») – ім'я одного з дванадцяти апостолів, який був покликаний Христом і якому Господь дав нове ім'я – «Петро». Ісус нарікає Симона Петром, це ім'я означає «камінь», на цьому «камені» Христос має намір заснувати Свою Церкву. У романі Голдінга Саймон перетворює джунглі на церкву. Хлопчик співав у церковному хорі, швидше за все, католицької церкви, де під час богослужіння запалюється безліч свічок. Опис зелених свічок (бруньок) у тексті зустрічається кожного разу, коли Саймон йде в джунглі, щоб побути одному. За християнськими уявленнями свічка – символ душі людської перед Богом [3, с. 32].

Саймон навіть зовнішньо схожий на традиційний образ Ісуса Христа: він аскетичної статури, ходить босоніж, у нього довге темне волосся, худе обличчя з широким низьким лобом і сяючі очі, що притягують увагу. З біблійними святими Саймона також пов'язує здатність пророкувати. У момент відчаю Ральфа Саймон передбачає йому, що він повернеться додому: «Ти ще повернешся, ось побачиш. Просто я відчуваю – ти обов'язково повернешся» [2,

---

с. 96]. Себе Саймон не включає в це пророцтво, очевидно, подібно до Христа, передбачаючи власну швидку смерть.

Саймон спочатку, здавалося б, нічим не виділяється з групи однолітків, проте, з розвитком сюжету, Голдінг дає зрозуміти, що перед нами істота особлива. Саме він, маючи дар прозріння, розкриває сутність Звіра, якого так бояться малюки. Коли інші тремтять від жаху, прийнявши мертвого парашутиста за якусь надприродну істоту, Саймон, долаючи власний страх, вирушає на пошуки звіра. Традиційний біблійний мотив сходження на гору (Голгофу) часто трактується як шлях самопізнання, яким проходить і Саймон. На горі він знаходить мертвого парашутиста, «крила» якого дивно тріпочуть на вітрі, відкидаючи загадкові тіні. На вершині відбувається також ключова для розуміння алегоричного змісту твору розмова цього героя із Звіром – Володарем мух, страшною свинячою головою на палі, яку діти принесли в жертву вигаданому чудовиську. Голова спокушає Саймона, а потім і намагається залякати: «Ніхто тобі не допоможе. Тільки я. А я – Звір... Але ти ж знав, правда? Що я частина тебе самого? Невіддільна частина! ... Ти ж чудово знаєш, що й там, унизу, зі мною стрінешся. Так чого ж ти? <...> Це зайшло надто далеко... Я застерігаю тебе ... Ти нам непотрібен. Ти зайвий. Зрозумів? Ми хочемо побавитись на цьому острові! Тож не будь упертою, бідолашна, заблукана дитино, а то ... ми тебе коцнемо. Ясно? Джек, Роджер, Моріс, Роберт, Біл, Роха, Ральф. Коцнемо тебе. Ясно?» [2, с. 179-180]. Хлопчикові відкривається істина, що Звір – невіддільна частина кожної людини, що не існує іншого звіра, крім власного страху.

Саймон не відступає. На відміну від інших, що загралися в дикунів або піддалися страху, він мужньо йде до кінця в пізнанні істини. Коли ж він намагається донести правду до інших, його по-звірячому вбивають. «По-звірячому» – тому що Саймон дійсно «там, унизу» зустрівся із Звіром, що опанував душі дітей. Пророцтво Володаря мух збувається.

Загибель Саймона, вбитого тими, кому він ніс одкровення, метафорично передає біблійну сцену Христового розп'яття: «Тоді хмари розверзлись, і дощ хлопнув з неба, наче водоспад. Вода мчала з вершини гори, зривала з дерев листя й гілки <...> Вода піднялася ще вище, прибрала пасма шорсткого Саймонового волосся яскравим світлом. Засріблилася лінія його щоки, плече засвітилося мармуром скульптури. Дивно прибудні істоти з полум'яними очима й розпливчастими обрисами запорались навколо його голови <...>. Облямоване китицями цікавих блискучих істот, а саме постріблене світлом вічних сузір'їв, мертве тіло Саймона повільно по-

---

пливло у відкрите море» [2, с. 191-193]. Після смерті Голдінг ніби канонізує свого героя, зараховує його до лиця святих, але на відміну від Євангельської легенди, голдінгова притча не містить картини воскресіння.

Таким чином, звернення до біблійних образів дозволяє авторі «Володаря мух» побудувати оповідь як притчу. Присутність християнських мотивів в романі збільшує число можливих тлумачень, і надає дії майже космічного масштабу, дозволяє показати на прикладі групи дітей історію цивілізації. Письменник вірить, що людина здатна подолати свою внутрішню «темряву», і не повинна бути пасивною ареною одвічної боротьби добра і зла. Моральний урок даної притчі не в тому, що зло дремає і може прокинутись, а в тому, що людина здатна впоратися зі злом, яке у ній пробуджується.

Список використаних джерел

1. Аникин Г. В., Михальская Н. П. История английской литературы / Г. В. Аникин, Н. П. Михальская ; учеб. для студ. пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностранные языки». – 2-е изд., перераб. и испр. – М. : Высшая школа, 1985. – 431 с.
2. Голдінг В. Володар мух [Текст] / В. Голдінг ; пер. з англ. та передм. С. Павличко. – 2-ге вид. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. – 254 с.
3. Градовський А. Парадокси здорового глузду. До вивчення роману В. Голдінга “Володар мух” / А. Градовський // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2000. – № 3. – С. 31-34.
4. Ефимова Д. А. Библиейские мотивы и образы в романах У. Голдинга «Повелитель мух» и «Шпиль» : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья» / Д. А. Ефимова. – СПб., 2009. – 20 с.

Summary

The article is devoted to the study of the Biblical motifs and images functioning in the William Golding's "Lord of the Flies". Special attention is paid to the image of Symon.

Key words: *fable, motif, image, myth.*

ЭМФАТИЧНОСТЬ КОЛОРИСТИЧЕСКИХ ЭПИТЕТНЫХ СТРУКТУР В РОМАНЕ М. БУЛГАКОВА «МАСТЕР И МАРГАРИТА»

Статтю присвячено питанню емпатичності епітетних структур у романі М. Булгакова «Майстер і Маргарита». Особлива увага звертається на колористичні епітетні структури.

Ключові слова: М. Булгаков, епітетні структури, колористичні епітети, емпатичність.

Изучение эмпатичности эпитетных структур целесообразно проводить на материале произведений, показательных и характерных в плане индивидуально-творческого развития писателя и в плане особенностей общей литературной эволюции. Именно таким есть роман М. Булгакова «Мастер и Маргарита» (1966).

Отталкиваясь от тезиса А. Веселовского – «Эпитет свойствен и поэзии, и прозаической речи» [2, с. 139], скажем, что эпитетные структуры в романе М. Булгакова функционально схожи с элементами поэтической речи. Это позволит провести детальные наблюдения над составом эпитетных структур и теми функциями, которые они, как правило, исполняют не только в поэтическом, но и прозаическом тексте.

В романе очень ярко представлены адъективные характеристики, связанные с понятиями «цвета» и «света», на полотне романа. Подобно тому, как в поэтической речи цветковые прилагательные становятся колористическими эпитетами [4, с. 139], так и на полотне романа происходит аналогичное превращение.

Колористические эпитеты отличаются особой функциональностью в романе М. Булгакова «Мастер и Маргарита», благодаря им происходит смысловая колоризация предметов, вещей и явлений. Стоит отметить, что именно для характеристики сочетания цветов, как одного из дескриптивных средств стоит использовать понятие «колористический эпитет» или «колористическая эпитетная структура». Колористические эпитетные структуры способны обозначать оттенки и сочетания цветов. Когда же идет речь о констатации конкретных эпитетных обозначений цветов,

---

как отдельных составляющих, тогда целесообразно говорить о «цветовых эпитетных структурах» [3, с. 214].

Главная особенность колористических эпитетных структур в романе «Мастер и Маргарита» состоит в том, что они широко взаимодействуют со всеми компонентами контекста, и обладают разнообразными коннотациями.

При характеристике объектов зрительного и эмоционального восприятия, М. Булгаков использует такие цветковые прилагательные: *белый, серый, черный, красный, кровавый, багровый, багряный, алый, розовый, рыжий, желтый, золотой, голубой, синий*.

Цвет у Булгакова не только средство колоритного изображения мира. С его помощью акцентируются определенные черты характеров персонажей, выражается отношение автора к изображаемому. Ср., в частности, портрет директора театра варьете Степы Лиходева, кутилы и бабника:

« Степа разлепил склеенные веки и увидел, что отражается в трюмо в виде человека с торчащими в разные стороны волосами, с опухшей, покрытой черной щетиною физиономией, с заплывшими глазами, в грязной сорочке с воротником и галстуком, в кальсонах и в носках » (88)¹

У Булгакова *красный* цвет – это преимущественно цвет крови, а близкие к нему *багровый* и *рыжий* символизируют угрозу для жизни человека. Персонажи с *багровыми* физиономиями, как и *рыжие* (ср., *рыжеватые* волосы Понырева), являются в «Мастере и Маргарите» носителями грубой силы, произвола: обманывают людей (Босой), зверски избивают (Гелла, Коровьев). Ср. как меняются краски в тот момент, когда Прокуратор принимает решение:

« Тут он оглянулся, окинул взором видимый ему мир и удивился происшедшей перемене. Пропал отягощенный розами куст... и гранатовое дерево, и белая статуя в зелени, да и сама зелень. Поплыла вместо этого всего какая-то багровая гуща... » (47)

Белый цвет в соответствии с фольклорной традицией означает чистоту, милосердие; *синий* – цвет небес. Неслучайно в клинике Стравинского преобладают *белый* и *синий* цвета. Сотрудники носят *белые* халаты, коридоры освещены *синими* лампами, мебель сделана из *светлого* металла.

Семантика *черного* цвета неоднозначна. Он обозначает не только беду, несчастье, но и справедливость. Одетый в *черную* мантию Воланд, с тростью с *черным* набалдашником в виде головы пуделя, представляет собой inferнальную силу, которая «вечно хочет зла и вечно совершает благо».

Строго говоря, языковые средства колористического изображения мира у Булгакова мало чем отличаются от тех, которые имелись в распоряжении других писателей. Это цветочные прилагательные (*красный, синий* и т. д.), существительные (*белизна, желтизна*), глаголы (*краснеть, синеть* и т. п.), словосочетания (*седой, как снег*), а также названия цветных металлов и драгоценных камней (*агат, бриллиант* и др.). Но почему же строки писателя приобретают такую живописную яркость, а изображаемые им сцены становятся зрительно ощутимыми?

Булгаков владел редким искусством возвращать первозданный смысл обывательным, казалось бы, стертым от частого употребления словам, усиливая их изобразительные возможности. Так он поступает с *постоянными цветовыми эпитетами*, повышая их экспрессивность с помощью присоединения к существительному еще одного определения. В результате совершенно по-новому начинают звучать привычные словосочетания, превратившиеся в «говорящую живопись»: *обильная желтая пена, засаленная черная шапочка, черный гробовой флаги* т. п. Рельефность, осязаемость изображения достигается также путем сопоставления близких друг другу цветов, например *красного и розового, рубинового и алого*.

Стоит заметить, что у Булгакова цветочные эпитеты никогда не стоят отдельно от других эпитетов, то есть тесно взаимодействуют друг с другом, что усиливает реалистичность ирреальных событий и повышает эмоционально-экспрессивную окраску романа.

Читатель сопереживает всему, что происходит в романе «Мастер и Маргарита», верит в правдивость описанного. В этом одна из особенностей дарования М. А. Булгакова, в произведениях которого действительность так тесно переплелась с выдумкой, что граница между ними исчезла начисто.

Примечания

- ¹ Здесь и далее роман М. А. Булгакова «Мастер и Маргарита» цитируем по: Булгаков М. А. Мастер и Маргарита : Роман / М. А. Булгаков. – Пермь : Кн. Изд-во, 1988. – 399 с. В круглых скобках указываем номер страницы по этому изданию.

Список использованных источников

1. Булгаков М. А. Мастер и Маргарита : Роман / М. А. Булгаков. – Пермь : Кн. Изд-во, 1988. – 399 с.
2. Веселовский А. Н. Историческая поэтика / А. Н. Веселовский. – М. : Высш. шк., 1989. – 406 с.

-
-
3. Волковинський О. С. Поетика епітета : [монографія] / Олександр Волковинський. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2011. – 350 с.; i–vii.
  4. Ландсман И. М. Цветовые прилагательные в роли зрительных определений в поэзии А. Ахматовой / И. М. Ландсман // Вопросы теории и истории языка. – Ташкент, 1984.– С.138-143. (Деп. В ИНИОН АН СССР 10.11.84 № 18633).

Summary

The paper reveals emphatic epithet structures in M. Bulgakov's novel "Master i Margarita". Detailed account is given to the colouristic epithet structures.

Key words: *M. Bulgakov, epithet structures, colouristic epithet, emphasis.*

ОБРАЗ ГІМЕНЕЯ В ЕПІТАЛАМІ РОБЕРТА ГЕРРІКА

У статті розглядається епіталама Роберта Герріка, в якій аналізується традиційний для жанру образ бога Гіменея.

Ключові слова: епіталама, Роберт Геррік, Гіменей, образ, традиційний образ.

Жанр епіталами зародився ще в античній літературі, проте він не став розповсюдженим, популярним видом лірики і не викликав достатньої уваги науковців. Досі практично не вивчались окремі аспекти жанру, серед яких – аспект образності. Оскільки епіталама – це пісня на честь шлюбу, тож у багатьох зразках знаходимо ту чи ту інтерпретацію образу Гіменея, бога-покровителя обряду весілля.

Метою цієї статті є дослідження ролі образу бога Гіменея в епіталамі як центрального традиційного образу, в якому втілюються основні змістовно-концептуальні особливості літературного жанру на прикладі епіталами Роберта Герріка “Епіталама серу Томасу Саутвеллу та його дамі”.

Епіталама, епіталамій – вірш або пісня на честь весілля. Розвивалась епіталама з народних обрядових пісень з приспівом: літературне оформлення отримала в грецькій поезії VIII ст. до н. е.; але твердої жанрової форми не набула і рано розчинилась у масі панегіричної поезії [2, с. 920].

До жанру епіталами протягом століть звертались різні письменники, хоча жанр і відійшов на периферію і став маргінальним. Серед них і епіталама Роберта Герріка. Одним з центральних у творі є художній образ Гіменея.

Образ – завершений і знаково-виражений результат художньо-го пізнання. Образ народжується і набуває функціонального призначення і навіть певної самодостатності в контексті становлення твору [3, с. 378].

Образ Гіменея в епіталамі – досить традиційний і очікуваний образ.

Традиційним варто вважати образ, який переходить від однієї літературної доби до іншої, зберігається й активно функціонує про-

---

тягом значного історичного часу. Увійти в традицію, традиціоналізуватися може лише те, що є широковідомим читачеві. У процесі написання нового твору обов'язковою є увага до попередніх зразків, до оновлення традиції [1, с. 60].

Найдавніші традиційні образи зароджувалися на стадії міфологічного мислення. Вони мають міфологічні першоджерела, як і образ Гіменея.

Гіменей – син Діоніса й Афродіти, покровитель подружжя та шлюбу, красень-юнак, співець і музикант, що раптово помер на весіллі Діоніса. Його ім'ям названо урочисту весільну пісню на честь молодих [5].

Цей традиційний образ бога Гіменея присутній в епіталамі Роберта Герріка.

I

Now, now's the time; so oft by truth
Promis'd should come to crown your youth.
Then Faire ones, doe not wrong
Your joys, by staying long:
Or let Love's fire go out,
By lingering thus in doubt:
But learn, that Time once lost,
Is ne'er redeem'd by cost.
Then away; come, **Hymen** guide
To the bed, the bashful Bride.

II

Is it (sweet maid) your fault these holy
Bridal-Rites go on so slowly?
Dear, is it this you dread,
The loss of Maiden-head?
Believe me; you will most
Esteem it when 'tis lost:
Then it no longer keep,
Lest Issue lye asleep.
Then away; come, **Hymen** guide
To the bed, the bashful Bride.

III

These Precious-Pearly-Purling tears,
But spring from ceremonious fears.
And 'tis but Native shame,
That hides the loving flame:
And may a while control

The soft and am'rous soul;
But yet, Loves fire will wast
Such bashfulness at last.
Then away; come, **Hymen** guide
To the bed, the bashful Bride.

IV

Night now hath watch'd her self half blind;
Yet not a Maiden-head resign'd!
'Tis strange, ye will not fly
To Love's sweet mystery.
Might yon Full-Moon the sweets
Have, promised to your sheets;
She soon would leave her sphere,
To be admitted there.
Then away; come, **Hymen** guide
To the bed, the bashful Bride.

V

On, on devoutly, make no stay;
While Domiduca leads the way:
And Genius who attends
The bed for lucky ends:
With Juno goes the hours,
And Graces strewing flowers.
And the boys with sweet tunes sing,
Hymen, O Hymen bring
Home the Turtles; **Hymen** guide
To the bed, the bashful Bride [4].

Robert Herrick (1591-1674)

Перші п'ять строф закінчуються звертанням до Гіменей: “Гіменей, веди отсель Деву робкую в постель” [4]. Таким чином за кінцівками строф і за змістом епіталами робимо висновок, що основна роль Гіменей – провести наречену до весільного ложа та підготувати до вступу в святе таїнство єднання з нареченим.

В основі традиційного образу лежить ситуація, що типова й важлива як для певної доби, так і для наступних. Роберт Геррік надає Гіменейу роль провідника молодят від весільних дійств до весільного ложа.

Звернення до античного матеріалу є одним із показників внутрішньої зрілості національної літератури, входження в світову. В епіталами образ бога Гіменей співпадає з образом першоджерела і втілює відповідне смислове навантаження.

Аналіз образної системи (на прикладі епіталами Роберта Герріка) специфічного літературного жанру епіталами дозволяє ідентифікувати образ Гіменея як центральний традиційний образ, в якому втілюються основні змістовно-концептуальні особливості жанру.

У перспективі подальших досліджень в цьому напрямку – порівняльно-історичний аналіз образів в епіталамах різних історичних епох і країн.

Список використаних джерел

1. Волков А. Р. Традиційні сюжети та образи : Дослідження / Анатолій Романович Волков – Чернівці : Місто, 2004. – 445 с.
2. Краткая литературная энциклопедия / Гл. ред. А. А. Сурков. – М. : Советская Энциклопедия, 1975. – Т. 8. – 1136 стб.
3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. / Керівник проекту А. Волков. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
4. Поэзия.ру [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.poezia.ru/article.php?sid=56747>
5. Словник античної міфології [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/slovmith/slov.htm>

Summary

The article deals with the Robert Herrick's epitalamium with its traditional image of Hymen.

Key words: *epitalamium, Robert Herrick, Hymen, image, traditional image.*

РОЛЬ СИМВОЛУ У П'ЄСІ О. ВАЙЛЬДА «СОЛОМІЯ»

Стаття присвячена розгляду семантичної наповненості та функціональної значущості символів у п'єсі О. Вайльда «Соломія».

Ключові слова: *Оскар Вайльд, драма, Соломія, символ.*

Оскар Вайльд як один із найяскравіших представників естетизму був переконаний, що мистецтво має служити красі, яка вища за життя. Чимало дослідників говорили про знамениту «екзотику опису» Вайльда, яка часто сприймалась як самоціль, що знищувала концепт всього твору. Письменник-естет дійсно відточував свій стиль до філігранності, але не обмежувався лише репрезентацією зовнішньої сторони предмету – в описах Вайльда зашифрований певний символ.

Символ (гр. *symbolon* знак, прикмета) – «здатність матеріальних речей, подій, чуттєвих образів бути умовним вираженням ідеального змісту, не відповідного їх структурам» [1, с. 389]. Символ – образ, взятий в аспекті своєї знаковості; це знак, наділений невичерпною багатозначністю образу. Будь-який символ є образом (і будь-який образ, хоча б деякою мірою, є символом). Проте смислова структура символу багатозарова і розрахована на активну внутрішню роботу сприймаючого. «Розшифрувати» символ неможливо, його можна осягнути лише інтуїтивно.

Символ притягував Вайльда, оскільки давав можливість розглядати життя і природу як гру протилежностей і як драму пристрастей; грати словами та образами. Таку згубну силу пристрастей зображено у його п'єсі «Соломія», де показані одночасно краса і потворність, святість і порочність, захват і відраза, любов і ненависть. Особливу ж роль в створенні такого багатозарового змісту відіграють символи, що наповнюють собою весь художній текст. З більшості їх значень виникає додатковий шар смислових переплетінь.

Тяжіння Вайльда до символізму корінням сягає масонства, так як «масонство – це особлива система моралі, скрита в алегоріях і виражена в символах», це, перш за все, система і послідовність символів. Так, наприклад, місцем ув'язнення Іоканаана є не тра-

---

диційна тюрма, а стара кам'яна водойма. Колодязь стає втіленням віри масонів в древній герметичний принцип «як зверху, так і знизу». Іоканаан, який продовжує отримувати одкровення і під землею, знаходиться під дією цієї божественної космічної сили. Для розуміння прихованого символізму образу Іоканаана колодязь – це ще й натяк на воду, якою хрестив пророк.

Драма наскрізь пронизана мотивом смерті, який відбивається у численних символічних образах і деталях. Символізуючи собою боротьбу добра і зла, Соломія Вайльда є прикладом протистояння язичницької свідомості і християнської думки, що зароджувалася. Вайльд зумів за допомогою частих повторів створити атмосферу забобонного жаху і показати тим самим дивну, нав'язливу ідею смерті, якою одержимі дійові особи, і яка бродить навколо, вибираючи, на кому зупинитись.

Цікавою символічною знахідкою Вайльда можна вважати проведену ним паралель між Соломією і місяцем. Місяць тут пов'язується із символікою дзеркала, бо наділений такою ж здатністю відображати. Соломія сама побачила в місяці незайману («*the moon is a virgin*» [3, с. 6]), сирієць – принцесу («*the moon is like a little princess*» [3, с. 9]), паж – мертву жінку («*the moon is like a dead woman*» [3, с. 1]), Ірод – жінку блудницю («*the moon is like a mad woman who is seeking everywhere for lovers*» [3, с. 14]). Здається, що це – непокєднувані поняття, однак, всі ці ознаки – ознаки самої Соломії. Ірод невідривно дивиться на Соломію, але одночасно і на місяць. Місяць у даному випадку – це двійник Соломії, жінка, яка несе смерть, як каже паж.

Числова символіка також грає роль у драмі. Так, перед початком свого танцю вона просить принести їй сім вуалей: «*I am waiting until my slaves bring perfumes to me and the seven veils*» [3, с. 27]. Пізніше вона в семи репліках поспіль повторює одну й ту ж фразу з невеликими варіаціями: «*I have kissed thy mouth, Jokanaan, I have kissed thy mouth*» [3, с. 36]. Число 7 – це число таїнств, що відносяться до духовної сторони речей, таємна Божественна сила в природі. В культурах різних народів світу «число 7 значило максимум, межу, обмеження» [2, с. 352].

Естети, які прагнули створити враження єдності різних видів мистецтва, створили особливу теорію кольору, де кожен колір має особливе значення. Завдяки насиченій кольоровій палітрі у читача складається яскравий образ того, про що він читає. Вайльд же найчастіше використовує поєднання зеленого, золотого, жовтого, пурпурного і білого тонів.

Зелений, наприклад, в другій половині XIX ст. був особливо в моді. Естети носили зелену гвоздику в петлиці, яка служила одночасно і знаком їхньої приналежності до цього напрямку, і символом витонченого художнього смаку. От і Соломія обіцяє молодому сирійцю зелену квітку в обмін на розмову з Іоканааном: «*I will let fall for thee a little flower, a little green flower*» [3, с. 8]. А магичні властивості зеленого кольору найяскравіше проявляються в смарагді, який цінувався як вираження життя, молодості, чистоти («*I have an emerald, a great emerald, thou canst see that which passeth afar off*» [3, с. 30]).

Торкаючись декоративної стилістики творів Вайльда, здається неможливим обійти квіткову символіку. У цьому відношенні, безумовно, троянда посідає перше місце. Біла троянда, з якою Соломія порівнює тіло Іоканаана («*the roses are not so white as thy body*» [3, с. 11]), – це чистота, невинність, духовність. Червона троянда – християнський символ земного світу; а також сором, бажання, пристрасть, смерть, мучеництво. Вінок з троянд позначає небесну радість, нагороду за добродієність. Саме тому червоні квіти немов обпикають чоло Ірода, коли той обіцяє Соломії виконати будь-яку її забаганку за танець («*It is my garland that hurts me, my garland of roses! How red those petals are!*» [3, с. 26]). Інші квіти, що згадуються в «Соломії», – це лілія і нарцис. Лілія посідала важливе місце в міфології стародавніх греків, римлян та юдеїв. Останні вважали її символом невинності та чистоти – Соломія порівнює тіло Іоканаана з луками лілій («*thy body is white like the lilies of a field*» [3, с. 11]). Сама ж Соломія порівнюється молодим сирійцем із нарцисом («*she is like a narcissus trembling in the wind*» [3, с. 5]). Порівняння це виглядає цілком виправданим: Соломія, подібно до Нарциса, який не міг відірвати очей від свого відображення, не в змозі контролювати свої пристрасті і віддається їх бурхливому потоку. Соломія також порівнює колір волосся Іоканаана з тінню від кедру («*thy hair is like the cedars of Lebanon*» [3, с. 12]). Це «дерево Господне», символ непідкупності і сили. Символ прихильності Єгови до свого народу – насадження кедрів у пустелі [2, с. 146].

У п'єсі декоративні фрагменти відзначають точки особливої напруги і свідчать про насичену внутрішню дію. Вайльд не ставив своїм завданням пояснити що-небудь читачу, а прагнув викликати у нього певний емоційний стан, добиваючись бажаного ставлення до дійсності, так як вважав, що мистецтво через символи допомагає зрозуміти цінності світу.

Список використаних джерел

1. Літературознавча енциклопедія : у 2 томах. / Авт.-уклад. Ю.О. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 608 с. – (Енциклопедія ерудита).
2. Шейнина Е.Я. Энциклопедия символов / Шейнина Е.Я. – М. : АСТ; Харьков : Торсинг, 2006. – 591, [1] с. : ил.
3. Wilde O. Salome: a tragedy in one act. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://books.google.com.ua/books?id=jjmyQno2l54C&printsec=frontcover&dq=salome+by+oscar+wilde&hl=ru&sa=X&ei=-4RqUZeBAoK7hAey34HAAg&ved=0CDEQuwUwAA>

Summary

This article deals with the analysis of semantic content and functional significance of symbols in O. Wilde's drama "Salome".

Key words: *Oscar Wilde, drama, Salome, symbol.*

УДК 364-78:316.367

*Земба Аделіна, ліценціат студентка 4 курсу
педагогічно-графічного факультету
Краківського Політехнічного університету*

ДИСФУНКЦІЙНА СІМ'Я ЯК СФЕРА ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті, що носить інформаційний характер, розглядається проблема дисфункційних сімей, загрозлива функція і структура яких негативно відображається на процесі виховання молодого покоління. Вже здавна такі сім'ї є предметом зацікавленості педагогів і соціальних працівників, роздуми деяких наводить авторка цієї статті.

Ключові слова: сім'я, патології в сім'ї, дисфункційність, соціальна педагогіка, соціальна робота, компетенції, виховання.

Сім'я часто асоціюється з групою близьких, добрих, чуйних осіб, відкритих для нас і наших потреб. Це особи, на допомогу яких ми можемо розраховувати не тільки в потребі, хворобі, нещастю, але й в радісних, щасливих хвилинах. Так повинно бути, але чи в кожній сім'ї її члени почуваються впевненими, стабільними, щасливими, потрібними? Певна річ, що ні. Не кожна сім'я є прикладом, гідним наслідування. Багато говориться про дисфункційність сімей, про порушення моральних норм в родині, а також про невідповідний її вплив на наймолодше покоління. „Не без причини багато соціологів, педагогів, психологів враз з широкою громадськістю вказують на хаос в світі цінностей, моральну кризу, брутальність життя, поширення патології, послаблення виховного впливу і авторитету сім'ї, школи і Костьолу при одночасному сильному впливі засобів масової інформації і малих груп (ровесників чи товаришів) – нерідко з сильним антисупільним направленням. Це велика загроза для правильного функціонування сімей, де спостерігаються такі ситуації, як: заперечення всіляких авторитетів, релятивізм добра і зла, правди і брехні, культ «телевізора» і відсутність: розмов в сім'ї, часу для себе, вияву почуттів,

---

любові – а це веде до крайнього етичного лібералізму” [7, с. 362]. Ці чинники, які ускладнюють відповідну соціалізацію дитини в сім’ї, і є предметом наукових досліджень в галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи.

Що таке сім’я?

Л. Мосьціцка говорить, що сім’я є повсюдно признаною „основною суспільною групою, з якою зв’язане все життя людини. Цінності, що в ній культивуються, апробовані зразки і правила співіснування між людьми, форми задоволення основних потреб, способі участі в культурі окреслюють в значній мірі, моральний рівень суспільства, елементарним складником якого вона є” [4, с. 1].

В. Оконь в свою чергу стверджує, що сім’я тою „малою суспільною групою, що складається з батьків, їх дітей і родичів; батьків пов’язують подружні узи, а батьків і дітей – узи батьківські, які є основою сімейного виховання і також формальним зв’язком, який визначає обов’язки батьків і дітей відносно себе” [5, с. 355]. Згаданий педагог розкриває також функції, які повинна виконувати родина, а до них належать: „1) функції народження, 2) підготовка дітей до входження в суспільне життя, їх догляд і виховання, а також запевнення їм відповідного суспільного старту, 3) ведення домашнього господарства, яке вдовольняє потреби членів сім’ї, 4) опікування над життям членів сім’ї, їх поведінкою, культурою, здоров’ям, життєвими труднощами” [5, с. 355].

Функціонування сімей є особливим, специфічним для кожної родини, тому С. Кавула виділив п’ять типів сімей, враховуючи різноманітність ступеня їх функціонування:

- взірцеві сім’ї,
- нормальні сім’ї,
- добре функціонуючі сім’ї,
- нездатні до виховання сім’ї,
- патологічні сім’ї.

Причому зразкова сім’я – це така, „в якій окремі складові частини структури функціонування відповідно високі, сприятливі для екзистенції і розвитку усіх її членів” [3, с. 182].

Дисфункційні сім’ї

Протилежністю раніше описаного типу сім’ї є родина нездатна до виховання, в якій проявляються різноманітні розлади функціонування, наслідками є індивідуальні проблеми кожного індивіда в сім’ї. С. Кавула вважає, що розлади у виховальному впливі такої сім’ї спостерігаються передусім через постійні конфлікти сім’ї з школою. „В ній відсутні будь-які життєві плани – „там живеться з дня на день”. Життєві прагнення батьків та інших членів сім’ї

загалом суспільно малоцінні або нереальні” [3, с. 181]. В багатьох випадках такі сім’ї можуть бути неповні, в яких відсутній один з батьків або обоє, в інших випадках можуть бути обоє батьків, хоча стосунки між ними погані. Матеріальне становище в таких сім’ях як правило доволі важке, члени сім’ї не забезпечені відповідними побутовими умовами і основними потребами. Така ситуація може бути наслідком нерозсудливої витрати матеріальних ресурсів, або результатом їх відсутності. Трапляються випадки, коли такий тип сім’ї вважається сім’єю суспільного ризику [3, с. 181].

Х. Цудак стверджує, що патологічні сім’ї – це ті, де „серед різноманітних форм негативної активності найчастіше зустрічаються: злочинність, алкоголізм, наркоманія, схильність до азартних ігор, проституція, самогубство, психічні розлади, дезорганізація сім’ї, сексуальні розлади і різноманітні прояви насильства. Індивіди, які намагаються боротися з цими проблемами, позначають ними свої сім’ї і значною мірою дезорганізують її функціонування” [1, с. 63]. Часто „входять до маргінесу кожного суспільства. До них відносяться такі сім’ї, члени яких залишаються в постійній колізії з законом і моральністю. Проявами цієї колізії можуть бути: широко розповсюджені крадіжки, грабежі, розбої, насилля, азартні ігри, контрабанда, проституція і звідництво, бродяжництво, уникнення сумлінної праці, алкоголізм” [3, с. 181-182].

„Спостерігається, що виховувані у таких сім’ях діти відзначаються педагогічною занедбаністю, відставанням у розвитку, різноманітними фізичними, психічними і характерологічними дефектами” [8, с. 184]. „Варто також згадати, що немало важливим є те, що в «здорових» сім’ях також можуть бути приховані патології. Враховуючи «добре ім’я» родини, всі її члени стараються зберегти сімейну таємницю, пов’язану з алкоголізмом, фізичним або психічним насиллям чи іншими проблемами” [9, с. 506]. Коли в сім’ї переважають небажані і скрутні для подолання життєві ситуації, може дійти до розпаду внутрішнього укладу, створеного в сім’ї, що ґрунтуються на батьківських і подружніх відносинах.

Патологічна сім’я не утримує відповідного контакту з школою, тому в реляціях сім’я – школа існує безліч конфліктів. Економічне становище таких сімей зазвичай дуже низьке, члени сім’ї, а особливо діти не забезпечені навіть мінімальними, відповідними і гідними побутовими та житловими умовами, а також належною їжею. У сім’ї відсутні правильні емоційні взаємовідносини між особами. Діти не почуваються безпечно і не відчують підтримки в проблемних ситуаціях. Такі сім’ї накопичують низку патогенних чинників, а діти з таких сімей дуже часто нагромаджують в своєму

майбутньому житті винесені з родинного дому позиції і поведінку [3, с. 182], тому пріоритетною є роль і місце матері, оскільки те, як проходитиме виховання і опіка з її сторони по відношенню до дитини, впливатиме на функціонування дитини в дорослому житті. Мати дуже важлива для дитини в період дорослішання і виступає в ролі опори, підтримки та значущої особи, до якої можна звернутися. В цьому періоді життя дитини батьки не повинні надмірно піклуватися дитиною, але і не залишати її на самоті зі своїми проблемами [2, с. 80-81]. Не можна недооцінювати роль батька у сім'ї, який також повинен бути джерелом взірців для дитини. Тобто обоє батьків є дуже важливими, винятковими і незамінними особами в житті своїх дітей [2, с. 82].

Багато дослідників в Польщі займаються проблемою дітей, які виховуються в патологічній, дисфункційній сім'ї, а саме: М. Саєвська, Г. Гаєвська, В. Чередрецька, З. Гась, З. Домбровські, С. Козак, А. Кельм та Б. Земба. Окрім аналізу проявів, причин і наслідків дисфункційності сімей вони вказують також на профілактичні, попереджувальні, допоміжні можливості.

„Спостерігаючи тривожну шкільну реальність в сфері збільшеної частоти проявів агресивної поведінки і антисуспільної поведінки серед дітей, можна дійти до висновку, що ці реакції можуть бути закамуюльованим проханням дитини про допомогу, потребою звернути на себе увагу, розповсюдженням поведінки, яку вони перейняли від дорослих. Адже дитина приходить в світ беззахисною, «чистою». Тільки в процесі розвитку, спостереження, набування досвіду, знань, вчиться від нас, дорослих людей, поведінки, яку переносить на свої контакти з оточенням. Можливо варто над цим замислитись і почати профілактичні дії від зміни у власній комунікації з дитиною і виконання подібних змін на краще у своїй родині та найближчому середовищі.” [10, с. 110].

Висновки. Багато педагогів і практиків підкреслює (в тому числі Беата Земба), що в дисфункційних сім'ях, у яких є діти шкільного віку, – часто саме вчитель, вихователь, соціальний працівник може мати провідний вплив на формування відповідної поведінки, життєвих позицій, моральних норм – ось чому професійні і суспільні компетенції вчителя-вихователя мають бути на найвищому рівні, оскільки в подальшому саме на нього покладається обов'язок моральної та суспільної опіки над дитиною [11, с. 94-100]. „Для здійснення змін необхідними є консультації з боку вчителів, вихователів, соціальних працівників, які мають відповідні психологічні і психотерапевтичні компетенції. Консультування є сучасним стержнем соціальної роботи. Поради, що надаються вчас-

---

но – це профілактика, яка завжди набагато дешевша від надання допомоги для вирішенні складних проблем особи, що зазнала у житті гіркого досвіду”. [12, с. 24]. Цивілізаційні і суспільні зміни останніх років мають величезний вплив на потреби людини, преферовані ним цінності, його індивідуальність і створений власний образ, але також „ставлять його перед необхідністю побудови нової системи цінностей і модернізації існуючих. Вимагають від нього ґрунтовних знань і вміння, а також адаптаційних здібностей до нових умов” [6, с. 39].

Соціальний працівник – це особа, яка надає професійну допомогу за умови відмінної теоретичної і практичної підготовки і займає високе положення в ієрархії системи соціальної допомоги, адже на нього покладено відповідальність за ефективність дій по відношенню до підопічних.

Список використаних джерел

1. Cudak H., *Patologia życia rodzinnego*, (w:) *Encyklopedia Pedagogiczna XXI Wieku*, tom IV, Warszawa 2006.
2. Gajewska G., *Pedagogika opiekuńcza. Elementy metodyki*, Wydawnictwo PEKW „GAJA”, Zielona Góra 2006.
3. Kawula S., *Pedagogiczna typologizacja rodzin* (w:) *Pedagogika rodziny*, S. Kawula, J. Brągiel, A. W. Janke (red.), Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2005.
4. Mościcka L., *Wstęp* (w:) *Rodzina a dewiacje w zachowaniu*, L. Mościcka (red.), Wrocław 1984.
5. Okoń W., *Rodzina* (w:) *Nowy Słownik Pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 2007.
6. Paluch M., *Człowiek w zmieniającym się społeczeństwie*, Sanok 2007.
7. Zięba B., *Na przekór losowi – refleksja o młodzieży z domów dziecka, ich rodziny pochodzenia i preferowanych przez nich wartościach*, (w:) W. Furmanek (red.) *Wartości w pedagogice. Teoria i praktyka wartości w pedagogice*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011.
8. Zięba B., *Na ratunek dzieciom dotkniętym przemocą – rola placówek socjalizacyjnych*, (w:) B. Szluz (red.), *Przemoc. Konteksty społeczno-kulturowe. Społeczne i psychologiczne aspekty zjawiska*, tom I, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007.
9. Zięba B., *Środowisko rodzinne wychowanków domów dziecka – problemy i zagrożenia w obszarze niedostosowania społecznego*, (w:) F. Kozaczuk (red.), *Zachowania przestępcze – przyczyny i zapobieganie*, Wyd. URz., Rzeszów 2010.
10. Zięba B., *Programy profilaktyczne w szkole jako jedna z form przeciwdziałania zachowaniom agresywnym uczniów*, (w:) K. Polak

-
-
- (red.) Nauczyciel wobec wyzwań edukacji zintegrowanej, Prace Naukowo-Dydaktyczne PWSZ w Krośnie, Zeszyt 39, Krosno 2009.
11. Zięba, Kompetencje wychowawcy drogą do sukcesu w procesie opiekuńczo-wychowawczym, (w:) U. Gruca-Miąsik, A. Tokárová, E. Lukáč, (red.), Profesjonalizm w opiece, wychowaniu i pracy socjalnej. Konteksty polsko-słowacko-czeskie, Wyd. UR, Rzeszów 2010.
  12. Zięba B., Edukacja społeczeństwa jedną z form opieki i pomocy społecznej państwa, (w:) W. Walc, B. Szluz, I. Marczykowska (red.), Opieka i pomoc społeczna wobec wyzwań współczesności, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008.

Summary

The article has the informative character and deals with the problem of dysfunctional families, which threatening function and structure is negatively reflected on the educational process of the young generation. Such families have been the object of the personal interest of pedagogues and social workers for a long time, some reflections are given below by the author of this article.

Keywords: *family, family pathologies, dysfunction, social pedagogics, social work, competence, education.*

ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ ТА АВТОРІВ

МОВОЗНАВСТВО

Англійська мова

Галайбіда О.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови

Ткачук Д. А., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Кришталюк А.А., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови

Мищанчук Ю.В., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Марчишина А.А., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови

Невмержицька Р.В., студентка 3 курсу факультету іноземної філології

Миколайчук А.І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови

Мацієвська Н.О., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Мітроусова Т.В., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської мови

Гільовська А., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Гуменний О.М., студент 4 курсу факультету іноземної філології

Івахова А.А., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Муляр О., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Тимошенко І.О., студент 4 курсу факультету іноземної філології

Остапенко В.І., старший викладач кафедри англійської мови

Місько І.Ф., магістрант факультету іноземної філології

Площинська О. В., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Петрова Т.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови

Івановська Л.В., магістрант факультету іноземної філології

Іванюк О.М., магістрант факультету іноземної філології

Білецька Ю.І., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Ситник А.П., старший викладач кафедри англійської мови
Медвідь Д.В., студентка 5 курсу факультету іноземної філології
Михайловська Ю.М., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Ситник Н.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови

Бойко І.І., магістрант факультету іноземної філології

Кремінська А.В., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Нікітюк А.В., магістрант факультету іноземної філології

Федірко С.М., доцент кафедри англійської мови

Ромарнюк О.О., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Пилипчук О.П., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Найдюк А. С., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Козак С.О., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Німецька мова

Боднарчук Т.В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри німецької мови

Короташ Н.В., студентка 5 курсу іноземної філології

Мережа Н.М., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Овчарук О.М., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Гаврищук А.О., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Добринчук О.О., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри німецької мови

Гандзій А.С., студентка 3 курсу факультету іноземної філології

Зданюк Т.В., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри німецької мови

Куц М.А., студентка 3 курсу факультету іноземної філології

Казимір В. О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької мови

Дорож Т.О., магістрант факультету іноземної філології

Казимір І.С., магістрант факультету іноземної філології

Короташ Н.В., студентка 5 курсу іноземної філології

Мазур Я.Я., студентка 5-го курсу факультету іноземної філології

Шмирко О.С., викладач кафедри німецької мови
Грицаюк А.О., студентка 2 курсу факультету іноземної філології
Красуцький О.О., студент 2 курсу факультету іноземної філології
Фоміна Г.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької мови
Дичковська З., студентка 3 курсу факультету іноземної філології
Кіналь Т., студентка 3 курсу факультету іноземної філології
Яскін В., студентка 3 курсу факультету іноземної філології

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Волковинський О.С., доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики
Винниченко Л. В., магістрант факультету іноземної філології
Гаряча О.С., магістрант факультету іноземної філології
Чорноброва В. В., магістрант факультету іноземної філології
Юрчишина А.Ю., магістрант факультету іноземної філології.
Гавловська Т.А., викладач кафедри німецької мови
Невмержицька Р.В., студентка 3 курсу факультету іноземної філології
Голубішко І.Ю., старший викладач кафедри германських мов і зарубіжної літератури
Леськова Л.В., студентка 4 курсу факультету іноземної філології
Мищук Т.Є., студентка 4 курсу факультету іноземної філології
Осійчук А.С., студентка 4 курсу факультету іноземної філології
Кеба О.В., доктор філологічних наук, професор кафедри германських мов і зарубіжної літератури
Долинська І.В., магістрант факультету іноземної філології
Цибульська О.В., студентка 5 курсу факультету іноземної філології
Марченкова В.О., студентка 4 курсу факультету іноземної філології
Лаврова А.О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри германських мов і зарубіжної літератури
Резнік Н. С., студентка 4 курсу факультету іноземної філології
Садій О.І., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Яворська М.Р., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Шаповал О.Г., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри германських мов і зарубіжної літератури

Приймак А.М., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Боговіна М. О., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Косило С.М., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Мельник Н.В., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Цісельська О.П., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Шулик П.Л., кандидат філологічних наук, професор кафедри германських мов і зарубіжної літератури

Боднарчук А.С., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Подсікера Т.В., магістрант факультету іноземної філології

ПЕДАГОГІКА

Палюх Марек, доктор габілітований, професор Жешівського університету (Польща)

Земба Аделіна, ліценціат студентка 4 курсу педагогічно-графічного факультету Краківського Політехнічного університету (Польща)

ДЛЯ ЗАМІТОК

ДЛЯ ЗАМІТОК

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО

Англійська мова

<i>Бойко І.І.</i> Передача емоційних характеристик тексту-оригіналу у перекладі	3
<i>Білецька Ю.І.</i> Особливості введення абревіатур у текст	7
<i>Гільовська А.</i> Особливості кольорових позначень у збірці оповідань Дж. Джойса “Дублінці”	11
<i>Гуменний О.М.</i> Емотивність у англійських спортивних виданнях	15
<i>Івановська Л.В.</i> Соціальне у творенні англійських імен	18
<i>Іванюк О.М.</i> Псевдонімна мотивація англійських криптонімів	21
<i>Івахова А.А.</i> Гендерно-орієнтована лексика в сучасній англійській журнальній періодиці	24
<i>Козак С.О.</i> Етнокультурний складник у структурі значення англійських фразеологічних одиниць	28
<i>Кремінська А.В.</i> Епітет як засіб вербалізації виразу обличчя в англійському художньому дискурсі	33
<i>Мацієвська Н.О.</i> The notion of slavery and racial injustice in Toni Morrison’s Song of Solomon	36
<i>Медвідь Д.В.</i> Особливості збереження інтертекстуальності у перекладі	40
<i>Михайловська Ю.М.</i> Інноваційні мовні процеси в утворенні назв професій у сучасних англійській та українській мовах	44

<i>Місько І.Ф.</i>	
Особливості утворення та функціонування англійських антропонімів	48
<i>Міщанчук Ю.В.</i>	
Відображення національно-культурних цінностей в американських прислів'ях про жінок	52
<i>Муляр О.</i>	
The gender differences in the language of computer-mediated communication	56
<i>Найдюк А.С.</i>	
До питання про функціонування англійських прислів'їв у художній літературі та публіцистиці	59
<i>Невмержицька Р.В.</i>	
Дискурсивні маркери краси (на матеріалі роману Л.М. Олкотт «Маленькі жінки»)	63
<i>Нікітюк А.В.</i>	
Структура мовних образів у трансформованих англійських фразеологізмах	67
<i>Пилипчук О.П.</i>	
Приватне газетне оголошення як елемент споживацько-інформаційного дискурсу	70
<i>Площинська О.В.</i>	
Вигуки мовленнєвого етикету в англійській мові	74
<i>Ромарнюк О.О.</i>	
Types of neologisms in the English language	78
<i>Тимошенко І.О.</i>	
Особливості запозичення та вживання спортивних термінів у мовленні	81
<i>Ткачук Д.А.</i>	
Stylistic functions of alliteration in edgar poe's and thomas hardy's poems	85

Німецька мова

<i>Бербеничук Н.П.</i>	
Розвиток активної граматичної навички на уроках німецької мови у середніх класах загальноосвітньої школи	89

Гаврищук А.О.	
Використання відео на уроках німецької мови у старших класах . . .	93
Гандзій А.С.	
Die deutschen Namen, ihre Entwicklung und Besonderheiten in der Gegenwart	96
Грицяюк А.О.	
Phraseologische Einheiten, in denen als Mittelpunkt die Benennungen der Tiere vorkommen	100
Дичковська З.	
Das Funktionieren der Phraseologismen in der deutschen Sprache	104
Дорож Т.О.	
Особливості позакласної роботи з іноземної мови на сучасному етапі	107
Казимір І.С.	
«Kühn» та його семантичний розвиток на основі культурно- історичного опису	110
Кіналь Т.	
Die Besonderheiten der lateinischen Entlehnungen in der deutschen	114
Короташ Н.В.	
Використання автентичних текстів у процесі формування соціокультурної компетенції старших учнів на матеріалі німецькомовних текстів	118
Короташ Н.В.	
Принципи організації позакласної роботи з німецької мови у старшій школі	121
Красуцький О.О.	
Die geflügelten Worte in der deutschen Sprache	124
Куч М.А.	
Die Besonderheiten der deutschen Fachsprache	128
Мазур Я.Я.	
Формування фонетичних навичок в учнів старших класів.	131
Мережа Н.М.	
Використання тестового контролю на уроках німецької мови у школі	134

Овчарук О.М.	
Формування іншомовної фонетичної компетенції на уроках німецької мови	137
Яскін В.	
Die kulinarischen Entlehnungen in der österreichischen Variante der deutschen Sprache	140

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Боговіна М.О.	
Образ корабля в романі В. Голдінга «Ритуали плавання»	144
Боднарчук А.С.	
Жанрова своєрідність повісті Айн Ренд «Гімн»	148
Винниченко Л. В.	
Анаграма в поемі «Мільтон» В. Блейка	152
Гаряча О.С.	
Архетипне ядро християнських міфологем у творчості М. Гоголя	155
Долинська І.В.	
Своєрідність художнього психологізму в романах В. Вулф . . .	158
Косило С.М.	
Жанрова своєрідність твору В. Голдінга «Спадкоємці»	162
Леськова Л. В.	
Особливості жіночих образів у натуралістичних романах Еміля Золя	165
Марченкова В.О.	
Постмодерністська художня парадигма в романі П. Зюскінда «Запахи»	169
Мельник Н.В.	
Образ острова в романах В. Голдінга «Володар мух» та «Злодюжка Мартін»	174
Міщук Т.Є.	
Античні ремінісценції у творі Джона Кітса «Ода до грецької вази»	178

<i>Невмержицька Р.В.</i>	
Поетика заголовків романів та новел для юнацтва	
Луїзи Мей Олкотт	182
<i>Осійчук А.С.</i>	
Портретування жіночих образів у готичних оповіданнях	
Е.А. По	186
<i>Подсікера Т.В.</i>	
Лірика Й. Бродського в контексті літературної традиції	191
<i>Приймак А.М.</i>	
Готична символіка у творчості Е. По	195
<i>Резнік Н.С.</i>	
Опозиція «Свій – Чужий» у художньому світі оповідань	
В. С. Моєма	199
<i>Садій О.І.</i>	
Орієнтальні мотиви у збірці О. Вайльда	
«Гранатовий будиночок»	203
<i>Цибульська О.В.</i>	
Особливості часопросторової організації роману	
В.Вулф «Орlando»	206
<i>Цісельська О.П.</i>	
Біблійні мотиви і образ Саймона у романі Вільяма Ґолдінґа	
«Володар мух»	211
<i>Чорноброва В.В.</i>	
Емфатичность колористических эпитетных структур в романе	
М. Булгакова «Мастер и Маргарита»	215
<i>Юрчишина А.Ю.</i>	
Образ Гіменєя в епіталамі Роберта Геріка	219
<i>Яворська М.Р.</i>	
Роль символу у п'єсі О. Вайльда «Соломія»	223

ПЕДАГОГІКА

<i>Земба Аделіна</i>	
Дисфункційна сім'я як сфера зацікавленості соціальної педагогіки і соціальної роботи	227
Відомості про наукових керівників та авторів	233

Наукове видання

**Збірник наукових праць студентів та магістрантів
факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка
Випуск 6**

Редактор *Н.Г. Пянковська*
Комп'ютерна верстка *В.О. Фаріон*

Підписано до друку 16.05.2013 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура SchoolBookC. Друк офсетний.
Ум.друк.арк. 14,18. Обл. вид. арк. 13,22.
Тираж 100 пр. Зам. № 506.

Видавництво “Аксіома” (свідоцтво ДК №1808 від 26.05.2004 р.)
м. Кам'янець-Подільський, а/с 8, 32300
Тел./факс: (03849) 3-90-06

Надруковано в друкарні ПП “Аксіома”
пров. Північний, 5, м. Кам'янець-Подільський, 32300